

วารสารวิจัย ราชภัฏกรุงเก่า

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ARU Research Journal Humanities and Social Sciences

ISSN : 2985-0606 (Online)

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2569
Vol. 13 No. 2 May - August 2026

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุมด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารเปิดรับบทความวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Articles) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และเป็นข้อคิดเห็นของผู้ส่งบทความเท่านั้น

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

1. บทความวิจัยที่มีกระบวนการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์ จะต้องได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จึงจะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร
2. บทความจะมีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจากหลากหลายสถาบันในสาขานั้น จำนวน 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนจะไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน (Double-blind peer review) ซึ่งกองบรรณาธิการอาจให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และทรงไว้ซึ่งสิทธิ์ในการตัดสินใจตีพิมพ์ให้หรือไม่ก็ได้

คำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับ

การจัดรูปแบบบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงใน Template ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง การเขียนอ้างอิง การเขียนสมการทางคณิตศาสตร์ การใส่ภาพและตาราง ผู้เขียนสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสารหรือศึกษาจากภาคผนวกท้ายเล่มของวารสาร

ข้อมูลเผยแพร่ : <http://rdi.aru.ac.th/journal/>

กำหนดออกเผยแพร่ : ปีละ 3 ฉบับ

มกราคม – เมษายน

พฤษภาคม – สิงหาคม

กันยายน – ธันวาคม

การส่งต้นฉบับบทความ

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับบทความ โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการต้องมีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้ากระดาษ แต่ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด B5 พร้อมกรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความวิจัย/บทความวิชาการ ซึ่งระเบียบการจัดส่งในเอกสารแบบฟอร์มดังกล่าว โดยส่งผ่านระบบเว็บไซต์ของวารสารที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

ขั้นตอนการดำเนินการของวารสาร

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติยพนาวงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อดิวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาลย์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ศาสตราจารย์ ดร. อารยะ ปรีชาเมตตา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.อาณัติ ลิ้มคเดช

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะชั้นหมาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

รองศาสตราจารย์ ดร.จิราภา วิทยาภิรักษ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลภ รัตนตรานนท์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.กานดา เต๊ะชั้นหมาก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณธำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริประภา ดีประดิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ มีสง่า

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางวรรณิศา นัยชิต

นางสาวกมลทิพย์ เกียนมิตรภาพ

นางสาวอัจฉรา วงษ์หา

นางสาวบงกช สมหวัง

นางสาวสุธีรา มูลดี

นางสาวสุจิตรา งามบุญปลอด

นางสาวสมจิตร์ สอนดา

นายอวิรุทธ์ เจียมฮวดหลี

นายณัฐพงษ์ สาระเมฆ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เลขที่ 96 ตำบลประตูลี่ อำเภอบางบาลพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

โทรศัพท์ 035-276577 โทรสาร 035-322082

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม 2569

ศาสตราจารย์ ดร.อาณัติ ลีมีคเดช	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชันธุ์ชัย อธิเกียรติ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินตานุรักษ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นนทมาลย์	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยเสนอ ตริวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทรแดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูฟ้า เสวกพันธ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี ศิริปรัชญานันท์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.ศาสตรา เหล่าอรรคะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพล แสนบุญส่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รองศาสตราจารย์ ดร.อัฐพล อินตะเสนา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชนาธิป ชินะนาวิน	ศาลฎีกา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ ตระกูลพิทักษ์กิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพัทธ์ศิณา วิเชียรวรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร ทิพย์เดช	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกสินทร์ เตชะนิยม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ฉันทนารุ่งศักดิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลทิพย์ คำใจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม 2569

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณภา บุญพิสุทธิศิลป์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลสิรี โค้วสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรพร ทาระบุตร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด อินทจามรรักษ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ สัมฤทธิ์สกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญ พนารัตน์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูทวีป ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพาดา ไตรรัตน์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเทืองพร วิรัชโกศล	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรมน สาทรักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ สุขเจริญ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนสิชา ซาวคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริศรา อนันต์โท	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.องอาจ ทับบุรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนิหนุช นิยมศิลป์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณัฐปริยา โพธิ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

บทบรรณาธิการ

ข่าวดีสำหรับผู้ประพันธ์บทความวิชาการ และบทความวิจัย ที่ได้เผยแพร่ในวารสารวิจัยราชภัฏ
กรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทุกท่าน จากประกาศผลการประเมินคุณภาพวารสาร
ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) วันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๙
เพื่อปรับกลุ่มฯ ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ ๕ ครั้งที่ ๒ (๒๕๖๙-๒๕๗๒) ศูนย์ TCI ได้ทำการประเมินคุณภาพ
วารสารที่ส่งเข้ามาเพื่อรับการประเมิน จำนวนทั้งหมด ๒๖๖ วารสาร แบ่งได้ ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มวารสารที่ประเมินแล้วได้เลื่อนกลุ่ม
๒. กลุ่มวารสารที่ประเมินแล้วยังคงอยู่กลุ่มเดิม

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้รับผลการประเมินเลื่อนกลุ่ม
เป็นกลุ่ม ๑ โดยภายหลังการประเมินจะมีระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารเป็นระยะเวลา ๕ ปี คือ
ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๙ – ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๗๒ ในการประเมินรอบที่ ๕ นี้ทางศูนย์ TCI
ได้มีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินใหม่ โดยใช้ **เกณฑ์หลัก** (เป็นเกณฑ์ที่ไม่คิดเป็นคะแนน
โดยวารสารกลุ่ม ๑ ต้องผ่านเกณฑ์หลักนี้ทุกข้อ) และ**เกณฑ์รอง** (เป็นเกณฑ์ที่คิดเป็นคะแนน โดยมี
คะแนนเต็ม ๒๐ คะแนน) (รายละเอียดสามารถอ่านได้จาก web TCI) ทำให้วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๙ เป็นต้นไป จัดอยู่ใน
ฐานข้อมูล TCI กลุ่ม ๑ จึงขอเชิญชวนผู้ประพันธ์บทความวิชาการ และบทความวิจัยทุกท่านได้นำผลงาน
มาเผยแพร่ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กันครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติธิต์พนาวงศ์
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย

ความไม่เท่าเทียมทางเพศและผลกระทบต่อสุขภาพจิต: การวิเคราะห์เชิงวาทกรรมในนวนิยาย
“คิมจียอง เกิดปี 82”

Gender Inequality and Mental Health Consequences in Kim Ji-young, Born 1982:

A Critical Discourse Analysis

สุนทรี ลารุ่งเรือง และณัฐวรรณ สيناโรจน์

Soontaree Larprungrueng and Natthawan Sinaroj.....1-13

อิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผน
ภาษีของบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
The Influence of Tax Management and Financial Ratios on Tax Planning Efficiency
of Listed Companies in the Agricultural and Food Industry on The Stock Exchange
of Thailand

พศวัต สุขสมัย และเบญจพร โมกขเวส

Phasawat Suksamai and Benjaporn Mookhavesa.....14-26

การตั้งชื่อพระพุทธรูปกับวาทกรรมทุนนิยมในสังคมไทย

Naming Buddha Images and Capitalist Discourse in Thai Society

นพดล ปรำงค์ทอง และกาวี ศรีรัตน์

Nopphadon Prangthong and Kawee Sirut.....27-37

การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ของชุมชน
สำเภอล่ม อำเภอยะนิงศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Development of English Communication Skills Enhancing New Normal Tourism

Potential of the Sampaolom Community, Phranakhon Si Ayutthaya Province

เอกพล วิงวอน

Ekaphon Wingwon.....38-50

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)
เกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าอาวาสวัด

Issues in the Enforcement of Assets and Liabilities Declaration Laws by the National
Anti-Corruption Commission (NACC):

A Case Study of Temple Abbots

นุรัสกร พงษ์ปรีชา และมงคล เทียนประเทืองชัย

Nurassakorn Pongprecha and Mongkol Thianprathuangchai.....51-63

การพัฒนาความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอน
ปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน
แบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ

Development of the Standard Spelling Ability of Upper Elementary Students with
Reading Disabilities through the 5-Step Ladder Teaching Technique Integrated with
Recreational Songs

อมรรัตน์ แสงทอง และสุกัญญาโสภี ใจกล้า

Amorat Saengthong and Sukunyasopee Chaiklam.....64-76

อิทธิพลของการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานต่อระดับความร่วมมือของบุคลากร
ในกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ

The Influence of Internal Communication and Work Climate on Personnel

Collaboration in the Directorate of Civil Affairs, Royal Thai Air Force

ธีระศักดิ์ ทรัพย์ประเสริฐ วิมลทิพย์ ทองยศ ภัณทิตรา พันธุ์เสียม และพรเทพ แก้วเชื้อ

Theerasak Supprasert Wimonthip Thongyot

Phunthira Phunsiaem and Pornthep Kaewchur.....77-91

วัฒนธรรมอาหารและวิถีสุขภาพที่สะท้อนในศิลปะพุทธศาสนานิกายเซน: กรณีศึกษาวัดฉงจู้
มณฑลยูนนาน

Food Culture and Well-Being Reflected in Zen Buddhist Art:

A Case Study of Chongzhu Temple, Yunnan Province

กั๋วเซิง เลย์ รดี พันธูปากร และพงศ์เดช ไชยคุตร

Guosheng Lei Poradee Panthupakorn and Pongdej Chaiyakut.....92-104

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

การพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ โดยใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ช (Coaching) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 โรงเรียนมหารณพาราม

Development of Thai Verse Composition Skills through Instructional Songs Integrated with a Coaching Process among Grade 7 Students in Class 1/6 at Mahannaparam School

ณัฐกร ศรีพระจันทร์ และเบญจพร ไพรศรี

Natthakorn Sriphrachan and Benjaporn Praisorn.....105-112

การพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือเพื่อยกระดับความสามารถของนักศึกษาในการเป็นผู้ตัดสิน กีฬาวอลเลย์บอล

Development of a Mobile Application Enhancing Students' Ability to Serve as Volleyball Referees

จักรวรรดิ กิ่งส้มกลาง เดชาวุฒิ วานิชสรรพ และคงฤช ปิตานนท์

Jakgrawat Gingsomklang Dechawut Wanichsan and Konggrit Pitanon.....113-126

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ ที่ส่งผลต่อทักษะการทำงาน ร่วมกันและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Project-Based Learning on Hydroponic Vegetable Cultivation Affecting Collaboration Skills and Academic Achievement among Grade 11 Students

มนิดา บุญยัสสะ และมนตรี วงษ์สะพาน

Manida Boonyassa and Montree Wongsaphan.....127-139

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกมวิชา ประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Development of 5E Inquiry-Based Learning Activities Integrated with Board Games in History for Grade 6 Students

พิมพ์ลภทรร เชื้อมรัมย์ และจิตติวรดา พลเยี่ยม

Pimlaphat Chuamram and Thitiworada Polyiem.....140-150

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ
ของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย

Integrated Digital Marketing Communications and Customers' Revisit Intentions
toward Michelin-Starred Restaurants in Thailand

สาวิกา ลิ้มปะสุวรรณ และอภิญา สุพิชญ์

Savica Limpasuvanna and Apinya Supich.....151-161

บทความวิชาการ

การเมืองเรื่องอารมณ์และอำนาจเครือญาติ: การวิเคราะห์พระนางหลี่วี่ไ่ว่กับวิกฤตความชอบธรรม
ในราชวงศ์ฮั่นตอนต้น

The Politics of Emotion and Kinship Power: The Analysis of Empress Dowager Lü
and the Crisis of Legitimacy in the Early Han Dynasty

อภินันท์ ธรรมอินทร์ลาด

Apinun Thaminlad.....162-173

หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า: การเปรียบเทียบกรอบวุฒิการศึกษาและบทบาทของครูอาชีพ
ในการบูรณาการทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21

Electrical Technology Curriculum: An Analysis of Educational Degrees
and Vocational Instructor Roles for 21st Century Skills

สาโรช พูลเทพ

Saroj Pullteap.....174-189

สุนทรียลักษณ์แห่งอรรถธรรม: วรรณศิลป์ และภาพพจน์ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

Aesthetics of Dharma and Law: Literary Forms Literary arts

and Figures of Speech in the Phra Thammasat Scripture

ศิรินทร์ แสงเพชร นาเรือง

Sikharin Saengpetch Narueng.....190-200

ความไม่เท่าเทียมทางเพศและผลกระทบต่อสุขภาพจิต:
การวิเคราะห์เชิงวาทกรรมในนวนิยาย “คิมจียอง เกิดปี 82”
Gender Inequality and Mental Health Consequences in
Kim Ji-young, Born 1982: A Critical Discourse Analysis

สุนทรี ลารุ่งเรือง^{1*} และณัฐวรรณ สيناโรจน์²
Soontaree Larprungrueng^{1*} and Natthawan Sinaroj²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ (1) วิเคราะห์รูปแบบความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ถูกนำเสนอผ่านประสบการณ์ของตัวละครในสี่บริบทหลัก ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา สถานที่ทำงาน และพื้นที่สาธารณะ (2) ศึกษาผลกระทบสะสมของการเลือกปฏิบัติทางเพศต่อสุขภาพจิตของตัวละครผ่านกลไกความเครียดเรื้อรังและภาวะสะสมทางชีวภาพ และ (3) ถอดรหัสวาทกรรมในตัวบทภายใต้กรอบทฤษฎีสตรีนิยมและเพศภาวะ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยบูรณาการการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ตามแนวทางของ Norman Fairclough ร่วมกับกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดระบบปีตาธิปไตย การแสดงออกทางเพศสภาพ ภาวะทางอารมณ์และภาวะทางความคิด ภาวะทับซ้อนทางอัตลักษณ์ และแนวคิดความเครียดเรื้อรัง โดยใช้ข้อมูลจากนวนิยาย *คิมจียอง เกิดปี 82* ทั้งฉบับภาษาเกาหลีและฉบับแปลภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ตัวบทนวนิยายนำเสนอความไม่เท่าเทียมทางเพศในฐานะโครงสร้างที่แทรกซึมอยู่ในทุกบริบทของชีวิต และถูกทำให้ดำรงอยู่ผ่านกลไกทางภาษาและการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดความเครียดสะสมในระยะยาว ซึ่งนำไปสู่วิกฤตสุขภาพจิตของตัวละครหลัก โดยอาการทางจิตมิได้ถูกนำเสนอว่าเป็นความบกพร่องในระดับปัจเจก หากแต่เป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างอำนาจทางเพศที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบของการวิจัยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และสุขภาพจิตในตัวบทวรรณกรรม และมีนัยสำคัญต่อการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงสหวิทยาการที่เชื่อมโยงวรรณกรรมศึกษา เพศภาวะ และสุขภาพจิตในบริบทเอเชีย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ภาพแทนในตัวบท มิใช่ข้อสรุปเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: ความไม่เท่าเทียมทางเพศ การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ สุขภาพจิต วรรณกรรมเกาหลี

¹ สาขาวิชาภาษาเกาหลี ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

E-mail: soontaree@go.buu.ac.th

² สาขาวิชาภาษาเกาหลี ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

E-mail: natthawan@go.buu.ac.th

*Corresponding author

Abstract

This article aimed to: 1) examine the forms of gender inequality represented through the protagonist's experiences across four major social contexts—family, education, the workplace, and public spaces; 2) investigate the cumulative effects of gender discrimination on the protagonist's mental health through the mechanisms of chronic stress and allostatic load; and 3) analyse the discursive construction of gender inequality in the novel through feminist and gender-theoretical perspectives. The study employed a qualitative research design integrating content analysis with Norman Fairclough's approach to Critical Discourse Analysis. The analysis was informed by interdisciplinary theoretical concepts, including patriarchy, gender performativity, emotional labour, mental load, intersectionality, and chronic stress. The primary texts comprised the original Korean edition of *Kim Ji-young, Born 1982* and its Thai translation. The findings revealed that the novel represents gender inequality as a pervasive structural condition embedded in multiple spheres of life and perpetuated through language and everyday social practices. These conditions contribute to the long-term accumulation of stress, ultimately leading to the protagonist's mental health crisis. Her psychological symptoms are not represented as an individual-level pathology but as consequences of gendered power structures that operate continuously through discourse and everyday practices. The findings illuminate the interrelationship among language, power, and mental health in literary representation and contribute to the development of an interdisciplinary framework connecting literary studies, gender studies, and mental health studies in Asian contexts. However, the findings concern representations within a literary text and should not be interpreted as empirical conclusions about society as a whole.

Keywords: Gender Inequality, Critical Discourse Analysis, Mental Health, Korean Literature

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

สาธารณสุขเกาหลีประสบความสำเร็จอย่างสูงทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ความไม่เท่าเทียมทางเพศยังคงดำรงอยู่ในระดับโครงสร้างอย่างชัดเจน ช่องว่างค่าจ้างระหว่างเพศของเกาหลีอยู่ในระดับสูงสุดในกลุ่มประเทศของ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) โดยความแตกต่างระหว่างค่าจ้างเฉลี่ยของแรงงานชายและหญิงอยู่ที่ร้อยละ 34.6 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ย OECD ที่ร้อยละ 13.5 อย่างมีนัยสำคัญ (OECD, 2022) นอกจากนี้ World Economic Forum ยังจัดอันดับให้เกาหลีใต้อยู่ในอันดับที่ 105 จาก 146 ประเทศในดัชนีความเท่าเทียมทางเพศ (WEF, 2023)

ในมิติด้านสุขภาพ งานวิจัยของ Chun et al. (2006) ชี้ให้เห็นว่าระดับความไม่เท่าเทียมทางเพศที่สูงในสังคมเกาหลีอาจเป็นสาเหตุหลักของภาวะเจ็บป่วยที่สูงกว่าในกลุ่มผู้หญิง แม้ว่าประเทศจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นยิ่งไปกว่านั้น การรับรู้การเลือกปฏิบัติทางเพศในที่ทำงานมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับอาการซึมเศร้าในกลุ่มผู้หญิงวัยทำงานเกาหลี และความสัมพันธ์นี้ถูกเสริมให้รุนแรงขึ้นเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างงานและครอบครัว (Rim & Kim, 2024) สะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศและสุขภาพจิตมีความเชื่อมโยงกันในเชิงระบบ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ การสำรวจเชิงสถิติ หรือการประเมินเชิงนโยบาย ขณะที่การทำความเข้าใจประสบการณ์เชิงโครงสร้างของผู้หญิงผ่านสื่อทางวัฒนธรรมและวรรณกรรมยังมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว นวนิยาย *คิมจียอง เกิดปี 82* (โซ, 2563) จึงถูกนำมาใช้เป็น

กรณีศึกษา นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวชีวิตของ 'คิมจียอง' หญิงสาวชนชั้นกลางชาวเกาหลีใต้ผู้เป็นตัวแทนของสตรีสามัญทั่วไปที่เติบโตมาในสังคมปิตาธิปไตยเข้มข้น เนื้อเรื่องถ่ายทอดประสบการณ์ของเธอผ่านช่วงวัยต่าง ๆ ตั้งแต่ วัยเด็กในครอบครัว ที่ต้องเผชิญกับการลำเอียงระหว่างเพศ วัยเรียน ที่ต้องเผชิญกับระเบียบวินัยและการคุกคามในพื้นที่สาธารณะ วัยทำงาน ที่ต้องเผชิญกับเพดานแก้ว (glass ceiling) และความเหลื่อมล้ำในการจ้างงาน จนกระทั่งถึง วัยสร้างครอบครัว ที่แรงกดดันจากการเป็นแม่และภาระงานบ้านส่งผลให้เธอเกิดภาวะผิดปกติทางจิตที่เรียกว่า ภาวะการสวามยทิพเป็นผู้อื่น (dissociation) การที่นวนิยายเรื่องนี้เลือกใช้ชื่อ 'คิมจียอง' ซึ่งเป็นชื่อโหลที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปี 1982 สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่ตัวละครเผชิญไม่ใช่เรื่องเฉพาะบุคคล แต่เป็น 'ประสบการณ์ร่วม' ของผู้หญิงเกาหลีใต้ในยุคนั้น

ด้วยเหตุนี้ นวนิยาย *คิมจียอง* เกิดปี 82 จึงไม่ได้เป็นเพียงวรรณกรรมเพื่อความบันเทิง แต่ได้กลายเป็นหมุดหมายสำคัญของกระแสสตรีนิยมเกาหลียุคใหม่ Sohn (2020) อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวในฐานะ “การฟื้นตัวของสตรีนิยมในรูปแบบใหม่ (feminism reboot) ซึ่งสะท้อนการฟื้นตัวของขบวนการสตรีนิยมในเกาหลีใต้ที่ขับเคลื่อนผ่านสื่อสังคมออนไลน์และพื้นที่สาธารณะหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 ทั้งนี้ ควรตระหนักว่าตัวบทวรรณกรรมนำเสนอ “การสร้างภาพแทน” (representation) ของความเป็นจริงทางสังคม ไม่ใช่ความเป็นจริงโดยตรง การตีความจึงต้องอาศัยการวิเคราะห์เชิงวาทกรรมเพื่อถอดรหัสอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบท

งานศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องนี้สามารถจำแนกได้เป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ (1) งานศึกษาที่วิเคราะห์นวนิยายในมิติสตรีนิยมและอัตลักษณ์ทางเพศ เช่น Mustak (2023) ที่วิเคราะห์การนำเสนอ “ผู้หญิงทุกคน” ในฐานะ “ไร้ตัวตน” ผ่านกรอบจิตวิทยา และ Rahman (2025) ที่ศึกษาประเด็น genderism และ sexism ในตัวบท (2) งานที่วิพากษ์โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมเกาหลี โดยเฉพาะงานของ Sohn (2020) และ Jeon (2020) ที่ศึกษาบริบทของ “feminism reboot” ผ่านภาพยนตร์ดัดแปลง และ Jeong and Lee (2018) ที่ศึกษาขบวนการสตรีนิยมออนไลน์ในเกาหลี และชี้ให้เห็นว่าความไม่เท่าเทียมทางเพศเชิงโครงสร้างสัมพันธ์กับกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและการเมืองของเกาหลี และ (3) งานที่วิเคราะห์การตอบรับทางสังคมและการเมืองของนวนิยาย เช่น งานศึกษาที่วิเคราะห์การตอบรับทางสังคมและการเมืองของนวนิยายในเกาหลีร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้ยังขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างวาทกรรมในตัวบทกับผลกระทบด้านสุขภาพจิตผ่านกรอบทฤษฎีจิตวิทยา

ช่องว่างขององค์ความรู้ (research gap) ที่บทความนี้มุ่งเติมเต็ม คือการขาดการศึกษาเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ของตัวบทวรรณกรรมเข้ากับกรอบทฤษฎีสตรีนิยม (Butler, 1990; Walby, 1990) และแนวคิดด้านสุขภาพจิต โดยเฉพาะความเครียดเรื้อรัง ภาวะทางอารมณ์ (Hochschild, 1983) และภาวะทางความคิด (Hochschild & Machung, 2012) บทความนี้จึงเสนอการอ่านนวนิยาย *คิมจียอง* เกิดปี 82 ในฐานะ “พื้นที่วาทกรรม” ที่แสดงให้เห็นว่าปัญหาสุขภาพจิตของผู้หญิงมิได้เป็นความผิดปกติในระดับปัจเจก หากแต่เป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างอำนาจทางเพศที่ถูกสร้างและทำซ้ำในชีวิตประจำวันอย่างเป็นระบบ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ถูกนำเสนอผ่านตัวบทนวนิยายในสี่บริบทหลัก ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา สถานที่ทำงาน และพื้นที่สาธารณะ โดยใช้การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นเครื่องมือหลัก
- 1.2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบสะสมของการเลือกปฏิบัติทางเพศต่อสุขภาพจิตของตัวละครคิมจียอง ผ่านกลไกความเครียดเรื้อรัง ภาวะทางอารมณ์ และภาวะทางความคิด อันนำไปสู่วิกฤตสุขภาพจิตของตัวละครหลัก
- 1.2.3 เพื่อถอดรหัสวาทกรรมในตัวบทภายใต้กรอบทฤษฎีสตรีนิยมและเพศภาวะ โดยมุ่งวิเคราะห์ทอล์กโกล์ที่ภาษาและการเล่าเรื่องทำหน้าที่สร้างและทำซ้ำโครงสร้างความไม่เท่าเทียมในชีวิตประจำวัน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตอย่างชัดเจนใน 3 มิติ ดังนี้

ขอบเขตด้านข้อมูล : การวิจัยนี้ใช้ตัวบทนวนิยาย *คิมจียอง* เกิดปี 82 ฉบับภาษาเกาหลีต้นฉบับและฉบับแปลภาษาไทย (โช, 2563) เป็นข้อมูลปฐมภูมิ โดยวิเคราะห์ตัวบทในภาพรวมทั้งเล่ม ข้อมูลทุติยภูมิประกอบด้วยงานวิจัย

ทางสังคมวิทยาและจิตวิทยา เอกสารทางทฤษฎีสตรีนิยม และสถิติจากองค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่ OECD และ World Economic Forum

ขอบเขตด้านเนื้อหา : มุ่งวิเคราะห์การนำเสนอประสบการณ์ชีวิตของตัวละครตั้งแต่กำเนิดจนถึงช่วงอายุต้นสามสิบปี โดยจำแนกบริบทการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) สถาบันครอบครัว (2) ระบบการศึกษาและพื้นที่สาธารณะ (3) สถานที่ทำงาน และ (4) การแต่งงานและการเป็นมารดา ทั้งนี้การวิเคราะห์ดำเนินการภายใต้กรอบทฤษฎีสตรีนิยม 5 ชุด ได้แก่ ระบบปีตาธิปไตย (Walby, 1990) การแสดงออกทางเพศสภาพ (Butler, 1990) ภาระทางอารมณ์และภาระทางความคิด (Hochschild, 1983; Hochschild & Machung, 2012) ภาวะทับซ้อนทางอัตลักษณ์ (Crenshaw, 1989) และความเครียดเรื้อรังและภาระสะสมทางชีวภาพ (McEwen, 1998)

ขอบเขตด้านทฤษฎี : การวิจัยนี้ใช้กรอบทฤษฎี 5 ชุด ได้แก่ (1) ทฤษฎีระบบปีตาธิปไตยของ Walby (1990) (2) แนวคิดการแสดงออกทางเพศสภาพของ Butler (1990) (3) แนวคิดภาระทางอารมณ์และภาระทางความคิดของ Hochschild (1983) และ Hochschild และ Machung (2012) (4) แนวคิดภาวะทับซ้อนทางอัตลักษณ์ของ Crenshaw (1989) และ (5) แนวคิดความเครียดเรื้อรังและภาระสะสมทางชีวภาพของ McEwen (1998) โดยกรอบทฤษฎีดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การสร้างภาพแทนในตัวตนและตัวละครเท่านั้น มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายสังคมเกาหลีในความเป็นจริงโดยตรง

1.4 กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

การวิจัยนี้บูรณาการกรอบทฤษฎี 5 ชุดที่ครอบคลุมมิติโครงสร้างสังคม อัตลักษณ์ทางเพศ และสุขภาพจิต เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอของตัวตนและตัวละครในนวนิยายอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1.4.1 ระบบปีตาธิปไตย Walby (1990) นิยามระบบปีตาธิปไตยว่าเป็นระบบโครงสร้างทางสังคมที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงผ่านหกโครงสร้างหลัก ได้แก่ การผลิต การสืบพันธุ์ เพศสัมพันธ์ ความรุนแรง รัฐ และวัฒนธรรม กรอบทฤษฎีนี้ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างหลักของการวิเคราะห์ โดยใช้ระบุและจำแนกกลไกอำนาจที่ตัวบทนำเสนอผ่านเหตุการณ์และบทสนทนาในแต่ละบริบท

1.4.2 การแสดงออกทางเพศสภาพ Butler (1990) เสนอว่าเพศภาวะมิใช่สิ่งที่ "เป็น" โดยธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ "ทำ" ผ่านการปฏิบัติซ้ำ (iterative performance) ที่เรียนรู้และถูกบังคับโดยสังคม กรอบทฤษฎีนี้ใช้วิเคราะห์วิธีที่ตัวบทนำเสนอกระบวนการ "ทำความเข้าใจ" ของตัวละคร รวมถึงกลไกการลงโทษทางสังคมที่เกิดขึ้นเมื่อตัวละครฝ่าฝืนบรรทัดฐานดังกล่าว

1.4.3 ภาระทางอารมณ์และภาระทางความคิด Hochschild (1983) นิยามภาระทางอารมณ์ (emotional labor) ว่าเป็นการจัดการความรู้สึกเพื่อสร้างสภาวะทางอารมณ์ที่เหมาะสมตามที่สังคมคาดหวัง ซึ่งเป็นภาระที่ผู้หญิงถูกกำหนดให้รับผิดชอบมากกว่า ขณะที่ Hochschild and Machung (2012) ชี้ให้เห็นภาระทางใจ (mental load) ในฐานะภาระทางจิตที่มองไม่เห็นในการวางแผนและประสานงานชีวิตครอบครัว กรอบทฤษฎีทั้งสองใช้วิเคราะห์ภาระสะสมที่ตัวละครแบกรับและที่ตัวบทเลือกนำเสนอหรือละเว้น

1.4.4 ภาวะทับซ้อนทางอัตลักษณ์ Crenshaw (1989) เสนอว่าการกดขี่มิได้ดำรงอยู่ในมิติเดียว หากแต่เกิดจากการบรรจบกันของปัจจัยหลายมิติ ได้แก่ เพศ ชนชั้น เชื้อชาติ และอัตลักษณ์อื่น ๆ กรอบทฤษฎีนี้ใช้วิเคราะห์ความซับซ้อนของประสบการณ์ตัวละครที่ถูกกำหนดพร้อมกันโดยทั้งเพศและชนชั้น และช่วยป้องกันการอ่านตัวบทในแบบมิติเดียว

1.4.5 ความเครียดเรื้อรังและภาระสะสมทางชีวภาพ McEwen (1998) อธิบายว่าความเครียดที่สะสมต่อเนื่องในระยะยาวโดยไม่มีโอกาสพักฟื้น ก่อให้เกิดภาระสะสมทางชีวภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและร่างกายอย่างมีนัยสำคัญ กรอบทฤษฎีนี้ใช้อธิบายกลไกทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงความไม่เท่าเทียมทางเพศในตัวตนเข้ากับวิกฤตสุขภาพจิตของตัวละครหลัก

กรอบทฤษฎีทั้ง 5 ชุดทำงานร่วมกันในเชิงลำดับขั้น กล่าวคือ Walby (1990) และ Butler (1990) ใช้วิเคราะห์โครงสร้างและกลไกของความไม่เท่าเทียมในระดับตัวบท Hochschild (1983) และ Hochschild and Machung (2012) ใช้วิเคราะห์ภาระที่มองไม่เห็นในระดับตัวละคร Crenshaw (1989) ใช้เพิ่มมิติความซับซ้อน และ McEwen

(1998) ใช้อธิบายผลลัพธ์สุดท้ายในระดับสุขภาพจิต การบูรณาการดังกล่าวช่วยให้การวิเคราะห์ครอบคลุมทั้งมิติ โครงสร้าง ภาษา และจิตวิทยาของตัวบทอย่างเป็นระบบ

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ทฤษฎีการวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) ตามแนวคิดของ Fairclough (1992) ซึ่งมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และ อุดมการณ์ ผ่าน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับตัวบท ระดับปฏิบัติทางทฤษฎี และระดับปฏิบัติทางสังคม

ผู้วิจัยได้อ่านนวนิยายทั้งฉบับภาษาเกาหลีและฉบับแปลภาษาไทยอย่างละเอียดจำนวน 3 รอบ เพื่อทำความเข้าใจบริบทโดยรวม จากนั้นกำหนดหน่วยวิเคราะห์โดยคัดเลือกเหตุการณ์และบทสนทนาที่สะท้อนการเลือกปฏิบัติทางเพศ แล้วนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามบริบททางสังคม 4 ด้าน และสังเคราะห์เป็นประเด็นหลัก ในขั้นต่อมา ผู้วิจัยวิเคราะห์ทฤษฎีการวิพากษ์เพื่อถอดรหัสอำนาจและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในภาษา และเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์เข้ากับกรอบทฤษฎี 5 ชุด เพื่อช่วยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า ซึ่งบูรณาการข้อมูลจากตัวบทต้นฉบับ ฉบับแปล งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสถิติจากองค์กรระหว่างประเทศ ทั้งนี้ การใช้ทฤษฎีในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอของตัวบทและตัวละครเท่านั้น มิได้ใช้เพื่ออธิบายสังคมเกาหลีโดยตรง

3. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้นำเสนอโดยเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเริ่มจากการสรุปเนื้อเรื่องโดยย่อเพื่อเป็นกรอบในการทำความเข้าใจตัวบท จากนั้นจึงวิเคราะห์ผลการศึกษาก่อเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมทางเพศใน 4 บริบทสำคัญ การวิเคราะห์ผลกระทบต่อสุขภาพจิตของตัวละคร และการสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เนื้อเรื่องย่อ

นวนิยาย *คิมจียอง เกิดปี 82* (โช, 2563) เขียนโดย โซนัมจู (조남주) ตีพิมพ์ครั้งแรกในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2016 ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง มียอดจำหน่ายมากกว่า 2 ล้านเล่มภายในระยะเวลา 2 ปี และได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศมากกว่า 18 ภาษา ส่งผลให้เกิดการถกเถียงในสังคมออนไลน์และถูกเชื่อมโยงกับกระแสสตรีนิยม (Feminism) ในระดับสากล ต่อมานวนิยายดังกล่าวได้รับการดัดแปลงเป็นภาพยนตร์เข้าฉายในปี ค.ศ. 2019 และประสบความสำเร็จด้านรายได้ในระดับสูง คิดเป็นมูลค่ากว่า 30,000 ล้านบาท หรือประมาณหนึ่งพันล้านบาท

ในเชิงเนื้อเรื่อง ตัวบทเริ่มต้นในช่วงปี 2015 เมื่อคิมจียองอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มีสถานะเป็นภรรยาและมารดาของบุตรหนึ่งคน แต่เริ่มแสดงอาการผิดปกติทางพฤติกรรมในลักษณะคล้ายการสลับบุคลิก ซึ่งทำให้สามีสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงและพาเธอเข้ารับการพบจิตแพทย์ เหตุการณ์ดังกล่าวกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการย้อนกลับไปสำรวจชีวิตของเธอในช่วงวัยต่าง ๆ เพื่อค้นหาสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

โครงสร้างการเล่าเรื่องของนวนิยายดำเนินผ่านการย้อนอดีต โดยแบ่งประสบการณ์ชีวิตของคิมจียองออกเป็นช่วงสำคัญ ได้แก่ วัยเด็ก วัยเรียน วัยทำงาน และช่วงชีวิตหลังการแต่งงาน ซึ่งตัวบทนำเสนอให้เห็นการสั่งสมของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่เกิดขึ้นในแต่ละบริบททางสังคมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษา พื้นที่สาธารณะ ไปจนถึงสถานที่ทำงาน และบทบาทในฐานะภรรยาและมารดา เมื่อพิจารณาโดยรวม นวนิยายเรื่องนี้มิได้เป็นเพียงการเล่าเรื่องชีวิตของปัจเจกบุคคล แต่เป็นการสะท้อนให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเพศในสังคมร่วมสมัย ซึ่งส่งผลต่อการก่อรูปอัตลักษณ์ ความคาดหวังทางสังคม และสุขภาวะทางจิตของผู้หญิงในระยะยาว

3.2 ความไม่เท่าเทียมทางเพศในบริบทสถาบันครอบครัว

ตัวบทนวนิยาย *คิมจียอง เกิดปี 82* นำเสนอให้เห็นว่าความไม่เท่าเทียมทางเพศเริ่มต้นตั้งแต่ระดับสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นพื้นที่แรกที่ทำหน้าที่ผลิตและส่งต่อค่านิยมทางเพศอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะค่านิยมที่ให้ความสำคัญ

กับบุตรชายมากกว่าบุตรหญิงอย่างชัดเจน การเกิดของคิมจียองในฐานะเด็กผู้หญิงถูกนำเสนอผ่านท่าทีของผู้ใหญ่ในครอบครัวที่แฝงความผิดหวัง ในขณะที่การเกิดของน้องชายกลับได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนการสร้างคุณค่าทางเพศที่ไม่เท่ากันตั้งแต่แรกเริ่มของชีวิต

ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องโครงสร้างการสืบพันธุ์ (reproduction) ของ Walby (1990) จะเห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางเพศที่ปรากฏในครอบครัวมิได้เกิดจากเจตนาร้ายของปัจเจกบุคคล หากแต่เป็นผลผลิตของระบบค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่ถูกส่งต่อข้ามรุ่นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน แนวคิดการแสดงออกทางเพศสภาพ (gender performativity) ของ Butler (1990) ช่วยอธิบายว่าการปฏิบัติซ้ำในชีวิตประจำวัน เช่น การให้คุณค่ากับลูกชายมากกว่าลูกสาว จะค่อย ๆ กลายเป็น “ความปกติ” ทางสังคมโดยไม่ถูกตั้งคำถาม

ด้วยทัศนะความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้เป็นรูปธรรมผ่านฉากที่คุณย่าจับได้ว่าคิมจียองและพี่สาวแอบกินนมผงของน้องชาย การลงโทษที่เกิดขึ้นมิใช่เพียงการกระทำต่อร่างกาย “...พาดหลังคุณคิมจียองเสียจนเธอสำรอกนมผงที่กินเข้าไปออกทางปากและจมูกจนหมดเกลี้ยง...” (โซ, 2563, น. 28) หากแต่ยังเป็นการกระทำต่อจิตใจผ่านถ้อยคำที่ตอกย้ำสถานะของเพศชายว่า

“รับจ้าง ยุ่มย่ามกับสิ่งของของหลานชายหัวแก้วหัวแหวนข้าระเอะ” (โซ, 2563, น. 28)

ถ้อยคำดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการตำหนิพฤติกรรมของเด็ก แต่ยังทำหน้าที่สร้างเส้นแบ่งเชิงสัญลักษณ์ระหว่าง “ผู้มีคุณค่า” และ “ผู้ไม่มีสิทธิ์” ผ่านภาษาที่ยกย่องหลานชายว่าเป็น “หัวแก้วหัวแหวน” ขณะที่หลานสาวไม่ได้รับการรับรองสถานะเดียวกัน ผลของการลงโทษครั้งนี้ยังทิ้งรอยไว้ในจิตใจ เพราะหลังจากนั้นคิมจียองและพี่สาวเกิดความรู้สึก “ละอาย” ที่จะกินนมผงของน้องชายอีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ว่าทกรรมเชิงวิพากษ์ (Fairclough, 1992) ที่ชี้ให้เห็นว่าภาษาเป็นกลไกสำคัญในการผลิตความไม่เท่าเทียมทางสังคม

นอกจากนั้น ด้วยทั้งขยายภาพความไม่เท่าเทียมผ่านการจัดสรรทรัพยากรในครอบครัวอย่างเป็นระบบ โดยน้องชายได้รับอาหารที่สมบูรณ์และใหม่กว่า ขณะที่คิมจียองและพี่สาวต้องได้รับส่วนที่เหลือหรือมีคุณภาพต่ำกว่า ดังข้อความว่า

“น้องชายจะได้กินเต้าหู้ เกี๊ยว หรือของซุบแบ่งทอดลูกกลมที่ทุกชิ้นรูปทรงสวยงามสมบูรณ์ ส่วนคุณคิมจียองกับพี่สาวได้กินชิ้นหัก ๆ เบี้ยว ๆ” (โซ, 2563, น. 29)

การจัดลำดับคุณค่าดังกล่าวยังปรากฏในวัตถุและสิ่งของภายในบ้าน เช่น กระเป๋ารองเท้า หรือของใช้ส่วนตัวของน้องชายที่มักถูกจัดเตรียมอย่างสมบูรณ์ ในขณะที่ของของลูกสาวต้องใช้ร่วมกันหรือไม่ได้รับการจัดสรรอย่างเท่าเทียม ในระดับโครงสร้างทางสังคม ความไม่เท่าเทียมดังกล่าวไม่ได้เริ่มต้นเพียงในช่วงวัยเด็กที่คิมจียองสามารถรับรู้ได้ แต่ย้อนกลับไปได้ตั้งแต่ก่อนการเกิดของเธอเอง ในยุคที่นโยบายควบคุมประชากรและค่านิยมชายเป็นใหญ่ในสังคมเกาหลีส่งผลให้เพศหญิงถูกลดทอนคุณค่าอย่างเป็นระบบ จนกระทั่งการตั้งครุฑของลูกสาวคนที่สามของแม่คิมจียองนำไปสู่การตัดสินใจยุติการตั้งครุฑเพียงเพราะเหตุผลเรื่องเพศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าระบบความคิดดังกล่าวฝังลึกอยู่ในระดับโครงสร้างสังคมมากกว่าระดับปัจเจกบุคคล

กล่าวโดยสรุป บริบทครอบครัวในนวนิยายไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่ส่วนตัวของตัวละคร แต่เป็นพื้นที่เชิงโครงสร้างที่ทำหน้าที่ผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมทางเพศผ่านภาษา การปฏิบัติ และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้คิมจียองค่อย ๆ ซึมซับและรับรู้ถึงความด้อยค่าในฐานะผู้หญิงตั้งแต่วัยเยาว์ ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการตีความตัวละครในช่วงต่อไปของเรื่อง

3.3 ความไม่เท่าเทียมทางเพศในบริบทการศึกษาและพื้นที่สาธารณะ

เมื่อคิมจียองเข้าสู่วัยเรียน ตัวบทนวนิยาย *คิมจียอง เกิดปี 82* ได้นำเสนอประสบการณ์ของผู้หญิงในพื้นที่การศึกษาและพื้นที่สาธารณะในฐานะ “พื้นที่ที่ไม่ปลอดภัย” อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะประสบการณ์การถูกคุกคามทางเพศและการถูกตีความพฤติกรรมผ่านมุมมองที่มุ่งโทษเหยื่อ (victim-blaming) มากกว่าการจัดการกับผู้กระทำ ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ทฤษฎีทฤษฎีการเชิงวิพากษ์ (CDA) ของ Fairclough (1992) ในระดับตัวบท (text level) พบว่าการเลือกใช้ถ้อยคำและการจัดวางความหมายในเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำหน้าที่เคลื่อน “ความรับผิดชอบ” จากผู้กระทำไปยังผู้ถูกระทำ

อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงเชิงเพศ ซึ่งผู้หญิงถูกทำให้เป็นฝ่ายต้อง “ปรับตัว” แทนที่สังคมจะจัดการกับปัญหาเชิงโครงสร้าง ตัวอย่างสำคัญปรากฏในเหตุการณ์บวรภัส ซึ่งคิมจียองเผชิญการคุกคามจากนักเรียนชาย แต่เมื่อเธอพยายามอธิบายสถานการณ์ กลับได้รับการตีความผ่านกรอบศีลธรรมและการแต่งกายของตนเอง โดยบิดาของเธอกล่าวว่า

“ทำไมต้องออกไปเรียนพิเศษไกลนัก ทำไมคุยกับคนแปลกหน้าง่ายนัก ทำไมกระโปรงถึงสั้นนัก... คนที่ไม่รู้เท่าทัน ไม่รู้จักหลบเลี่ยงอันตรายนั้นละผิด” (โซ, 2563, น. 72)

ข้อความดังกล่าวสะท้อนกลไกวาทกรรมแบบการมุ่งโทษเหยื่อ (victim-blaming) อย่างชัดเจน กล่าวคือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นถูกอธิบายผ่าน “พฤติกรรมของเหยื่อ” แทนที่จะเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำ ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ CDA ที่มองว่าวาทกรรมไม่ได้เป็นเพียงการสื่อสาร แต่เป็นการผลิตซ้ำอำนาจทางสังคม อย่างไรก็ตาม ตัวบทไม่ได้จำกัดอยู่เพียงวาทกรรมเดียว แต่ยังนำเสนอ “การต่อรองความหมาย” ผ่านเสียงของผู้หญิงอีกคนที่เข้ามาช่วยเหลือคิมจียอง โดยกล่าวว่า

“ไม่ใช่ความผิดของน้องหรอกระนะ โลกเรามีผู้ชายวิธธารมากเหลือเกิน” (โซ, 2563, น. 73)

ความแตกต่างระหว่างถ้อยคำของบิดาและผู้หญิงผู้ให้ความช่วยเหลือสะท้อนให้เห็นการปะทะกันของสองชุดวาทกรรม ได้แก่ วาทกรรมที่โทษเหยื่อ กับวาทกรรมที่เน้นโครงสร้างปัญหา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบทกำลังเปิดพื้นที่ให้เกิดการวิพากษ์ต่อความคิดกระแสหลักในสังคม

ในบริบทของสถาบันการศึกษา ตัวบทนำเสนอว่าห้องเรียนมิได้เป็นพื้นที่ปลอดภัยอย่างแท้จริง แต่กลับเป็นพื้นที่ที่ทำให้ซ้ำบรรทัดฐานทางเพศ โดยนักเรียนหญิงถูกคาดหวังให้มีพฤติกรรม “เรียบร้อย อ่อนหวาน และไม่ได้แย่ง” ขณะที่นักเรียนชายได้รับการปล่อยผ่านในพฤติกรรมเชิงรุกหรือการรังแกผู้อื่น ภายใต้กรอบแนวคิดการแสดงออกทางเพศสภาพของ Butler (1990) ความคาดหวังเหล่านี้สามารถอธิบายได้ว่าเป็นกระบวนการผลิต “ความเป็นผู้หญิง” ผ่านสถาบันทางสังคม ซึ่งทำให้บทบาททางเพศกลายเป็นสิ่งที่ถูกปฏิบัติซ้ำจนกลายเป็นเรื่องปกติ นอกจากนี้ ในระดับผลกระทบเชิงจิตวิทยา การเผชิญความรุนแรงซ้ำ ๆ และการไม่ได้รับการยอมรับจากสถาบันที่ควรปกป้อง เช่น โรงเรียนและครอบครัว ส่งผลให้เกิดภาวะความเครียดสะสมในระยะยาว ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิดภาระสะสมทางชีวภาพจากความเครียด (allostatic load) ของ McEwen (1998) ที่ชี้ว่าความเครียดเรื้อรังจากสภาพแวดล้อมทางสังคมสามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและร่างกายของปัจเจกบุคคลได้

ในระดับประสบการณ์ชีวิตประจำวัน คิมจียองยังเผชิญการกลั่นแกล้งในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น การถูกยืมของแล้วไม่คืน การถูกแกล้งขอร้องของใช้ หรือการถูกกระทำให้เสียหน้าในห้องเรียน กรณีที่สำคัญคือเหตุการณ์ที่เพื่อนผู้ชายเตะรองเท้าของเธอไปหน้าชั้นเรียน แต่เมื่อครูสอบถาม เธอกลับไม่กล้าพูดความจริงและถูกตำหนิแทนผู้กระทำ เหตุการณ์นี้สะท้อน “ความเงียบของผู้ถูกรังแก” (silencing of victims) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงเชิงโครงสร้างในระบบการศึกษา เมื่อเธอนำเหตุการณ์ดังกล่าวไปเล่าให้ครอบครัวฟัง กลับไม่ได้รับการสนับสนุนเชิงปกป้องที่สาวของเธอเลือกให้ “ทำเป็นเฉย ๆ” ขณะที่มารดา มองว่าเป็นเพียงการหยอกล้อของเด็ก ซึ่งสะท้อนการทำให้ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน และตอกย้ำบทบาทของผู้หญิงให้ต้อง “อ่อนหวาน” มากกว่าการตั้งคำถามหรือโต้แย้ง

โดยรวมแล้ว ตัวบทในช่วงวัยเรียนและพื้นที่สาธารณะของคิมจียองสะท้อนให้เห็นว่าความไม่เท่าเทียมทางเพศไม่ได้ปรากฏเพียงในรูปแบบของเหตุการณ์รุนแรงโดยตรง แต่ดำรงอยู่ผ่านวาทกรรม การตีความ และการตอบสนองของสถาบันต่าง ๆ ที่ร่วมกันผลิตซ้ำโครงสร้างอำนาจทางเพศอย่างต่อเนื่อง

3.4 ความไม่เท่าเทียมทางเพศในบริบทสถานที่ทำงาน

ตัวบทวนิยาย คิมจียอง เกิดปี 82 นำเสนอความไม่เท่าเทียมทางเพศในบริบทสถานที่ทำงานในฐานะ “โครงสร้างที่ดำเนินอยู่เชิงสถาบัน” (institutionalized inequality) ซึ่งไม่ได้ปรากฏเพียงในรูปแบบการเลือกปฏิบัติอย่างเปิดเผย แต่แฝงอยู่ในกระบวนการคัดเลือกบุคลากร การกำหนดโอกาสความก้าวหน้า และวาทกรรมที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำดูเหมือนเป็นเรื่องปกติ

ในกระบวนการสมัครงาน ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่าผู้สมัครหญิงถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับสถานะชีวิตส่วนตัว เช่น การแต่งงานและการมีบุตร ซึ่งไม่ปรากฏในผู้สมัครชาย ลักษณะคำถามดังกล่าวมิใช่เพียงการประเมินความสามารถ แต่ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงวาทกรรมในการ “คัดกรองผู้หญิงออกจากตลาดแรงงาน” โดยไม่จำเป็นต้องประกาศอย่างเป็นทางการ ภายใต้กรอบการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough (1992) ปรากฏการณ์นี้สะท้อนการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมทางสังคมผ่านการทำให้การเลือกปฏิบัติเป็นเรื่องเหตุผลหรือความเหมาะสมทางองค์กร ตัวอย่างสำคัญคือฉากสัมภาษณ์งานที่ผู้สมัครหญิงถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับการเผชิญการคุกคามทางเพศในที่ทำงานว่า

“สมมติคุณไปประชุมกับลูกค้า หัวหน้าฝ่ายลูกค้าพยายามเข้ามา เอ่อ แบบว่าแตะเนื้อต้องตัวคุณ... ถ้าเจอเหตุการณ์แบบนี้ คุณจะทำอย่างไร” (โซ, 2563, น. 106)

คำถามดังกล่าวในเชิง CDA ไม่ได้เป็นเพียงสถานการณ์สมมติ แต่เป็นการกำหนดกรอบให้ “การคุกคามทางเพศ” กลายเป็นภาระที่ผู้หญิงต้องจัดการด้วยตนเอง แทนที่จะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องควรต้องรับผิดชอบ การวางกรอบเช่นนี้สะท้อนการเคลื่อนภาระความรับผิดชอบจากผู้กระทำไปยังผู้ถูกกระทำอย่างเป็นระบบ หลังจากได้รับการจ้างงาน ตัวบทขยายภาพความเหลื่อมล้ำผ่านการปฏิบัติในองค์กร ซึ่งแม้จะมีพนักงานหญิงจำนวนมาก แต่ตำแหน่งเชิงอำนาจกลับถูกครอบครองโดยผู้ชายเป็นหลัก ความไม่เท่าเทียมดังกล่าวยิ่งปรากฏชัดในกระบวนการคัดเลือกทีมงานโครงการสำคัญ โดยคิมจียองและเพื่อนร่วมงานหญิงไม่ได้รับเลือกเข้าร่วมโครงการระยะยาว ตัวบทนำเสนอเหตุผลของผู้บริหารว่า

“ด้วยระดับความยากของงาน ทำให้ยากที่จะทำควบคู่ไปกับชีวิตสมรส ยิ่งถ้าต้องเลี้ยงลูกด้วยยิ่งเป็นเรื่องยาก” (โซ, 2563)

ถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนตรรกะเชิงสถาบันที่เชื่อมโยง “ความเป็นผู้หญิง” เข้ากับภาระครอบครัว และใช้เหตุผลเชิงความเหมาะสมในการทำงานมาเป็นเครื่องมือในการกีดกันออกจากโอกาสความก้าวหน้า ภายใต้กรอบแนวคิดของ Walby (1990) ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิต (production relations) ที่ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทในตลาดแรงงานผ่านกลไกที่ไม่เป็นทางการ แต่มีประสิทธิภาพในการกีดกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรวมถึงปรากฏการณ์ “เพดานแก้ว” ที่ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าถึงตำแหน่งระดับสูงได้ แม้จะมีคุณสมบัติเทียบเท่ากับผู้ชาย

นอกจากนี้ ตัวบทยังนำเสนอการล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงานในฐานะ “ความปกติที่ถูกทำให้มองไม่เห็น” (normalized harassment) ผ่านการใช้ภาษาที่ลดทอนความรุนแรงให้กลายเป็นเรื่องเล่นหรือวัฒนธรรมองค์กร เมื่อผู้หญิงแสดงการต่อต้าน พฤติกรรมดังกล่าวกลับถูกตีความว่าเป็นความอ่อนไหวเกินไปหรือเป็นปัญหาของตัวบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเป็นกระบวนการตีตราการต่อต้าน (pathologizing resistance) ตามกรอบ CDA ของ Fairclough (1992) กล่าวคือ ระบบไม่เพียงผลิตความไม่เท่าเทียม แต่ยังลบล้างผู้ที่พยายามตั้งคำถามหรือขัดขืนต่อระบบนั้น

โดยสรุป บริบทสถานที่ทำงานในนวนิยายมิได้เป็นเพียงพื้นที่ทางเศรษฐกิจ แต่เป็นพื้นที่เชิงอำนาจที่ผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมทางเพศผ่านทั้ง “โครงสร้างทางสถาบัน” และ “วาทกรรมเชิงภาษา” อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้หญิงต้องเผชิญข้อจำกัดทั้งในระดับโอกาส ความก้าวหน้า และการยอมรับทางสังคม แม้จะอยู่ในระบบการทำงานที่ดูเหมือนเปิดกว้างก็ตาม

3.5 ความไม่เท่าเทียมทางเพศในบริบทการแต่งงานและการเป็นแม่

เมื่อคิมจียองเข้าสู่บทบาทภรรยาและมารดา ตัวบทนวนิยาย คิมจียอง เกิดปี 82 นำเสนอการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตัวละครอย่างมีนัยสำคัญผ่านภาษาและการนิยามตัวตนจากบุคคลรอบข้าง โดยคิมจียองไม่ได้ถูกเรียกด้วยชื่อของตนเองอย่างเป็นเอกเทศอีกต่อไป แต่ถูกลดทอนอัตลักษณ์เหลือเพียงบทบาทเชิงสัมพันธ์ เช่น “แม่ของลูก” หรือ “ภรรยา” ภายใต้กรอบแนวคิดการแสดงออกทางเพศสภาพของ Butler (1990) สามารถอธิบายได้ว่า อัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงในบริบทชีวิตสมรสถูกผลิตซ้ำผ่านวาทกรรมทางสังคม จนทำให้ตัวตนก่อนหน้าของปัจเจกบุคคลค่อย ๆ ถูกกลืนหายไปภายใต้บทบาทความเป็นแม่อย่างสมบูรณ์

ในมิติของแรงงานภายในครัวเรือน ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่างานดูแลบ้านและบุตรถูกทำให้เป็น “งานที่มองไม่เห็น” (invisible labor) ซึ่งดำเนินต่อเนื่องตลอดเวลาโดยไม่มีวันหยุดและไม่มีค่าตอบแทน การใช้วาทกรรมในลักษณะ “แค่อยู่บ้าน”

หรือ “ไม่ได้ทำงาน” ทำหน้าที่ลดทอนคุณค่าของงานสืบพันธุ์ (reproductive labor) ให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่มียุทธศาสตร์เชิงเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาระทางอารมณ์ (emotional labor) ของ Hochschild (1983) และแนวคิด mental load ของ Hochschild and Machung (2012) ที่อธิบายว่างานบริหารจัดการชีวิตครอบครัวเป็นภาระทางจิตที่ต่อเนื่อง แต่ไม่ได้รับการยอมรับหรือให้คุณค่าในเชิงสังคม

ความไม่สมดุลของบทบาทดังกล่าวถูกตอกย้ำผ่านวาทกรรมที่สามีมองว่าเป็น “พ่อยุคใหม่” เพียงเพราะมีส่วนช่วยงานบ้านบางส่วน ทั้งที่ในเชิงภาระงานจริงยังคงตกอยู่กับฝ่ายหญิงเป็นหลัก ซึ่งสะท้อนมาตรฐานคู่ (double standard) ที่สังคมใช้ประเมินบทบาทชายและหญิงอย่างไม่เท่าเทียม ตัวบทนำเสนอความตึงเครียดเชิงอุดมการณ์อย่างชัดเจนผ่านฉากการโต้เถียงระหว่างคิมจียองและสามีเกี่ยวกับคำว่า “ช่วย” โดยเธอกล่าวว่า

“เลิกพูดสักที่ได้ไหมไอ้คำว่าช่วยเนี่ย... ช่วยงานบ้าน ช่วยเลี้ยงลูก ช่วยเรื่องงานฉัน นี่ไม่ใช่ครอบครัวที่เธอทำงานบ้านไม่ไช้งานบ้านพឹងนี้ ลูกไม่ใช่ลูกพี่เธอ” (โซ, 2563, น. 146–147)

ถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนการตั้งคำถามต่อโครงสร้างความคิดที่ทำให้งานบ้านและการเลี้ยงลูกถูกนิยามว่าเป็น “หน้าที่หลักของผู้หญิง” และทำให้บทบาทของผู้ชายกลายเป็นเพียง “ผู้ช่วย” แม้จะเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในระดับครอบครัวก็ตาม ภายใต้กรอบแนวคิด mental load ของ Hochschild and Machung (2012) ฉากนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาระที่แท้จริงไม่ได้อยู่เพียงการลงมือทำงานบ้าน แต่รวมถึงการคิด วางแผน และจัดการทุกอย่างในระบบครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้หญิงอย่างต่อเนื่อง

ในอีกมิติหนึ่ง ตัวบทนำเสนอให้เห็นว่าการตัดสินใจลาออกจากงานของคิมจียองเพื่อเลี้ยงลูกมิได้เกิดจากความสมัครใจโดยสมบูรณ์ แต่เป็นผลจากเงื่อนไขเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม แม้จะมีการคำนวณอย่างมีเหตุผลร่วมกับสามีแล้วว่าการจ้างพี่เลี้ยงไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับรายได้ของสามี แต่กระบวนการตัดสินใจดังกล่าวยังคงสะท้อนการเสียสละของฝ่ายหญิงในเชิงโครงสร้างมากกว่าการเลือกอย่างเสรี ส่งผลให้เกิดความรู้สึกสูญเสียอัตลักษณ์ตนเองและความเป็นปัจเจกบุคคลในชีวิตประจำวัน

โดยสรุป บริบทการแต่งงานและการเป็นแม่ในนวนิยายมิได้เป็นเพียงช่วงชีวิตส่วนบุคคล แต่เป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นการผลิตซ้ำอำนาจเชิงเพศอย่างเข้มข้น ผ่านทั้งภาษา วาทกรรม และการจัดสรรภาระงานภายในครอบครัว ซึ่งทำให้ความไม่เท่าเทียมทางเพศยังคงดำรงอยู่แม้ในพื้นที่ที่ถูกมองว่าเป็น “ชีวิตส่วนตัว” ก็ตาม

3.6 ผลกระทบต่อสุขภาพจิตและวิกฤตทางจิตเวช

ตัวบทนำเสนออาการทางจิตเวชของจียองในรูปแบบของพฤติกรรมการสวมบทบาทเป็นผู้หญิงคนอื่นโดยไม่รู้ตัว ซึ่ง Yang (2021) ตีความว่าเป็น “ภาษาทางเลือก” ที่ผู้หญิงใช้แสดงออกเมื่อไม่มีพื้นที่ในการพูดด้วยเสียงของตนเอง ภายใต้กรอบแนวคิดความเครียดเรื้อรังและภาระสะสมทางชีวภาพจากความเครียดของ McEwen (1998) อาการดังกล่าวเป็นผลลัพธ์ของความเครียดเรื้อรังที่สะสมมาตลอดชีวิตโดยไม่มีโอกาสพักฟื้น และนำไปสู่ภาวะสิ้นหวังที่เรียนรู้ (learned helplessness) ที่ Seligman (1972) อธิบายว่าเป็นการสูญเสียความสามารถในการต่อต้านหลังจากถูกกดขี่ อย่างไม่ต่อเนื่อง

ในระดับวาทกรรม อาการสวมบทบาทดังกล่าวมีนัยสำคัญในตัวบท กล่าวคือ ผู้หญิงที่จียองสวมบทบาทล้วนเป็นผู้หญิงที่เคยถูกกดขี่หรือสูญเสียอะไรบางอย่างในชีวิต การที่ตัวบทเลือกนำเสนออาการในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์ของจียองมิใช่เรื่องเฉพาะตัว หากแต่เป็นประสบการณ์ร่วมของผู้หญิงที่ถูกนำเสนอภาพในนวนิยาย อย่างไรก็ตาม ควรระวังการสรุปเชิงเหมารวม (generalize) จากตัวละครสู่ความเป็นจริงของสังคมทั้งหมด เนื่องจากตัวบทนำเสนอการสร้างภาพแทนในบริบทเฉพาะ ไม่ใช่ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้โดยตรง

ปัจจัยที่ทำให้วิกฤตรุนแรงขึ้นปรากฏในตัวบท 3 ประการ ได้แก่ (1) การขาดระบบสนับสนุนทางสังคมที่เหมาะสม (2) การที่สังคม (ในตัวบท) ไม่ยอมรับว่าความไม่เท่าเทียมทางเพศเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพจิต และ (3) การตีตราทางสังคม (stigma) เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตที่ทำให้การช่วยเหลือมุ่งเน้นการควบคุมอาการมากกว่าการแก้ไขสาเหตุเชิงโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับที่ Rim and Kim (2024) ชี้ให้เห็นว่าการรับรู้การเลือกปฏิบัติทางเพศในเชิงโครงสร้างมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความรุนแรงของอาการซึมเศร้าในกลุ่มผู้หญิงวัยทำงาน

3.7 การวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีสหวิทยาการ

เมื่อนำกรอบทฤษฎีทั้ง 5 ชุดมาบูรณาการ พบรูปแบบที่สอดคล้องกันอย่างชัดเจนในตัวบท ดังนี้ ในระดับโครงสร้าง 6 ประการของระบบชายเป็นใหญ่ของ Walby (1990) ปรากฏครบทั้งหกโครงสร้างในตัวบท โดยโครงสร้างการสืบพันธุ์ปรากฏชัดในบริบทครอบครัว (3.1) โครงสร้างความรุนแรงปรากฏในบริบทพื้นที่สาธารณะ (3.2) โครงสร้างการผลิตปรากฏในบริบทที่ทำงาน (3.3) และโครงสร้างวัฒนธรรมปรากฏตลอดทั้งตัวบทผ่านวาทกรรมที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมเป็นเรื่องปกติ

ในระดับภาษา กลไก CDA ของ Fairclough (1992) ชี้ให้เห็นว่าตัวบทใช้กลวิธีวาทกรรม 3 รูปแบบอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ (1) การทำให้ความไม่เท่าเทียมผ่านวาทกรรมที่นำเสนอการกดขี่ว่าเป็น “ธรรมชาติ” หรือ “ปกติ” (2) การละเว้น หรือทำให้ภาระของผู้หญิงมองไม่เห็น ดังเช่นวาทกรรมที่ใช้กับงานดูแลบุตรและบ้าน และ (3) การตีความให้เป็นความผิดปกติ (pathologize) การต่อต้านของผู้หญิง ดังเช่นกรณีที่ยังยอชมกันว่า “จู้จี้” เมื่อร้องเรียนเรื่องการล่วงละเมิด

ในระดับตัวละคร แนวคิดงานกะที่สอง (second shift) และภาระทางความคิด (mental load) ของ Hochschild and Machung (2012) อธิบายภาระสะสมที่มองไม่เห็นซึ่งตัวละครแบกรับในทุกบริบท ในขณะที่ ภาวะทับซ้อนทางอัตลักษณ์ (intersectionality) ของ Crenshaw (1989) ชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ของจี้อย่างถูกกำหนดพร้อมกันโดยทั้งเพศและชนชั้น กล่าวคือ การที่จี้อยองเป็นผู้หญิงชนชั้นกลางทำให้เธอถูกคาดหวังทั้งในฐานะ “ผู้หญิงที่ดี” และ “ภริยา-แม่ที่สมบูรณ์” พร้อมกัน และในระดับผลลัพธ์ภาระสะสมทางชีวภาพจากความเครียดของ McEwen (1998) เชื่อมร้อยทุกมิติเข้าด้วยกัน โดยแสดงให้เห็นว่าความเครียดที่สะสมจากทุกบริบทตลอด 30 ปีของชีวิตตัวละครมิได้เป็นเพียงปัญหาส่วนตัว หากแต่เป็นผลลัพธ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของโครงสร้างที่ตัวบทนำเสนอ

4. อภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นวนิยาย *คิมจียอง* เกิดปี 82 ได้นำเสนอความไม่เท่าเทียมทางเพศในลักษณะของ “วาทกรรมแฝง” ที่ทำงานผ่านภาษาและการเล่าเรื่องอย่างเป็นระบบ มิใช่เพียงการถ่ายทอดเหตุการณ์เท่านั้น ภายใต้กรอบการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA) พบว่าตัวบทใช้กลวิธีทางภาษาหลายประการในการสร้างและตอกย้ำวาทกรรมดังกล่าว ได้แก่ การทำให้ความไม่เท่าเทียมกลายเป็นเรื่องปกติผ่านวาทกรรม “ธรรมชาติ” การใช้การละเว้นเพื่อทำให้ภาระของผู้หญิงไม่ถูกมองเห็น และการทำให้การต่อต้านของผู้หญิงถูกมองว่าเป็นความผิดปกติ

ในด้านสุขภาพจิต ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาทางจิตใจของตัวละครถูกนำเสนอในฐานะผลลัพธ์ของโครงสร้างอำนาจทางสังคมมากกว่าจะเป็นความบกพร่องในระดับปัจเจก ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ Wang (2024) ที่ชี้ให้เห็นว่าสภาวะทางจิตของคิมจียองคือ ‘การสะท้อนภาพทางสังคม’ (Social Reflection) ที่ชี้ให้เห็นถึงความป่วยไข้ของระบบที่กดทับผู้หญิงไว้ ความทุกข์ของจี้อยองเกิดจากความเครียดเรื้อรังที่สะสมจากการถูกเลือกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภาระสะสมทางชีวภาพจากความเครียดของ McEwen (1998) และแนวคิดภาวะสิ้นหวังที่เรียนรู้ของ Seligman (1972) ที่อธิบายว่าความเครียดสะสมสามารถนำไปสู่การสูญเสียความสามารถในการต่อต้านหรือเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของตนเอง

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณา ได้แก่ การที่ตัวบทมุ่งนำเสนอประสบการณ์ของผู้หญิงชนชั้นกลางเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมประสบการณ์ของผู้หญิงในกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ การวิเคราะห์ตัวบทเพียงเล่มเดียวทำให้มีข้อจำกัดในการขยายผลไปสู่บริบทที่กว้างขึ้น อีกทั้งในฐานะงานวรรณกรรม ตัวบทนำเสนอเพียงการสร้าง “ภาพแทน” มิใช่ข้อมูลเชิงประจักษ์โดยตรง ดังนั้น การอ้างอิงถึงสภาพสังคมจริงจำเป็นต้องพิจารณาร่วมกับข้อมูลจากแหล่งอื่น

ในเชิงนัยสำคัญ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือทางวาทกรรม” ที่ช่วยเปิดเผยประสบการณ์ของกลุ่มที่มักถูกมองไม่เห็นในสังคม และทำให้ประเด็นดังกล่าวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะได้มากขึ้น ข้อค้นพบนี้มีความสำคัญต่อการศึกษาสหวิทยาการ โดยเฉพาะในบริบทของไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีทั้ง

ความคล้ายคลึงและความแตกต่างจากสังคมเกาหลีในด้านโครงสร้างครอบครัว ค่านิยมทางเพศ และระบบสวัสดิการ อันนำไปสู่โอกาสในการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบในอนาคต

สรุป

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า นวนิยาย *คิมจียอง เกิดปี 82* มิได้เป็นเพียงงานวรรณกรรมเพื่อการเล่าเรื่อง หากแต่ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่วาทกรรม” (discursive space) ที่มีศักยภาพในการเปิดเผยและวิพากษ์โครงสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคมเกาหลีร่วมสมัย ผ่านการสร้างภาพแทนของประสบการณ์ผู้หญิงอย่างเป็นระบบและมีนัยเชิงวิพากษ์

การวิเคราะห์กรอบวาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA) แสดงให้เห็นว่า ภาษาในตัวบทมิได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสาร หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการผลิต สืบทอด และทำให้ความไม่เท่าเทียมทางเพศดำรงอยู่ต่อไป โดยปรากฏผ่านกลวิธีทางภาษาหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำให้ความไม่เท่าเทียมกลายเป็นเรื่องปกติผ่านวาทกรรม “ธรรมชาติ” การทำให้ภาระและแรงงานของผู้หญิงมองไม่เห็นผ่านการละเว้น และการทำให้การต่อต้านของผู้หญิงถูกตีความว่าเป็นความผิดปกติหรือปัญหาส่วนบุคคล กลไกเหล่านี้มิได้ทำงานแยกส่วน หากแต่เชื่อมโยงกันเป็นระบบวาทกรรมที่ฝังรากลึกในสถาบันทางสังคมต่าง ๆ

ในมิติของสุขภาพจิต ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าอาการทางจิตของตัวละครหลักมิได้เป็นความผิดปกติในระดับปัจเจก หากแต่เป็นผลลัพธ์ของแรงกดดันเชิงโครงสร้างที่สะสมจากประสบการณ์การถูกเลือกปฏิบัติและการกดทับทางเพศอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน ความเครียดเรื้อรังที่เกิดขึ้นโดยปราศจากพื้นที่ในการระบายหรือการเยียวยานำไปสู่ภาวะเปราะบางทางจิตใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งระหว่างโครงสร้างอำนาจทางสังคมกับประสบการณ์ทางจิตใจของปัจเจก

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้ควรถูกทำความเข้าใจภายใต้ข้อจำกัดสำคัญ กล่าวคือ ตัวบทวรรณกรรมเป็นการนำเสนอ “ภาพแทน” ของประสบการณ์ มิใช่ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถอธิบายสังคมโดยรวมได้โดยตรง ดังนั้น การตีความและการนำไปใช้จำเป็นต้องกระทำอย่างระมัดระวัง และควรพิจารณาร่วมกับข้อมูลจากแหล่งอื่นเพื่อเสริมความสมบูรณ์

ในเชิงนัยสำคัญ งานวิจัยนี้ตอกย้ำให้เห็นว่า วรรณกรรมสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงวิพากษ์ที่ทรงพลังในการทำให้โครงสร้างความไม่เท่าเทียมที่ถูกทำให้เป็น “เรื่องปกติ” ในชีวิตประจำวันกลับกลายเป็นสิ่งที่มองเห็นและตั้งคำถามได้ในพื้นที่สาธารณะ องค์ความรู้ที่ได้จึงมีคุณูปการทั้งในด้านวรรณคดีศึกษา สังคมวิทยา จิตวิทยา และเพศภาวะศึกษา อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาการวิจัยเชิงสหวิทยาการ โดยเฉพาะในบริบทของไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างเชิงโครงสร้าง อันเปิดโอกาสให้เกิดการต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงเปรียบเทียบและเชิงนโยบายในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 ด้านการพัฒนากรอบแนวคิด ควรส่งเสริมการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงสหวิทยาการที่บูรณาการวรรณกรรมศึกษา เพศภาวะ และจิตวิทยา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมเกาหลีและวรรณกรรมเอเชียที่สะท้อนประสบการณ์ของผู้หญิงอย่างเป็นระบบ

5.1.2 ด้านการประยุกต์ใช้ทางการศึกษา นวนิยายเรื่อง *คิมจียอง เกิดปี 82* สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นสื่อ

การเรียนการสอนในบริบทสังคมไทย เพื่อส่งเสริมการอภิปรายเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับประเด็นเพศภาวะและสุขภาพจิตในมิติข้ามวัฒนธรรม

5.1.3 ด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายด้านความเท่าเทียมทางเพศควรตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในบริบทสังคมไทย ทั้งนี้ ไม่ควรนำข้อค้นพบจากวรรณกรรมต่างบริบทมาสรุปแทนสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยทั้งหมด เนื่องจากแต่ละสังคมมีบริบททางวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกัน

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรศึกษาวรรณกรรมเปรียบเทียบในบริบทข้ามวัฒนธรรม เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น และไทย เพื่อวิเคราะห์จุดร่วมและความแตกต่างของวาทกรรมเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางเพศ

5.2.2 ควรดำเนินการวิจัยเชิงประจักษ์ในบริบทสังคมไทย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความไม่เท่าเทียมทางเพศกับสุขภาพจิตของผู้หญิงอย่างเป็นรูปธรรม

5.2.3 ควรประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดภาวะทับซ้อนทางอัตลักษณ์ในการศึกษาประสบการณ์ของผู้หญิงในมิติอื่นเพิ่มเติม เช่น ชนชั้น ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือบทบาททางสังคม

7. เอกสารอ้างอิง

- โช, นัม จู. (2563). *คิมจียอง เกิดปี 82* (ตรองสิริ ทองคำใส, ผู้แปล). เอิร์นเนส พับลิชชิ่ง.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Chun, H., Doyal, L., Payne, S., Il-Cho, S., & Kim, I. H. (2006). Understanding women, health, and social change: The case of South Korea. *International Journal of Health Services*, 36(3), 575–592.
- Crenshaw, K. W. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press.
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. University of California Press.
- Hochschild, A. R., & Machung, A. (2012). *The second shift: Working families and the revolution at home* (Rev. ed.). Penguin Books.
- Jeon, J. (2020). One aspect of Korean women's film following the feminism reboot: About Kim Ji-young: Born 1982. *Contemporary Film Studies*, 16(3), 11–31.
- Jeong, E., & Lee, J. (2018). “We take the red pill, we confront the DickTrix”: Online feminist activism and the augmentation of gendered realities in South Korea. *Feminist Media Studies*, 18(4), 705–717.
- McEwen, B. S. (1998). Stress, adaptation, and disease: Allostasis and allostatic load. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 840(1), 33–44.
- Muștak, M. Y. (2023). A life dragged into psychosis: Representation of “every woman” as “nobody” in Kim Ji-young, born 1982. *World Language Studies*, 3(1), 18–34.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2022). *Gender wage gap* [Data set]. <https://data.oecd.org/earnwage/gender-wage-gap.htm>
- Rahman, A. (2025). Genderism, sexism, otherness: A study of the novel Kim Jiyoung, born 1982. *International Journal of English Literature and Social Sciences*, 10(4), 1–9.

- Rim, H., & Kim, J. (2024). The influence of perceptions of gender discrimination in the workplace on depressive symptoms among Korean working women: The moderating role of job satisfaction. *Social Science & Medicine*, 341, Article 116527.
- Seligman, M. E. P. (1972). Learned helplessness. *Annual Review of Medicine*, 23(1), 407–412.
- Sohn, H. J. (2020). Feminism reboot: Korean cinema under neoliberalism in the 21st century. *Journal of Japanese and Korean Cinema*, 12(2), 111–128.
- Walby, S. (1990). *Theorizing patriarchy*. Blackwell.
- Wang, Y. N. (2024). Women's dilemma and social reflection in film narrative: A case study of Kim Ji-young, born 1982. *Journal of Politics and Law*, 17(4), 38–48. <https://doi.org/10.5539/jpl.v17n4p38>
- World Economic Forum. (2023). *Global gender gap report 2023*. <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2023/>
- Yang, F. (2021). Possession by devil: Women's alternative language; A feminist reading of Kim Ji-young, born 1982. *Feminist Media Studies*, 22(6), 1558–1563. <https://doi.org/10.1080/14680777.2021.1963805>

อิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีของบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The Influence of Tax Management and Financial Ratios on Tax Planning Efficiency of Listed Companies in the Agricultural and Food Industry on The Stock Exchange of Thailand

พศวัต สุขสมัย^{1*} และเบญจพร โมกขเวส²

Phasawat Suksamai^{1*} and Benjaporn Mokkhavesa²

บทคัดย่อ

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีของบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากการรายงานข้อมูลเป็นประจำอย่างต่อเนื่องในงบการเงิน และข้อมูลจากฐานข้อมูลการบริการระบบข้อมูลตลาดหลักทรัพย์ฉบับออนไลน์ (SETSMART) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบริษัทในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 22 บริษัท ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างปี 2563-2567 จำนวน 110 ชุดข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า อัตราส่วนทางการเงิน ได้แก่ อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์มีอิทธิพลเชิงบวก และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่การจัดการทางด้านภาษี ได้แก่ ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษีมีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง และอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 (ตามลำดับ) ส่วนภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี อัตราส่วนสภาพคล่องไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง นอกจากนี้ ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี อัตราส่วนสภาพคล่อง อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน

คำสำคัญ : การจัดการทางด้านภาษี อัตราส่วนทางการเงิน ประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี

^{1*} สาขาวิชาการบัญชี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
Program in Accounting, Faculty of Accountancy, Rajapruk University
E-mail: 67109660005@rpu.ac.th

² สาขาวิชาการบัญชี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
Program in Accounting, Faculty of Accountancy, Rajapruk University
E-mail: bemokk@rpu.ac.th

* Corresponding author

Abstract

The objective was to examine the influence of tax management and financial ratios on the tax planning efficiency of listed companies in the agricultural and food industry on the Stock Exchange of Thailand. Secondary data were collected from continuous financial statement reports and the SETSMART online database provided by the Stock Exchange of Thailand. The sample consists of 22 listed companies in the agricultural and food industry, with data collected from 2020 to 2024, totaling 110 data sets. Statistical methods used in this research include descriptive statistics, correlation coefficient analysis, and hypothesis testing through multiple regression analysis. The research findings reveal that the financial ratios, specifically the return on assets ratio, had a significant positive influence, and the return on equity ratio had a significant negative influence on the efficiency of tax planning in terms of the effective tax rate, respectively, and both are statistically significant at the 0.01 level. Whereas tax management, namely the book-tax difference, had a significant negative influence on the efficiency of tax planning in terms of both the effective tax rate and the corporate income tax to net cash flow from operating activities ratio, which are statistically significant at the 0.01 and 0.05 levels (respectively). However, deferred tax and the liquidity ratio did not significantly influence the efficiency of tax planning in terms of the effective tax rate. Moreover, deferred tax, the liquidity ratio, the return on assets ratio, and the return on equity ratio did not significantly influence the efficiency of tax planning in terms of the corporate income tax to net cash flow from operating activities ratio.

Keywords: Tax Management, Financial Ratios, Tax Planning Efficiency

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ในอดีตผ่านมานั้นปัญหาสำคัญในการจัดเก็บภาษีของภาครัฐนั้นเกิดจากที่บริษัทใช้ช่องโหว่ของกฎหมายภาษีอากรในการหลบหลีกภาษี (Tax Avoidance) โดยเฉพาะในกลุ่มของบริษัทข้ามชาติได้อาศัยเทคนิคทางบัญชีและโครงสร้างทางบริษัทที่มีความซับซ้อน ทั้งการโอนผลกำไรไปยังประเทศที่มีอัตราภาษีต่ำ ทั้งนี้ จากรายงานขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ได้ตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว อันเป็น สิ่งที่เกิดขึ้นทั่วโลกสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษีคิดเป็นมูลค่ามหาศาล โดยสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการวางแผนภาษีที่ไม่โปร่งใสของบริษัท (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2013) จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการหลบหลีกภาษีของประเทศไทย ทำให้หน่วยงานภาครัฐเริ่มมีความเข้มงวดด้านการตรวจสอบภาษีและเพิ่มความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินมากขึ้น เป็นผลทำให้บริษัทต้องมีการปรับตัวและให้ความสำคัญกับการจัดการภาษีผ่านกลยุทธ์ต่าง ๆ ส่งผลให้ภาคธุรกิจต้องมีการวางแผนทางการเงินและภาษีอย่างระมัดระวังและรอบคอบ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนโดยไม่ต้องแบกรับภาระภาษีเกินความจำเป็น และหลายบริษัทหันมาให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการภาษีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากขึ้น (กุลวดี หงส์ทอง, 2563)

โดยกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารถือเป็นหนึ่งในภาคธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย ทั้งในด้านการจ้างงาน การผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และการส่งออก (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2566) บริษัทที่ดำเนินงานในอุตสาหกรรมนี้มักเผชิญกับต้นทุนการดำเนินงานจำนวนมาก ภาษีจึงเป็นต้นทุนสำคัญที่ต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับตลาดต่างประเทศได้อย่างยั่งยืนซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี เทคนิคในการจัดการทางด้านภาษี (Tax Management) ซึ่งถือเป็นกระบวนการวางแผน ควบคุม และดำเนินการด้านภาษีของบริษัท เพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดทางกฎหมายและมี

ประสิทธิภาพในการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่าที่สุด ซึ่งจะทำให้บริษัทมีข้อมูลที่เพียงพอและถูกต้องในการประเมินโอกาสหรือช่องทางการลดหย่อนภาษี (Scholes et al., 2015) ซึ่งจะสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ เกษศิณี ตั้งอัน (2564) พบว่าผลต่างระหว่างกำไรสุทธิทางบัญชีกับกำไรสุทธิทางภาษี มีผลเชิงลบต่ออัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง และอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนีหลักทรัพย์ SETCLMV ทั้งนี้สำหรับเครื่องมือทางการเงินที่ใช้ในการวิเคราะห์และประเมินสถานะทางการเงินของบริษัท ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายนั้นคือ อัตราส่วนทางการเงิน (Financial Ratios) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างรายการต่าง ๆ ในงบการเงิน ซึ่งหากบริษัทสามารถวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากอัตราส่วนทางการเงินเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม จะสามารถลดค่าใช้จ่ายทางภาษีได้อย่างคุ้มค่าและถูกต้องตามกฎหมาย (Brigham & Houston, 2022) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุภาภา เพชรทิวัง และพรทิวา แสงเขียว (2566) พบว่าอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นมีผลกระทบเชิงบวกกับอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง และอัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์มีผลกระทบเชิงบวกกับอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน

การจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงินถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการวางแผนภาษีของบริษัท เนื่องจากทั้งสองตัวแปรมีบทบาทในการกำหนดแนวทางการวางแผนภาษี การตัดสินใจทางการเงิน และการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของบริษัท ซึ่งอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลแบ่งออกได้เป็น 2 มิติที่สำคัญ ได้แก่ (1) อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลตามกฎหมาย (Statutory Tax Rate) และ (2) อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (Effective Tax Rate) ซึ่งสะท้อนภาระภาษีที่บริษัทจ่ายจริงเมื่อเปรียบเทียบกับกำไรทางบัญชี ความแตกต่างของสองอัตรานี้สะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์การจัดการภาษีของบริษัท รวมถึงความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงิน นอกจากนี้ อัตราภาษี เงินได้นิติบุคคลทั้งในรูปแบบที่แท้จริงและตามกฎหมายมีความสำคัญต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานของบริษัทซึ่งมีผลกระทบต่อการตัดสินใจและผลประโยชน์ของนักลงทุน ผู้บริหาร และผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด ทั้งนี้ หากบริษัทสามารถจัดการภาษีอย่างมีระบบและใช้ข้อมูลทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถเพิ่มศักยภาพทางการเงิน สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และช่วยสร้างความเชื่อมั่นในสายตานักลงทุน รวมทั้งสร้างสมดุลต่อผู้มีส่วนได้เสีย และส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจในระยะยาว (พรทิพย์ รอดอิม, 2563)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการทางด้านภาษีหรือการวางแผนภาษีนั้นเป็นเรื่องที่บริษัทควรให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยกำหนดแนวทางในการเสียภาษีให้ได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ซึ่งจะช่วยให้บริษัทสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายทางภาษี เสียภาษีในอัตราที่คุ้มค่าและเหมาะสมที่สุด โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาถึงอิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษี ซึ่งประกอบด้วย ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี และอัตราส่วนทางการเงิน ซึ่งประกอบด้วย อัตราส่วนสภาพคล่อง อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นว่ามีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีด้านอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง และด้านอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานหรือไม่อย่างไร ดังนั้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “อิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีของบริษัท กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย” ทั้งนี้ สำหรับการศึกษาวิจัยนี้ได้เลือกศึกษาและเก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจากบริษัท ที่ดำเนินธุรกิจในกลุ่มนี้มักเผชิญกับต้นทุนการดำเนินงานจำนวนมาก ภาษีจึงเป็นต้นทุนสำคัญที่ต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการวางแผนภาษีอย่างรอบคอบ ครบถ้วน และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สำหรับด้านวิชาการ นักลงทุน ภาคธุรกิจ เอกชน รวมทั้งสามารถเป็นข้อมูลสนับสนุนการกำหนดอัตราภาษีให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ สามารถดำเนินการจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยปรับปรุงโครงสร้างภาษีให้เกิดความเป็นธรรมในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษีที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีของบริษัท กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีของบริษัท กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการทางด้านภาษี ซึ่งประกอบด้วย 1) ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี 2) ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี และอัตราส่วนทางการเงิน ซึ่งประกอบด้วย 1) อัตราส่วนสภาพคล่อง 2) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ 3) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี ประกอบด้วย 1) ด้านอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง และ 2) ด้านอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 22 บริษัท ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างปี 2563 - 2567 รวมระยะเวลา 5 ปี รวมข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 110 ชุดข้อมูล

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 การจัดการทางด้านภาษีมีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริงของบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

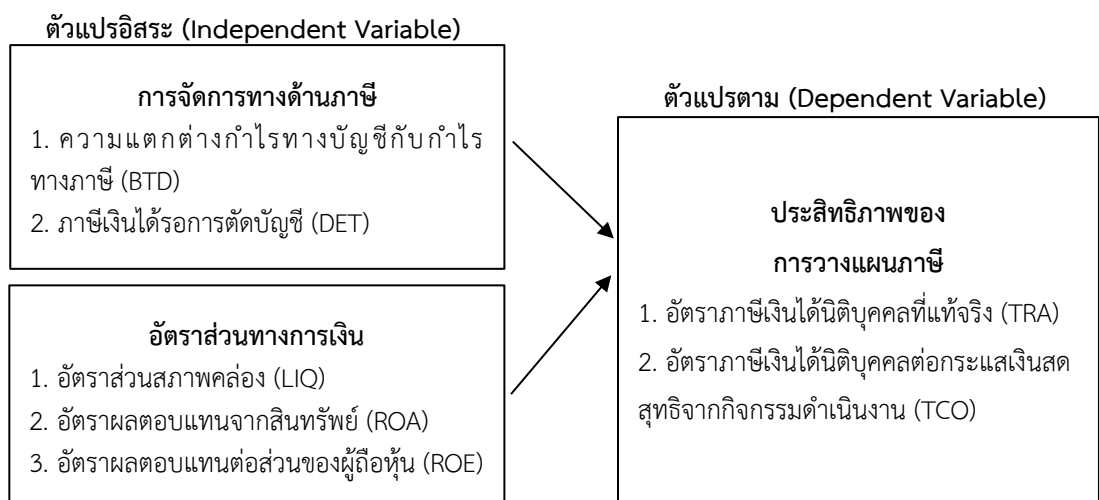
1.4.2 อัตราส่วนทางการเงินมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริงของบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.4.3 การจัดการทางด้านภาษีมีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานของบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.4.4 อัตราส่วนทางการเงินมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานของบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา โดยมีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบแนวคิด มีดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยรวมจำนวน 70 บริษัท โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 22 บริษัท

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้ข้อมูลในการศึกษาจากการรายงานข้อมูลเป็นประจำปีอย่างต่อเนื่องในงบการเงิน และข้อมูลจากฐานข้อมูลการบริการระบบข้อมูลตลาดหลักทรัพย์ฉบับออนไลน์ (SETSMART) ทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

ตารางที่ 1 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สัญลักษณ์	ตัวแปรอิสระ	การวัดค่า
BTD	ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับ กำไรทางภาษี	(กำไรทางบัญชี - กำไรทางภาษี) / สินทรัพย์รวม
DET	ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี	ภาษีเงินได้รอตัดบัญชี / (สินทรัพย์รวม - 1)
LIQ	อัตราส่วนสภาพคล่อง	สินทรัพย์หมุนเวียน / หนี้สินหมุนเวียน
ROA	อัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์	(กำไรสุทธิ / สินทรัพย์รวม) × 100
ROE	อัตราส่วนผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น	(กำไรสุทธิ / ส่วนของผู้ถือหุ้น) × 100
TRA	อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง	(ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้ / กำไรก่อนภาษีเงินได้) × 100
TCO	อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน	(ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้ / กระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน) × 100

2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้ข้อมูลในการศึกษาโดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เพื่อรวบรวมตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม โดยระยะเวลารวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ใช้ข้อมูลที่มีครบถ้วน ระหว่างปี พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 5 ปี

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการทดสอบและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ โดยสามารถแสดงเป็นสมการ Regression เพื่อทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

$$TAR_{it} = \alpha + \beta_1 BTD_{it} + \beta_2 DET_{it} + \beta_3 LIQ_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 ROE_{it} + e \dots\dots\dots (1)$$

$$TCO_{it} = \alpha + \beta_1 BTD_{it} + \beta_2 DET_{it} + \beta_3 LIQ_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 ROE_{it} + e \dots\dots\dots (2)$$

โดยที่สัญลักษณ์และความหมายที่ใช้แทนตัวแปรในงานวิจัย มีดังนี้

TAR_{it}	แทน	อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริงของบริษัท i ปีที่ t
TCO_{it}	แทน	อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานของบริษัท i ปีที่ t
BTD_{it}	แทน	ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษีของบริษัท i ปีที่ t
DET_{it}	แทน	ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีของบริษัท i ปีที่ t
LIQ_{it}	แทน	อัตราส่วนสภาพคล่องของบริษัท i ปีที่ t
ROA_{it}	แทน	อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ของบริษัท i ปีที่ t
ROE_{it}	แทน	อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัท i ปีที่ t
α	แทน	ค่าคงที่
$\beta_1 - \beta_5$	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระที่ 1 ถึง 5
e	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อน ของบริษัท i

3. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีของบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	N	ค่าต่ำสุด (Minimum)	ค่าสูงสุด (Maximum)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation)
ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี	110	-0.10	0.15	0.01	0.04
ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี	110	0.00	0.06	0.01	0.01
อัตราส่วนสภาพคล่อง	110	0.63	12.65	3.43	2.72
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์	110	1.45	37.65	13.91	6.31
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	110	0.33	40.50	16.24	7.91
อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง	110	1.07	80.16	15.42	8.35
อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน	110	-198.95	97.94	14.11	25.11

จากตารางที่ 2 พบว่า ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี (BTD) มีค่าต่ำสุด (Minimum) เท่ากับ -0.10 ค่าสูงสุด (Maximum) เท่ากับ 0.15 โดยเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย (Mean) พบว่าความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี (BTD) มีค่าเท่ากับ 0.01 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เท่ากับ 0.04 ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี (DET) มีค่าต่ำสุด (Minimum) เท่ากับ 0.00 ค่าสูงสุด (Maximum) เท่ากับ 0.06 โดยเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย (Mean) พบว่าภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี (DET) มีค่าเท่ากับ 0.01 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เท่ากับ 0.01 อัตราส่วนสภาพคล่อง (LIQ) มีค่าต่ำสุด (Minimum) เท่ากับ 0.63 ค่าสูงสุด (Maximum) เท่ากับ 12.65 โดยเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย (Mean) พบว่าอัตราส่วนสภาพคล่อง (LIQ) มีค่าเท่ากับ 3.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เท่ากับ 2.72 อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) มีค่าต่ำสุด (Minimum) เท่ากับ 1.45 ค่าสูงสุด (Maximum) เท่ากับ 37.65 โดยเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย (Mean) พบว่าอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) มีค่าเท่ากับ 13.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เท่ากับ 6.31 อัตราส่วนผลตอบแทน ของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าต่ำสุด (Minimum) เท่ากับ 0.33 ค่าสูงสุด (Maximum) เท่ากับ 40.50 โดยเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย (Mean) พบว่าอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าเท่ากับ 16.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เท่ากับ 7.91

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	BTD	DET	LIQ	ROA	ROE
BTD	1				
DET	0.189*	1			
LIQ	-0.061	-0.326**	1		
ROA	-0.248**	-0.273**	0.431**	1	
ROE	-0.071	-0.213*	0.074	0.798**	1

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระทั้งหมดเกิดความสัมพันธ์ในระดับต่ำถึงระดับค่อนข้างสูง ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระทั้งหมดอยู่ในระหว่าง -0.326 ถึง 0.798 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเองในระดับสูง และเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลสำหรับการนำเข้าสู่กระบวนการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมโดยวิเคราะห์ค่า Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF) เพื่อใช้ในการพิจารณาว่าตัวแปรอิสระจะไม่เกิดความสัมพันธ์กันเองในระดับสูง และจะไม่ทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) รวมทั้งวิเคราะห์ค่า Durbin-Watson เพื่อทดสอบว่าไม่มีอัตตะสัมพันธ์ในข้อมูล ซึ่งตัวแบบกระบวนการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณที่มีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัวแปร ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่ตัวแปรอิสระที่มีอยู่อาจมีความสัมพันธ์กันเองได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบในการเลือกตัวแปรอิสระที่มีความสำคัญต่อตัวแปรตาม ซึ่งจะทำให้การทดสอบในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 4 แสดงผลการตรวจสอบความเป็นเส้นตรงร่วมอย่างมากด้วยค่า Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF)

ตัวแปร	Tolerance	VIF
ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี	0.964	1.037
ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี	0.964	1.037
อัตราส่วนสภาพคล่อง	0.612	1.633
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์	0.223	4.475
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	0.273	3.662

จากตารางที่ 4 พบว่า สรุปผลการตรวจสอบความเป็นเส้นตรงร่วมอย่างมากด้วยค่า Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดมีค่า Tolerance ต่ำสุดเท่ากับ 0.223 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.10 และมีค่า Variance Inflation Factor (VIF) สูงสุดเท่ากับ 4.475 ซึ่งมีความน้อยกว่า 10 ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity)

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณของอิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษี และอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	16.286	0.859		18.967	0.000
BTD	-134.481	18.042	-0.590	-7.454	0.000
DET	-14.664	47.539	-0.024	-0.308	0.758
LIQ	-0.669	0.357	-0.218	-1.872	0.064
ROA	0.902	0.255	0.682	3.540	0.001
ROE	-0.692	0.184	-0.656	-3.766	0.000
R = 0.595, R ² = 0.354, Adjust R ² = 0.342, Durbin-Watson = 1.936, Sig = 0.000 (BTD, DET)					
R = 0.349, R ² = 0.122, Adjust R ² = 0.097, Durbin-Watson = 2.098, Sig = 0.003 (LIQ, ROA, ROE)					

จากตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี (BTD) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 (Sig. = 0.000 < 0.01) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี (BTD) มีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษีที่สูงมักมี

แนวโน้มที่จะมีอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริงสูงกว่า ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการวางแผนภาษีที่ลดลงหรือไม่สามารถใช้กลยุทธ์ลดภาระภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี (DET) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.758 ซึ่งมากกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (Sig. = 0.758 > 0.05) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี (DET) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าการเกิดขึ้นของสินทรัพย์หรือหนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี ซึ่งมาจากความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี ไม่ได้มีผลต่อความสามารถของบริษัทในการบริหารจัดการภาษีให้มีประสิทธิภาพมากหรือน้อยลงในเชิงของอัตราภาษีที่แท้จริง

3) อัตราส่วนสภาพคล่อง (LIQ) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.064 ซึ่งมากกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (Sig. = 0.064 > 0.05) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราส่วนสภาพคล่อง (LIQ) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าภาวะสภาพคล่องของบริษัทไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มหรือลดประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี บริษัทสามารถวางแผนภาษีได้ไม่ขึ้นอยู่กับระดับสินทรัพย์หมุนเวียนหรือความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้น

4) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.001 ซึ่งน้อยกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 (Sig. = 0.001 < 0.01) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าความสามารถในการใช้สินทรัพย์เพื่อสร้างผลกำไรสูง สามารถวางแผนภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้สามารถลดภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริงของบริษัทได้

5) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) จากการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย คำนวณปกติ (B ของ Unstandardized Coefficients) เท่ากับ -0.692 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย คำนวณมาตรฐาน (Beta ของ Standardized Coefficients) เท่ากับ -0.656 และค่าสถิติทดสอบ t เท่ากับ -3.766 โดยมีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 (Sig. = 0.000 < 0.01) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณของอิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษี และอัตราส่วนทางการเงินภาษีที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิ จากกิจกรรมดำเนินงาน

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	16.782	3.107		5.402	0.000
BTD	-154.400	65.278	-0.225	-2.365	0.020
DET	-154.916	172.000	-0.086	-0.901	0.370
LIQ	-0.905	1.128	-0.098	-0.802	0.424
ROA	1.109	0.805	0.279	1.378	0.171
ROE	-0.306	0.581	-0.096	-0.527	0.599
R = 0.256, R ² = 0.065, Adjust R ² = 0.048, Durbin-Watson = 2.154, Sig = 0.027 (BTD, DET)					
R = 0.177, R ² = 0.031, Adjust R ² = 0.004, Durbin-Watson = 2.087, Sig = 0.333 (LIQ, ROA, ROE)					

จากตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี (BTD) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.020 ซึ่งน้อยกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (Sig. = 0.020 < 0.05) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี (BTD) มีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าความแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีและกำไรทางภาษีสูง มักมีความสามารถในการจัดการภาระภาษีเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานน้อยลง ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการวางแผนภาษีเชิงกระแสเงินสดลดลง

2) ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี (DET) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.370 ซึ่งมากกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (Sig. = 0.370 > 0.05) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี (DET) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าการเกิดขึ้นของสินทรัพย์หรือหนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี ซึ่งมาจากความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี ไม่ได้มีผลต่อความสามารถของบริษัทในการบริหารจัดการภาษีให้มีประสิทธิภาพมากหรือน้อยลงในเชิงของกระแสเงินสด

3) อัตราส่วนสภาพคล่อง (LIQ) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.424 ซึ่งมากกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (Sig. = 0.424 > 0.05) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราส่วนสภาพคล่อง (LIQ) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าสภาพคล่องของบริษัทไม่ได้เป็นตัวกำหนดหลักของประสิทธิภาพการวางแผนภาษีเชิงกระแสเงินสด

4) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.171 ซึ่งมากกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (Sig. = 0.171 > 0.05) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าความสามารถในการทำกำไรจากสินทรัพย์รวมไม่ได้เป็นตัวกำหนดหลักของประสิทธิภาพการวางแผนภาษีเชิงกระแสเงินสด

5) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ t (P-value ของ t) เท่ากับ 0.599 ซึ่งมากกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (Sig. = 0.599 > 0.05) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าผลตอบแทนของผู้ถือหุ้นไม่ได้เป็นตัวกำหนดหลักของประสิทธิภาพการวางแผนภาษีเชิงกระแสเงินสด

4. อภิปรายผล

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยโดยมีรายละเอียด และประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

4.1 ความแตกต่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี (BTD) มีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และมีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความสามารถของผู้บริหารในการจัดทำรายงานเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ที่ต้องการ แสดงให้เห็นทั้งด้านการเพิ่มกำไรทางบัญชีเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ผู้ลงทุน และด้านการลดกำไรทางภาษีเพื่อลดภาระภาษี และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Noor et al. (2009) ที่ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษีและความสัมพันธ์เชิงมูลค่าของรายได้ที่ต้องเสียภาษี โดยผลการวิจัยพบว่าความแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีกับภาษีรายงานตามงบการเงินกับรายได้ เพื่อเสียภาษีมีผลกระทบเชิงลบกับการวางแผนภาษี (Tax Planning) ของบริษัทซึ่งมุ่งลดภาระภาษี โดยการใช้มาตรการทางบัญชีหรือกลยุทธ์ภาษี

ต่าง ๆ ทำให้รายได้ทางภาษีที่ถูกนำไปคำนวณภาษีเงินได้ นิติบุคคลมีค่าต่ำกว่ากำไรทางบัญชีที่แสดงต่อผู้ใช้งบการเงิน นอกจากนี้ยังสามารถนำไปสนับสนุนทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้เสียภาษี โดยอธิบายว่าผู้เสียภาษีไม่เพียงคำนึงถึงผลประโยชน์ด้านความคุ้มค่าในการเสียภาษีที่สุดเท่านั้น แต่อาจจะพิจารณาต้นทุน ความเสี่ยง และผลกระทบ อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเกี่ยวกับการวางแผนภาษีของผู้เสียภาษีด้วย

4.2 ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี (DET) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) และไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเกิดสินทรัพย์หรือหนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการวางแผนภาษีหรือประสิทธิผลภาษีได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งให้เห็นว่าควรมุ่งเน้นไปที่การวางแผนภาษีเชิงกลยุทธ์และการใช้มาตรการภาษีจูงใจมากกว่าการพึ่งพาการปรับรายการทางบัญชีเพื่อลดภาระภาษีในเชิงตัวเลข ซึ่งจะช่วยให้การวางแผนภาษีมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาวและสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yusriva and Paramitalaksmi (2024) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของความแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน ขนาดของกิจการ และภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีที่มีต่อการหลบหลีกภาษีของบริษัทในภาคการเงิน โดยผลการวิจัยพบว่าภาษีเงินได้รอ การตัดบัญชี ไม่มีอิทธิพลต่อการหลบหลีกภาษีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.3 อัตราส่วนสภาพคล่อง (LIQ) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) และไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพในการวางแผนภาษีไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับเงินสดหรือความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้น แต่ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ทางบัญชีและโครงสร้างทางการเงิน ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากสิทธิประโยชน์ทางภาษีต่าง ๆ ตามกฎหมายเพื่อบริหารภาระภาษีให้เหมาะสมมากกว่า และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุอาภา เพชรที่วัง และพรทิพา แสงเขียว (2566) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของผลการดำเนินงานและสภาพคล่องทางการเงินที่ส่งผลต่อภาษีเงินได้นิติบุคคลของธุรกิจจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ โดยผลการวิจัยพบว่าสภาพคล่องทางการเงินไม่มีผลกระทบกับอัตราส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อสินทรัพย์รวมทั้งระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

4.4 อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล (Corporate Governance) สามารถช่วยลดความเสี่ยงทางกฎหมายและเพิ่มความน่าเชื่อถือในการดำเนินกลยุทธ์ภาษีที่ซับซ้อนด้วยกฎหมาย ส่งผลให้การวางแผนภาษีมีประสิทธิภาพในระยะยาว และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yusriva and Paramitalaksmi (2024) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของความแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีกับกำไรทางภาษี ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน ขนาดของกิจการ และภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีที่มีต่อการหลบหลีกภาษีของบริษัทในภาคการเงินที่มีต่อการหลบหลีกภาษีของบริษัทในภาคการเงิน โดยผลการวิจัยพบว่าอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการหลบหลีกภาษีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังสามารถสนับสนุนแนวคิดการวางแผนภาษี โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่า การวางแผนภาษีเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กิจการ บริษัทที่มีอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์สูงมักมีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรด้านภาษีที่ดีกว่า ซึ่งทำให้บริษัทมีความพร้อมในการรับมือหรือออกแบบกลยุทธ์ที่ลดภาระภาษีได้โดยไม่ทำให้โครงสร้างต้นทุนอื่นเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงเกินไปในขณะเดียวกัน อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพในการบริหารสินทรัพย์และสร้างผลกำไรได้ดี แต่การวางแผนภาษีไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับผลตอบแทน จากสินทรัพย์โดยตรง เนื่องจากการวางแผนภาษีจะถูกพิจารณาจากโครงสร้างทางการเงิน กลยุทธ์ทางบัญชี นโยบายภาษีของรัฐ และลักษณะอุตสาหกรรมมากกว่าความสามารถในการสร้างผลตอบแทนของสินทรัพย์ และสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ เมธิณี ศฤงคาร (2564)

ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีกับอัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์ของกิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่ม SET100 โดยผลการวิจัยพบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีที่วัดค่าจากอัตราส่วนภาษีเงินได้ต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน และอัตราส่วนภาษีเงินได้ต่อสินทรัพย์รวมกับอัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์ของบริษัท

4.5 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (TRA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมุ่งเน้นการสร้างผลตอบแทนผู้ถือหุ้นสูงสุดอาจลดความสำคัญของการวางแผนภาษีเชิงกลยุทธ์ และสะท้อนถึงความสมดุลระหว่างการบริหารผลกำไรและการจัดการภาษีอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สลิลทิพย์ ภูณาวศ์ และสุกฤตา บุรินทร์วัฒนา (2568) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีเงินได้นิติบุคคลกับ ผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค โดยผลการวิจัยพบว่าอัตราส่วนผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราภาษีเงินได้ต่อสินทรัพย์รวมอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังสามารถทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้เสียภาษี ซึ่งสามารถตีความได้ว่าผู้เสียภาษีจะประเมิน ผลประโยชน์จากการเสียภาษีที่คุ้มค่าที่สุดเทียบกับต้นทุนในการวางแผนภาษี โดยการสร้างผลตอบแทนได้สูงมักมีความสามารถในการแบกรับต้นทุนของการวางแผนภาษีและมีแรงจูงใจมากกว่าในการเพิ่มประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี ผลลัพธ์ทางเชิงประจักษ์ จึงสะท้อนว่า ผู้บริหารเลือกดำเนินการวางแผนภาษีเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการเพิ่มมูลค่ากิจการตามที่ทฤษฎีการวางแผนภาษีได้เสนอไว้ ในขณะที่เดียวกันอัตราส่วนทางการเงินด้านอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี ที่วัดด้วยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (TCO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสร้างผลตอบแทนให้ผู้ถือหุ้นสูงสุดไม่ได้สอดคล้องโดยตรงกับการเพิ่มประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี และการวางแผนภาษีควรพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ มากกว่า และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริพร มัลลย์ เปี้ย และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลจากการวางแผนภาษีที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานและการจ่ายเงินปันผลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการสร้างผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับเงินทุนที่ใช้ และอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานไม่พบว่ามีนัยสำคัญ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 สำหรับนักลงทุนและนักวิเคราะห์ จะช่วยให้นำผลการวิจัยไปประกอบการวิเคราะห์การลงทุน และเป็นแนวทางในการตัดสินใจการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยรวมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้แก่นักลงทุนที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษีของบริษัท

5.1.2 สำหรับภาครัฐกิจและเอกชน จะช่วยให้นำผลการวิจัยใช้ในการจัดการทางด้านภาษีและการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน ซึ่งจะช่วยให้การวางแผนภาษีมีประสิทธิภาพ และเสียภาษีอย่างมีประสิทธิภาพส่งผลให้บริษัทสามารถประหยัดภาษีได้คุ้มค่าที่สุด

5.1.3 สำหรับหน่วยงานภาครัฐ จะช่วยให้นำผลการวิจัยใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการกำหนดอัตราภาษีให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ ปรับปรุงโครงสร้างภาษีให้เกิดความเป็นธรรมในระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งสามารถดำเนินการจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 การศึกษาในครั้งนี้ใช้การจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงิน เป็นตัวแปรอิสระ ในการประเมินผลประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี ทั้งนี้ การศึกษาในครั้งต่อไป ควรพิจารณาตัวแปรอิสระอื่น ๆ หากตัวแปรดังกล่าวมีอิทธิพลกับประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี โดยวัดค่าจากด้านอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง และด้านอัตราภาษีเงิน

ได้นิติบุคคลต่อกระแสดึงดูดจากกิจกรรมดำเนินงาน ซึ่งจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อให้ผู้ที่นำผลการวิจัยไปใช้สามารถนำไปวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น

5.2.2 การศึกษาในครั้งนี้ ได้ศึกษาในบริษัทกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียว ทั้งนี้ การศึกษาในครั้งต่อไป ควรพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ หรือ กลุ่มอุตสาหกรรมอื่นที่มีความแตกต่างกันของการจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงิน เพื่อสะท้อนถึงผลการวิจัยที่ชัดเจนเกี่ยวกับอิทธิพลของการจัดการทางด้านภาษีและอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพของการวางแผนภาษี

5.2.3 การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลระหว่างปี 2563 - 2567 รวมระยะเวลา 5 ปี ทั้งนี้ การศึกษาในครั้งต่อไปควรเพิ่มระยะเวลาในการศึกษาข้อมูลให้มากขึ้น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีประโยชน์ในการนำไปใช้มากยิ่งขึ้น

6. กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สามารถดำเนินการประสบความสำเร็จ เนื่องด้วยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งและความอนุเคราะห์จากท่านอาจารย์ ดร.เบญจพร โมกขเวส อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.พรหมเพ็ญ สิทธิพัฒนา ประธานกรรมการสอบค้นคว้าอิสระ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรศิริ ดิสสร กรรมการสอบค้นคว้าอิสระ โดยท่านเป็นผู้ซึ่งเสียสละเวลาอันมีคุณค่าอย่างมากในการที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน ให้การชี้แนะ ให้คำปรึกษา รวมถึงการตรวจสอบ และชี้แนะแนวทางแก้ไขข้อผิดพลาดที่ถือว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งให้กับการจัดการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ และขอขอบคุณผู้มีพระคุณทุกท่านของผู้วิจัยที่ไม่ได้เอียนนามมา ณ ที่นี้ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดจน การจัดทำรายงานการค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จเป็นที่เรียบร้อย

7. เอกสารอ้างอิง

- กุลวดี หงษ์ทอง. (2563). กลยุทธ์ทางภาษีและการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร. *วารสารธุรกิจและการบัญชี*, 11(1), 33-47.
- เกษศิณี ตั้งอั้น. (2564). ผลกระทบของการวางแผนภาษีเงินได้นิติบุคคลที่มีผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนีหลักทรัพย์ SETCLMV. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 15(1), 84-94.
- พรทิพย์ รอดอ้อม. (2563). *การวางแผนภาษีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเงินขององค์กรธุรกิจ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เมธิณี ศฤงคาร. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีกับอัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์ของกิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร มาลัยเปีย, ทิพย์วัน สุขสัน, กนกพร แดงน้อย, กัญญภัทร นรินทร์, จิตรี สุกริรักษ์, นพเกตุ มั่นสุข, และดารารัตน์ โพธิ์ประจักษ์. (2567). อิทธิพลจากการวางแผนภาษีที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานและการจ่ายเงินปันผลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. *วารสารนวัตกรรมธุรกิจ การจัดการ และสังคมศาสตร์*, 5(1), 106-116.
- สลิลทิพย์ กุณาวงศ์, และสุกฤดา บุรินทร์วัฒนา. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีเงินได้นิติบุคคลกับการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*, 7(2), 261-279.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2566). *รายงานภาพรวมอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มของประเทศไทย ปี 2566*.
- สุอาภา เพชรที่วัง, และพรทิวา แสงเขียว. (2566). ผลกระทบของผลการดำเนินงานและสภาพคล่องทางการเงินที่ส่งผลกระทบต่อภาษีเงินได้นิติบุคคลของธุรกิจจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(7), 1-21.

- Brigham, E. F., & Houston, J. F. (2022). *Fundamentals of financial management* (15th ed.). Cengage Learning.
- Noor, R. M., Mastuki, N. A., & Bardai, B. (2009). Book-tax difference and value relevance of taxable income: Malaysian evidence. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 7(2), 19-40.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2013). *Addressing base erosion and profit shifting*. <https://www.oecd.org>
- Scholes, M. S., Wolfson, M. A., Erickson, M., Maydew, E., & Shevlin, T. (2015). *Taxes and business strategy*. Pearson Education.
- Yusriva, S., & Paramitalaksmi, R. (2024). The influence of BTB, ROA, leverage, company size and deferred tax on tax avoidance in the financial sector. *Global Financial Accounting Journal*, 8(2), 120-134.

การตั้งชื่อพระพุทธรูปกับวาทกรรมทุนนิยมในสังคมไทย Naming Buddha Images and Capitalist Discourse in Thai Society

นพดล ปรังค์ทอง^{1*} และกาวี ศรีรัตน์²
Nopphadon Prangthong^{1*} and Kawee Srirut²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะของการตั้งชื่อพระพุทธรูปที่สอดคล้องกับวาทกรรมในสังคมไทยร่วมสมัย 2) เพื่อวิเคราะห์ความหมายและวาทกรรมที่แฝงอยู่ในชื่อพระพุทธรูป โดยเฉพาะที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทุนนิยมและบริโภคนิยม และ 3) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งชื่อพระพุทธรูปกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมร่วมสมัย การวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสารร่วมกับการวิเคราะห์วาทกรรม โดยเก็บข้อมูลจากชื่อพระพุทธรูปที่ปรากฏในวัด สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า (1) การตั้งชื่อพระพุทธรูปในสังคมไทยร่วมสมัยมีแนวโน้มเน้นผลลัพธ์ทางโลก เช่น ความมั่งคั่ง ความสำเร็จ ความรวดเร็ว และการแก้ปัญหาชีวิตเฉพาะด้าน อย่างไรก็ตาม ความหมายดังกล่าวมักดำรงอยู่ควบคู่กับมิติทางจิตวิญญาณตามคติพุทธที่ยังคงมีบทบาทในสังคมไทย (2) ชื่อพระพุทธรูปสามารถทำหน้าที่เป็นวาทกรรมที่สะท้อนและในบางกรณีมีส่วนในการผลิตซ้ำตรรกะของทุนนิยมและบริโภคนิยม โดยนำเสนอศาสนาในฐานะแหล่งทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับความคาดหวังของผู้ศรัทธา ทั้งนี้ ความหมายดังกล่าวมิได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่ซ้อนทับและอยู่ร่วมกับวาทกรรมทางศาสนาเชิงจิตวิญญาณ และ (3) การตั้งชื่อพระพุทธรูปเป็นพื้นที่ของการต่อรองความหมายระหว่างพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมทุนนิยม และความเชื่อของสังคมไทย ซึ่งสะท้อนการปรับตัวของศาสนาภายใต้บริบทความไม่แน่นอนของชีวิตร่วมสมัย ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยคือ ควรส่งเสริมการตระหนักรู้เชิงวิพากษ์ต่อบทบาทของภาษาและวาทกรรมทางศาสนา ตลอดจนพัฒนาการสื่อสารทางศาสนาที่สามารถรักษาสอดคล้องระหว่างการตอบสนองบริบทสังคมร่วมสมัยกับการธำรงไว้ซึ่งแก่นคำสอนทางพุทธศาสนา

คำสำคัญ : การตั้งชื่อพระพุทธรูป วาทกรรม ทุนนิยม การทำให้ศาสนาเป็นสินค้า

^{1*} กลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Philosophy and Religion Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

E-mail: nopphadon@aru.ac.th

² กลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Philosophy and Religion Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

E-mail: kawee_srirut@yahoo.com

*Corresponding author

Abstract

This qualitative descriptive-analytical study aims 1) to examine patterns and characteristics of naming Buddha images in contemporary Thai society; 2) to analyze the meanings and discourses embedded in such names, particularly those associated with capitalism and consumerism; and 3) to explain the relationship between the naming of Buddha images and contemporary socio-economic and cultural contexts. The study employs documentary analysis and discourse analysis, drawing on data from Buddha image names found in temples, printed materials, and online media in Thailand. The findings indicate that (1) the naming of Buddha images in contemporary Thai society tends to emphasize worldly outcomes, such as wealth, success, immediacy, and practical problem-solving; however, these meanings often coexist with enduring spiritual dimensions rooted in traditional Buddhist beliefs; (2) Such names may function as discursive elements that reflect, and in some cases reproduce, aspects of capitalist and consumerist logic by positioning religion as a symbolic resource connected to devotees' expectations. These meanings do not exist in isolation but overlap with and coexist alongside spiritual and philosophical religious discourses; and (3) The naming of Buddha images constituted a site of meaning negotiation among Buddhism, capitalist culture, and beliefs prevalent in Thai society, thereby reflecting the adaptation of religion to the uncertainties of contemporary life. The study recommends promoting critical awareness of the roles of language and religious discourse and developing forms of religious communication that maintain a balance between responding to contemporary social contexts and preserving the core teachings of Buddhism.

Keywords: Naming of Buddha Images, Discourse, Capitalism, Commodification of Religion

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

พระพุทธศาสนาในสังคมไทยมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะระบบความเชื่อหรือแนวปฏิบัติส่วนบุคคล หากแต่เป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมโครงสร้างทางวัฒนธรรม ศีลธรรม และกรอบความหมายของชีวิตของผู้คนมาอย่างยาวนาน พระพุทธศาสนาได้ทำหน้าที่เป็นทั้งแหล่งอ้างอิงทางจริยธรรม เครื่องมือในการอธิบายความทุกข์และความไม่แน่นอนของชีวิต ตลอดจนเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้กับระเบียบทางสังคมและอำนาจทางการเมืองในแต่ละยุคสมัย (Jackson, 2009) ด้วยเหตุนี้การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับรูปแบบการแสดงออกทางพระพุทธศาสนา จึงมิได้เป็นเพียงเรื่องศาสนา หากแต่สะท้อนพลวัตของสังคมไทยในระดับโครงสร้าง

ในอดีตการแสดงออกทางศาสนาและการสร้างสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป พิธีกรรม หรือภาษาทางศาสนา มักยึดโยงกับอุดมคติทางพุทธปรัชญา ไม่ว่าจะเป็นการเน้นการหลุดพ้นจากทุกข์ การพัฒนาปัญญา หรือการลดละกิเลส อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่บริบทของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยมอย่างเข้มข้นมากขึ้น บทบาทและความหมายของพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของผู้คนก็เริ่มแปรเปลี่ยนไปในทิศทางที่เน้นการตอบสนองความต้องการทางโลกมากขึ้น (McGuire, 2008)

นักวิชาการหลายคนชี้ให้เห็นว่า ศาสนาในสังคมสมัยใหม่มีแนวโน้มถูกปรับให้สอดคล้องกับตรรกะของตลาด โดยถูกนำเสนอในฐานะสิ่งที่สามารถให้ "ผลลัพธ์" ที่จับต้องได้ เช่น ความสำเร็จ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หรือความสบายใจในระยะสั้น กระบวนการดังกล่าวมักถูกอธิบายผ่านแนวคิดเรื่องการทำให้ศาสนากลายเป็นสินค้า (commodification of religion) ซึ่งทำให้ศาสนาไม่ได้ดำรงอยู่เพียงในมิติของความศักดิ์สิทธิ์ หากแต่แทรกซึมเข้าไปในระบบการบริโภคและการตลาดของสังคมร่วมสมัย (McGuire, 2008)

ในบริบทของสังคมไทย พระไพศาล วิสาโล (2550) ได้เสนอข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ว่า พระพุทธศาสนากำลังเผชิญกับภาวะที่เนื้อหาสาระทางธรรมถูกลดทอนลง ขณะที่พิธีกรรม ความศักดิ์สิทธิ์ และการคาดหวังผลตอบแทนทางโลกกลับถูกขยายบทบาทมากขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความตึงเครียดระหว่างแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่มุ่งสู่การพ้นทุกข์ กับบริบทสังคมทุนนิยมที่ให้คุณค่ากับความสำเร็จ ความรวดเร็ว และการตอบสนองความต้องการของปัจเจก

ปรากฏการณ์ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างชัดเจน คือการตั้งชื่อพระพุทธรูปหรือการมุ่งเน้นกราบไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเรียกในลักษณะที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ทางโลก เช่น ความร่ำรวย ความสำเร็จ ความสมหวัง หรือความรวดเร็วในการลดบันดาลความปรารถนา การตั้งชื่อในลักษณะนี้มีได้เป็นเพียงการตั้งชื่อเชิงสัญลักษณ์ หากแต่ทำหน้าที่เป็น “ภาษา” และ “วาทกรรม” ที่เชื่อมโยงพระพุทธศาสนาเข้ากับโลกทัศน์แบบทุนนิยม ซึ่งให้คุณค่ากับประสิทธิภาพ ผลตอบแทน และความคุ้มค่า การตั้งชื่อพระพุทธรูปจึงกลายเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้ศาสนาสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้คนในสังคมร่วมสมัย

แม้ว่าจะมีงานวิชาการจำนวนหนึ่งที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับทุนนิยม หรือบทบาทของศาสนาในสังคมสมัยใหม่ แต่การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ “การตั้งชื่อพระพุทธรูป” ในฐานะวาทกรรมทางสังคมยังมีอยู่จำกัด งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่พิธีกรรม ความเชื่อ หรือเศรษฐกิจทางศาสนาในภาพรวม มากกว่าการวิเคราะห์เชิงภาษา และความหมายที่ซ่อนอยู่ในสัญลักษณ์ทางศาสนา งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยเสนอการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่ช่วยทำความเข้าใจว่าการตั้งชื่อพระพุทธรูปสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยร่วมสมัยอย่างไร และมีนัยต่อความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจการเมืองในระดับใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะของการตั้งชื่อพระพุทธรูปที่สอดคล้องกับวาทกรรมทุนนิยมในสังคมไทย
- 1.2.2 เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมและนัยทางสังคมวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในชื่อพระพุทธรูป
- 1.2.3 เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งชื่อพระพุทธรูปกับบริบททุนนิยมและบริโภคนิยม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาชื่อพระพุทธรูปที่ปรากฏในวัด สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ในประเทศไทย โดยมุ่งวิเคราะห์เชิงความหมายและวาทกรรมทุนนิยม มิได้ศึกษาความเชื่อเชิงจิตวิทยาของผู้ศรัทธาโดยตรง

1.4 สมมติฐานการวิจัย

การตั้งชื่อพระพุทธรูปในสังคมไทยมีแนวโน้มแปรรูปบทบาทของศาสนาให้สอดคล้องกับตรรกะของสังคมทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยม

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การตั้งชื่อพระพุทธรูปกับวาทกรรมทุนนิยมในสังคมไทย ใช้กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ โดยผสมผสานแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรม แนวคิดการทำให้ศาสนากลายเป็นสินค้า และแนวคิดสังคมวิทยาศาสนา เพื่ออธิบายการตั้งชื่อพระพุทธรูปในฐานะกระบวนการสร้างความหมายทางสังคมที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอำนาจในสังคมไทยร่วมสมัย ประการแรก การวิจัยอาศัยแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) เป็นกรอบหลักในการทำความเข้าใจบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างความหมาย แนวคิดวาทกรรมมองว่าภาษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสะท้อนความเป็นจริง หากแต่มีบทบาทเชิงปฏิบัติการในการกำหนดกรอบการรับรู้ การให้คุณค่า และการทำให้ความหมายบางประการกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในสังคม (Foucault, 1972) ในกรอบนี้ การตั้งชื่อพระพุทธรูปจึงถูกมองว่าเป็นการปฏิบัติการทางวาทกรรมที่เชื่อมโยงศาสนาเข้ากับโลกทัศน์และตรรกะทางสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง การตั้งชื่อพระพุทธรูปที่สื่อถึงความร่ำรวย ความสำเร็จ หรือความสมหวัง มิได้เป็นเพียงผลผลิตของความศรัทธาส่วนบุคคล หากแต่เป็นการผลิตซ้ำความหมายที่ทำให้พระพุทธศาสนาถูกทำความเข้าใจในฐานะแหล่งทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการทางโลกได้ การวิเคราะห์วาทกรรมจึงช่วยให้เห็นว่าภาษาทางศาสนาได้ถูกปรับเปลี่ยน ผสม และจัดวางใหม่ภายใต้บริบทของสังคมทุนนิยมอย่างไร นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมศาสนาแล้ว การศึกษานี้ยังนำแนวคิดเรื่อง “วาทกรรมทุน

นิยมและบริโภคนิยม” มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายที่ปรากฏในชื่อพระพุทธรูปสะท้อนและเชื่อมโยงกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสังคมร่วมสมัยอย่างไร

ประการที่สอง การวิจัยนี้ใช้แนวคิดเรื่องการทำให้ศาสนากลายเป็นสินค้า (commodification of religion) เพื่ออธิบายเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เอื้อให้วาทกรรมดังกล่าวเกิดขึ้น แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า ในสังคมทุนนิยม ศาสนาและสัญลักษณ์ทางศาสนาไม่ได้ดำรงอยู่ภายนอกระบบตลาด หากแต่ถูกดึงเข้าสู่ตรรกะของการแลกเปลี่ยน การแข่งขัน และการตอบสนองความต้องการของปัจเจก (McGuire, 2008) ภายใต้เงื่อนไขนี้ ศาสนามีแนวโน้มถูกนำเสนอในรูปแบบที่เข้าใจง่าย จับต้องได้ และเน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการทางจริยธรรมหรือการฝึกฝนภายใน

ในบริบทของพระพุทธศาสนาไทย การตั้งชื่อพระพุทธรูปจึงสามารถถูกตีความว่าเป็นกลไกหนึ่งของการทำให้ศาสนา “สอดคล้อง” กับตรรกะของทุนนิยม โดยการแปลงความศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นคุณสมบัติที่สามารถสร้างคุณค่าเชิงประโยชน์ได้ การตั้งชื่อนี้ลักษณะนี้ไม่ได้หมายถึงการลดทอนศาสนาโดยตรง หากแต่สะท้อนการปรับตัวของศาสนาภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

ประการที่สาม การวิจัยนี้อาศัยกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาศาสนา เพื่อเชื่อมโยงการวิเคราะห์ในระดับภาษาและวาทกรรมเข้ากับบริบททางสังคมในภาพรวม แนวคิดสังคมวิทยาศาสนามองว่าศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสัมพันธ์เชิงพลวัตกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม (Berger, 1967) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงออกทางศาสนา เช่น การตั้งชื่อพระพุทธรูป จึงควรถูกทำความเข้าใจในฐานะผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม มากกว่าจะมองเป็นความเสื่อมถอยของศาสนาเพียงด้านเดียว

ในกรณีของสังคมไทย ข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ของ พระไพศาล วิสาโล (2550) ชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนากำลังเผชิญกับความท้าทายจากวัฒนธรรมบริโภคนิยม ซึ่งส่งผลให้การรับรู้และการปฏิบัติทางศาสนาถูกปรับให้สอดคล้องกับความคาดหวังของคนในสังคมสมัยใหม่ กรอบแนวคิดสังคมวิทยาศาสนาจึงช่วยให้การวิเคราะห์การตั้งชื่อพระพุทธรูปไม่ตกอยู่ในกรอบการตัดสินเชิงคุณค่า หากแต่เปิดพื้นที่ให้เข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวในฐานะกระบวนการทางสังคมที่มีเงื่อนไขเชิงโครงสร้างรองรับ

โดยสรุป กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ทำหน้าที่เชื่อมโยงการวิเคราะห์ระดับภาษาและสัญลักษณ์เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมในระดับโครงสร้าง ช่วยให้การศึกษากการตั้งชื่อพระพุทธรูปสามารถอธิบายได้ทั้งในฐานะการปฏิบัติการทางวาทกรรม และในฐานะผลผลิตของพลวัตระหว่างศาสนา ทุนนิยม และสังคมไทยร่วมสมัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive-analytical research) ผ่านการวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) และการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) เป็นวิธีการหลัก เพื่อศึกษาลักษณะ รูปแบบ และความหมายที่แฝงอยู่ในการตั้งชื่อพระพุทธรูป รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาทางศาสนากับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในสังคมไทยร่วมสมัย

การศึกษานี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจแนวโน้มน (exploratory qualitative study) ซึ่งมุ่งทำความเข้าใจแบบแผนของความหมาย มากกว่าการอ้างอิงเชิงปริมาณในระดับตัวแทนของประชากรทั้งหมด

2.2 แหล่งข้อมูลและขอบเขตการศึกษา

2.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ชื่อพระพุทธรูปที่ปรากฏในวัด สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเอง จำนวน 18 รายชื่อ ซึ่งถือว่าเพียงพอในเชิงการวิเคราะห์ เนื่องจากข้อมูลที่ได้เริ่มปรากฏลักษณะซ้ำของรูปแบบการตั้งชื่อและความหมายเชิงวาทกรรม นอกจากนี้ในบางรายชื่อเช่น หลวงพ่อทันใจ ยังปรากฏว่าใช้ซ้ำกันในวัดหลายแห่ง ซึ่งสะท้อนภาวะความอึดตัวของข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ

การคัดเลือกข้อมูลใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้ (1) เป็นชื่อพระพุทธรูปที่ปรากฏอย่างเป็นทางการในพื้นที่วัดหรือสื่อประชาสัมพันธ์ (2) เป็นชื่อที่มีนัยเชิงความหมายเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ทางโลก เช่น ความมั่งคั่ง ความสำเร็จ หรือการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และ (3) เป็นชื่อที่ปรากฏซ้ำหรือมีการรับรู้ในมากกว่าหนึ่งแหล่งข้อมูล ทั้งนี้ การคัดเลือกมิได้มุ่งเลือกเฉพาะชื่อที่โดดเด่นหรือสุดโต่ง หากแต่คัดเลือกจากความสอดคล้องเชิงความหมายกับกรอบแนวคิดวาทกรรมที่ใช้ในการศึกษา ข้อมูลส่วนหนึ่งได้มาจากวัดในพื้นที่ภาคกลางและสื่อออนไลน์ที่มีการเผยแพร่ในวงกว้าง ทั้งนี้ การเลือกตัวอย่างมิได้มุ่งให้เป็นตัวแทนเชิงปริมาณของพระพุทธรูปทั้งหมด หากแต่เป็นการเลือกเชิงทฤษฎีเพื่อให้สามารถวิเคราะห์รูปแบบวาทกรรมได้อย่างลึกซึ้ง

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้มุ่งเน้นไปที่พระพุทธรูปที่ปรากฏในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะในช่วงประมาณ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้มิได้มุ่งวิเคราะห์ลำดับเชิงประวัติศาสตร์ของการตั้งชื่อในแต่ละช่วงเวลา หากแต่ใช้กรอบเวลาโดยประมาณเพื่อเชื่อมโยงการวิเคราะห์เชิงวาทกรรมกับบริบททางสังคมร่วมสมัย

2.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความวารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา วาทกรรมทางศาสนา และสังคมวิทยาศาสนาที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธรูปและความศักดิ์สิทธิ์ สื่อออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกราบไหว้พระพุทธรูป การตั้งชื่อพระพุทธรูป และความเชื่อทางศาสนาในสังคมไทยร่วมสมัย เว็บไซต์ของวัดและองค์กรทางศาสนาที่มีข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธรูปและชื่อพระพุทธรูป ข้อมูลทุติยภูมิถูกใช้เพื่ออธิบายบริบททางสังคมและแนวโน้มการรับรู้ของผู้ศรัทธา เพื่อเสริมการวิเคราะห์เชิงวาทกรรม

2.3 ข้อจำกัดการวิจัย

การวิจัยนี้มีข้อจำกัด ได้แก่ (1) จำนวนข้อมูล 18 รายชื่อไม่สามารถเป็นตัวแทนของพระพุทธรูปทั้งหมดในประเทศไทย (2) ข้อมูลยังไม่ครอบคลุมทุกภูมิภาค และ (3) มิได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ศรัทธาโดยตรง ดังนั้น ผลการวิจัยจึงควรตีความในฐานะการเสนอแนวโน้มเชิงความหมาย มากกว่าการสรุปเชิงทั่วไป

นอกจากเอกสารวิชาการแล้ว การศึกษานี้ยังใช้ข้อมูลจากวัสดุภาคสนามและสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น ป้ายชื่อพระพุทธรูปในวัด แผ่นพับ และสื่อออนไลน์ ซึ่งถูกใช้ในฐานแหล่งข้อมูลเชิงวาทกรรมเพื่อการวิเคราะห์ความหมาย โดยมิได้อ้างอิงเป็นรายการ เนื่องจากลักษณะของข้อมูลดังกล่าวเป็นสื่อที่ไม่เป็นทางการและมีความหลากหลาย

3. สรุปผลการวิจัย

ในภาพรวมของการตั้งชื่อพระพุทธรูปในสังคมไทย พบว่ามีรูปแบบการตั้งชื่อที่หลากหลาย ซึ่งสามารถจำแนกได้ในเชิงกว้าง เช่น (1) การตั้งชื่อตามพุทธประวัติหรือพุทธลักษณะ (2) การตั้งชื่อที่สะท้อนหลักธรรม เช่น ความสงบ ปัญญา หรือการหลุดพ้น และ (3) การตั้งชื่อที่เน้นผลลัพธ์ทางโลก เช่น ความสำเร็จ ความมั่งคั่ง หรือการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การศึกษาค้างนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ในกลุ่มที่สามเป็นหลัก เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่า การตั้งชื่อพระพุทธรูปในสังคมไทยมีลักษณะและความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับกรอบการตั้งนามตามพุทธประวัติหรือหลักธรรมแบบดั้งเดิม โดยสามารถอธิบายผลการวิจัยได้ ดังนี้

3.1 ลักษณะและรูปแบบของการตั้งชื่อพระพุทธรูปที่สื่อรับวาทกรรมทุนนิยมในสังคมไทยร่วมสมัย

ผลการวิจัยพบว่า การตั้งชื่อพระพุทธรูปในบริบทร่วมสมัยมีแนวโน้มมุ่งเน้น “ผลลัพธ์ทางโลก” (worldly outcomes) มากกว่าคุณค่าทางจิตวิญญาณหรือการหลุดพ้นตามแนวคิดพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ชื่อพระพุทธรูปจำนวนมากถูกออกแบบให้สื่อความหมายตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย และสามารถเชื่อมโยงกับความต้องการในชีวิตประจำวันของผู้ศรัทธาได้ทันที ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ การงาน และความมั่นคงในชีวิต สะท้อนการปรับบทบาทของศาสนาให้ทำหน้าที่ตอบสนองความไม่แน่นอนของชีวิตภายใต้บริบทสังคมทุนนิยมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม แนวโน้มดังกล่าวมิได้หมายความว่า การตั้งชื่อในอดีตปราศจากมิติทางโลกโดยสิ้นเชิง หากแต่ในบริบทร่วมสมัย “ความหมายเชิงผลลัพธ์” ถูกทำให้ปรากฏ

อย่างชัดเจนและตรงไปตรงมามากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต การตั้งชื่อพระพุทธรูปมักอ้างอิงพุทธประวัติหรือหลักธรรม เช่น ปางมารวิชัย หรือพระพุทธรูปชินราช ซึ่งไม่ได้เน้นผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจโดยตรงในระดับภาษา

ตารางชื่อพระพุทธรูปและความหมายเชิงวาทกรรมทุนนิยม

ชื่อพระพุทธรูป	ความหมายที่สอดคล้องกับวาทกรรมทุนนิยม
หลวงพ่อบารวย	สื่อถึงการนำพาชีวิตไปสู่ความร่ำรวย ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางเศรษฐกิจ
หลวงพ่อรวยทันใจ	สะท้อนความคาดหวังต่อผลลัพธ์ทางการเงินที่รวดเร็วและทันต่อความต้องการ
หลวงพ่อมั่งมี	เน้นอุดมคติของความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงทางทรัพย์สิน
หลวงพ่อโชคดี	เชื่อมโยงกับโอกาส ความเฮง และความสำเร็จที่เกิดจากปัจจัยภายนอก
หลวงพ่อเศรษฐี	สื่อถึงสถานะทางเศรษฐกิจสูงและความสำเร็จในระบบทุนนิยม
พระพุทธมหาเศรษฐีธนโกฏิ	เชื่อมโยงพุทธศึลกับสัญลักษณ์ความมั่งคั่งขั้นสูงและความศักดิ์สิทธิ์
หลวงพ่อดอง	ทองในฐานะสัญลักษณ์ของมูลค่า ความมั่นคง และทรัพย์สิน
พระเจ้าเงินทอง	แทนความอุดมสมบูรณ์และการไหลเวียนของเงินทอง
หลวงพ่อดอกเงินไหลมาเทมา	สะท้อนจินตภาพของรายได้ที่ต่อเนื่องและไม่ขาดสาย
หลวงพ่อดั่งใจ	เน้นความรวดเร็วของผลลัพธ์และประสิทธิภาพ
หลวงพ่อดั่งใจทันใจ	ผสานแนวคิดเรื่องเงินกับความเร่งด่วนในการตอบสนองปัญหา
หลวงพ่อดั่งใจ	เน้นโชค ลาภ ความสำเร็จ และโอกาสพิเศษ
หลวงพ่อดั่งใจศักดิ์สิทธิ์	สะท้อนความเชื่อในความสำเร็จที่ได้รับการรับรองโดยพลังศักดิ์สิทธิ์
หลวงพ่อดั่งใจ	สื่อถึงการบรรลุเป้าหมายและความปรารถนาในชีวิต
หลวงพ่อดั่งใจดี	เน้นความเอื้ออาทรที่นำไปสู่ผลลัพธ์เชิงบวกในชีวิต
หลวงพ่อดั่งใจสมฤทธิ์	เชื่อมโยงความสุขกับความสำเร็จที่จับต้องได้
หลวงพ่อดั่งใจเพิ่มทรัพย์	สะท้อนการสะสมและขยายทรัพย์สิน
หลวงพ่อดั่งใจ	เน้นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเฉพาะหน้าและความมั่นคงทางการเงิน

เมื่อพิจารณาในเชิงลักษณะทางภาษา (linguistic characteristics) พบว่า การตั้งชื่อพระพุทธรูปในกลุ่มนี้มีลักษณะสำคัญอย่างน้อยสามประการ ได้แก่ (1) การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเชิงบวกและเน้นผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา เช่น รวย มั่งมี เศรษฐี โชคดี ซึ่งสะท้อนอุดมคติของความสำเร็จและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) การใช้ภาษาที่ลดทอนความซับซ้อนทางหลักธรรมและเน้นความเข้าใจได้ทันที (immediacy) เพื่อให้ผู้ศรัทธาสามารถเชื่อมโยงชื่อพระพุทธรูปเข้ากับเป้าหมายชีวิตของตนเองโดยไม่ต้องอาศัยการตีความเชิงคัมภีร์ และ (3) การใช้ถ้อยคำที่สื่อถึงประสิทธิภาพและความรวดเร็ว เช่น ทันใจ สำเร็จ สุขสมฤทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับตรรกะของสังคมที่ให้คุณค่ากับความเร็วและผลลัพธ์ในระยะสั้น ลักษณะดังกล่าวอาจสะท้อนการปรับภาษาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่ให้คุณค่ากับความเร็วและผลลัพธ์

ในเชิงรูปแบบ (patterns of naming) สามารถจำแนกการตั้งชื่อพระพุทธรูปออกเป็นกลุ่มหลัก ๆ ได้อย่างน้อยสองกลุ่มสำคัญ กลุ่มแรกคือกลุ่มที่เน้นความมั่งคั่งและโชคลาภ เช่น หลวงพ่อบารวย หลวงพ่อโชคดี หลวงพ่อเศรษฐี พระพุทธมหาเศรษฐีธนโกฏิ หลวงพ่อเพิ่มทรัพย์ พระเจ้าเงินทอง และหลวงพ่อดอกเงินไหลมาเทมา ชื่อในกลุ่มนี้สะท้อนการรับรู้ศาสนาในฐานะแหล่งพลังสนับสนุนทางเศรษฐกิจ และทำให้พระพุทธรูปถูกเชื่อมโยงกับจินตภาพของความอุดมสมบูรณ์และการยกระดับสถานะทางสังคม กลุ่มที่สองคือกลุ่มที่เน้นความสำเร็จ อำนาจ และการบรรลุเป้าหมายชีวิต เช่น หลวงพ่อดั่งใจ หลวงพ่อดั่งใจทันใจ หลวงพ่อดั่งใจศักดิ์สิทธิ์ หลวงพ่อดั่งใจสมฤทธิ์ หลวงพ่อดั่งใจดี และหลวงพ่อดั่งใจสมฤทธิ์ ชื่อในกลุ่มนี้เน้นมิติของการบรรลุผลอย่างรวดเร็วและการได้รับการสนับสนุนจากพลังศักดิ์สิทธิ์ในการแข่งขันกับเงื่อนไขของชีวิตร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนภาพของศาสนาในฐานะ “กลไกเสริมศักยภาพปัจเจก” (individual empowerment mechanism) มากกว่าการเป็น

เส้นทางแห่งการลดละกิเลส ซึ่งการจัดกลุ่มนี้เป็นการจัดเพื่อการวิเคราะห์ (analytical categorization) มิได้มีลักษณะตายตัว และชื่อบางชื่อสามารถมีความหมายซ้อนทับกันได้

โดยภาพรวม รูปแบบการตั้งชื่อพระพุทธรูปดังกล่าวสะท้อนการปรับภาษาและความหมายของศาสนาให้สอดคล้องกับโลกทัศน์ของสังคมร่วมสมัย ซึ่งให้ความสำคัญกับความสำเร็จ ความมั่นคง และผลตอบแทนที่จับต้องได้ การตั้งชื่อจึงไม่ใช่เพียงการระบุอัตลักษณ์ของพระพุทธรูป หากแต่เป็นกระบวนการเชิงวาทกรรมที่ทำให้ศาสนาถูกทำให้ “สื่อสารได้” และ “ใช้งานได้” ภายใต้ตรรกะของทุนนิยมและบริโภคนิยมในชีวิตประจำวันของผู้ศรัทธา

3.2 ความหมายและวาทกรรมที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทุนนิยมและบริโภคนิยม

ผลการวิเคราะห์วาทกรรมพบว่า ชื่อพระพุทธรูปทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางภาษาที่ผลิตซ้ำวาทกรรมแบบทุนนิยมและบริโภคนิยม (capitalist and consumerist discourse) โดยเฉพาะวาทกรรมเรื่องความสำเร็จส่วนบุคคล การสะสมทรัพย์สิน และการพัฒนาดตนเองเชิงแข่งขัน การใช้ถ้อยคำ เช่น สำเร็จ สมหวัง ทันใจ โชคดี รวย เศรษฐี มหาเศรษฐี เพิ่มทรัพย์ เงินไหลมาเทมา ปลดหนี้ สะท้อนตรรกะของตลาดที่ให้คุณค่ากับความรวดเร็ว ประสิทธิภาพ และผลตอบแทนที่จับต้องได้ วาทกรรมดังกล่าวทำให้พระพุทธรูปมิได้เป็นเพียงสัญลักษณ์แห่งการตรัสรู้หรือการหลุดพ้น หากแต่ถูกทำให้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความหวังและความปรารถนาในเชิงเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมิได้เสนอว่าความหมายทั้งหมดเป็นวาทกรรมทุนนิยมโดยตรง หากแต่เป็นการซ้อนทับระหว่างวาทกรรมความหวังพื้นฐานของมนุษย์และวาทกรรมแบบทุนนิยมที่เน้นผลลัพธ์และประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น คำว่า “สมหวัง” หรือ “สำเร็จ” อาจพบได้ในทุกยุคสมัย แต่ในบริบทปัจจุบัน คำเหล่านี้ถูกเชื่อมโยงกับความรวดเร็วและผลตอบแทนมากขึ้น

เมื่อพิจารณาเชิงความหมาย (semantic analysis) ชื่อพระพุทธรูปในกลุ่มนี้สามารถจำแนกได้เป็นอย่างน้อยสามชุดความหมายหลัก ได้แก่ (1) ชุดความหมายด้านความมั่งคั่งและการสะสมทุน เช่น หลวงพ่อพารวย หลวงพ่อมั่งมี หลวงพ่อเศรษฐี พระพุทธมหาเศรษฐีนวโกฐ หลวงพ่อเพิ่มทรัพย์ ซึ่งสอดคล้องกับจินตภาพของความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการยกระดับสถานะทางชนชั้น (2) ชุดความหมายด้านความสำเร็จและประสิทธิภาพ เช่น หลวงพ่อรวย ทันใจ หลวงพ่อทันใจ หลวงพ่อเงินทันใจ หลวงพ่อสุขสัมฤทธิ์ ที่เน้นความรวดเร็วและผลลัพธ์ในระยะสั้น และ (3) ชุดความหมายด้านการจัดการปัญหาเฉพาะหน้า เช่น หลวงพ่อปลดหนี้ หลวงพ่อมหาลาภ ซึ่งสะท้อนบทบาทของศาสนาในฐานะกลไกช่วยรับมือกับความไม่มั่นคงในชีวิตประจำวัน ทั้งสามชุดมิได้แยกขาดจากกันโดยสิ้นเชิง หากแต่ล้วนสัมพันธ์กับการรับมือ ความไม่มั่นคงของชีวิต เพียงแต่แตกต่างกันในระดับเวลาและลักษณะของความคาดหวัง ชื่อบางประเภท เช่น “มหาลาภ” อาจตีความได้ทั้งในมิติของโชคลาภระยะสั้นและโอกาสทางเศรษฐกิจในภาพรวม จึงควรเข้าใจในฐานะ “จุดตัดของหลายวาทกรรม” มากกว่าการจัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ในเชิงวาทกรรม ชื่อเหล่านี้ทำงานในลักษณะของ “ภาษาเชิงปฏิบัติการ” (performative language) กล่าวคือ มิได้เพียงบรรยายคุณลักษณะเชิงนามธรรมของพระพุทธรูป แต่สร้างความคาดหวังต่อผลลัพธ์ที่ควรเกิดขึ้นจริงในชีวิตของผู้ศรัทธา การตั้งชื่อเช่น เงินไหลมาเทมา หรือ รวยทันใจ จึงไม่ใช่เพียงการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ หากแต่เป็นการจัดวางศาสนาให้อยู่ภายใต้กรอบเหตุผลแบบทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับการลงทุนและผลตอบแทน (investment–return logic)

นอกจากนี้ การที่ชื่อพระพุทธรูปจำนวนมากเน้นมิติทางเศรษฐกิจและความสำเร็จส่วนบุคคล ยังสะท้อนการเลื่อนจุดศูนย์กลางของศาสนาจากการพัฒนาจิตใจภายในไปสู่การตอบสนองความต้องการเชิงโลกียะ วาทกรรมดังกล่าวทำให้พระพุทธรูปถูกทำให้มีสถานะคล้าย “ทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์” (symbolic resource) อันได้แก่ ชุดความหมาย ความเชื่อ และสัญลักษณ์ที่ผู้คนสามารถนำมาใช้ตีความชีวิตและจัดการกับความไม่แน่นอน เช่น การให้ความหมายกับความสำเร็จ ความล้มเหลว หรือความเสี่ยงในชีวิต ที่ผู้ศรัทธาสามารถเข้าถึง เลือกสรร และใช้เพื่อจัดการเป้าหมายชีวิตของตนเองในบริบทสังคมที่แข่งขันและไม่มั่นคง พระพุทธศาสนามีบทบาทในการเยียวยาความกังวลของมนุษย์มาโดยตลอด มิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ อย่างไรก็ตามในบริบทร่วมสมัย บทบาทดังกล่าวถูกเน้นย้ำผ่านภาษาและการตั้งชื่อที่สื่อถึงผลลัพธ์อย่างชัดเจนมากขึ้น

ปรากฏการณ์การตั้งชื่อพระพุทธรูปที่เน้นผลลัพธ์ทางโลกซึ่งมีแนวโน้มปรากฏเด่นชัดในช่วง 2–3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางภาษา หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมที่หลอมรวมศาสนาเข้ากับ

วัฒนธรรมทุนนิยมและบริโภคนิยมร่วมสมัย ทำให้ศาสนาในชีวิตประจำวันถูกตีความและปฏิบัติในฐานะแหล่งพลังสนับสนุนความสำเร็จทางโลกควบคู่ไปกับความหมายทางจิตวิญญาณ

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมทุนนิยมและบริโภคนิยมในสังคมไทย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การตั้งชื่อพระพุทธรูปเป็นพื้นที่สำคัญของการต่อรองความหมายระหว่างพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมทุนนิยม บริโภคนิยม และความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทยในบริบทปัจจุบัน การตั้งชื่อดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการสะท้อนศรัทธาทางศาสนา หากแต่เป็นกระบวนการเชิงวาทกรรมที่ศาสนาถูกนำมาจัดวางใหม่ (recontextualized) ให้สามารถทำงานร่วมกับตรรกะของสังคมนิยมเศรษฐกิจสมัยใหม่ได้อย่างสอดคล้อง โดยเฉพาะในบริบทที่ชีวิตประจำวันของผู้คนต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน ความเปราะบาง และการแข่งขันภายใต้ระบบทุนนิยม ปรากฏการณ์นี้มีได้เป็นสิ่งใหม่โดยสิ้นเชิง หากแต่เป็นการ “ขยายขอบเขต” ของศาสนาในมิติการตอบสนองความต้องการของชีวิตร่วมสมัย

จากข้อมูลในตาราง พบว่า ชื่อพระพุทธรูปจำนวนมาก เช่น หลวงพ่อเพิ่มทรัพย์ หลวงพ่อปลดหนี้ หลวงพ่อเงินไหลมาเทมา หลวงพ่อรวยทันใจ และหลวงพ่อบำรุงศักดิ์สิทธิ์ ทำหน้าที่เชื่อมโยงศาสนาเข้ากับประเด็นทางเศรษฐกิจและความสำเร็จในชีวิตอย่างชัดเจน ชื่อเหล่านี้สะท้อนความพยายามของผู้ศรัทธาในการใช้ศาสนาเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์เพื่อจัดการกับปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น หนี้สิน ความไม่มั่นคงทางการทำงาน และความกดดันจากการแข่งขันทางสังคม ภายใต้บริบทดังกล่าว พระพุทธศาสนามีได้ถูกลดทอนให้เป็นเพียงความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ หากแต่ถูกตีความใหม่ในฐานะแหล่งพลังสนับสนุนเชิงจิตใจและเชิงความหมายที่ช่วยเยียวยาความวิตกกังวลของชีวิตร่วมสมัย

ในมิติของวัฒนธรรมทุนนิยม การตั้งชื่อพระพุทธรูปที่เน้นผลลัพธ์เชิงรูปธรรมสะท้อนการผสมผสานตรรกะของตลาดเข้ากับการปฏิบัติทางศาสนา กล่าวคือ ศาสนาถูกทำให้สามารถ “ใช้งานได้” ในฐานะกลไกช่วยเพิ่มโอกาส ลดความเสี่ยง และเสริมศักยภาพของปัจเจกบุคคล การเลือกกราบไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเฉพาะด้าน เช่น การเงิน การงาน หรือความสำเร็จ จึงมีลักษณะคล้ายกระบวนการเลือกสรรสินค้า (selective consumption) ที่ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะของผู้บริโภคภายใต้สังคมบริโภคนิยม

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมทุนนิยมมิได้เป็นความสัมพันธ์เชิงครอบงำฝ่ายเดียว หากแต่เป็นความสัมพันธ์เชิงปรับตัวและต่อรอง ศาสนาไม่ได้สูญเสียความศักดิ์สิทธิ์ไปโดยสิ้นเชิง หากแต่เปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารและการแสดงออกเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในโลกทัศน์ของสังคมร่วมสมัย การตั้งชื่อพระพุทธรูปจึงทำหน้าที่เป็น “สะพานเชิงความหมาย” ที่เชื่อมโยงหลักธรรมเชิงนามธรรมเข้ากับความคิดหวังเชิงปฏิบัติของผู้คน

โดยสรุป การตั้งชื่อพระพุทธรูปในสังคมไทยร่วมสมัยสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของพระพุทธศาสนาจากการเป็นกรอบจริยธรรมเชิงอุดมคติไปสู่การทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความหมายในชีวิตประจำวันของสังคมทุนนิยม ศาสนาจึงไม่ได้ถูกทำให้ลดคุณค่า หากแต่ถูกปรับบทบาทให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิตร่วมสมัย ซึ่งเผยให้เห็นพลวัตความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างศาสนา เศรษฐกิจ และความเชื่อของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

4. อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การตั้งชื่อพระพุทธรูปในสังคมไทยร่วมสมัยมิได้เป็นเพียงการตั้งนามเพื่อสื่อถึงพุทธคุณหรือการสืบทอดพุทธศิลป์ตามคติดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการผลิตความหมายทางสังคมที่สะท้อนการปรับตัวของพระพุทธศาสนาภายใต้บริบทของสังคมทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยมอย่างชัดเจน ในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย “ทุนนิยม” มิได้หมายถึงเพียงระบบเศรษฐกิจ หากแต่เป็นชุดของเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับความสำเร็จ ความมั่นคง และการแข่งขันในชีวิตประจำวัน ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว ศาสนาจึงถูกนำมาเชื่อมโยงกับความคาดหวังเชิงผลลัพธ์มากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาในเชิงวาทกรรม ชื่อพระพุทธรูปสามารถเข้าใจได้ว่าเป็นพื้นที่ที่สะท้อนการสร้างความหมายร่วมกันของตัวแสดงหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดสร้างที่ทำหน้าที่สื่อสารความหมาย ผู้ศรัทธาที่แสวงหาความมั่นคงในชีวิต และสถาบันศาสนาที่เป็นพื้นที่กลางของการต่อรองความเชื่อในสังคมร่วมสมัย ดังนั้น แม้ว่าการวิจัยนี้จะได้ศึกษาตัวแสดงโดยตรง แต่การวิเคราะห์ที่วัดพบในลักษณะนี้สามารถสะท้อนโครงสร้างของ

การสร้างความหมายในระดับสังคมได้ในระดับหนึ่ง ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายเชื่อมโยงงานวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้อย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์การตั้งชื่อพระพุทธรูปในสังคมไทยมิได้จำกัดอยู่เพียงวาทกรรมที่เน้นผลลัพธ์ทางโลกเท่านั้น หากยังปรากฏการตั้งชื่อที่ยึดโยงกับวาทกรรมทางศาสนาในเชิงปรัชญาและจารีต เช่น การเน้นความสงบ ความหลุดพ้น หรือการพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีได้มุ่งเน้นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจหรือความสำเร็จทางโลกโดยตรง เมื่อเปรียบเทียบกัน จะเห็นว่าวาทกรรมทั้งสองลักษณะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน โดยวาทกรรมที่เน้นผลลัพธ์ทางโลกมักให้ความสำคัญกับความสำเร็จ ความรวดเร็ว และประสิทธิภาพ ขณะที่วาทกรรมทางศาสนามุ่งเน้นความสงบภายใน การลดกิเลส และการพัฒนาจิตใจ อย่างไรก็ตาม วาทกรรมทั้งสองมิได้ดำรงอยู่แบบแยกขาด หากแต่ดำรงอยู่ร่วมกันและทับซ้อนกันในสังคมไทยร่วมสมัย ปรากฏการณ์การเชื่อมโยงศาสนากับผลลัพธ์ทางโลกมิใช่สิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นในปัจจุบัน หากแต่มีรากฐานในวัฒนธรรมความเชื่อของสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้บริบทของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยม แนวโน้มดังกล่าวได้ถูกทำให้ “เด่นชัดขึ้นในระดับภาษาและการสื่อสาร” โดยเฉพาะผ่านการตั้งชื่อพระพุทธรูป

4.1 ผลการวิจัยสอดคล้องกับข้อเสนอของ พระไพศาล วิสาโล (2550, 2553) ที่ชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาในสังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตเชิงโครงสร้าง ซึ่งแสดงออกผ่านการให้ความสำคัญกับ “เปลือกนอก” ของศาสนา เช่น พิธีกรรม ความศักดิ์สิทธิ์ และผลตอบแทนทางโลก มากกว่าการพัฒนาจิตใจและการเข้าถึงแก่นธรรม การตั้งชื่อพระพุทธรูปที่เน้นความร่ำรวย ความสำเร็จ หรือการแก้ปัญหาชีวิตเฉพาะหน้า สะท้อนแนวโน้มดังกล่าว ในระดับหนึ่งจึงสามารถมองได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับตัวของศาสนาให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสังคมทุนนิยมร่วมสมัย โดยชื่อพระพุทธรูปทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงศาสนากับความหวังเชิงวัตถุของผู้ศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการทำให้ศาสนากลายเป็นสินค้า (religious commodification) ในงานของ Jackson (2009) และการอธิบายศาสนาในฐานะประสบการณ์ที่ถูกหลอมรวมเข้ากับชีวิตประจำวันของผู้คนในงานของ McGuire (2008) ในมุมมองของพระไพศาล วิสาโล ปรากฏการณ์เช่นนี้มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่เป็นผลจากการที่ศาสนาถูกดึงเข้าไปทำหน้าที่รองรับความไม่มั่นคงของชีวิตในสังคมสมัยใหม่ งานวิจัยนี้ช่วยขยายข้อเสนอของพระไพศาลให้เห็นในระดับภาษาวาทกรรม โดยแสดงให้เห็นว่าการตั้งชื่อพระพุทธรูปเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ศาสนาสามารถ “สื่อสาร” กับความวิตกกังวลของผู้คนในโลกทุนนิยม เช่น ความกลัวความล้มเหลว หนี้สิน หรือการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการตั้งชื่อพระพุทธรูปในบางกรณีจะมีรากฐานทางประวัติศาสตร์และมีใช้ปรากฏการณ์ใหม่ทั้งหมด จากข้อมูลสื่อออนไลน์และการสังเกตการณ์ พบแนวโน้มว่าผู้ศรัทธาบางส่วนให้ความสนใจกับพระพุทธรูปที่มีชื่อเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ทางโลกเช่น ความมั่งคั่ง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือความสมหวังในชีวิต สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของการรับรู้และการปฏิบัติทางศาสนาของผู้ศรัทธาในบริบทสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้ยังต้องการการศึกษาภาคสนามเพิ่มเติม โดยเฉพาะการสัมภาษณ์ผู้ศรัทธาเพื่อยืนยันข้อสังเกตดังกล่าว ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ประเด็นสำคัญมิได้อยู่ที่การตั้งชื่อพระพุทธรูปเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การเปลี่ยนแปลงการรับรู้และการปฏิบัติทางศาสนาของผู้ศรัทธาในบริบทสังคมร่วมสมัย การเลือกกราบไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ทางโลกสามารถมองได้ว่าเป็นกระบวนการทำให้ศาสนากลายเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่ตอบสนองตรรกะของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง lived religion ที่มองว่าศาสนาในสังคมสมัยใหม่มิได้ดำรงอยู่แยกขาดจากชีวิตประจำวัน หากแต่ถูกหลอมรวมเข้ากับความคิดหวัง ความไม่มั่นคง และปัญหาเฉพาะหน้าของปัจเจกบุคคล (McGuire, 2008)

4.2 ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการทำให้ศาสนาเป็นสินค้า (commodification of religion) ในงานของ Jackson (2009) ซึ่งศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยและชี้ให้เห็นว่า ศาสนาได้ถูกลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ลง หากแต่ถูกปรับให้สอดคล้องกับตรรกะของตลาด โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ตอบโจทย์ผู้บริโภค และสามารถนำเสนอ “คุณค่า” ที่จับต้องได้ การตั้งชื่อพระพุทธรูปในลักษณะเชิงผลลัพธ์ เช่น การเรียกทรัพย์ การเสริมบารมี หรือการประสบความสำเร็จ สะท้อนกระบวนการดังกล่าวอย่างชัดเจน

ในทำนองเดียวกัน McGuire (2008) เสนอว่า ศาสนาในสังคมสมัยใหม่มีแนวโน้มถูกทำให้เป็นเรื่องส่วนบุคคล และถูกเลือกใช้ตามความต้องการเฉพาะของปัจเจก ผลการวิจัยนี้สะท้อนแนวคิดดังกล่าวผ่านการตั้งชื่อพระพุทธรูปที่ตอบสนองปัญหาเฉพาะด้านของชีวิต เช่น การงาน การเงิน หรือความมั่นคง ซึ่งทำให้ศาสนากลายเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้คนสามารถ “เลือกใช้” ได้ตามบริบทชีวิตของตนเอง

4.3 เมื่อพิจารณาในเชิงสังคมวิทยา ศาสนา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมทุนนิยม และความเชื่อของสังคมไทยในบริบทปัจจุบัน กล่าวคือ ศาสนามีได้ดำรงอยู่อย่างแยกขาดจากระบบเศรษฐกิจและสังคม หากแต่มีการต่อรอง ปรับตัว และผลิตความหมายใหม่อย่างต่อเนื่อง การตั้งชื่อพระพุทธรูปจึงเป็นพื้นที่สำคัญที่สะท้อนการเปลี่ยนผ่านของบทบาทศาสนา จากกรอบการสอนเชิงอุดมคติไปสู่การทำหน้าที่เป็นกลไกเยียวยาและสร้างความมั่นคงทางจิตใจภายใต้สภาวะความไม่แน่นอนของโลกสมัยใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนข้อเสนอในงานวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศที่ชี้ว่า พระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัยได้เสื่อมถอย หากแต่กำลังเปลี่ยนรูปแบบการดำรงอยู่ ปรากฏการณ์การตั้งชื่อพระพุทธรูปที่เน้นผลลัพธ์ทางโลกซึ่งมีแนวโน้มปรากฏเด่นชัดในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา จึงมิใช่เพียงความผิดเพี้ยนของศาสนา หากเป็นภาพสะท้อนของการปรับตัวเชิงโครงสร้างของศาสนาในสังคมทุนนิยม ในขณะเดียวกัน การดำรงอยู่ร่วมกันของวาทกรรมที่เน้นผลลัพธ์ทางโลกและวาทกรรมทางศาสนาเชิงปรัชญา สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยร่วมสมัยมิได้มีลักษณะเป็นเอกภาพทางความคิด หากแต่เป็นพื้นที่ของการต่อรองความหมายระหว่างแนวคิดทางศาสนาแบบดั้งเดิมและเงื่อนไขของสังคมร่วมสมัย ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ต่อทิศทางและบทบาทของพระพุทธศาสนาไทยในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การตั้งชื่อพระพุทธรูปในสังคมไทยร่วมสมัยทำหน้าที่เป็นการปฏิบัติการทางวาทกรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความหมายและการรับรู้บทบาทของพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของผู้ศรัทธา ดังนั้น ในการดำเนินการวิจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมร่วมสมัย ควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ภาษา ชื่อ และสัญลักษณ์ทางศาสนาในฐานะกลไกทางสังคมที่มีพลังในการผลิตซ้ำและต่อรองความหมาย ไม่ควรมองการตั้งชื่อหรือการสื่อสารทางศาสนาเป็นเพียงองค์ประกอบเชิงพิธีกรรมหรือเชิงศิลปกรรมเท่านั้น นอกจากนี้ การใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงวาทกรรมควบคู่กับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จะช่วยให้การศึกษาไม่ตกอยู่ในกรอบการตัดสินเชิงคุณค่าเกี่ยวกับความ “เสื่อม” หรือ “ผิดเพี้ยน” ของศาสนา หากแต่เปิดพื้นที่ให้เข้าใจการปรับตัวของพระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันทางสังคมที่มีความสัมพันธ์เชิงพลวัตกับสังคมทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยม การดำเนินการวิจัยในลักษณะนี้จะช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาทของภาษาและวาทกรรมทางศาสนา และนำไปสู่การสื่อสารทางศาสนาที่มีความรับผิดชอบและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ชื่อพระพุทธรูปในเชิงเอกสารและวาทกรรมเป็นหลัก งานวิจัยในอนาคตจึงควรขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่มิติของการรับรู้ การตีความ และการปฏิบัติของผู้ศรัทธา เพื่อทำความเข้าใจว่าการตั้งชื่อพระพุทธรูปส่งผลต่อความคาดหวัง พฤติกรรมการกราบไหว้ และการดำรงชีวิตทางศาสนาอย่างไรในบริบทจริงของชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในเชิงพื้นที่หรือเชิงบริบท เช่น การเปรียบเทียบการตั้งชื่อพระพุทธรูปในวัดท้องถิ่น วัดท่องเที่ยวเชิงศาสนา และพื้นที่สื่อออนไลน์ รวมถึงการศึกษาการตั้งชื่อในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์พลวัตของวาทกรรมทางศาสนาภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การวิจัยในลักษณะดังกล่าวจะช่วยต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา ทุนนิยม และสังคมไทยร่วมสมัยให้มีความลุ่มลึกและรอบด้านยิ่งขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

พระไพศาล วิสาโล. (2550). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต: แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระไพศาล วิสาโล. (2553). *พุทธศาสนาไทยในกระแสโลกาภิวัตน์*. สุขภาพใจ.

พระไพศาล วิสาโล. (2558). *ศาสนาในกระแสบริโภคนิยม*. สุขภาพใจ.

Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press.

Berger, P. L. (1967). *The sacred canopy: Elements of a sociological theory of religion*. Anchor Books.

Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge*. Pantheon Books.

Jackson, P. A. (2009). *Buddhism, legitimation and conflict*. Institute of Southeast Asian Studies.

McGuire, M. B. (2008). *Lived religion: Faith and practice in everyday life*. Oxford University Press.

การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ของ ชุมชนสำเภาล่ม อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Development of English Communication Skills Enhancing New Normal Tourism Potential of the Sampaolom Community, Phranakhon Si Ayutthaya Province

เอกพล วิงวอน^{1*}

Ekaphon Wingwon^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ ชุมชนสำเภาล่ม อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อสร้างชุดการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ตามบริบทของชุมชนสำเภาล่ม อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชนสำเภาล่ม อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4) ศึกษาความพึงพอใจในการจัดฝึกอบรมพัฒนาการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชนสำเภาล่ม อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชนสำเภาล่ม จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้บริหาร ผู้นำชุมชนระดับปฏิบัติการ ข้าราชการครู ผู้นำศาสนา ประชาชนชุมชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่วิจัย โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในชุมชน เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามสำรวจความต้องการการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ชุมชนสำเภาล่ม ชุดฝึกอบรม แบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถก่อนและหลังการอบรม และแบบประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรมพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชน สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t-test และค่าประสิทธิภาพของการอบรม ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนสำเภาล่ม อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในหัวข้อ การต้อนรับนักท่องเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน ผลิตภัณฑ์ของฝากในชุมชน แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และประวัติศาสตร์ในชุมชน 2) ชุมชนสำเภาล่มได้ชุดการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง และมีการหาค่าประสิทธิภาพ E1/E2 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 76.56 / 78.89 3) พัฒนาการของผู้เข้ารับการอบรมหลังการอบรมสูงกว่า ก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมจากการใช้ชุดฝึกอบรมชุดนี้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การสื่อสารภาษาอังกฤษ ชุดการฝึกอบรม การท่องเที่ยววิถีใหม่ ชุมชนสำเภาล่ม

^{1*}สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Department of English, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

E-mail : ekaphonaru@gmail.com

*Corresponding author

Abstract

This study aimed 1) to investigate the need for using English for communication in the new normal of tourism in the Samphaolom community, Phranakhon Si Ayutthaya District, Phranakhon Si Ayutthaya Province; 2) to create a training set for English communication skills in the new normal of tourism in the context of the Samphaolom community; 3) to develop English communication skills in the new normal of tourism in the Samphaolom community; and 4) to examine satisfaction in organizing training to develop English communication in the new normal of tourism in the Samphaolom community. The samples were 30 people from the community using English communication in the new normal of tourism in the Samphaolom community, selected by using purposive sampling: community leaders, government teachers, religious leaders, community scholars, entrepreneurs and tourism people living in the research area. Research instruments were questionnaires to explore the need for using English for communication in the new normal of tourism in the Samphaolom community, a training package, an English test to be used as a pretest and posttest and a satisfaction questionnaire for evaluating English language development training for communication in the new normal of tourism in the community and the training efficiency value. The results found that 1) Samphaolom Community, Phranakhon Si Ayutthaya District, Phranakhon Si Ayutthaya Province. There was a need to develop English communication skills in the new normal of tourism in the topics: Welcoming tourists, Travel in the community, Tourist attractions in the community, History in the community; 2) Samphaolom Community received a training package on English communication skills. New Normal of Tourism that truly reflects the context of the community and finds the efficiency value $E1/E2$, which is equal to $76.56 / 78.89$; 3) The development of trainees after the training was higher than before the training at the statistical significance level of 0.05; and 4) Trainees were satisfied with the training from using this training package at a high level.

Keywords: English for Communication, Training Package, New Normal Tourism, Samphaolom Community

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านการพัฒนามาหลายช่วงเวลา ชุมชนใดที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนย่อมหมายถึงว่า เป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวชุมชนเอง แล้วก็มีส่วนร่วมจากคนในชุมชนทั้งหมด และผลประโยชน์ทุกอย่างก็จะกลับไปสู่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นรายได้ การกระจายรายได้ การอนุรักษ์เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การยกระดับคุณภาพชีวิต ส่วนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนก็จะได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรมและประเพณี แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการเคารพสิทธิชุมชน สิทธิความเป็นมนุษย์ และเคารพความแตกต่างที่ชุมชนแต่ละชุมชนมีไม่เหมือนกัน ซึ่งก็คือ หัวใจหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดในปี พ.ศ. 2561-2565 “อยุธยาเมืองมรดกโลก เป็นแหล่งเรียนรู้ น่าเที่ยว น่าอยู่ น่าลงทุน” โดยมีพันธกิจฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวและบริการ บริหารจัดการเมืองและชุมชน และพัฒนาภาคการผลิต การค้าและบริการได้อย่างครบวงจร โดยมีประเด็นการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยว และการบริการสู่มาตรฐานสากลมีเป้าประสงค์เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ซึ่งในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาจังหวัด พบว่ามุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพการบริการเพื่อการท่องเที่ยวไปสู่

มาตรฐานสากล และเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาและดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปตามมาตรฐานการท่องเที่ยวและการเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่ชุมชน/ท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การตลาด และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยเทคโนโลยีตามแนวทางความปกติใหม่ ซึ่งในภาพรวมของผลการดำเนินงานในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ภายใต้แนวคิดการทำให้เมืองประวัติศาสตร์มีชีวิต กระตุ้นการใช้จ่ายและการพักค้างในพื้นที่สร้างภาพลักษณ์ที่สวยงามแก่เมืองมรดกโลก กระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการและประชาชน ตลอดจนการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อันทรงคุณค่าของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 มีโครงการภายใต้ประเด็นการพัฒนาที่ 1 จำนวน 2 โครงการและมีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการประมาณ 20 ล้านบาท (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2566)

การพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2566 – 2570 สร้างเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างทั่วถึงบนการพัฒนาอย่างยั่งยืนอาศัยแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy : BCG Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต่อยอดจากจุดแข็งของจังหวัดด้านความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเชื่อมโยงกับหลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการสานพลังของจุดภาคีทั้ง ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาควิชาการ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นความหลากหลายเพื่อยกระดับให้ชุมชนท้องถิ่นไปสู่สากล (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2566)

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ถือเป็นส่วนงานหลักที่สำคัญในการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่จะเข้ามาเยี่ยมชมตามแนวนโยบายของภาครัฐและภาคเอกชน จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของคนในชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้กับชุมชนเมืองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของประเทศที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง ซึ่งมาตรฐานของการสื่อสารภาษาอังกฤษยังอยู่ในระดับที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนท้องถิ่น และเพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว การพัฒนาแหล่งความรู้รอบนอกอย่างเช่นพื้นที่ชุมชนสำเภอลมมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อตอบรับกับแหล่งท่องเที่ยวหลักทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับความเป็นพหุทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเชื้อชาติ ทั้งพุทธ คริสต์ และอิสลาม ตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นควรต้องมีการส่งเสริมและสร้างการสื่อสารแบบใหม่ผ่านองค์ความรู้เดิมจากอดีตที่มีคุณค่ามาสู่ความคุ้มค่าของชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบัน และเป็นการยกระดับชุมชนเพื่อให้มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ดีขึ้น โดยใช้ทักษะทางภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนไปสู่ระดับชาติและนานาชาติ อีกทั้งเป็นการขยายโอกาสในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ผ่านทักษะทางด้านการสื่อสารภาษาเพื่อนำไปสู่ทักษะทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย เชื่อมโยงเรื่องราวในอดีตสู่การถ่ายทอดของชุมชนในปัจจุบันและอนาคตต่อไป (องค์การบริหารส่วนตำบลสำเภอลม, 2566)

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความตระหนักในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพของการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้มีความทันสมัยและมีความเป็นสากลเพื่อยกระดับคุณภาพให้เทียบเท่ากับชุมชนเมืองหรือใกล้เคียงกับการเชื่อมโยงศักยภาพกับความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัด ดังนั้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยววิถีใหม่จึงมีความจำเป็นสำหรับชุมชนสำเภอลมเพื่อพัฒนาความสามารถของประชาชนในชุมชนให้มีศักยภาพทางการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนเพื่อคุณภาพที่ดีขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.2.1 ศึกษาความต้องการการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชนสำเภอลม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2.2 สร้างชุดการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ตามบริบทของชุมชนสำเภา
ลุ่ม อำเภอมะนังศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2.3 พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชนสำเภาลุ่ม อำเภอมะนัง
ศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2.4 ศึกษาความพึงพอใจการจัดฝึกอบรมพัฒนาการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชน
สำเภาลุ่ม อำเภอมะนังศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร คือ กลุ่มชุมชนสำเภาลุ่ม ตำบลสำเภาลุ่ม อำเภอมะนังศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มชุมชนสำเภาลุ่ม ตำบลสำเภาลุ่ม อำเภอมะนังศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวในชุมชน จำนวน 30 คน โดย
คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชนระดับปฏิบัติการ ข้าราชการครู ผู้นำศาสนา
ปราชญ์ชุมชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่วิจัย โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในชุมชน และ
สามารถให้ข้อมูลของชุมชนสำเภาลุ่ม ซึ่งได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาลุ่ม พัฒนาการชุมชนตำบลสำเภาลุ่ม
กำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบลสำเภาลุ่ม ข้าราชการครูโรงเรียนในพื้นที่ ผู้นำศาสนาในตำบล ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว
ในตำบล และปราชญ์ชุมชน โดยเกณฑ์การคัดเลือกจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในการให้ข้อมูล และกลุ่มตัวอย่างจาก
การลงพื้นที่สำรวจความเกี่ยวข้องที่มีต่อการท่องเที่ยวในชุมชนตามเกณฑ์การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีความหลากหลาย
ทางศาสนาและวัฒนธรรม (องค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาลุ่ม, 2566)

ขอบเขตของเนื้อหาบทเรียน

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาความต้องการของชุมชนในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยว
ในชุมชนสำเภาลุ่ม เพื่อนำมาสร้างบทเรียนที่เหมาะสมกับชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อ
การท่องเที่ยว โดยนำเสนอบทเรียนในรูปแบบคำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวกับการต้อนรับ การให้ข้อมูล และการให้ความ
ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาเนื้อหาของบทเรียนที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษ
เพื่อการสื่อสารสำหรับชุมชนสำเภาลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต
การศึกษาเนื้อหาบทเรียนตามกรอบของการท่องเที่ยวชุมชนสำเภาลุ่ม ตำบลสำเภาลุ่ม อำเภอมะนังศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

- การต้อนรับนักท่องเที่ยว (Welcoming Tourist)
- การเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน (Traveling in the Community)
- ผลิตภัณฑ์ของฝากในชุมชน (Community Souvenir Products)
- แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน (Tourist Attractions in the Community)
- ประวัติศาสตร์ในชุมชน (History in the Community)

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ความต้องการการพัฒนาการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยว ชุมชนสำเภาล่ม

ตัวแปรตาม

- บทเรียนการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยว ชุมชนสำเภาล่ม
- การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยววิถีใหม่
- ความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการอบรมพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยววิถีใหม่ของชุมชนสำเภาล่ม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และข้อมูลทางการท่องเที่ยวของชุมชน จากองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างที่จะมาเข้าร่วมโครงการวิจัย รวมถึงอธิบายชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนสำเภาล่มที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง กำหนดระยะเวลาและวิธีการในการดำเนินการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน

2. ผู้วิจัยลงพื้นที่กลุ่มเป้าหมายสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภาล่ม หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ถึงความต้องการเกี่ยวกับเนื้อหาและทักษะต่างๆ และกำหนดวัตถุประสงค์ในชุดฝึกอบรมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน นำหัวข้อและเนื้อหาในชุดฝึกอบรมให้แก่ตัวแทนกลุ่มตัวอย่างของชุมชนเพื่อร่วมกันพิจารณาความเหมาะสมของชุดฝึกอบรม และนำมาพัฒนาชุดฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน

3. การสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวในชุมชน โดยนำชุดฝึกอบรมที่ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ และดำเนินการอบรมกลุ่มตัวอย่างและผู้ประกอบการทางด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยนำไปทดลองใช้ (Try-out) ทั้งรายบุคคล และกลุ่มทดลองกลุ่มย่อยในพื้นที่

4. ผู้วิจัยประเมินก่อนเริ่มการอบรมด้วยแบบทดสอบทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวในชุมชนจำนวน 30 ข้อ และดำเนินการอบรมด้วยชุดฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวในชุมชนโดยใช้บทเรียนจำนวน 5 บทเรียน หลังจากนั้นผู้วิจัยประเมินหลังการอบรมด้วยแบบทดสอบชุดเดิม และนำคะแนนจากการอบรมมาวิเคราะห์เพื่อหาประสิทธิภาพทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวในชุมชน

5. การติดตามผลจากการอบรม ลงพื้นที่เพื่อติดตามผลจากการอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษทางการท่องเที่ยวในชุมชน มีการเก็บข้อมูลผลลัพธ์ที่ได้จากการอบรม มีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการจัดประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการสรุปผลที่ได้จากการดำเนินการวิจัย นำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานทั้งหมด

มาวิเคราะห์ และจัดทำเล่มรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ รวมถึงมีการแจกแบบสอบถามสำรวจความพึงพอใจสำหรับชุมชนสำเภาล้อมที่มีต่อการอบรมพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนสำเภาล้อม โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำไปแปลความหมายตามลักษณะของรูปแบบการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale)
2. วิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเนื้อหาสาระของแบบสอบถามโดยการหาค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวชุมชนสำเภาล้อม ทั้งก่อนและหลังการอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนสำเภาล้อม สถิติที่ใช้ในการทดสอบคือ t-test แบบ Dependent Samples
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลการประเมินก่อนฝึกอบรม (Pre-test) และหลังฝึกอบรม (Post-test) ของกลุ่มตัวอย่าง ตามเกณฑ์ 75/75 จากสูตร E1/E2 ซึ่งใช้ข้อสอบชุดเดียวกัน
5. วิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจหลังการพัฒนาอบรม จากผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ของชุมชนสำเภาล้อม

3. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยววิถีใหม่สำหรับชุมชนสำเภาล้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนสำเภาล้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนสำเภาล้อมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับชุมชน ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภาล้อมเป็นกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และครู คิดเป็นร้อยละ 26.67 กลุ่มร้านค้าและร้านอาหารของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 16.67 กลุ่มรับจ้างขนส่งน้ำเที่ยว และกลุ่มร้านค้าขายของฝากของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 13.34 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม กลุ่มมัคคุเทศก์ ผู้นำเที่ยว ประชาชนชุมชน และกลุ่มผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 10 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 6.67 และกลุ่มที่น้อยที่สุดที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภาล้อม คือกลุ่มเจ้าของบ้านพัก โฮมสเตย์ คิดเป็นร้อยละ 3.34 สำหรับเรื่องรายได้ของกลุ่มตัวอย่างของชุมชนสำเภาล้อมส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.67 กลุ่มรายได้ช่วงระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.67 กลุ่มรายได้ช่วงที่ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.67 และกลุ่มรายได้ที่น้อยที่สุดคือ ช่วงระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท และ 20,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม ในส่วนของประสบการณ์ในการเรียน การอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล้อม ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการเรียนและการอบรมเลย คิดเป็นร้อยละ 66.67 และกลุ่มที่เคยได้รับการเรียนและการอบรม คิดเป็นร้อยละ 33.34 ตามลำดับ

3.2 ชุมชนสำเภาล้อมมีความต้องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยววิถีใหม่ โดยหัวข้อแรกที่มีความต้องการมากที่สุดคือ หนังสือคู่มือภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับการที่จะนำมาใช้ฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล้อม คิดเป็นร้อยละ 89.33 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ตามตารางที่แสดงผล ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนสำเภาล่ม ดังนี้

ข้อ	เนื้อหาที่ต้องการในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภาล่ม	($\bar{X}$)	ร้อยละ	SD
1	ภาษาอังกฤษมีความจำเป็นสำหรับบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล่ม	4.20	84.00	0.87
2	ภาษาอังกฤษมีความจำเป็นต่อบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล่มเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ	3.87	77.33	0.99
3	คำศัพท์และการสนทนาทั่วไปมีความจำเป็นในการฝึกทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชน	4.03	80.67	0.98
4	คำศัพท์และการสนทนาเฉพาะสำหรับการให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีความจำเป็นในการฝึกทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล่ม	3.73	74.67	1.09
5	หนังสือคู่มือภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวมีความเหมาะสมกับการที่จะนำมาใช้ฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล่ม	4.47	89.33	0.72
6	คลิปวิดีโอเสียงภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวมีความเหมาะสมกับการที่จะนำมาใช้ฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล่ม	4.00	80.00	1.00
7	ทักษะการฟัง (Listening) มีความจำเป็นสำหรับบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล่ม	3.93	78.67	0.89
8	ทักษะการพูด (Speaking) มีความจำเป็นสำหรับบุคลากรการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภาล่ม	4.03	80.67	0.91

ชุมชนสำเภาล่มมีความต้องการทางด้านทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภาล่ม ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนสำเภาล่มมีความต้องการทักษะลำดับที่ 1 คือ สามารถเขียนกฎ ข้อปฏิบัติ ที่นักท่องเที่ยวพึงปฏิบัติในการมาเยือนสถานที่ท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 คิดเป็นร้อยละ 73.33 ซึ่งแสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 ทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภาล่ม

ข้อ	ทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภาล่ม	($\bar{X}$)	ร้อยละ	SD
1	สามารถฟังคำถามจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ	3.63	72.67	1.28
2	สามารถฟังข้อมูลจากการบอกเล่าของนักท่องเที่ยวต่างชาติ	3.60	72.00	1.14
3	สามารถฟังสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ จากสื่อต่างๆ	3.47	69.33	1.31
4	สามารถฟังเพลง ภาพยนต์ จากสื่อต่างๆ	3.47	69.33	1.20
5	สามารถพูดคุยและใช้บทสนทนาในชีวิตประจำวัน	3.63	72.67	1.40
6	สามารถซักถามข้อมูลจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ	3.63	72.67	1.45
7	สามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวต่างชาติ	3.57	71.33	1.36
8	สามารถนำเสนอข้อมูลกิจกรรม และสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ	3.40	68.00	1.38
9	สามารถอ่านข้อมูลภาษาอังกฤษบนฉลากของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้อย่างเข้าใจ	3.60	72.00	1.14
10	สามารถอ่านสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	3.47	69.33	1.41
11	สามารถเขียนป้ายสื่อความหมาย เช่น ป้ายบอกทิศทาง ป้ายบอกสถานที่	3.57	71.33	1.41
12	สามารถเขียนกฎ ข้อปฏิบัติ ที่นักท่องเที่ยวพึงปฏิบัติในการมาเยือนสถานที่ท่องเที่ยว	3.67	73.33	1.47

สำหรับในส่วนของการสำรวจข้อมูลความคิดเห็นซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อหาข้อมูลการพัฒนาทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภาล่ม พบว่า การสื่อสารภาษาอังกฤษทักษะที่ชุมชนสำเภาล่มส่วนใหญ่คิดว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด เรียงลำดับตามนี้ คือ “การฟัง การพูด การเขียน และการอ่าน” ตามลำดับ ในส่วนของหัวข้อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวในชุมชนที่ควรเรียนรู้พบว่า ลำดับแรกที่ชุมชนสำเภาล่มให้ความสำคัญมากที่สุด คือ หัวข้อ “ประวัติของชุมชน และสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน” หัวข้อลำดับรองลงมา คือ “ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน” และ ลำดับสุดท้าย คือหัวข้อ “การเดินทางในชุมชน อาหารในชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามลำดับ ในส่วนของความต้องการในการรับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวในชุมชน พบว่า “ชุมชนมีความต้องการพัฒนาอบรม โดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมที่มี หนังสือคู่มือเพื่อการศึกษา คำศัพท์ภาษาอังกฤษ และควรเน้นการพูด และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขณะอบรม รวมถึงการอบรมในสถานที่จริงในแหล่งท่องเที่ยว” ในเรื่องสุดท้ายที่ชุมชนแสดงความคิดเห็นมา พบว่า “ชุมชนสำเภาล่มต้องการสื่อหรืออุปกรณ์/นวัตกรรม/เครื่องมือที่ช่วยในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน มีความต้องการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร เพื่อใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ควรมีคลิปวิดีโอ คลิปสอนการพูด เพื่อนำไปฝึกอ่านและพูดตาม รวมถึงวิธีทัศนการสื่อสารที่เข้าถึงไวที่สุด เช่น โทรศัพท์มือถือที่มีแอปพลิเคชันช่วยสื่อสารอย่าง Google Translate เป็นต้น”

3.3 การหาคุณภาพของชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นโดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษ ด้านการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และได้ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) ของชุดฝึกอบรมในแต่ละบทเรียน พบว่า มีเนื้อหาบางหัวข้อที่ผู้เชี่ยวชาญให้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำที่ได้รับการประเมิน และผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแก้ไขประเด็นหัวข้อที่ได้รับผลการประเมินให้ปรับปรุงแล้ว โดยมีการปรับหัวข้อทางการอ่านและการเขียนออกไปตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากมีความเหมาะสมกับชุมชนและการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับพื้นฐานที่สามารถสร้างศักยภาพในชุมชนในระดับเริ่มแรกได้ แล้วค่อยไปพัฒนาต่อในทักษะที่สูงขึ้นในอนาคต ผู้วิจัยมีการปรับปรุงคุณภาพของชุดฝึกอบรมแล้ว พบว่า มีค่าคะแนนอยู่ในช่วง 0.67 ถึง 1.0 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.4 สรุปผลในขั้นทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจริงของผู้เข้าอบรมจำนวน 30 คน ผลแสดงว่า ผู้เข้าอบรมทำคะแนนจากแบบทดสอบรายบทคิดเป็นร้อยละ 76.56 และทำคะแนนทดสอบหลังการอบรมคิดเป็นค่าคะแนนร้อยละ 78.89 ดังนั้นสรุปผลสำหรับประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่ สำหรับชุมชนสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในขั้นของการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจริงตามสูตรการหาค่าประสิทธิภาพ $E1/E2 = 76.56 / 78.89$ แสดงให้เห็นว่าชุดการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาประสิทธิภาพของทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ของผู้เข้าอบรมหลังการอบรม สูงกว่าก่อนการอบรม จากการใช้เครื่องมือชุดฝึกอบรมดังกล่าวนี้ แสดงผลตามตารางนี้

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

N	E1	E2	E1/E2
30	76.56	78.89	76.56/78.89

3.5 สรุปค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการใช้ชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 14.72 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.14 และค่าคะแนนหลังการใช้ชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 23.83 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.11 ค่าคะแนนเฉลี่ยผลต่างเฉลี่ย (D) ระหว่างก่อน และหลังการใช้ชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเท่ากับ 270 ค่าสถิติ t เท่ากับ 22.87 แสดงว่าทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษทั้ง 5 ชุด สูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (sig = 0.00 < 0.05) ซึ่งแสดงผลตามตารางนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของการอบรมพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	D	t	sig
Pre-Test	30	14.72	2.14	270	22.87	0.05*
Post-Test	30	23.83	2.11			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.6 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.27 มีค่าความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ความพึงพอใจเฉลี่ยรายด้าน พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจโดยรวมและเป็นรายด้านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่าผู้เข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพการสื่อสารภาษาอังกฤษทางด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ชุมชนสำเภาล่มมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีความพึงพอใจในระดับที่สูงกว่าด้านอื่น ๆ คือ มีค่าคะแนนอยู่ที่ 4.46 รองลงมา คือด้านสถานที่ ระยะเวลาในการอบรม และด้านการประสานงานของผู้จัดอบรม อยู่ในระดับค่าคะแนนที่ใกล้เคียงกัน คือ 4.36 และ 4.31 ซึ่งแสดงผลตามตารางนี้

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

รายการประเมินความพึงพอใจ		$\bar{x}$	SD	ระดับความพึงพอใจ
1.	ด้านวิทยากร	4.14	0.81	มาก
2.	ด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ	4.18	0.71	มาก
3.	ด้านเนื้อหาของหลักสูตร	4.22	0.78	มาก
4.	ด้านหลักสูตรและการฝึกอบรม	4.26	0.69	มาก
5.	ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.46	0.57	มาก
6.	ด้านสถานที่ และระยะเวลาในการจัดอบรม	4.36	0.66	มาก
7.	ด้านการประสานงานของผู้จัดอบรม	4.31	0.67	มาก
รวมเฉลี่ย		4.27	0.69	มาก

ในส่วนของการแสดงผลการแสดงความคิดเห็นจากชุมชนในเรื่องการประเมินผลความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรมพัฒนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ข้อมูลประกอบการประเมินในเรื่องของคู่มือการอบรมที่ให้ความสนใจในการนำไปใช้จริงในชุมชนและนำไปเผยแพร่อบรมเพิ่มเติมให้กับบุคลากรในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ครู นักเรียน พนักงาน อบต. อาสาสมัครในชุมชน เป็นต้น รวมถึงการอบรมเพิ่มเติมในอนาคตต่อไปในหัวข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การใช้แอปพลิเคชันแปลภาษา การสื่อความหมายในท้องถิ่น การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินในชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

4. อภิปรายผล

4.1. ผลจากการศึกษาความต้องการการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยววิถีใหม่ของชุมชนสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ชุมชนสำเภาล่มเกิดการเรียนรู้ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชน เพื่อส่งเสริมศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวชุมชน โดยได้รับการอบรมพัฒนาจากชุดฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อตามความต้องการของชุมชนสำเภาล่มที่ได้มาจากการสอบถามและสัมภาษณ์ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้แสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา โดยกำหนดหัวข้อสำหรับการอบรมพัฒนาได้ดังนี้ 1) การต้อนรับนักท่องเที่ยว (Welcoming Tourist) 2) การเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน (Traveling in the Community) 3) ผลิตภัณฑ์ของฝากในชุมชน (Community Souvenir Products) 4) แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน (Tourist Attractions in the Community) 5) ประวัติศาสตร์ในชุมชน (History in the Community) ซึ่งหัวข้อดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นหัวข้อที่ชุมชนสำเภาล่มเห็นว่ามีความสำคัญต่อการท่องเที่ยววิถีใหม่ของชุมชนสำเภาล่ม ที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวตามมาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริษา ต่างใจ และคณะ (2565)

ที่ได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยววิถีใหม่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาภายใต้หลัก DMHTTA ซึ่งส่วนใหญ่จะเดินทางมาพักผ่อนหย่อนใจ เดินทางมาท่องเที่ยวโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว และยังคงมีการสวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่อยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งทำให้สถานที่ท่องเที่ยว สถานประกอบการ และร้านอาหารต่างๆ ยังต้องรักษามาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย เพื่อให้ได้รับตราสัญลักษณ์ SHA, SHA Plus หรือ SHA Extra Plus อีกทั้งผลการสำรวจความต้องการการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยววิถีใหม่สำหรับชุมชนสำเภอล้อมที่มุ่งเน้นทักษะทางด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวในชุมชนสำเภอล้อมยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pongprairat (2020) ที่ได้ศึกษาความต้องการในชุมชนบ้านโป่งมะนาว จังหวัดลพบุรี ที่เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ และมีการพัฒนาอบรมหลักสูตรสนทนาภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว มีการกำหนดหัวข้อที่ใช้ในการอบรมตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

4.2. การหาคุณภาพของชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นโดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษ ด้านการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และได้ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) ของชุดฝึกอบรมในแต่ละบทเรียน พบว่า มีเนื้อหาบางหัวข้อที่ผู้เชี่ยวชาญให้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำที่ได้รับการประเมิน และผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแก้ไขประเด็นหัวข้อที่ได้รับผลการประเมินให้ปรับปรุงแล้ว โดยมีการปรับหัวข้อทางด้านการอ่านและการเขียนออกไปตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากมีความเหมาะสมกับชุมชนและการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับพื้นฐานที่สามารถสร้างศักยภาพในชุมชนในระดับเริ่มแรกได้ แล้วค่อยไปพัฒนาต่อในทักษะที่สูงขึ้นในอนาคต ผู้วิจัยมีการปรับปรุงคุณภาพของชุดฝึกอบรมแล้ว พบว่า มีค่าคะแนนอยู่ในช่วง 0.67 ถึง 1.0 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wahyuningtyas et al. (2022) ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่าควรให้ความสำคัญกับการฝึกทักษะการพูดให้มากขึ้น และควรมีการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกลุ่มเพิ่มเติม เป็นคู่มือหรือชุดเอกสารการอบรมควบคู่กับการจัดกิจกรรม เพื่อให้มีการติดตามผลสำหรับผู้ปฏิบัติได้คุ้นเคยและใช้ได้จริง

4.3. ผลจากการสร้างชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยววิถีใหม่สำหรับชุมชนสำเภอล้อมมีการหาค่าประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมเพื่อให้ได้คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ ซึ่งตั้งเกณฑ์ไว้คือ 75 / 75 พบว่า ชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษทางการท่องเที่ยวนั้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.56 / 78.89 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยเริ่มจากการใช้แนวคิดภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching - CLT) เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตท้องถิ่นจนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและจดจำได้แม่นยำ การฝึกอบรมไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่ไวยากรณ์ทางภาษาอังกฤษ แต่เน้นที่สมรรถนะทางภาษาเพื่อการสื่อสาร แสดงให้เห็นว่าการที่ชุมชนสำเภอล้อมสามารถสื่อสารได้ดีขึ้นนั้น เป็นเพราะการฝึกอบรมได้จำลองสถานการณ์จริงในท้องถิ่นชุมชนที่ใช้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในระดับที่นำไปใช้ได้จริง ไม่ใช่เพียงแค่การท่องจำแบบผู้เรียนทั่วไป รวมถึงเหตุผลที่ทำให้คนในชุมชนมีความกล้าแสดงออกในการสนทนาเพิ่มมากขึ้นเพราะการฝึกอบรมใช้ “บริบทของชุมชนท้องถิ่น” เป็นฐาน และการที่หลักสูตรเน้นเรื่องราวของ “ชุมชนสำเภอล้อม” ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนภาคภูมิใจและคุ้นเคย ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างธรรมชาติ ส่งผลให้คะแนนทดสอบหลังเรียนเพิ่มขึ้น ผู้เข้าอบรมตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ใช้ทักษะทางภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการใช้งานจริงในชุมชนเพื่อยกระดับศักยภาพชุมชนสำเภอล้อม

สำหรับชุดการฝึกอบรมพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชนสำเภอล้อม ซึ่งเนื้อหาในการอบรมได้มาจากการสอบถามและสัมภาษณ์ความต้องการของชุมชนในการเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยว เพื่อนำไปใช้ในการประกอบกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์ประเด็นหัวข้อที่จะสร้างบทเรียนและสร้างเนื้อหาเพิ่มเติมในชุดฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nurhalimah and Jannah (2022) ที่ได้ศึกษาความต้องการการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษทางการท่องเที่ยวที่ใช้เครื่องมือและสื่อต่างๆ ที่ใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานในการสำรวจและพัฒนา เช่น แหล่งท่องเที่ยวชุมชน อาหารท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน เป็นต้น

อีกทั้งชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ มีลักษณะเป็นชุดฝึกที่ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสได้ใช้ทักษะในการสื่อสารภาษาอังกฤษที่มุ่งเน้นไปทางด้านการสนทนาในบริบทของการท่องเที่ยววิถีใหม่ในชุมชนเป็นหลัก ใช้แนวคิด (English for Specific Purpose - ESP) ที่ตอบโจทย์การท่องเที่ยวโดยตรงผ่านการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ เชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตท้องถิ่นช่วยสร้างแรงจูงใจภายในที่เปลี่ยนการท่องจำเป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้จริง กิจกรรมสถานการณ์จำลองที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม เช่น โบสถ์ยอแซฟ มัสยิดอิสลามพัฒนา วัดพุทไธศวรรย์ เป็นต้น และมุ่งเน้นการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในพื้นที่จริงมากกว่าเพียงความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ บูรณาการอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อช่วยยกระดับผู้เรียนสู่การเป็น "มัคคุเทศก์ท้องถิ่น" ผลลัพธ์ที่ได้จึงเปลี่ยนภาษาอังกฤษจากวิชาการสู่สมรรถนะที่มีชีวิตและขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hutchinson and Walter (1987) ที่กล่าวไว้ว่า ภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ (English for Specific Purpose) เป็นการสอนภาษาที่เนื้อหาและวิธีการสอนทั้งหมดขึ้นอยู่กับเหตุผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก ทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาในสถานการณ์เฉพาะ (Target Situation) ได้อย่างเพียงพอ รวมถึงการวิเคราะห์ความต้องการ (Needs Analysis) ในขณะที่ Chamber (1980) เรียกกระบวนการนี้ว่า การวิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะ (Target Situation Analysis) ดังนั้นผู้วิจัยจึงพยายามเน้นการใช้ทักษะการฟัง การพูด เป็นหลักในชุมชน และมีการอ่าน และการเขียนประกอบการเรียนรู้บ้างในบางหัวข้อ มีการฝึกปฏิบัติได้ตอบ มีการอ่านและเขียนคำศัพท์หรือประโยคที่ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสพบในการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ต้องแก้ไขในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวตามสถานการณ์และบริบทต่างๆ ที่สมมติขึ้นมาในชุมชน ซึ่งทำให้ผู้เข้าอบรมได้ทราบถึงพัฒนาการความก้าวหน้าของตนเองและพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ผู้วิจัยต้องสร้างแรงบันดาลใจและความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาความรู้ด้านภาษาอังกฤษในชุมชนให้ผู้รับการอบรมได้เข้าใจมาก

ในส่วนของผลจากการศึกษาประสิทธิผลของทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนสำเภอล่ม พบว่า ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างหลังการอบรม สูงกว่าก่อนการอบรมด้วยชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เพื่อการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยววิถีใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการฝึกอบรมที่เน้น การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) โดยผู้วิจัยได้กำหนดลำดับขั้นตอนจากการสร้างความคุ้นเคยกับคำศัพท์ในบริบททางการท่องเที่ยวของชุมชนสำเภอล่มเอง และนำไปสู่การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง (Role Play) และการลงพื้นที่จริง กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเปลี่ยนบทบาทจาก 'ผู้รับข้อมูล' เป็น 'ผู้สื่อสาร' ส่งผลให้เกิดความมั่นใจและการประยุกต์ใช้ทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารที่เน้นความหมายมากกว่าไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพัฒนาขึ้น

เนื้อหาบทเรียนทั้งโครงสร้างไวยากรณ์ สำนวนบทสนทนา การสื่อความหมายคำศัพท์ในชุมชนที่ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวนั้น ผู้วิจัยได้เลือกเนื้อหาจากความต้องการของชุมชน โดยสอบถามจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสร้างชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนสำเภอล่ม และในแต่ละบทจะใช้เนื้อหาที่ง่ายต่อการศึกษารับรู้ ด้วยเหตุผลของพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความสามารถของผู้เข้าอบรมจากชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nation and Macalister (2010) ที่ได้ออกแบบ Model of Curriculum Design Process (รูปแบบกระบวนการออกแบบบทเรียน) ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีเป้าหมายที่ชัดเจนสำหรับบทเรียน และการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าบทเรียนนั้นควรจะดำเนินการต่อหรือไม่ หรือควรจะมีการปรับปรุงบทเรียนอย่างไร ขั้นตอนการประเมินผลบทเรียนจึงควรเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ใช้บทเรียน

การนำชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนมาใช้ในการอบรม เป็นการสะท้อนบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะกิจกรรมที่ใช้ในการอบรมเป็นการเน้นกิจกรรม หรือสร้างสถานการณ์จำลองที่ผู้เข้าอบรมพบในชีวิตประจำวันหรือเมื่อมีการสื่อสารกับชาวต่างชาติ โดยกำหนดรูปแบบสำนวนภาษา และคำศัพท์ที่ควรรู้ให้ฝึกออกเสียง เพิ่มความถี่ในการฝึกฝน ให้ถูกต้อง และคล่องแคล่ว และกิจกรรมที่ใช้ในการอบรมมีความหลากหลาย ซึ่ง

สอดคล้องกับกิจกรรมเพื่อการสื่อสารในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกลุ่ม บทบาทสมมุติ หรือสถานการณ์จำลอง ผู้เข้าอบรมจะได้ทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญวรรณ กำคำ (2562) ที่ได้สะท้อนบริบทของชุมชนกลุ่มธนบุรีออกมาเป็นชุดฝึกอบรมและกิจกรรมที่มีความหลากหลาย รวมถึงสื่อการเรียนรู้จากเจ้าของภาษาและแปลสำนวนภาษานั้นเป็นภาษาไทยเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนที่ผ่านการอบรมนำไปขยายผลต่อไป

4.4. จากผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการอบรมโดยชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยววิถีใหม่ของชุมชนสำเภาล่ม เพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.27 และเมื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในด้านต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาส เพ็งโคนา และคณะ (2559) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยว โดยชุมชนจังหวัดชุมพร ซึ่งผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการลงพื้นที่เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและสานสัมพันธ์กับชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการใดๆ ควรมีการประเมินความต้องการและบริบทที่แท้จริงของชุมชน เนื่องจากแต่ละชุมชนมีพื้นฐานความพร้อมและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ความเข้าใจในการพัฒนาโดยที่ชุมชนยังไม่พร้อมอาจทำให้เกิดความยั่งยืน

5.1.2 การสร้างคู่มือหรือหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษ ควรพิจารณาจากฐานความรู้และศักยภาพของบุคลากรในชุมชนเป็นหลัก เนื้อหาต้องไม่ซับซ้อนเกินไป เน้นการนำไปใช้สื่อสารได้จริงในบริบทของการท่องเที่ยว และต้องออกแบบให้ชุมชนสามารถนำไปศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง

5.1.3 ควรมีการส่งเสริมและฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น แอปพลิเคชันแปลภาษา หรือสื่อดิจิทัลต่างๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการสื่อสารความหมาย เพื่อลดกำแพงด้านภาษาและสร้างความมั่นใจให้กับชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

5.1.4 การพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษไม่สามารถทำได้สำเร็จในการอบรมเพียงครั้งเดียว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมทบทวนหรือต่อยอดความรู้ เพื่อให้ชุมชนเกิดความคุ้นเคยและสามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 การวางแผนการดำเนินการวิจัยมีความสำคัญ รวมถึงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในเรื่องของการบริหารจัดการและการประสานงานในชุมชนพื้นที่วิจัย เนื่องจากเป็นตัวแปรที่สำคัญในส่วนของข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่ตรงตามวัตถุประสงค์และมีค่าความเชื่อมั่นและน่าเชื่อถือของการวิจัยอย่างแท้จริง

5.2.2 ควรมีการศึกษาข้อมูลทางด้านสถิติที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยต่อการอบรมในอนาคต ซึ่งอาจมีผลต่อการจัดกิจกรรมของผู้เข้าอบรมหลังจากที่ได้รับการอบรมโดยการใช้ชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน

5.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลหลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้นไปแล้วระยะหนึ่ง เพื่อประเมินว่าบุคลากรในชุมชนสามารถนำทักษะภาษาอังกฤษไปใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้จริงมากน้อยเพียงใด รวมถึงศึกษาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการนำไปปฏิบัติจริง

5.2.4 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเนื้อหาการอบรมเพิ่มเติม เพื่อเสริมสร้างทักษะใหม่ๆ ที่ตอบสนองต่อรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวและรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวชุมชนไว้ได้

6. เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). *การท่องเที่ยววิถีใหม่ (New normal tourism)*. <http://www.tat.or.th>
- จุฑามาส เพ็งโคณา, เบญจมาศ ณ ทองแก้ว, อำนาจ รักษาพล, บุญศิลป์ จิตตะประพันธ์, และเทพินทร์ ภพทวี. (2559). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 9(1), 38-51.
- ธัญวรรณ กำคำ. (2562). การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว สำหรับชุมชนกลุ่มธนบุรี กรุงเทพมหานคร. *วารสารสารสนเทศ*, 17(2), 61-70.
- วริษา ต่างใจ, สุมิตรา เรืองพิระกุล, และธัญธรณ์ วราพงศ์พิศาล. (2565). รูปแบบการท่องเที่ยวตามวิถีใหม่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 4(2), 281-292.
- สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2566). *การพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2566-2570*.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570)*. <http://www.samphaolom.go.th>
- Chambers, F. (1980). A re-evaluation of needs analysis. *ESP Journal*, 1(1), 25-33.
- Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for specific purposes: A learning-centered approach*. Cambridge University Press.
- Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language curriculum design*. Routledge.
- Nurhalimah, N., & Jannah, R. N. (2022). Developing English for tourism and hospitality material based on Banjuwangi local needs. *Journal of Social Humanities*, 15, 41-51.
- Pongprairat, R. (2020). Developing English communication skills of local youth guides to increase tourism potentials of Ban Pong Manao archaeological site, Lop Buri province. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 13(2), 1-14.
- Wahyuningtyas, D., Sumarno, W. K., Asih, R. A., Endriana, F., Windiarti, K. R., Mafruudloh, N. (2022). An analysis of the English speaking and writing skill level of tour guides in Trenggalek's tourist villages. *Journal of English Language and Pedagogy*, 5(2), 293-303.

**ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของ
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)
เกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าอาวาสวัด**
**Issues in the Enforcement of Assets and Liabilities Declaration Laws by
the National Anti-Corruption Commission (NACC):
A Case Study of Temple Abbots**

นุรัสกร พงษ์ปรีชา^{1*} และมงคล เทียนประเทืองชัย²
Nurassakorn Pongprecha^{1*} and Mongkol Thianprathuangchai²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด วิเคราะห์ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ และเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนากลไกการตรวจสอบทรัพย์สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดให้สอดคล้องกับหลักความโปร่งใสและธรรมาภิบาล ผลการศึกษาพบว่า ตำแหน่ง "เจ้าอาวาส" เป็นทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และบรรพชิตในพระธรรมวินัย ส่งผลให้การบังคับใช้มาตรการยื่นบัญชีทรัพย์สินเกิดความลักลั่นในทางปฏิบัติ และปัจจุบันยังปรากฏช่องว่างทางนิติบัญญัติ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติในระดับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 (มาตรา 102 และ 103) ที่ระบุตำแหน่งเจ้าอาวาสไว้เป็นการเฉพาะ สถานะที่ปราศจากฐานอำนาจทางกฎหมายที่ชัดเจนนี้ถือเป็น "โอกาส" ตามทฤษฎีคอร์รัปชันที่อาจนำไปสู่การขัดกันแห่งผลประโยชน์และการฟอกเงินผ่านองค์กรศาสนา ขณะที่การวิเคราะห์เปรียบเทียบใน 5 ประเทศ (ศรีลังกา ญี่ปุ่น ภูฏาน เกาหลีใต้ และจีน) พบว่าส่วนใหญ่ก้าวข้ามการตรวจสอบตัวบุคคลไปสู่การสร้าง ความโปร่งใสระดับสถาบัน (Institutional Transparency) การศึกษานี้จึงเสนอให้มีการแก้ไขมาตรา 102 เพื่อระบุตำแหน่งเจ้าอาวาสให้ชัดเจน โดยกำหนดเกณฑ์มูลค่าทรัพย์สินขั้นต่ำ (Threshold) และปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการรายงานรายบุคคลสู่การรายงานทางการเงินระดับองค์กรผ่านระบบบัญชีวัดอิเล็กทรอนิกส์ (E-Temple Financial Registry) เพื่อเปลี่ยนบทบาทของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จากผู้ควบคุมสู่การเป็นผู้ส่งเสริมความถูกต้อง (Compliance Facilitator) อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน เจ้าอาวาส คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

^{1*}คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Faculty of Law Rangsit University

E-mail : Nurassakorn.p64@rsu.ac.th

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Faculty of Law Rangsit University

E-mail : mongthian65@gmail.com

*Corresponding author

Abstract

This research aimed to examine the concepts, theories, and laws related to the submission of asset and liability accounts of monks in the position of temple abbot. It analyzed the law enforcement problems of the National Anti-Corruption Commission (NACC), compared them with foreign legal frameworks, and proposed appropriate guidelines for developing asset inspection mechanisms for temple abbots to align with the principles of transparency and good governance. The findings indicated that an abbot occupies a dual status as both an official performing legally prescribed administrative functions and a Buddhist monastic subject to the Dhamma and Vinaya. This dual status has resulted in practical inconsistencies in the enforcement of asset and liability declaration requirements. Furthermore, a legislative gap currently exists because the Organic Act on Anti-Corruption, B.E. 2561 (Sections 102 and 103), has not explicitly designated the position of abbot as a mandatory declarant. This absence of clear legal authority has constituted an "opportunity" according to Corruption Theory, potentially leading to conflicts of interest and money laundering within religious organizations. A comparative analysis of five countries (Sri Lanka, Japan, Bhutan, South Korea, and China) demonstrated that most have shifted from individual audits to Institutional Transparency. Consequently, this study proposes an amendment to Section 102 to clearly define the abbot's status, establishing a financial threshold and shifting from individual reporting to organizational financial reporting via an E-Temple Financial Registry. Such a paradigm shift would redefine the NACC's role from a mere regulator to a Compliance Facilitator, ensuring sustainable integrity in religious administration.

Keywords: Asset and Liability Disclosure, Abbot, National Anti-Corruption Commission (NACC)

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

วัดในสังคมไทยมิได้ดำรงสถานะเพียงศาสนสถานที่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505) เท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชน แม้โดยนิตินัยประเทศไทยจะมิได้มีการบัญญัติศาสนาประจำชาติอย่างเป็นทางการ แต่โดยพฤตินัยประเทศไทยมีสัดส่วนประชากรที่นับถือศาสนาพุทธสูงถึงร้อยละ 93.5 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กองสถิติสังคม, 2563) พุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ดังจะเห็นได้จากจำนวนศาสนสถานมากกว่า 40,000 แห่งทั่วประเทศ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) ซึ่งได้รับการทะนุบำรุงผ่านกลไกประชารัฐและศรัทธาของประชาชน ในเชิงโครงสร้างกฎหมาย วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่มีสิทธิและหน้าที่จำเพาะภายใต้วัตถุประสงค์ทางศาสนา โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 และ 37 บัญญัติให้ 'เจ้าอาวาส' ดำรงตำแหน่งเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั้งปวง ส่งผลให้ตำแหน่งเจ้าอาวาสมีสถานะเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจการบริหารจัดการ (Centralized Authority) ที่มีบทบาทชี้ขาด (Decisive Role) ทั้งในมิติการปกครองคณะสงฆ์และการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเพื่อสาธารณประโยชน์

จากการที่เจ้าอาวาสมีอำนาจปกครองและบริหารจัดการศาสนสมบัติภายในวัดโดยเบ็ดเสร็จ ส่งผลให้เจ้าอาวาสมีสถานะเป็น 'เจ้าพนักงาน' ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, 2505) ซึ่งพึงถูกตรวจสอบการใช้อำนาจและสถานะทางบัญชีทรัพย์สินเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังคงมีช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตาม มาตรา 102 และ 103

แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ไม่สามารถบังคับใช้กับเจ้าอาวาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากศาสนสมบัติโดยตัวผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสเอง ดังจะเห็นได้จาก คดีทุจริตสำคัญในรอบทศวรรษที่ผ่านมา มี 'เจ้าอาวาส' เป็นตัวการหลักในการกระทำความผิด อาทิ 'คดีเงินทองวัด' ที่เจ้าอาวาสหลายแห่งร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐยกยอกงบประมาณอุดหนุนวัด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3583/2565) 'คดียกยอกเงินวัดป่าธรรมคีรี' ที่อดีตเจ้าอาวาสยกยอกเงินทำบุญและชุกซ่อนทองคำมูลค่ารวมกว่า 300 ล้านบาท (คำพิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางคดีหมายเลขดำที่ อท 138/2566) และ 'คดียกยอกเงินวัดไร่ขิง' (พ.ศ. 2568) ซึ่งตรวจพบหลักฐานการโอนเงินจากบัญชีวัดเข้าบัญชีส่วนตัวของอดีตเจ้าอาวาสเพื่อใช้ในกิจการสุ่มเสี่ยงและเว็บพนันออนไลน์เป็นเงินกว่า 300 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2568) รวมถึงคดีในลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นกับ อดีตเจ้าอาวาสวัดนครสวรรค์ (สำนักข่าวอิศรา, 2567) และ อดีตเจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2567) พฤติการณ์เหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นว่า 'ตำแหน่งเจ้าอาวาส' คือจุดเปราะบางสำคัญที่ขาดการถ่วงดุลอำนาจและการตรวจสอบทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดความลักลั่นในการบังคับใช้กฎหมายและบ่อนทำลายศรัทธาของสาธารณชนอย่างรุนแรง

มูลเหตุสำคัญที่นำไปสู่การกระทำความผิดของเจ้าอาวาสในคดีทุจริตต่าง ๆ มักเกิดจาก โครงสร้างการบริหารจัดการภายในวัดที่ขาดกลไกตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Checks and Balances) อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับความคลุมเครือในการจำแนกประเภททรัพย์สินที่พระสงฆ์ได้มาในระหว่างดำรงตำแหน่ง (ณดา จันทรสม, 2555) ส่งผลให้เกิดโอกาสในการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบเพื่อเปลี่ยน 'ศาสนสมบัติ' ให้เป็น 'ทรัพย์สินส่วนตัว' โดยง่าย (อาทิตย์ แสงเงว และคณะ, 2562) นอกจากนี้ ค่านิยมในระบบอุปถัมภ์และการขาดความรู้ความเข้าใจในระเบียบการจัดทำบัญชีตามมาตรฐานสากล ยังเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการบริหารจัดการเงินวัดในลักษณะ 'บัญชีลับ' หรือบัญชีส่วนบุคคลซึ่งตรวจสอบได้ยาก (ณดา จันทรสม, 2555) พฤติการณ์การทุจริตเหล่านี้มิได้ส่งผลกระทบต่อเพียงแต่ความสูญเสียเชิงเศรษฐกิจต่อศาสนสถานเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิด วิกฤตศรัทธา (Crisis of Faith) อย่างรุนแรงในสังคมไทย ทำให้ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ในฐานะผู้นำทางศีลธรรมเสื่อมถอยลง (อาทิตย์ แสงเงว และคณะ, 2562) และส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงมิติการบังคับใช้กฎหมายที่ฝ่ายบ้านเมืองมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความล่าช้าและความไม่เท่าเทียมในการตรวจสอบ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงมิใช่เพียงเรื่องเงินทอง แต่คือการสั่นคลอนรากฐานความเชื่อถือที่ประชาชนมีต่อสถาบันศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐในภาพรวม

จากปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและวิกฤตศรัทธาที่เกิดขึ้น การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินของพระสงฆ์ โดยเฉพาะกรณีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด เพื่อวางรากฐานทางวิชาการที่สอดคล้องกับทั้งทางโลกและทางธรรม รวมทั้งการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อพิจารณาถึงต้นแบบและกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมในการกำกับดูแลทรัพย์สินของศาสนจักรในระดับสากล จะนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคเชิงลึกในการบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ต่อการตรวจสอบเจ้าอาวาสวัดในปัจจุบัน ผลการศึกษาจะชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่ แต่ยังมีข้อเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเรื่องการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย อันจะเป็นการปกป้องศาสนสมบัติและธำรงไว้ซึ่งความโปร่งใสของสถาบันพุทธศาสนาภายใต้หลักธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกลไกและมาตรการทางกฎหมายในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสระหว่างกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

1.2.4 เพื่อเสนอแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้มีขอบเขตการศึกษาเนื้อหาในมิติด้านหลักกฎหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยเฉพาะมาตรา 102 และมาตรา 103 ตลอดจนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และมติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดหน้าที่การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงการศึกษาเปรียบเทียบกลไกทางกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายของประเทศศรีลังกา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศภูฏาน สาธารณรัฐเกาหลีใต้ และสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและหลักการปกครองคณะสงฆ์ของประเทศไทยอย่างเหมาะสม

1.4 สมมติฐานการวิจัย

หากมีการศึกษากลไกทางกฎหมาย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส ร่วมกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบกลไกทางกฎหมายจากประเทศที่มีบริบททางศาสนาใกล้เคียงกัน ได้แก่ ประเทศศรีลังกา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศภูฏาน สาธารณรัฐเกาหลีใต้ และสาธารณรัฐประชาชนจีน จะนำไปสู่การค้นพบข้อบกพร่องและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) อันจะส่งผลให้สามารถเสนอแนะแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมในการปรับปรุงกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ มีความชัดเจนในทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับบริบททางสังคมและหลักการปกครองคณะสงฆ์ของประเทศไทย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ตำบกฎหมาย ตำรา หนังสือ รายงาน บทความวิจัย วารสารวิชาการทางนิติศาสตร์และพุทธศาสตร์ และดุษฎีนิพนธ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ผ่านระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ด้วยวิธีดังนี้

2.2.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีและบทบัญญัติทางกฎหมาย

2.2.2 นิติวิธีเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Legal Method) เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของกลไกการยื่นบัญชีทรัพย์สินระหว่างประเทศไทยและต่างประเทศ

2.2.3 การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Analysis) เพื่อค้นหาช่องว่างทางกฎหมายและข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กรณีพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส

2.3 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ โดยนำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและหลักการปกครองคณะสงฆ์ของประเทศไทย

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส

3.1.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสในประเทศไทย

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการยืนยันบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส พบว่า เจตนารมณ์ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มุ่งเน้นการตรวจสอบผู้ใช้อำนาจรัฐตามแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลไกการถ่วงดุลและกักกันการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ให้มีความโปร่งใสและเป็นไปตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) อันเป็นหลักการพื้นฐานที่บัญญัติให้บุคคลทุกระดับ ตั้งแต่ประชาชนทั่วไปจนถึงเจ้าหน้าที่รัฐ ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย และอำนาจรัฐทั้งหมดต้องกระทำการอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2558) ซึ่งในบริบทของประเทศไทยนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดให้วัดเป็น "นิติบุคคล" โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั้งปวง ส่งผลให้เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ "ศาสนสมบัติ" ของวัด ซึ่งมีลักษณะเป็นทรัพย์สินสาธารณะทางศาสนา ควบคู่ไปกับการดำรงสมณเพศ ซึ่งในบริบทนี้หมายถึงรวมถึงการที่พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสในฐานะเจ้าพนักงานต้องยอมรับการตรวจสอบทรัพย์สินเพื่อยืนยันความบริสุทธิ์ใจในการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แต่จากการศึกษาบทบัญญัติแห่งกฎหมาย พบว่า ปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกำหนดหน้าที่ให้พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสต้องยืนยันบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) แม้ในอดีตจะเคยมีการใช้อำนาจของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 และมาตรา 103 ผ่านกฎหมายลำดับรองในการกำหนดตำแหน่งเจ้าอาวาสเพิ่มเติม แต่ประกาศฉบับปัจจุบันได้มีการถอดถอนพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสออกไปแล้ว (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2569) สภาวะสุญญากาศทางกฎหมายนี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการป้องกัน การขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์สาธารณะที่มุ่งหมายแยกบทบาทส่วนตัวออกจากหน้าที่สาธารณะ (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2024)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาคู่มือสร้างทางกฎหมายไทยปรากฏข้อเท็จจริงว่า สถานะของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสมีลักษณะทวิลักษณ์ (Dual Status) คือเป็นทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะและการมอบหมายอำนาจทางปกครองซึ่งหมายถึงการที่รัฐมอบหมายภารกิจและอำนาจในทางปกครองให้แก่เอกชนหรือบุคคลธรรมดาเพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (LSD.Law, 2025) ในฐานะผู้แทน "นิติบุคคล" ของวัดที่มีหน้าที่บริหารจัดการศาสนสมบัติเพื่อประโยชน์สาธารณะ และในขณะเดียวกันก็ดำรงสถานะเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัย (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2546)

สภาวะทวิลักษณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดความลักลั่นในทางปฏิบัติ เนื่องจากตามทฤษฎีสัญญาประชาคมที่มองว่าประชาชนยอมรับอำนาจรัฐเพื่อแลกกับการคุ้มครองและประโยชน์สาธารณะ (Cudd & Eftekhari, 2025) แม้พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสจะมีหน้าที่รายงานความโปร่งใสแลกกับการสนับสนุนจากรัฐ โดยเฉพาะเมื่อต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีและกฎหมายการเงินการคลังในนามนิติบุคคล แต่โดยสภาพข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางสังคมสงฆ์ไทย "ลากสักการะส่วนบุคคล" และ "ศาสนสมบัติของวัด" มักมีการปะปนกันตามจารีตประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทาง นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาที่มุ่งเน้นความสำคัญของกฎหมายในฐานะกลไกทางสังคมที่ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง และวัฒนธรรมของคนในสังคม (มานิตย์ กลางขอนแก่น และสมหวัง แก้วสุฟอง, 2564) กรณีนี้จึงถือเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ต้องเผชิญในปัจจุบัน เนื่องจากความคลุมเครือของเส้นแบ่งระหว่างสิทธิส่วนบุคคลตามจารีตกับหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน

3.1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการยืนยันบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสในต่างประเทศ

ประเทศศรีลังกา ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติศาสนสมบัติฝ่ายพุทธจักร (Buddhist Temporalities Ordinance) กำหนดให้พระสังฆาธิการมีสถานะเป็น "ทรัสต์" (Trustee) หรือผู้รับมอบอำนาจจัดการทรัพย์สินสาธารณะ โดยมีหน้าที่จัดทำและนำเสนอรายงานสถานะทางการเงินต่อหน่วยงานกำกับดูแลเป็นรายปี พร้อมทั้งกำหนด

บทลงโทษทางอาญากรณีละเมิดหน้าที่จัดการทรัพย์สิน (Breach of Trust) มาตรการดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการสร้างระบบการตรวจสอบที่เข้มงวดและโปร่งใส แต่ยังสะท้อนถึงการนำกลไกทางนิติศาสตร์มาใช้กำกับจริยธรรมและการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้สอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม (*Buddhist Temporalities Ordinance*, 2004)

ประเทศภูฏาน ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติองค์กรศาสนาแห่งภูฏาน (Religious Organizations Act of Bhutan) กำหนดให้องค์กรศาสนาต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานกำกับดูแลองค์กรศาสนา (Chhoehey Lhentshog หรือ CRO) ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบสถานะทางการเงินและที่มาของทรัพย์สินอย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันการทุจริตและการฟอกเงิน โดยขอบเขตอำนาจการตรวจสอบดังกล่าวครอบคลุมไปถึงการตรวจสอบ 'ทรัพย์สินส่วนบุคคล' ของพระสงฆ์ในตำแหน่งปกครอง เพื่อสกัดกั้นการใช้สถานะทางศาสนาเป็นช่องทางในการถ่ายโอนสินทรัพย์ที่มีขอบด้วยกฎหมาย มาตรการนี้สะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการมาตรการทางความมั่นคงทางการเงินเข้ากับระบบการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อรักษาความสะอาดบริสุทธิ์ของสถาบันศาสนาในภาพรวม (*Religious Organizations Act of Bhutan*, 2007)

ประเทศญี่ปุ่น โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายนิติบุคคลศาสนา (Religious Corporations Act) การบริหารจัดการทรัพย์สินขององค์กรศาสนาถูกกำหนดมีความโปร่งใสต่อสาธารณชนทัดเทียมกับองค์กรประเภทอื่นในสังคม โดยมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาปรับใช้ผ่านการรายงานภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (E-Tax) เพื่อให้ประชาชนและผู้บริจาคสามารถเข้าถึงและตรวจสอบบัญชีงบประมาณได้อย่างเปิดเผย เพื่อแลกกับสิทธิประโยชน์ทางภาษีและการคุ้มครองจากรัฐภายใต้หลักธรรมาภิบาลองค์กร ทั้งนี้หน่วยงานกำกับดูแลจะใช้อำนาจเข้าตรวจสอบเชิงลึกเฉพาะเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยเท่านั้น แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสมดุลระหว่างเสรีภาพทางศาสนากับหลักความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นระบบ (*Religious Corporations Act*, 1951)

สาธารณรัฐเกาหลีใต้ มีกลไกบังคับผ่าน กฎหมายว่าด้วยการบริหารจัดการงบประมาณอุดหนุน (Act on the Management of Subsidies) กำหนดให้องค์กรศาสนาที่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐต้องเปลี่ยนสถานะเป็น "หน่วยรับตรวจ" ที่ต้องเข้าสู่ระบบการตรวจสอบบัญชีโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (External Audit) รวมถึงการจัดทำรายงานการเงินผ่านระบบบัญชีดิจิทัลกลางที่เรียกว่า ระบบดีเบรน (dBrain) เพื่อเชื่อมโยงการรับเงินสาธารณะเข้ากับหน้าที่ในการรายงานภาษีและเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชน กลไกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการยกระดับมาตรฐานความโปร่งใสและหลักธรรมาภิบาลในการใช้ทรัพยากรของรัฐอย่างเป็นรูปธรรม (*Act on the Prevention of Corruption and the Establishment and Management of the Anti-Corruption and Civil Rights Commission*, 2020)

สาธารณรัฐประชาชนจีน การกำกับดูแลทรัพย์สินของบุคลากรทางศาสนาตั้งอยู่บนทฤษฎีการพิจารณาจาก "เนื้อหาของอำนาจเหนือรูปแบบสถานะ" (Substance over Form) โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายการตรวจสอบแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (Supervision Law of the People's Republic of China) ซึ่งให้อำนาจคณะกรรมการตรวจสอบแห่งชาติ (National Supervision Commission - NSC) เข้าตรวจสอบบุคคลใดก็ตามที่มีพฤติกรรมในลักษณะ "ใช้อำนาจบริหารจัดการทรัพย์สินสาธารณะ" (Public Duty) โดยก้าวข้ามข้อจำกัดด้านสถานะทางศาสนาหรือตำแหน่งบริหารในองค์กรเอกชน กลไกนี้มุ่งเน้นที่การตรวจสอบเนื้อหาของการปฏิบัติหน้าที่จริงมากกว่ารูปแบบสถานะบุคคลเพื่อปิดช่องว่างในการทุจริต ผ่านอำนาจการกำกับตรวจสอบสวน (Liuzhi) และการบูรณาการอำนาจตรวจสอบ ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอาญาฐานความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ให้ครอบคลุมถึงผู้ดูแลทรัพย์สินของสังคมในทุกภาคส่วน (*Supervision Law of the People's Republic of China*, 2018)

3.2 กลไกและมาตรการทางกฎหมายในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสระหว่างกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษาเชิงลึกในกลุ่มประเทศเปรียบเทียบ ปรากฏประเด็นสำคัญที่นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบร่วมกับสภาพการณ์ในประเทศไทยได้ 3 ประการ ดังนี้:

3.2.1 หน้าที่ในการเปิดเผยและหลักความโปร่งใสทางบัญชี (Duty of Disclosure) กรณีของประเทศศรีลังกา ภูฏาน และญี่ปุ่น พบว่ามีการบัญญัติกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด เพื่อกำกับดูแลองค์กรทางศาสนา ประเทศศรีลังกา กำหนดให้ผู้ปกครองวัดมีหน้าที่ตามกฎหมายในการจัดทำและนำเสนอรายงานสถานะทางการเงินต่อหน่วยงานกำกับดูแลเป็นรายปี พร้อมทั้งกำหนดโทษทางอาญากรณีละเมิดหน้าที่ความไว้วางใจ (*Buddhist Temporalities Ordinance*, 2004) สำหรับประเทศภูฏาน กำหนดมาตรการเชิงรุกผ่านหน่วยงานกำกับดูแลที่มีอำนาจตรวจสอบครอบคลุมถึงทรัพย์สินส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการฟอกเงินและการทุจริต (*Religious Organizations Act of Bhutan*, 2007) ขณะที่ประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้นิติบุคคลด้านศาสนาต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินต่อสาธารณะหรือหน่วยงานอิสระอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับต่างประเทศ ส่งผลให้ความโปร่งใสทางบัญชีของวัดในไทยขึ้นอยู่กับดุลพินิจส่วนบุคคลของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสเป็นหลัก

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย พบว่าขาดความชัดเจนทางกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ดังกล่าว แม้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จะกำหนดหน้าที่พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสในการดูแลศาสนสมบัติ แต่ยังไม่ครอบคลุมถึงทรัพย์สินส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการฟอกเงินและการทุจริต

3.2.2 ความชอบธรรมในการตรวจสอบจากการรับเงินอุดหนุนรัฐ (State Funding & Audit) กรณีของสาธารณรัฐเกาหลีใต้ มีรายละเอียดการดำเนินการทางกฎหมายที่เข้มงวดผ่านกฎหมายว่าด้วยการบริหารจัดการงบประมาณอุดหนุน (Act on the Management of Subsidies) ซึ่งกำหนดให้องค์กรศาสนาที่รับเงินสนับสนุนจากรัฐต้องเข้าสู่ระบบการตรวจสอบบัญชีโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (External Audit) หากได้รับเงินอุดหนุนเกินเกณฑ์ที่กำหนด โดยเปลี่ยนสถานะของวัดให้กลายเป็น "หน่วยรับตรวจ" ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด รวมถึงการบังคับใช้ระบบการคืนเงินอุดหนุนและมาตรการลงโทษทางอาญาหากพบการใช้เงินผิดวัตถุประสงค์หรือการรายงานเท็จผ่านระบบบัญชีดิจิทัลกลาง (dBrain) มาตรการนี้ช่วยสร้างมาตรฐานความโปร่งใสที่เชื่อมโยงการรับเงินสาธารณะเข้ากับหน้าที่ในการรายงานภาษีและการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินต่อสาธารณะ เพื่อป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์และรักษาหลักธรรมาภิบาลในการใช้ทรัพยากรของรัฐ (*Act on the Prevention of Corruption and the Establishment and Management of the Anti-Corruption and Civil Rights Commission*, 2020)

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย บริบทของไทยมีการถวาย "เงินนิตยภัต" ซึ่งเป็นเงินงบประมาณแผ่นดินที่จัดสรรถวายแก่พระภิกษุและสามเณรที่มีสมณศักดิ์เป็นประจำทุกเดือน ควบคู่ไปกับการถวายเงินอุดหนุนบูรณปฏิสังขรณ์วัด ซึ่งเป็นงบประมาณแผ่นดินเช่นเดียวกัน แต่กลไกของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในปัจจุบันกลับประสบปัญหาในการเข้าตรวจสอบ เนื่องจากสถานะทางธรรมวินัยของพระสงฆ์มักถูกนำมาเป็นข้ออ้างในการลดทอนความเข้มงวดของการตรวจสอบทางการเงิน ทำให้มาตรการทางงบประมาณของไทยยังไม่สามารถนำไปสู่การเพิ่มอำนาจการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพได้เท่ากับโมเดลของเกาหลีใต้

3.2.3 การตีความสถานะบุคคลจากอำนาจบริหารจัดการ (Substance over Form) กรณีของ สาธารณรัฐประชาชนจีน ใช้หลักการพิจารณาที่ "เนื้อหาของอำนาจ" (Substance over Form) ผ่านกฎหมายการตรวจสอบ (Supervision Law) เพื่อให้อำนาจคณะกรรมการตรวจสอบแห่งชาติ (NSC) เข้าตรวจสอบบุคคลที่ "ใช้อำนาจบริหารจัดการทรัพย์สินสาธารณะ" โดยไม่ติดกรอบสถานะทางศาสนาหรือตำแหน่งบริหารในองค์กรเอกชน ผ่านกลไกการบูรณาการอำนาจตรวจสอบและการกักตัวสอบสวน ซึ่งมุ่งเน้นที่เนื้อหาการปฏิบัติหน้าที่จริง (Public Duty) มากกว่ารูปแบบสถานะบุคคล เพื่อปิดช่องว่างในการทุจริตและบังคับใช้กฎหมายอาญารฐานความผิดต่อหน้าที่ได้อย่างครอบคลุม (*Supervision Law of the People's Republic of China*, 2018)

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย ประเทศไทยยังคงติดอยู่กับ "รูปแบบ" (Form) โดยพยายามนิยามเจ้าอาวาสให้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐเพียงเพื่อจะบังคับย่นบัญชีทรัพย์สินรายบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดการต่อต้านเชิงโครงสร้างต่างจากโมเดลของจีนที่เน้นตรวจสอบที่ "การใช้อำนาจจัดการทรัพย์สิน" เป็นหลัก ซึ่งหากไทยนำหลักการนี้มาปรับใช้

จะช่วยสนับสนุนข้อเสนอของงานวิจัยในการขยายขอบเขตการตรวจสอบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ให้ครอบคลุมถึงบทบาทหน้าที่บริหารของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสได้อย่างมีความชอบธรรมทางกฎหมายมากขึ้น

3.3 ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

จากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าอาวาสวัด ภายใต้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ปรากฏข้อค้นพบสำคัญซึ่งสามารถจำแนกปัญหาออกเป็น 3 มิติหลัก ดังนี้

3.3.1 ปัญหาด้านโครงสร้างและนิยามทางกฎหมาย (Legal Structure and Definition) พบว่า ปัญหาพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ การขาดความชัดเจนในระดับพระราชบัญญัติ ซึ่งมีได้มีการระบุสถานะของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในฐานะตำแหน่งที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเป็นการเฉพาะ แม้ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จะกำหนดให้พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงาน แต่ในทางกฎหมายหน้าที่การยื่นบัญชีกลับถูกกำหนดผ่าน "ประกาศของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)" ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรอง และปัจจุบันได้ถูกยกเลิกแล้ว (*ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2561, 2561*)

สภาวะดังกล่าวส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนแห่งกฎหมาย (Legal Uncertainty) ในการตีความนิยามและขอบเขตของประเภททรัพย์สินที่เหมาะสมกับสมณเพศ โดยเฉพาะการจำแนกระหว่าง "ลาภสักการะส่วนบุคคล" ที่ได้มาโดยเสนหาตามจารีตพุทธจักร กับ "ศาสนสมบัติ" ของวัดในฐานะนิติบุคคล ความคลุมเครือที่ปรากฏทั้งในระดับนิยามและระดับสถานะตำแหน่งนี้ ส่งผลให้เกิดสภาวะสุญญากาศทางกฎหมายที่หากพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสตีความผิดพลาด อาจนำไปสู่ความเสี่ยงในการถูกกล่าวหาว่าจงใจยื่นบัญชีอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงได้

3.3.2 ปัญหาด้านปฏิบัติการและศักยภาพทางการบริหาร (Operational and Administrative Capacity) ผลการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในระบบบัญชีสมัยใหม่และเกณฑ์มาตรฐานการตรวจสอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) อีกทั้งยังประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรสนับสนุนที่มีทักษะเฉพาะด้าน เช่น ไวยาวัจกรที่มีความรู้ด้านบัญชีและการเงิน (Financial Literacy) ส่งผลให้การจัดทำเอกสารประกอบการยื่นบัญชีทรัพย์สินตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนดเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ ความบกพร่องในมิตินี้ส่งผลให้พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสมีความเสี่ยงต่อความผิดพลาดทางกฎหมายโดยมิได้มีเจตนาทุจริต (Technical Error) แต่เกิดจากข้อจำกัดด้านความสามารถในการบริหารจัดการเชิงธุรการ (อาทิพย์ แสงแววก และคณะ, 2562)

3.3.3 ปัญหาเชิงบูรณาการและการบังคับใช้กฎหมาย (Integrative and Enforcement Challenges) พบข้อขัดข้องในเชิงนโยบายจากการขาดการบูรณาการข้อมูลและระบบการทำงานระหว่างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแลโดยตรง การทำงานในลักษณะต่างคนต่างทำ (Silo Working) ส่งผลให้รัฐไม่สามารถเข้าถึงฐานข้อมูลทางการเงินและบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่แท้จริงของวัดได้ครอบคลุมทุกมิติ อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งคือการที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) และมหาเถรสมาคม (มส.) ยังไม่ได้ทำหน้าที่เป็น "ผู้ดูแลฐานข้อมูลต้นทาง" (Data Provider) อย่างเต็มรูปแบบ ผ่านการออกระเบียบให้วัดทั่วประเทศจัดทำบัญชีภายใต้มาตรฐานเดียวกันเพื่อให้สามารถส่งต่อข้อมูลเชิงลึกเข้าสู่ระบบตรวจสอบของ ป.ป.ช. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหานี้ทำให้มาตรการตรวจสอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กลายเป็นเพียงการตรวจสอบเอกสารที่ยึดตามรูปการ แต่ไม่สามารถตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อเท็จจริงเชิงลึกในพื้นที่ได้ ซึ่งเป็นจุดเปราะบางที่อาจนำไปสู่การเกิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติที่มีมูลค่าสูงได้อย่าง

3.4 แนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยพบแนวทางในการพัฒนากลไกและปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการตรวจสอบควบคู่ไปกับการธำรงไว้ซึ่งศาสนจักรอย่างสมดุล โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการทางกฎหมาย 3 ประการ ดังนี้

3.4.1 การกำหนดเกณฑ์มูลค่าทรัพย์สินเพื่อการตรวจสอบเชิงยุทธศาสตร์ (Threshold-Based Application) จากการศึกษากฎหมายการตรวจสอบ (Supervision Law) ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มุ่งเน้น “เนื้อหาของอำนาจ” ในการจัดการทรัพย์สินส่วนรวมเป็นสำคัญ (*Supervision Law of the People's Republic of China*, 2018) สามารถนำมาปรับใช้โดยการปรับปรุงประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) โดยอาศัยหลักความคุ้มค่าและประสิทธิภาพเชิงบริหารจัดการ ด้วยการกำหนด เกณฑ์ขั้นต่ำของมูลค่าศาสนสมบัติหรือรายได้หมุนเวียนของวัด (Financial Threshold) ในการระบุให้พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสที่ต้องเข้าข่ายยื่นบัญชีทรัพย์สิน โดยมุ่งเน้นเฉพาะวัดขนาดใหญ่หรือวัดที่มีการบริหารจัดการทรัพย์สินมูลค่าสูงที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดทุจริตเชิงโครงสร้าง มาตรการนี้จะช่วยลดภาระทางธุรการที่เกินความจำเป็น (Regulatory Burden) ของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสในวัดขนาดเล็กทั่วประเทศ และช่วยให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สามารถมุ่งเน้นทรัพยากรการตรวจสอบไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยงสูงได้อย่างมีนัยสำคัญ

3.4.2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการรายงานรายบุคคลสู่การรายงานระดับองค์กร (Shift from Individual to Organizational Reporting) จากการศึกษากฎหมายนิติบุคคลศาสนาของประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ที่กำหนดให้ศาสนสถานต้องจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายและงบแสดงฐานะทางการเงินในนามนิติบุคคลเพื่อแยกทรัพย์สินส่วนตัวออกจากศาสนสมบัติอย่างเด็ดขาด (*Act on the Prevention of Corruption and the Establishment and Management of the Anti-Corruption and Civil Rights Commission*, 2020; *Religious Corporations Act*, 1951) สอดคล้องกับหลักการในประเทศศรีลังกาและภูฏานที่วางสถานะเจ้าอาวาสเป็น “ผู้แทนหรือทรัสต์” (Trustee) ที่มีหน้าที่ รายงานการจัดการทรัพย์สินต่อรัฐ (*Buddhist Temporalities Ordinance*, 2004; *Religious Organizations Act of Bhutan*, 2007) สามารถนำมาปรับใช้เพื่อลดปัญหาความลักลั่นระหว่างสถานะบรรพชิตและพนักงานเจ้าหน้าที่ เสนอให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการตรวจสอบจาก “การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินรายบุคคล” ไปสู่ “การรายงานบัญชีรายรับ-รายจ่ายและฐานะทางการเงินของวัดในฐานะนิติบุคคล” โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่กำหนดให้พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั้งปวง การรายงานในรูปแบบงบการเงินนิติบุคคลศาสนาจะช่วยจำแนกทรัพย์สินส่วนตนออกจากศาสนสมบัติได้อย่างชัดเจนตามหลักการบัญชีสากล และเป็นการตรวจสอบความโปร่งใสในจุดที่เกิดความเสี่ยงต่อการขัดกันแห่งผลประโยชน์มากที่สุด แทนการมุ่งตรวจสอบลากสีकर्การส่วนบุคคลซึ่งเป็นประเด็นอ่อนไหวทางจารีตประเพณี

3.4.3 การขับเคลื่อนระบบบัญชีวัดอิเล็กทรอนิกส์เพื่อความโปร่งใสเชิงประจักษ์ (Digital Accounting and Compliance Ecosystem) จากการศึกษาการกำกับดูแลเชิงดิจิทัลในสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ใช้ระบบฐานข้อมูลกลางตรวจสอบเส้นทางการเงินองค์กรศาสนา (*Supervision Law of the People's Republic of China*, 2018) และระบบการรายงานภาษีอิเล็กทรอนิกส์สำหรับนิติบุคคลศาสนาในเกาหลีใต้และญี่ปุ่น ซึ่งมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐเพื่อลดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ (*Act on the Prevention of Corruption and the Establishment and Management of the Anti-Corruption and Civil Rights Commission*, 2020; *Religious Corporations Act*, 1951) รัฐสามารถนำมาปรับใช้โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรบูรณาการร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในการพัฒนาระบบ บัญชีอิเล็กทรอนิกส์สำหรับวัด (Digital Accounting for Temples) ที่ออกแบบมาให้สอดคล้องกับระเบียบมหาเถรสมาคมและประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อให้การจำแนก

ประภททรัพย์สินและที่มาของรายได้ (เช่น เงินอุดหนุนรัฐ, เงินบริจาคที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ) มีความชัดเจนตั้งแต่ระบบต้นน้ำ มาตรการนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยลดความเสี่ยงต่อความผิดพลาดทางกฎหมายโดยมิได้มีเจตนาของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส แต่ยังเป็นการสร้างฐานข้อมูลกลาง (Centralized Data) ที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างระบบนิเวศแห่งความโปร่งใส (Transparency Ecosystem) ที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างยั่งยืน

4. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของพระสงฆ์: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าอาวาสวัด ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อการวิจัย ดังนี้:

4.1 วิกฤตการณ์ทางสถานะภายใต้สภาวะทวิลักษณ์และขัดจำกัดอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

ผลการศึกษาที่พบว่าพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสมี สถานะทวิลักษณ์ (Dual Status) สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในการบังคับใช้ หลักนิติธรรม (The Rule of Law) กับองค์ศาสนา ภายใต้บริบทของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 45 ที่กำหนดให้เจ้าอาวาสเป็น "เจ้าพนักงาน" ตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งต้องระวางโทษตามมาตรา 147 ถึง 166 ฐานความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และความรับผิดชอบทางอาญาจากการจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินหรือยื่นเท็จตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 167 อภิปรายได้ว่า แม้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จะพยายามใช้มาตรการยื่นบัญชีทรัพย์สินที่เป็น "มาตรฐานเดียว" (Standardization) แบบข้าราชการพลเรือน แต่การที่พระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสมี "ระบอบจริยธรรมสงฆ์" กำกับอยู่ซ้อนอีกชั้นหนึ่ง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ขาดประสิทธิภาพในเชิงปฏิบัติตามแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (มานิตย์ กลางขอนแก่น และสมหวัง แก้วสุพอง, 2564) เนื่องจากการใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในการตรวจสอบ "ลาสิกการะ" ปะทะกับจารีตประเพณีอย่างรุนแรง ส่งผลให้เจตนารมณ์ในการป้องกัน การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (OECD, 2024) กลายเป็นเพียงภาระทางธุรการที่สร้างแรงต้านเชิงโครงสร้างมากกว่าการป้องกันทุจริตได้จริง

4.2 การเปลี่ยนผ่านกระบวนการทัศน์ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จาก "การตรวจสอบตัวบุคคล" สู่ "ธรรมาภิบาลองค์กร"

ประเด็นสำคัญที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ควรพิจารณาจากผลการศึกษาเปรียบเทียบคือ การก้าวข้ามโมเดลที่จำกัดอยู่กับอัตลักษณ์บุคคล (Individual-Based) ซึ่งสวนทางกับประเทศกลุ่มเป้าหมายอย่างญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลีใต้ที่เน้น ความโปร่งใสระดับสถาบัน (Institutional Transparency) (Act on the Prevention of Corruption and the Establishment and Management of the Anti-Corruption and Civil Rights Commission, 2020; Religious Corporations Act, 1951) ประเด็นนี้อภิปรายได้ว่าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ควรพิจารณาเนื้อหาของการใช้อำนาจจัดการศาสนสมบัติเป็นสำคัญ แทนการมุ่งเน้นตรวจสอบทรัพย์สินส่วนตัวของพระสงฆ์ นอกจากนี้ การตรวจสอบในระดับองค์กรควรก้าวข้ามตัวบุคคล ไปสู่การกำกับดูแลกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจร่วมจัดการทรัพย์สิน (Proxy Governance) เช่น กรรมการวัด มัคทายก หรือ ไวยาวัจกร เนื่องจากข้อเท็จจริงปรากฏพฤติการณ์การถือครองศาสนสมบัติผ่านบัญชีชื่อบุคคลเพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบ การขยายขอบเขตการพิจารณาตามหลัก "เนื้อหาของอำนาจ" (Substance over Form) ให้ครอบคลุมถึงเครือข่ายผู้จัดการทรัพย์สินเหล่านี้ จะช่วยป้องกันการแปรสภาพศาสนสมบัติเป็นทรัพย์สินส่วนตัวได้อย่างเบ็ดเสร็จ และสอดคล้องกับพฤติการณ์ทุจริตในปัจจุบัน โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 126 และ 127 ว่าด้วยการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและ

ประโยชน์ส่วนรวม ประกอบกับมาตรา 172 ซึ่งกำหนดโทษอาญาแก่เจ้าพนักงานที่ใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์มิชอบ หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เปลี่ยนบทบาทมาวางรากฐาน "ธรรมาภิบาลวัด" ในรูปแบบการรายงานบัญชีนิติบุคคล ที่เชื่อมโยงกับฐานความผิดฐานยกยอกทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 สำหรับเจ้าอาวาสในฐานะเจ้าพนักงาน จะช่วยลดความขัดแย้งเชิงสถานะและสร้างระบบตรวจสอบที่เป็นสากลได้มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหน้าที่สาธารณะ ที่เน้นความรับผิดชอบขององค์กรต่อทรัพย์สินสาธารณะภายใต้การกำกับของรัฐ (OECD, 2024)

4.3 บทบาทใหม่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในระบบนิเวศความโปร่งใสยุคดิจิทัล

ปัญหาความไม่แน่นอนแห่งกฎหมาย (Legal Uncertainty) จากการไม่มีบทบัญญัติระบุพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสไว้ในกฎหมายแม่บทอย่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 และมาตรา 103 ประกอบกับข้อจำกัดด้าน Financial Literacy ของบุคลากรวัด อภิปรายได้ว่า การที่ไม่มีกฎหมายบังคับใช้ในปัจจุบันถือเป็นการสร้าง "โอกาส" (Opportunity) ตามทฤษฎีการทุจริตคอร์รัปชัน (ดิศรณ์ ลิขิตวิทย์, 2567) ซึ่งเสี่ยงต่อการกระทำผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 และความผิดฐานยกยอกทรัพย์สินในฐานะเจ้าพนักงานตามมาตรา 147 หากมีการจัดการทรัพย์สินวัดโดยมิชอบ ช่องโหว่นี้ทำให้เจตนาธรรมของทฤษฎีสัญญาประชาคม (Cudd & Eftekhari, 2025) ในการแลกเปลี่ยนงบประมาณแผ่นดินกับความโปร่งใสไม่เกิดขึ้นจริง ดังนั้น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จึงควรเปลี่ยนบทบาทจาก "ผู้ควบคุม" (Regulator) มาเป็น "ผู้ส่งเสริมความถูกต้อง" (Compliance Facilitator) ผ่านการบูรณาการระบบ บัญชีวัดอิเล็กทรอนิกส์ (Digital Accounting Ecosystem) เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกป้องกันความรับผิดทางอาญาจากการรายงานข้อมูลเท็จตามมาตรา 167 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เพื่ออุดช่องว่างทางนิติบัญญัติและลดโอกาสในการกระทำผิดอย่างเป็นระบบ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 การปฏิรูปเกณฑ์การคัดกรอง (Strategic Screening) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ควรปรับปรุงประกาศโดยกำหนด เกณฑ์มูลค่าทรัพย์สินหรือรายได้หมุนเวียน (Financial Threshold) เพื่อระบุกลุ่มเป้าหมายเฉพาะวัดที่มีความเสี่ยงสูง (High-risk temples) แทนการบังคับใช้แบบครอบคลุมทุกวัดทั่วประเทศ เพื่อลดภาระทางธุรการที่ไม่จำเป็นและเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบเชิงรุก

5.1.2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบการรายงาน (Structural Shift) จากการยื่นบัญชีรายบุคคล (Individual Reporting) มาเป็นการรายงานในรูปแบบ "งบการเงินนิติบุคคลศาสนา" โดยให้เจ้าอาวาสลงนามในฐานะผู้แทนวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 วิธีนี้จะช่วยแยก "ลาภสักการะส่วนตัว" ออกจาก "ศาสนสมบัติ" ได้ตามหลักบัญชีสากลและลดความขัดแย้งเชิงจริยธรรมประเพณี

5.1.3 การบูรณาการระบบดิจิทัล (Digital Integration) โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ควรพัฒนาระบบ "บัญชีวัดอิเล็กทรอนิกส์" (e-Accounting for Temples) ร่วมกัน เพื่อให้เกิดฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงกัน ช่วยลดความผิดพลาดทางเทคนิค (Technical Error) และสร้างระบบนิเวศแห่งความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Study) ควรมีการวิจัยสำรวจความพร้อมและ ทักษะคติของเจ้าอาวาสวัดและไวยาวัจกร ทั่วประเทศต่อการนำระบบบัญชีอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ และออกแบบระบบนิเทศที่เหมาะสม

5.2.2 การศึกษาเปรียบเทียบในนิติกฎหมายภาษี (Comparative Tax Law) ควรศึกษาแนวทางการนำมาตรการทางภาษี (เช่น การยกเว้นภาษีแลกกับการเปิดเผยบัญชี) ขององค์กรศาสนาในต่างประเทศมาปรับใช้ในบริบทของไทย เพื่อสร้างแรงจูงใจในการรายงานข้อมูลทางการเงินอย่างสมัครใจ

5.2.3 การวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับสถานะ "เจ้าพนักงาน" ตามกฎหมายอาญา: ควรมีการวิจัยเพื่อทบทวนขอบเขตอำนาจหน้าที่ของพระสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสในนิติกฎหมายมหาชนที่ชัดเจนขึ้น รวมถึงการวิจัยสถานะทางกฎหมายและความรับผิดชอบของบุคลากรสนับสนุนวัด เช่น กรรมกรวัด ไวยาวัจกร และมัคนายก ในฐานะผู้ได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินสาธารณะหรือผู้สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อลดความลักลั่นระหว่างสถานะบรรพชิตและพนักงานเจ้าหน้าที่และปิดช่องว่างการยกยอกทรัพย์สินผ่านบัญชีบุคคลที่สามในระยะยาว

5.2.4 การวิจัยเชิงนิติพุทธศาสตร์ เพื่อจำแนกสถานะทรัพย์สิน ควรมีการศึกษาวิจัยกำหนดนิยามและขอบเขตทางกฎหมายที่ชัดเจนระหว่าง "ศาสนสมบัติ" และ "ลาภสักการะส่วนบุคคล" โดยยึดหลักพระธรรมวินัยประกอบหลักกฎหมายมหาชน เพื่อแก้ไขปัญหาความคลุมเครือในการถือครองทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างดำรงสมณเพศ ตลอดจนพฤติการณ์การถือครองทรัพย์สินของวัดในข้อบัญญัติบุคคลอื่นที่เป็นเครือข่ายผู้ใช้อำนาจจัดการร่วม รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้ทรัพย์สินที่พระสงฆ์ได้มาในขณะบวชตกเป็นของวัดโดยหลักการพื้นฐาน เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นมรดกโดยธรรมจากครอบครัว เพื่อป้องกันการแปรสภาพทรัพย์สินส่วนรวมเป็นทรัพย์สินส่วนตัวและสร้างความโปร่งใสในระบบเศรษฐกิจสงฆ์อย่างยั่งยืน

6. เอกสารอ้างอิง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3583/2565.

คำพิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางคดีหมายเลขคำที่ อท 138/2566.

ณดา จันทรสม. (2555). รายงานวิจัยการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ดิศธรณ์ ลิขิตวิยาวุฒิ. (2567). แก่โจทย์ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ผ่านสมการ $C = M + D - A$. ดิ วันโอวัน เปอร์เซนต์.

<https://www.the101.world/corruption-equation>

ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2561. (2561, 12 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา, 135(81ก), 42-49.

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2558). ความหมายและองค์ประกอบของหลักนิติธรรม. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 13(3), 5-29.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2546). พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ) (พิมพ์ครั้งที่ 31). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. (2505, 5 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา, 79(2), 1-17.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561. (2561, 21 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา, 135(52ก), 1-80.

มานิตย์ กลางขนอก, และสมหวัง แก้วสุฟอง. (2564). แนวคิดประโยชน์อย่างแท้จริงในทฤษฎีวิศวกรรมสังคมของ รอสโค ปาวนด์. วารสารปณิธาน, 17(2), 73-98.

สำนักข่าวอิสรา. (2567). CIB ลุยจับทุจริต! รวบอดีตเจ้าอาวาสวัดดังยกยอกเงิน 300 ล้าน พบเส้นทางโยง เว็บพนัน.

<https://isranews.org/article/isranews-short-news/140562-cib-news.html>

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2567). ศาลอาญาคดีทุจริตฯ ภาค 1 พิพากษาลงโทษอดีตเจ้าอาวาสวัดนครสวรรค์ ยกยอกเงินบูรณะวัด. <https://www.nacc.go.th/biso/categorydetail/2023040418261910/20240617094555?>

- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2568). *ป.ป.ช. สนธิกำลัง บก.ปปป. และ ป.ป.ท. ค้นวัดไร่ขิง พบหลักฐานโยงคดียักยอกเงินอื่น*. <https://www.nacc.go.th/categorydetail/2018083118464105/20250516141830?>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2569). *ตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน*. <https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/27665799fd5efc324fc7144d4bb43a3d002bfe5.pdf>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). *จำนวนวัดในประเทศไทย*. <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/805/iid/9905>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. กองสถิติสังคม. (2563). *การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2561*. อาทิตย์ แสงเนวก, ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ, และวินัย ผลเจริญ. (2562). กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 6(10), 5989-6000.
- Act on the Prevention of Corruption and the Establishment and Management of the Anti-Corruption and Civil Rights Commission*. (2020). Korea Legislation Research Institute. https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=66982&type=part&key=19
- Buddhist Temporalities Ordinance. (2004). *Lanka law*. <https://lankalaw.net/wp-content/uploads/2025/03/Buddhist-Temporalities-Consolidated-2024.pdf>
- Cudd, A., & Eftekhari, S. (2025). *Contractarianism*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/contractarianism/>
- LSD.Law. (2025). *Public function*. <https://lsd.law/define/public-function-doctrine>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *Mapping and gap analysis of the conflict of interest system in Greece*. GSDRC Document Library. https://gsdrc.org/document-library/managing-conflict-of-interest-in-the-public-service-oecd-guidelines-and-country-experiences/?utm_source=chatgpt.com
- Religious Corporations Act*. (1951). Japanese Law Translation, Ministry of Justice, Japan. <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3898/en>
- Religious Organizations Act of Bhutan*. (2007). Supreme Court of Bhutan. https://www.judiciary.gov.bt/storage/files/1/Religious_organization_act_of_BhutanEng2007.pdf
- Supervision Law of the People's Republic of China*. (2018). Legal tools database (National People's Congress of the PRC). <https://www.legal-tools.org/doc/ef4c4d/pdf/>

การพัฒนาความสามารถอ่านสะกดคำตรงตามมาตราของนักเรียนระดับชั้น
ประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านโดยใช้การจัด
การเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ
Development of the Standard Spelling Ability of Upper Elementary
Students with Reading Disabilities through the 5-Step Ladder Teaching
Technique Integrated with Recreational Songs

อมรรัตน์ แสงทอง^{1*} และสุกัญญาโสภิ ใจกล้า²
Amorat Saengthong^{1*} and Sukunyasopee Chaiklam²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำตรงตามมาตราของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค การสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ 3) เพื่อศึกษาความสุขของนักเรียนประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 คน เครื่องมือวิจัย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน 2) แบบวัดความสามารถก่อนและหลังเรียน 3) แบบวัดความสุขในการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7059 หรือคิดเป็นร้อยละ 70.59 นักเรียนมีความสามารถในการอ่านสะกดคำหลังเรียนค่ามัธยฐาน (Median = 13.00) สูงกว่าก่อนเรียน (Median = 2.50) และความสุขของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3, S.D. = 0)

คำสำคัญ : การอ่านสะกดคำ เทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้น เพลงนันทนาการ

¹ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

E-mail : amonrat062523@gmail.com

² สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

E-mail : Sukunyasopee.c@psru.ac.th

*Corresponding author

Abstract

The purposes of this research were 1) to determine the effectiveness of learning management for phonetic reading using the 5-Step Ladder technique combined with recreational songs for students with learning disabilities in reading; 2) to compare the phonetic reading abilities of upper elementary students before and after the intervention; and 3) to study the students' happiness levels towards this teaching approach. The sample consisted of 4 upper elementary school students with learning disabilities in reading. The research instruments included 10 lesson plans, a pre-test and post-test of reading ability, and a learning happiness assessment scale. Data were analyzed using the Effectiveness Index (E.I.), Mean, Median, and Standard Deviation (S.D.). The results showed that the learning management achieved an Effectiveness Index of 0.7059 (70.59%). The students' post-test phonetic reading ability (Median = 13.00) was higher than their pre-test ability (Median = 2.50). Furthermore, the students' happiness towards the learning management was at a "Good" level ($\bar{X}$ = 3.00, S.D. = 0)

Keywords: Spelling, 5-Step Ladder Teaching Technique, Recreational Songs

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ภาษามีความสำคัญยิ่งต่อการสื่อสารและการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำ ซึ่งเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือผลสัมฤทธิ์ด้านภาษาไทยของนักเรียนยังไม่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะทักษะการอ่านสะกดคำในกลุ่มนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ซึ่งมักมีปัญหาในการจดจำรูปพยัญชนะ สระ ตัวสะกด และการผันวรรณยุกต์ ส่งผลให้อ่านออกเสียงไม่ถูกต้องและมีพัฒนาการทางภาษาล่าช้า แม้เทคโนโลยีและรูปแบบการศึกษาจะพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว แต่กลุ่มนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ยังคงเผชิญข้อจำกัดพื้นฐานการอ่านที่อยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการล่าช้ากว่าเพื่อนร่วมชั้น

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแนวทางของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2567) มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเรียนรวม (Inclusive Education) โดยสถานศึกษาต้องปรับสภาพแวดล้อม หลักสูตร และเทคนิคการสอนให้ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคนิคการสอนภาษาไทยที่หลากหลาย โดยเฉพาะทักษะการอ่านสะกดคำซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และพัฒนาศักยภาพของนักเรียนกลุ่มนี้ ทางด้านกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เล็งเห็นความสำคัญในการอ่านของผู้เรียนจึงดำเนินการประเมินความสามารถพื้นฐานระดับชาติ (NT) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ข้อสอบมาตรฐานกลาง ปีการศึกษา 2567 พบว่า ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานระดับชาติ (NT) ด้านภาษาไทย มี 5 ด้าน ดังนี้ ระดับเขตพื้นที่ 1. ด้านการอ่าน ร้อยละ 55.53 2. ด้านการเขียนร้อยละ 65.74 3. ด้านการฟัง การดู และการพูดร้อยละ 62.03 4. หลักการใช้ภาษาไทยร้อยละ 48.52 5. วรรณคดีและวรรณกรรมร้อยละ 52.58 และระดับประเทศ 1. ด้านการอ่านร้อยละ 62.99 2. ด้านการเขียนร้อยละ 69.11 3. ด้านการฟัง การดู และการพูดร้อยละ 70.39 4. หลักการใช้ภาษาไทยร้อยละ 56.16 5. วรรณคดีและวรรณกรรมร้อยละ 61.45 ซึ่งการผ่านเกณฑ์ด้านการอ่าน กำหนดไว้ที่ร้อยละ 50 จึงเห็นได้ว่า นักเรียนกลุ่มบกพร่องคะแนนสอบจะจัดอยู่ในกลุ่มปรับปรุงเพื่อพัฒนาต่อไป

จากปัญหาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งได้ศึกษา โดย ประภาทิพย์ ญนคร (2555) นัศรียา ปิ่นทอง (2564) วุฒิพงษ์ คำเนตร (2558) และ อีรพงษ์ จันเปริยง และคณะ (2566) มีมุมมองที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับองค์ประกอบของบันได 5 ขั้น ว่าประกอบด้วย

1) ขึ้นตั้งคำถาม ผิการคิด สังเกต และตั้งสมมติฐาน 2) ขึ้นสืบค้น แสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ การฝึกปฏิบัติและการทดลอง 3) ขึ้นสร้างองค์ความรู้ นำข้อมูลมาอภิปราย ถกเถียง และสรุปเป็นความรู้ใหม่ 4) ขึ้นสื่อสาร นำเสนอสิ่งที่เรียนรู้ผ่าน การพูด การอ่าน หรือการเขียน 5) ขึ้นบริการสังคม ประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและมีจิตสาธารณะ มาเป็นรูปแบบการสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนเพื่อความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ผู้วิจัยได้พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้น จะมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนซึ่งเข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อน ได้ง่าย

นอกจากการศึกษาวิจัยข้างต้นผู้วิจัยสนใจที่จะนำเพลงนันทนาการมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ตามคำอธิบายของ คณิต เขียววิชัย (2534 อ้างถึงใน ปัทมาวดี เจริญฤทธิ์, 2553) ที่กล่าวว่า เพลงนันทนาการมีวิธีการจดจำง่ายเนื้อร้องสั้น ไม่ซับซ้อน ร้องเพียง 1-3 รอบก็จำได้ทันทีสนุกสนานและเข้าใจ ท่วงทำนองช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี กระตุ้นให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการร้องเพลงร่วมกับการอ่านสะกดคำจากเนื้อเพลงที่ร้อง ได้ปรากฏอยู่ในขั้นตอนการสอนด้วย ซึ่งนอกจากจะสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินใจแล้ว ยังทำให้ผู้เรียนเกิดความพยายามที่จะร้องเพลงให้ได้ถูกต้อง ตามหลักการจำเพลงไปสู่การอ่านสะกดคำตรงตามมาตราได้อย่างถูกต้อง

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ทางด้านการอ่านระดับประถมศึกษา โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้บนเล่นที่สนุกสนานและช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ โดยมุ่งหวังว่าการรวมทั้งสองแนวคิดนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนจดจำพยัญชนะ อ่านสะกดคำ และอ่านคำพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อหาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ

1.2.3 เพื่อศึกษาความสุขของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ในกลุ่มโรงเรียน ตำบลทุ่งเสลี่ยม อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 10 โรงเรียน รวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด 30 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน โรงเรียนบ้านท่าวิเศษ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 4 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

1.3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ

ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน

1.3.3 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ กำหนดขอบเขตอยู่เฉพาะเนื้อหาวิชาภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน เรื่องการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

1.3.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการทำวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งประกอบไปด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน 2 ชั่วโมง รวมระยะเวลาในการทดลองทั้งสิ้น 22 ชั่วโมง

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 การจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการอ่านออกเสียงมากกว่าร้อยละ 50

1.4.2 ทักษะการอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ ที่มีความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4.3 ระดับความสุขของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการอยู่ในระดับมากขึ้นไป

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เทคนิคการสอนแบบ

บันได 5 ขั้น

ขั้นที่ 1 การตั้งคำถาม
นำเรื่องให้สนุก
นักเรียนได้ฝึกการคิด
สังเกต ตั้งคำถาม
เพื่อให้เกิดการเรียนรู้
ขั้นที่ 2 การค้นหา คำ
กลุ่มคำ ประโยค
ขั้นที่ 3 การสร้าง
ความรู้ ฝึกให้นักเรียน
ค้นหาคำที่มีตัวสะกด
ตรงมาตรา
ขั้นที่ 4 การสื่อสาร
และนำเสนอ ฝึกให้
ผู้เรียนอ่าน สะกดคำ
อย่างมีประสิทธิภาพ
ขั้นที่ 5 เชื่อมโยง
ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ
โดยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติ
ได้จริง

เพลงนันทนาการ

1. เพลงมาตามนัด
2. เพลงเรือหางยาว
3. เพลงแป้งโยคี
4. เพลงอ้อวิน
5. เพลงเด็กดี 2018
6. เพลงเซเวน
7. เพลงทะเลแสนงาม
8. เพลงลิงกินกระทอน
9. เพลงซูมิโอ
10. เพลงเจอปูรักบี้

เทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับสอนเพลงนันทนาการ

ขั้นที่ 1 การตั้งคำถามนำเรื่องให้สนุก นักเรียนได้ฝึกการคิด สังเกต ตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

1.1) ครูนำแผ่นชาร์ตเนื้อเพลงมาร้องให้นักเรียนฟัง 1-3 เที่ยว เพื่อให้ทราบท่วงทำนอง วรรคตอน พรบหรือเคาะจังหวะไปด้วย

1.2) ครูสอบถามการฟังเพลงของนักเรียน

ขั้นที่ 2 การค้นหา คำ กลุ่มคำ ประโยค

2.1) นักเรียนร้องเพลงตามครูทีละวรรค 1-3 เที่ยวเพื่อให้ทราบท่วงทำนอง วรรคตอน และลีลาการร้อง

2.2) ครูสอบถามนักเรียนว่า นักเรียนอ่านคำไหนได้บ้างที่อยู่ในเนื้อเพลงและทราบได้จากสิ่งใด

2.3) ครูให้นักเรียนสืบค้น คำ กลุ่มคำ ประโยค จากเนื้อเพลง

ขั้นที่ 3 การสร้างความรู้ ฝึกให้นักเรียนค้นหาคำที่มีตัวสะกดตรงมาตรา

3.1) นักเรียนอ่านเนื้อเพลงตามที่ครูชี้ตามทีละท่อน เพื่อป้องกันการร้องผิด

3.2) ครูให้นักเรียนค้นหาคำจากเนื้อเพลงที่มีตัวสะกดตรงมาตราจากเนื้อเพลง

3.3) ครูนำบัตรคำจากเนื้อเพลงที่สะกดตรงมาตรา ที่พบในเนื้อเพลงจำนวน 18 คำ อ่านให้นักเรียนฟัง 1 รอบ

3.4) ครูนำแผ่นชาร์ตเนื้อเพลงแผ่นที่ 2 การอ่านสะกดตรงมาตรา อ่านนำแบบซ้ำ ๆ เพื่อฟังการออกเสียงคำที่ถูกต้องและให้นักเรียนอ่านสะกดคำตามครู 2 รอบ

ขั้นที่ 4 การสื่อสารและนำเสนอ ฝึกให้ผู้เรียนอ่าน สะกดคำ อย่างมีประสิทธิภาพ

4.1) นักเรียนร้องเพลงพร้อมกันทั้งเพลง ฝึกซ้อมจนคล่อง ออกเสียงหรือย้าให้เกิดความแน่ใจ เน้นความถูกต้องของอักขระจังหวะและทำนอง

4.2) นักเรียนฝึกซ้อมร้องเพลง ชี้คำตามเสียงร้องให้ถูกต้องทีละคน

4.3) ครูคอยควบคุมจังหวะเพลงโดยให้นักเรียนปรบมือตามเสียงร้อง

4.4) นักเรียนเขียนตามบัตรคำศัพท์จากเนื้อเพลง คัดลายมือลงสมุด ภายในเวลา 10 นาที และฝึกอ่านกับเพื่อน

ขั้นที่ 5 เชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ โดยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริง

5.1) นักเรียนร้องเพลงและปรบมือพร้อมกัน พร้อมแสดงท่าประกอบเพลง

5.2) ครูทดสอบนักเรียนโดยให้นักเรียนออกมานำเสนอการร้องเพลง อ่านสะกดคำ อ่านคำในเล่มการคัดลายมือ หน้าชั้นเรียนทีละคน

ผลเทคนิคการสอน

แบบบันได 5 ขั้น

ร่วมกับเพลง

นันทนาการ

- 1) ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้น ร่วมกับเพลงนันทนาการ ผ่านเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 50
- 2) ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน หลังเรียน ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ
- 3) ผลการศึกษาความสุขของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้น เพลงนันทนาการ การอ่านสะกดคำ นักเรียนบกพร่องทางการอ่าน ความสุขในการเรียน

2.1.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา กลุ่มสาระภาษาไทย หลักการอ่านสะกดคำ นักเรียนบกพร่องทางการเรียนรู้ เทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้น การใช้เพลงในการจัดการเรียนรู้ ความสุขในการเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้

2.1.3 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบความสามารถในการอ่านสะกดคำ

2.2 การออกแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ เพื่อศึกษาการพัฒนาความสามารถในการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราก่อนและหลังเรียน โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ตารางที่ 1 แสดงแบบแผนการวิจัย

กลุ่ม	ทดสอบก่อนเรียน	ทดลอง	ทดสอบหลังเรียน
E	T ₁	X	T ₂

ความหมายของสัญลักษณ์

E แทน กลุ่มทดลอง (Experimentel Group)

X แทน การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ

T₁ แทน ทดสอบก่อนการทดลอง

T₂ แทน ทดสอบหลังการทดลอง

2.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

2.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา จำนวน 10 แผน โดยมีแผ่นชาร์ตเนื้อเพลง แผ่นชาร์ตการอ่านสะกดคำ คำศัพท์อ่านคำ สมุดคัดลายมือ โดยมีวิธีการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มบัญชีคำพื้นฐานในระดับประถมศึกษา และวารสาร บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินค่าในข้อมูลประเภทต่าง ๆ ตามหลักภาษา เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคลและสถานการณ์

2) กำหนดเนื้อหาโดยผู้วิจัยปรึกษากับครูผู้สอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อเลือกคำตรงตามมาตราตัวสะกดจากเนื้อเพลงนันทนาการ จำนวน 10 เพลง ซึ่งผู้วิจัยทำการวิจัยในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับสอนเพลงนันทนาการ

กิจกรรม	เรื่อง	เวลา (ชั่วโมง)
1. ทดสอบก่อนเรียน	คำศัพท์ตรงมาตรา	1
2. การจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ	1. เพลงมาตามนัด	2
	2. เพลงเรือหางยาว	2
	3. เพลงแบ่งโยคี	2
	4. เพลงอัศวิน	2

กิจกรรม	เรื่อง	เวลา (ชั่วโมง)
	5. เพลงเด็กดี 2018	2
	6. เพลงเซเว่น	2
	7. เพลงทะเลแสนงาม	2
	8. เพลงลิงกินกระท้อน	2
	9. เพลงซูมิโอ	2
	10. เพลงเจอปูบรักปั๊	2
3. ทดสอบหลังเรียน	คำศัพท์ตรงมาตรา	1
รวม		22

3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 10 แผน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

4) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ความถูกต้อง พบว่า มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.8 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.45 ซึ่งหมายความว่าแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

5) ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ทางด้านการอ่าน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อดูความเหมาะสมของการใช้ภาษา เนื้อหา เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลและการประเมินผล

6) ผู้วิจัยนำแบบวัดความสุขโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลง นันทนาการ ฉบับแก้ไขสมบูรณ์นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.4 การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 นำคะแนนจากแบบความสามารถในการอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วย เทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการของผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียน มาเปรียบเทียบความ แตกต่างโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ

2.4.2 นำผลแบบวัดความสุขของผู้เรียนหลังเรียนมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ พิจารณาตามเกณฑ์การ ประเมิน และการแปลความหมายที่ตั้งไว้ตามวิธีของ Talebzadeh and Samkan (2011 อ้างถึงใน สำอางค์ สุดสะอาด, 2559, น. 57-58)

2.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนที่มีความ บกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนน		ดัชนีประสิทธิผล (E.I)
		ทดสอบก่อนเรียน	ทดสอบหลังเรียน	
4	16	13	49	0.7059

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ เพื่อการพัฒนาความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีความ บกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7059 แสดงว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่าน สะกดคำตรงตามมาตราหลังจากที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลง นันทนาการ เพิ่มขึ้น 0.7059 หรือคิดเป็นร้อยละ 70.59 หรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 ผลคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้น ร่วมกับเพลงนันทนาการ เพื่อการพัฒนาความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน

คะแนนการอ่านสะกดคำ	n	Median	S.D.	Z	df	p	Effect size
ก่อนเรียน	4	3.50	2.63	-1.841	3	.006	3.50
หลังเรียน	4	12.00	1.50				

วิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Signed-Rank Test เนื่องจากข้อมูลมีการแจกแจงไม่เป็นปกติ (Shapiro-Wilk $p < .05$)

ตารางที่ 4 ผลการวัดทักษะอ่านสะกดคำตรงตามมาตราก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการโดยใช้การวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Signed-Rank Test พบว่า คะแนนการอ่านสะกดคำหลังเรียนมีค่ามัธยฐาน (Median = 13.00) สูงวก่ก่อนเรียน (Median = 2.50) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Z = -1.826$, $p = .068$) เนื่องจากข้อจำกัดของขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อย ($n=4$)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาระดับความสุขของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมจากแผนการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความสุข
แบบสังเกตพฤติกรรม ด้านสังคมและอารมณ์			
1. นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจร่วมกับครู	2.8	0.42	มาก
2. นักเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการอ่าน	2.6	0.52	มาก
3. นักเรียนมีความกล้าแสดงออก	2.4	0.52	มาก
รวม	2.6	0.05	มาก

ตารางที่ 5 พบว่า ผลความสุขของนักเรียนที่บกพร่องด้านการอ่านระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการพัฒนาความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม จำแนกรายด้านพบว่า นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจร่วมกับครูมาก มีค่าเฉลี่ย 2.8 (S.D. = 0.42) รองลงมา คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการอ่าน มีค่าเฉลี่ย 2.6 (S.D. = 0.52) และนักเรียนมีความกล้าแสดงออก มีค่าเฉลี่ย 2.4 (S.D. = 0.52) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 2.6 (S.D. = 0.05) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความสุขอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 6 ผลความสุขของนักเรียนที่บกพร่องด้านการอ่านระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการพัฒนาความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตราด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการด้วยแบบสัมภาษณ์

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความสุข
1. บรรยากาศการเรียนการสอน			
1.1 หนูรู้สึกมีความสุข สนุกสนานในการเรียนนี้	3	0	มาก
1.2 หนูรู้สึกเพลิดเพลิน จนไม่อยากให้หมดชั่วโมง	3	0	มาก
2. ลักษณะครู			
2.1 หนูชอบที่ครูร้องเพลงให้ฟัง	3	0	มาก
2.2 หนูชอบร้องเพลงและอ่านสะกดคำกับครู	3	0	มาก
3. วิธีการเรียนการสอน			
3.1 หนูอยากร้องเพลง ปรบมือและทำท่าทางประกอบแบบนี้	3	0	มาก
3.2 เพลงทำให้หนูมีความสุขจนอยากจะร้องเพลงเอง	3	0	มาก
4. บทเรียน เนื้อหาที่เรียน			

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความสุข
4.1 หนูชอบอ่านสละดคำจากเนื้อเพลงที่ครูนำมาร้อง	3	0	มาก
4.2 หนูอ่านสละดคำได้ง่ายเพราะเป็นคำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	3	0	มาก
5. ความเอาใจใส่ต่อการเรียน			
5.1 หนูอยากรู้ว่าชั่วโมงต่อไปเรียนเรื่องอะไร	3	0	มาก
5.2 หนูอยากอ่านสละดเพิ่มเติมจากเพลงใหม่ในชั่วโมงต่อไป	3	0	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลความสุขของนักเรียนที่บกพร่องด้านการอ่านระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการพัฒนาความสามารถอ่านสละดคำตรงตามมาตรฐานด้วยวิธีการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ นักเรียนมีความสุขอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ 1) บรรยากาศการเรียนการสอน 2) ลักษณะครู 3) วิธีการเรียนการสอน 4) ความเอาใจใส่ต่อการเรียน 5) ความเอาใจใส่ต่อการเรียน ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3 (S.D. = 0)

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 การจัดการเรียนรู้การอ่านสละดคำตรงตามมาตรฐาน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการมีค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.7059 หรือนักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการอ่านออกเสียงร้อยละ 70.59

3.2 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ มีความสามารถในการอ่านสละดคำตรงตามมาตรฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ มีความสุขในภาพรวมต่อการเรียน ประเมินด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม ด้านสังคมและอารมณ์ 3 ข้อ จำแนกรายด้านพบว่า นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจร่วมกับครูมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.8 (S.D. =0.42) รองลงมา คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการอ่าน มีค่าเฉลี่ย 2.6 (S.D. =0.52) และนักเรียนมีความกล้าแสดงออก มีค่าเฉลี่ย 2.4 (S.D. =0.52) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 2.6 (S.D. =0.05) แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสุขอยู่ในระดับมาก และผลความสุขแบบสัมภาษณ์นักเรียนมีความสุขอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ 1) บรรยากาศการเรียนการสอน 2) ลักษณะครู 3) วิธีการเรียนการสอน 4) ความเอาใจใส่ต่อการเรียน 5) ความเอาใจใส่ต่อการเรียน

4. อภิปรายผล

การวิจัยการพัฒนาความสามารถอ่านสละดคำตรงตามมาตรฐานของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปราย ดังนี้

4.1 ผลจากการศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน พบว่ามีค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.7059 คิดเป็นร้อยละ 70.59 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้นี้ ช่วยให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้มากขึ้น เนื่องจากมีการออกแบบบทเรียนที่มีความเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้น คือขั้นที่ 1 การตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นการสังเกตและนำเข้าสู่บทเรียนอย่างสนุกสนาน ด้วยขั้นที่ 2 และ 3 ในการค้นหาและสร้างความรู้ ที่เน้นให้ผู้เรียนฝึกค้นหาคำ กลุ่มคำ และประโยคที่มีตัวสะกดตรงตามมาตรฐานด้วย

ตนเอง ทำให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกมากกว่าการท่องจำ และนำไปสู่ขั้นที่ 4 และ 5 การสื่อสารและการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง ซึ่งช่วยแก้ปัญหาพื้นฐานสำคัญที่ช่วยจัดระเบียบการคิดของนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านการอ่านให้มีระบบมากขึ้น ช่วยกระตุ้นความสนใจและจำกัดขอบเขตเนื้อหาให้ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้คำจากเนื้อเพลงที่สะกดตรงมาตรา 8 มาตรา ตัวสะกดจำนวน 10 เพลง และศึกษาบัญชีคำพื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา 2551 มาใช้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน ที่ผ่านการพิจารณาความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก และนำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลง นันทนาการ ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) ปรับปรุงแก้ไขจนได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ของกลุ่มตัวอย่างให้มีความรู้สูงขึ้นตามที่กำหนด นักเรียนอ่านสะกดคำอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ปัทมโคม และอรรณพ นิมิตสูง (2567) การใช้ชุดการสอนอ่านเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ กรณีศึกษาโรงเรียนที่นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาพิเศษฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีประสิทธิภาพ 94.08/90.63 การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านการอ่านก่อนและหลังการสอนโดยใช้ชุดการสอนอ่านหลังสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการนำเพลงนันทนาการเข้ามาในการสอน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดกำแพงการเรียนรู้ (Learning Barrier) ของนักเรียนกลุ่มนี้ด้านอารมณ์ ช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวล (Anxiety) เมื่อต้องเผชิญกับตัวอักษร ซึ่งเป็นอุปสรรคหลักของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ต่อมาด้านการจำ จังหวะและทำนองเพลงช่วยในการจำคำศัพท์ (Word Recognition) และโครงสร้างประโยคได้ดีกว่าการอ่านแบบท่องจำปกติ สอดคล้องกับ ธัญรัตน์ คำแหง (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกการสะกดคำโดยใช้เพลงประกอบท่าทางในวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัด สพป. นครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ชุดฝึกการสะกดคำโดยใช้เพลงประกอบท่าทางในวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 82.00/84.00 และมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 อีกทั้งผู้วิจัยนำเพลงมาใช้พัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านที่ต้องพัฒนาความสามารถในการจำพยัญชนะไทย สระ ความสามารถของนักเรียนในการอ่านสะกดคำ ความสามารถในการอ่านคำพื้นฐาน มีคำศัพท์ที่ใช้เหมาะกับระดับความรู้ของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรัชญา รติศานต์พงศ์ (2557) ที่ได้ศึกษา ความสามารถในการอ่านคำพื้นฐานจากการใช้ชุดการสอนด้วยเพลงของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน โรงเรียนประเสริฐอิสลาม ผลวิจัยพบว่า หลังการสอนด้วยชุดการสอนด้วยเพลง หลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถใกล้เคียงกันมากขึ้นกว่าก่อนการทดลอง มีระดับคะแนนความสามารถด้านการอ่าน ด้านความเข้าใจ และด้านความจำก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

4.2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถการอ่านสะกดคำตรงตามมาตรา ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ พบประเด็นสำคัญคือผลการทดสอบเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านสะกดคำเห็นได้ว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน = 12.25 สูงกว่าก่อนเรียน = 3.25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.7059 หรือคิดเป็นร้อยละ 70.59 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัด ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านการอ่านได้จริง ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องมาจากการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน นันทนาการ ที่ผู้วิจัยคัดสรรจากบัญชีคำพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งเป็นคำที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการแต่ยากสำหรับกลุ่มความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน การใช้เพลงที่มีจังหวะสนุกสนาน ไม่ไวเกินไป และเนื้อร้องจดจำง่าย ได้เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนที่น่าเบื่อให้กลายเป็นความสนุกสนาน ลดความกังวลใจในการเผชิญกับตัวอักษร ครูผู้สอนได้สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ทำให้นักเรียนกล้าแสดงพฤติกรรมกรอ่านสะกดคำได้ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เทพลักษณ์ ข่อยนอก และคณะ (2567) ได้ศึกษาการศึกษาการใช้เพลงประกอบการสอนรายวิชาภาษาไทย เรื่อง การใช้คำราชาศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทย เรื่องการใช้

คำราชาศัพท์ หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนเรียนผลสัมฤทธิ์มีค่าคะแนนเฉลี่ย 14.39 หลังเรียนผลสัมฤทธิ์มีค่าคะแนนเฉลี่ย 22.26

4.3 ผลการศึกษาความสุขของนักเรียนประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบบันได 5 ขั้นร่วมกับเพลงนันทนาการ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการประเมินความสุขออกเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านสังคมและอารมณ์ และ 2) ด้านการสอน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมและแบบ การสัมภาษณ์ ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-10 จำแนกรายด้านพบว่า นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจร่วมกับครูมาก มีค่าเฉลี่ย 2.8 (S.D. =0.42) รองลงมา คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการอ่าน มีค่าเฉลี่ย 2.6 (S.D. =0.52) และนักเรียนมีความกล้าแสดงออก มีค่าเฉลี่ย 2.4 (S.D. =0.52) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 2.6 (S.D. =0.05) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความสุขอยู่ในระดับมาก เพราะนักเรียนแสดงออกสีหน้าที่ยิ้มและสนใจฟังเพลงที่ครูนำมาร้องมาก ซึ่งครูร้องเพลงใช้น้ำเสียงที่นุ่มมีเสียงสูงต่ำตามจังหวะเพลงที่สนุก เสียงดังฟังชัด ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกครั้งแรกที่ฟังครูร้องเพลงแล้วมีความสุขและปรบมือทันทีในตอนที่ครูร้องเพลงจบและชมครูว่าร้องเพลงสนุกน่าฟัง จึงขอให้ครูร้องเพลงให้ฟังอีกครั้งและเคาะจังหวะ ปรบมือ ไปตามเสียงเพลงของครูโดยที่ไม่รู้ตัวว่านักเรียนกำลังสนุกสนาน และตั้งใจให้ความร่วมมือในการร้องเพลงไปแบบอัตโนมัติ รองลงมานักเรียนเกิดความกระตือรือร้นที่อยากจะร้องเพลงนี้ให้ได้ด้วยตนเอง โดยจากการสังเกตนักเรียนเริ่มร้องเพลงคลอเบา ๆ ตามครูไปจนจบเพลง และพยายามร้องเพลงด้วยตนเองหลังจากที่ครูร้องเพลงจบไปแล้ว ถึงแม้ว่าจะยังร้องเพลงไม่ถูกต้อง โดยที่ครูยังไม่ได้สั่งให้ร้องเพลง นักเรียนสนใจคำในเนื้อเพลงที่อ่านไม่ออกและสอบถามครูว่าอ่านอย่างไรและขอให้ครูอ่านคำนั้นให้ฟัง จึงเห็นได้ชัดว่านักเรียนเกิดความกระตือรือร้นที่อยากจะอ่านคำจากเนื้อร้องที่ครูเตรียมมาให้ ส่วนครูได้แสดงออกต่อนักเรียนแบบคนแบบเป็นกันเองและเข้าใจนักเรียนโดยมีรอยยิ้มแสดงความเป็นมิตรให้มีความสุขโดยเรียกชื่อนักเรียนได้อย่างแม่นยำ ตลอดจนคอยซักถามเมื่อนักเรียนกังวล เช่น กลัวที่จะร้องเพลงไม่ได้ อ่านคำไม่ได้ ครูพูดให้กำลังใจในเหตุผลที่นักเรียนอ่านได้ช้าเพราะเหตุใด เพื่อให้เขามีความไวใจที่จะบอกเหตุผล ความรู้สึกที่ทำไม่ได้ในการอ่าน และครูพูดให้นักเรียนเห็นคุณค่าของตนเองและให้ความสำคัญต่อการอ่านที่ต้องนำไปดำรงชีวิตประจำวันในการเรียนรู้ต่อไป ครูคอยกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออกในการร้องเพลงและการอ่านสะกดคำอย่างมั่นใจมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า การประเมินพฤติกรรมด้านสังคมและอารมณ์ ด้านการสอนของนักเรียนมีความสุข โดยการที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมของตนเองออกมาโดยที่ตนเองไม่รู้ตัว เกิดความตั้งใจ ความกระตือรือร้น รวมถึงการกล้าแสดงออกทันที โดยครูพยายามสร้างพื้นที่ความสุข ความคลายกังวลในการถูกจับผิดในการอ่าน ครูคอยให้กำลังใจ กล่าวคำชื่นชมและท้ายที่สุดการได้รับการยอมรับรวมถึงรู้สึกว่าการตนเองเก่งขึ้นจากห้องเรียนนี้ และผลการศึกษาความสุขของนักเรียนที่บกพร่องด้านการอ่าน ซึ่งประเมินผ่านการสัมภาษณ์ในแบบที่ 2 ประสิทธิภาพของระบบการสอนและบรรยากาศการเรียนรู้ในด้านการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับดีทุกรายการ ($\bar{X}$) = 3.0, S.D.=0 นักเรียนมีความสุขอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ 1) บรรยากาศการเรียนการสอน 2) ลักษณะครู 3) วิธีการเรียนการสอน 4) บทเรียน เนื้อหาที่เรียน 5) ความเอาใจใส่ต่อการเรียน จากความสุขการสอนและบรรยากาศการเรียนรู้ในด้านการสอน ประการแรกที่พบ คือมีบรรยากาศความสนุกในการร้องเพลง นักเรียนอ่านคำออกเสียงดังและมั่นใจในตนเอง นักเรียนกล้าที่จะออกมาชี้คำและอ่านให้ครูฟัง และประการที่สองนักเรียนชอบที่ครูพูดดีไม่ว่าร้องเพลงให้ฟัง พูดให้กำลังใจ ประการที่สามวิธีการสอน นักเรียนสนใจ การร้องเพลงของครู สนใจสื่อเนื้อหาที่สั้นไม่ยาว ร้องง่ายและอ่านสะกดคำที่ไม่ซับซ้อนและยากเกินไป ตั้งใจอ่านสะกดคำทุกคำและปรบมือแสดงความดีใจออกมาทันที ประการที่สี่บทเรียน เนื้อหาที่เรียน ครูเห็นความตั้งใจอ่านสะกดคำครบทุกคำและอ่านได้ดี นักเรียนยังมีความสุขเมื่ออ่านได้ นักเรียนชอบการอ่านแบบนี้ ประการที่ห้าความเอาใจใส่ต่อการเรียน ทุกครั้งที่พบกันในเวลาที่ไม่ใช่ชั่วโมงเรียนนักเรียนจะกล่าวกับครูว่าอยากรู้ว่าชั่วโมงต่อไปร้องเพลงอะไร ผมขอร้องเพลงให้ครูฟังได้ไหม ผมต้องการที่จะเรียนกับครูในชั่วโมงต่อไป สะท้อนให้เห็นว่า เพลงนันทนาการเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้เรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านที่มักมีประสบการณ์เชิงลบกับการอ่านให้มีความสุขต่อการอ่านได้ หลักการสอนนักเรียนที่บกพร่องทางการอ่านที่เน้น การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและปลอดภัย การนำเพลงที่มีจังหวะสนุกสนานและสอดคล้องกับช่วงวัยมาใช้ ทำให้นักเรียนเปลี่ยนจากการเป็นผู้รับสาร มาเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ทั้งในส่วนของบรรยากาศ การเรียนด้วยวิธีการสอนเทคนิคบันได 5 ขั้นมาใช้ในการสอนนั้นได้เข้ามาช่วยเติมเต็มโครงสร้างการเรียนรู้ที่เป็นระบบให้กับนักเรียน

การที่นักเรียนได้ฝึกฝนตามลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยาก มีโอกาสได้สืบทอดลงมือปฏิบัติจริง และสื่อสารนำเสนอผ่านการร้องเพลง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาการอ่านสะกดคำที่ถูกต้องและชัดเจนยิ่งขึ้น มิได้ส่งผลเพียงแค่ความสามารถในการอ่านสะกดคำที่สูงขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาภาวะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนให้ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สร้างสภาวะการเรียนรู้ที่มีความสุข สามารถเชื่อมโยงข้อมูลแรงจูงใจภายใน อารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัย แพรวนภา อินทสิทธิ์ (2562) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กเกิดความสุขในการเรียนว่า 1) บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก 2) วิธีการเรียนสนุกไม่น่าเบื่อ และตอบสนองความสนใจใคร่รู้ของนักเรียนการนำเสนอเป็นไปตามธรรมชาติ 3) ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่าง ๆ 4) แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ 5) มีกิจกรรมหลากหลาย สนุก ชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียนนั้น ๆ 6) สื่อที่ใช้ประกอบการเรียน เร้าใจให้เกิดการเรียนรู้เข้าใจตรงตามเป้าหมาย 7) การประเมินผล

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 ใช้เพลงที่นักเรียนสนใจและมีเนื้อหาที่มีความยาวเหมาะสมการนำมาฝึก เพื่อใช้พัฒนาการอ่านสะกดคำที่ตรงมาตราในจำนวนที่มากขึ้น ให้มีเสียงและภาพที่น่าสนใจมากขึ้นได้

5.1.2 สร้างคำศัพท์เป็นเกมทายภาพอ่านคำและการจับคู่ภาพกับประโยคให้เกิดการกระตุ้นทักษะการอ่านภาษาไทยที่สามารถอ่านได้ยาวขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะในวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องด้านการอ่านในจำนวน 5-6 คน เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้ ต้องฝึกฝนการอ่านทบทวนเพื่อให้เกิดการจำ ครูต้องให้ความสำคัญในการอ่านสะกดคำกับนักเรียนทุกคนอย่างตั้งใจ

5.2.2 ควรศึกษาขั้นตอนของแผนการสอนให้ละเอียด ในการนำไปจัดการเรียนรู้ในเรื่องของการอ่านสะกดคำการใช้เวลาในการสอน ครูต้องมีความเข้าใจความบกพร่องด้านการอ่านของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่งเพื่อที่จะการพัฒนาการอ่านของนักเรียน

6. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ประกาศคณะกรรมการพิจารณาให้คนพิการได้รับสิทธิช่วยเหลือทางการศึกษา. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- เทพลักษณ์ ข่อยนอก, เศรษฐียา เปื้องพิชญธรร, และพวงเพ็ญ อินทรประวดี. (2567). การใช้เพลงประกอบการสอนรายวิชาภาษาไทย เรื่อง การใช้คำราชาศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 7(1), 96-109.
- ฉัตรรัตน์ คำแหง. (2555). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านสะกดคำโดยใช้เพลงประกอบท่าทางวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ธีรพงษ์ จันเปริยง, เจนวิทย์ วาริบบ, และอดิราช เกิดทอง. (2566). การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) และการจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้นตอน. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 17(1), 59-71.
- นันทริยา ปันทอง. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประภาทิพย์ ภูนคร. (2555). ผลของการใช้เทคนิค Five-step model ที่มีต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปรัชญา รัตนันต์พงศ์. (2557). การศึกษาความสามารถในการอ่านคำพื้นฐานจากการใช้ชุดการสอนด้วยเพลงของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โรงเรียนประเสริฐอิสลาม. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 9(2), 47-59.
- ปัทมาวดี เจริญฤทธิ์. (2553). เทคนิคและทักษะการสอนเบื้องต้น. <https://h7.cl/1jNAJ>
- แพรวนภา อินทสิทธิ์. (2562). แบบฝึกทักษะการวาดภาพโดยการเรียนตามหลักการของเดวีส์ร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่มีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ความสุขในการเรียนและความรับผิดชอบวิชาทัศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วุฒิพงษ์ คำเนตร. (2558). วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้บันได 5 ขั้น ของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 (*Five steps for student development*) [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2567-2570* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2568).
- สำอากค์ สุดสอาด. (2559) *การพัฒนาแบบวัดความสุขของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุพัตรา ปัทมโคม, และอรรณณ นิมิตลึง. (2567). การใช้ชุดการสอนอ่านเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ กรณีศึกษาโรงเรียนที่นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาพิเศษฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 21(92), 167-179.

อิทธิพลของการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงาน
ต่อระดับความร่วมมือของบุคลากรในกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ

The Influence of Internal Communication and Work Climate on Personnel
Collaboration in the Directorate of Civil Affairs, Royal Thai Air Force

ธีระศักดิ์ ทรัพย์ประเสริฐ^{1*} วิมลทิพย์ ทองยศ² ภณทิรา พันธุ์เสียม³ และพรเทพ แก้วเชื้อ^{4*}
Theerasak Supprasert^{1*} Wimonthip Thongyot² Phunthira Phunsiaem³
and Pornthep Kaewchur^{4*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน และความร่วมมือของบุคลากร และ 2) วิเคราะห์อิทธิพลของการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานต่อความร่วมมือของบุคลากรในกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือข้าราชการและพนักงานราชการ จำนวน 220 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) การสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน และความร่วมมือของบุคลากรโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปร พบว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานทุกด้านมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูง ได้แก่ ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสาร และการสื่อสาร

¹ สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Department of Management, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

E-mail : Theerasak.s@rmutsb.ac.th

² สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Department of Management, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

E-mail : 268306222015-st@rmutsb.ac.th

³ สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Department of Management, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

E-mail : 268306222007-st@rmutsb.ac.th

^{4*} สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Department of Management, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

E-mail : pornthep.k@rmutsb.ac.th

*Corresponding author

สองทาง ขณะที่ปัจจัยด้านบรรยากาศการทำงานที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน และการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ส่วนความเป็นธรรมในองค์กรแม้มีอิทธิพล แต่มีบทบาทในระดับต่ำเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น ข้อค้นพบสำคัญของการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ในบริบทของหน่วยงานที่มีโครงสร้างแบบลำดับชั้นและการปฏิบัติงานตามคำสั่ง เช่น หน่วยงานทางทหาร ความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอของการสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อความร่วมมือของบุคลากรมากกว่าความชัดเจนของข้อมูลเพียงอย่างเดียว ซึ่งสะท้อนความแตกต่างจากบริบทองค์กรทั่วไป และช่วยขยายองค์ความรู้ด้านการสื่อสารภายในองค์กรในมิติของบริบทเฉพาะ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านการสื่อสารภายในองค์กรและการพัฒนาบรรยากาศการทำงาน เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือของบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่มีโครงสร้างการบริหารแบบลำดับชั้นได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : การสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน ความร่วมมือของบุคลากร

Abstract

This study aimed 1) to examine the levels of internal communication, work climate, and personnel collaboration; and 2) to analyze the influence of internal communication and work climate on personnel collaboration in the Directorate of Civil Affairs, Royal Thai Air Force. A quantitative research approach was employed with a sample of 220 civil servants and government employees. Data were collected using a questionnaire and analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. The findings revealed that internal communication, work climate, and personnel collaboration were generally rated at a high level. All dimensions of internal communication and work climate had positive and statistically significant influences on personnel collaboration. Among the internal communication factors, communication consistency, communication channels, and two-way communication exerted the strongest influences, whereas the most influential dimensions of work climate were coworker relationships and supervisory support. Organizational fairness also had a significant influence, although its relative contribution was lower than that of the other factors. A key finding of the study is that, in hierarchical and command-oriented organizations such as military institutions, the continuity and consistency of communication appear to play a more prominent role in promoting personnel collaboration than the clarity of information alone. This finding highlights the importance of organizational context in understanding the effects of internal communication and extends existing knowledge by demonstrating how communication practices operate within hierarchical organizational structures. The findings may therefore serve as a basis for developing internal communication policies and improving the work climate in ways that strengthen personnel collaboration in public-sector organizations and other organizations characterized by hierarchical administrative structures.

Keywords: Internal Communication, Work Climate, Personnel Collaboration

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

องค์กรยุคใหม่ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสำคัญกับทรัพยากรบุคคล ในฐานะกลไกหลักที่ทำให้องค์กรสามารถบรรลุภารกิจและเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความร่วมมือของบุคลากรถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการทำงาน เพราะช่วยให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานมีความราบรื่น ลดความผิดพลาดในการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการดำเนินงานโดยรวม (Sepuru et al., 2021) โดยเฉพาะในบริบทของหน่วยงานราชการและหน่วยงานทางทหารที่มีโครงสร้างการทำงานแบบลำดับชั้น ความร่วมมือที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างวินัย การสื่อสารระหว่างหน่วย การตอบสนองต่อการกิจ และการปฏิบัติงานตามนโยบายระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kuikka & Nikkarila, 2019)

ในกรณีกิจการพลเรือนทหารอากาศ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนภารกิจด้านงานกิจการพลเรือน การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และการดำเนินงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกำลังพล ความสามารถของบุคลากรในการทำงานร่วมกันจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร หากความร่วมมือในองค์กรไม่ดี อาจส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ความไม่เข้าใจในภารกิจ และผลสัมฤทธิ์ของงานลดลง ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความร่วมมือของบุคลากร จึงเป็นหัวข้อที่ควรได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านการสื่อสารภายในองค์กร และบรรยากาศการทำงาน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่กระทบต่อพฤติกรรมด้านความร่วมมือของบุคลากรโดยตรง (Curilla et al., 2023)

การสื่อสารภายในองค์กร (internal communication) ได้แก่ กระบวนการส่งสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร การรายงาน การสั่งการ ตลอดจนการใช้ช่องทางสื่อสารต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน งานวิจัยหลายชิ้นชี้ว่า การสื่อสารที่มีคุณภาพช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และการมีส่วนร่วมของบุคลากร ทำให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจที่ตรงกันและร่วมกันผลักดันภารกิจขององค์กรให้สำเร็จลุล่วง หากการสื่อสารไม่ชัดเจน สับสน หรือขาดความสม่ำเสมอ บุคลากรอาจเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ลดทอนแรงจูงใจ และส่งผลกระทบต่อการทำงานร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Wang, 2023)

อีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือบรรยากาศการทำงาน ซึ่งสะท้อนถึงความรู้สึก การรับรู้ และทัศนคติของบุคลากรต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน ทั้งในด้านความปลอดภัยทางจิตใจ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ความเป็นธรรม และค่านิยมร่วมของหน่วยงาน บรรยากาศการทำงานที่ดีช่วยสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมความไว้วางใจระหว่างบุคลากร และเอื้อให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวก เช่น การแบ่งปันข้อมูล การช่วยเหลือกัน การประสานงาน และการร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งล้วนส่งผลโดยตรงต่อความร่วมมือของบุคลากรในองค์กร (Balliet & Van Lange, 2013) แม้จะมีงานวิจัยจำนวนมากในช่วงที่ผ่านมาเกี่ยวกับผลของการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานต่อผลการปฏิบัติงาน ความผูกพันต่อองค์กร หรือความพึงพอใจในงาน แต่การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ทั้งสองปัจจัยดังกล่าวต่อความร่วมมือของบุคลากรโดยตรง โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรภาครัฐและหน่วยงานด้านความมั่นคง เช่น หน่วยงานทางทหาร กลับพบว่ามีจำนวนน้อยมาก งานทบทวนวรรณกรรมเชิงระบบในหน่วยงานภาครัฐงานวิจัยส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นด้านการวัดบรรยากาศการทำงานหรือผลการปฏิบัติงาน มากกว่าการเชื่อมโยงกับพฤติกรรมความร่วมมือโดยตรง (Jankelova et al., 2021)

นอกจากนี้ ความร่วมมือของบุคลากรยังมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาองค์กรในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การลดความขัดแย้งภายใน การเพิ่มคุณภาพการให้บริการประชาชน และการสนับสนุนภารกิจเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐ งานวิจัยด้านการบริหารภาครัฐชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างและระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ สามารถส่งเสริมประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาวได้ (Chen & Rainey, 2014) ดังนั้น หากองค์กรสามารถเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือของบุคลากรอย่างลึกซึ้ง ก็จะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ปรับปรุงระบบการสื่อสารภายใน พัฒนาบรรยากาศการทำงาน และกำหนดมาตรการบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษา อิทธิพลของการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานต่อระดับความร่วมมือของบุคลากรในกรณีกิจการพลเรือนทหารอากาศ ซึ่งมีความสำคัญทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ นอกจากจะช่วยให้เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลในบริบทองค์กรราชการและทหารแล้ว

ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการกำหนดนโยบายหรือมาตรการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ และเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติการกิจขององค์กรในอนาคตต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นการสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน และความร่วมมือของบุคลากรในกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน ต่อความร่วมมือของบุคลากรในกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ

1.3 สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 การสื่อสารภายในองค์กร ประกอบด้วย ความชัดเจนของข้อมูล ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร การสื่อสารสองทาง และช่องทางการสื่อสาร มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

สมมติฐานที่ 1.1 ความชัดเจนของข้อมูล มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

สมมติฐานที่ 1.2 ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

สมมติฐานที่ 1.3 การสื่อสารสองทาง มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

สมมติฐานที่ 1.4 ช่องทางการสื่อสาร มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

สมมติฐานที่ 2 บรรยากาศการทำงาน ประกอบด้วย ความปลอดภัยทางจิตใจ ความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน ความเป็นธรรม และการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

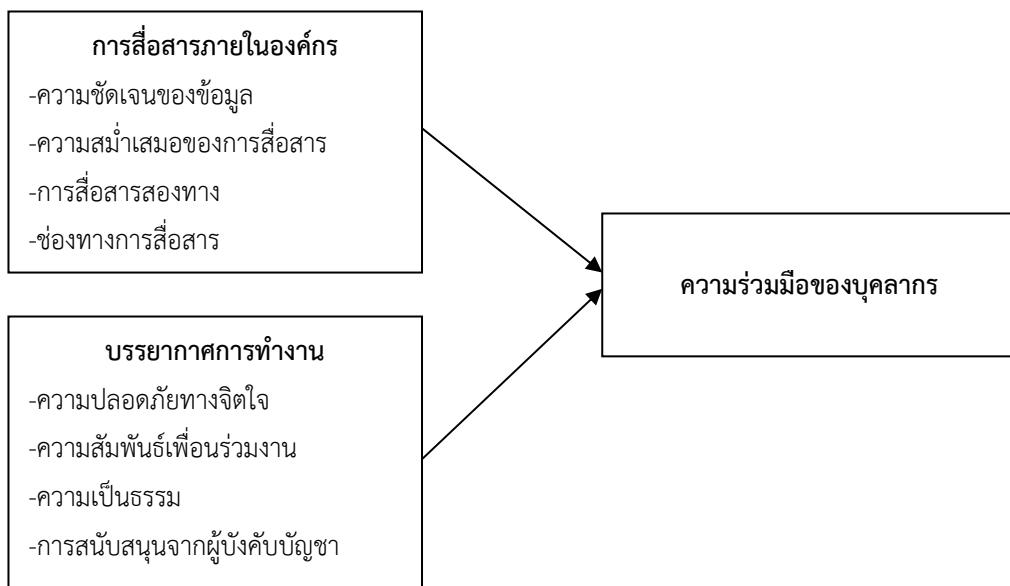
สมมติฐานที่ 2.1 ความปลอดภัยทางจิตใจ มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

สมมติฐานที่ 2.2 ความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

สมมติฐานที่ 2.3 ความเป็นธรรม มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

สมมติฐานที่ 2.4 การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา มีอิทธิพลทางบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 ทบทวนวรรณกรรม

1.5.1. ความร่วมมือของบุคลากร

งานวิจัยด้านพฤติกรรมองค์กรและการบริหารทรัพยากรบุคคลให้ความสนใจ ความร่วมมือของบุคลากร ในฐานะพฤติกรรมเชิงบวกที่สะท้อนถึงการทำงานร่วมกันของบุคคลเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมขององค์กร นักวิชาการหลายรายอธิบายว่า ความร่วมมือของบุคลากรหมายถึง การที่บุคลากรมีความเต็มใจในการประสานงาน แบ่งปันข้อมูล สนับสนุนซึ่งกันและกัน และทำงานเป็นทีมภายใต้กรอบบทบาทและความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ (Sanders, 2009) ความร่วมมือจึงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามคำสั่งหรือหน้าที่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงพฤติกรรมที่เกิดจากความสมัครใจและความตระหนักถึงเป้าหมายร่วมขององค์กร (Balliet & Van Lange, 2013)

ในเชิงแนวคิด ความร่วมมือของบุคลากรมักถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร โดยสะท้อนผ่านรูปแบบการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน งานวิจัยจำนวนมากใช้ความร่วมมือของบุคลากรเป็นตัวแปรตามเพื่ออธิบายผลลัพธ์ด้านการทำงานร่วมกัน และพบว่าความร่วมมือมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงาน คุณภาพของการตัดสินใจ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันขององค์กร (Sepuru et al., 2021)

นักวิชาการบางส่วนเสนอว่า ความร่วมมือของบุคลากรสามารถพิจารณาได้ในหลายมิติ เช่น มิติด้านพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม มิติด้านการสื่อสารและการประสานงาน และมิติด้านการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Sanders, 2009) พฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนถึงระดับความพร้อมของบุคลากรในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการทำงานที่มีประสิทธิภาพในองค์กรที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด

ในบริบทขององค์กรราชการและองค์กรที่มีโครงสร้างการทำงานแบบลำดับชั้น ความร่วมมือของบุคลากรมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากองค์กรเอกชนทั่วไป งานวิจัยบางชิ้นชี้ให้เห็นว่า แม้องค์กรลักษณะดังกล่าวจะมีระบบคำสั่งและระเบียบที่ชัดเจน แต่การปฏิบัติงานให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพยังคงต้องอาศัยความร่วมมือในระดับบุคคลและระดับหน่วยงาน (Kuikka & Nikkarila, 2019)

นอกจากนี้ งานวิจัยด้านพฤติกรรมองค์กรยังพบว่า ความร่วมมือของบุคลากรไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากโครงสร้างหรือกฎระเบียบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของปัจจัยด้านการบริหารและสภาพแวดล้อมการทำงาน เช่น ระบบการสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร และบรรยากาศการทำงานโดยรวม (Sepuru et al., 2021) ด้วยเหตุนี้ ความร่วมมือของบุคลากรจึงมักถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรตามในงานวิจัยที่มุ่งอธิบายอิทธิพลของปัจจัยด้านองค์กรและการบริหารที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของบุคลากร

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความร่วมมือของบุคลากรเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในงานวิจัยด้านการบริหารองค์กร โดยเฉพาะในฐานะผลลัพธ์ของกระบวนการบริหารและปฏิสัมพันธ์ภายในองค์กร ความร่วมมือสะท้อนถึงพฤติกรรมการทำงานร่วมกันที่เอื้อต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร และเหมาะสมที่จะใช้เป็นตัวแปรตามในการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานในบริบทขององค์กรภาครัฐและองค์กรทหาร (Chen & Rainey, 2014)

1.5.2 การสื่อสารภายในองค์กร

การสื่อสารภายในองค์กร (Internal Communication) เป็นแนวคิดสำคัญในงานวิจัยด้านการบริหารองค์กรและพฤติกรรมองค์กร โดยหมายถึงกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร นโยบาย คำสั่ง และข้อเสนอแนะระหว่างบุคลากรภายในองค์กรผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ (Men & Bowen, 2017) นักวิชาการมองว่าการสื่อสารภายในองค์กรไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการส่งผ่านข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วม ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างบุคลากรในองค์กร (Karanges et al., 2015) ในเชิงแนวคิดการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน โดยองค์ประกอบสำคัญที่มักถูกกล่าวถึงในงานวิจัย ได้แก่ ความชัดเจนของข้อมูล ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร การเปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารสองทาง และการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม (Anand et al., 2025)

การสื่อสารสองทางเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์และความรู้สึกมีส่วนร่วมของบุคลากร งานวิจัยพบว่า เมื่อบุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็น ชักถาม หรือให้ข้อมูลย้อนกลับได้ จะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและลดช่องว่างระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงาน (Mishra et al., 2014) นอกจากนี้ ช่องทางการสื่อสารภายในองค์กรยังมีบทบาทต่อประสิทธิภาพของการสื่อสาร งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลและบริบทการทำงานช่วยลดความเข้าใจผิด และเอื้อต่อการประสานงานในการทำงานร่วมกัน (Men & Bowen, 2017) งานวิจัยหลายชิ้นสนับสนุนว่าการสื่อสารภายในองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของบุคลากร เช่น การทำงานเป็นทีมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Abubakar & Ibrahim, 2024) นอกจากนี้ การสื่อสารที่มีคุณภาพยังช่วยลดความขัดแย้งและความเข้าใจคลาดเคลื่อน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความร่วมมือในองค์กร (Wang, 2023) ในบริบทขององค์กรภาครัฐและองค์กรที่มีโครงสร้างการบังคับบัญชาแบบลำดับชั้น การสื่อสารภายในองค์กรมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือของบุคลากร โดยเฉพาะการสื่อสารที่ชัดเจน เปิดเผย และเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล (Curilla et al., 2023)

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารภายในองค์กรเป็นปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความร่วมมือของบุคลากร ทั้งในเชิงแนวคิดและเชิงประจักษ์ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานว่าการสื่อสารภายในองค์กรมีอิทธิพลต่อความร่วมมือของบุคลากรในองค์กร

1.5.3 บรรยากาศการทำงาน

บรรยากาศการทำงาน (Work Climate) เป็นแนวคิดสำคัญในงานวิจัยด้านพฤติกรรมองค์กร ซึ่งสะท้อนถึงการรับรู้และความรู้สึกของบุคลากรต่อสภาพแวดล้อมในการทำงานภายในองค์กร โดยครอบคลุมทั้งด้านนโยบาย การปฏิบัติ รูปแบบความสัมพันธ์ และบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นในองค์กร (Mejia-Chavarria, 2018) นักวิชาการมองว่าบรรยากาศการทำงานเป็นปัจจัยด้านบริบทที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากร และสามารถอธิบายความแตกต่างของพฤติกรรมการทำงานระหว่างองค์กรหรือระหว่างหน่วยงานภายในองค์กรเดียวกันได้ (Wibowo et al., 2025) ในเชิงแนวคิด บรรยากาศการทำงานแตกต่างจากวัฒนธรรมองค์กร โดยบรรยากาศการทำงานเน้นการรับรู้ของบุคลากรต่อสภาพแวดล้อมการทำงานในช่วงเวลาหนึ่ง และมีความยืดหยุ่นสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากแนวทางการบริหารและพฤติกรรมของผู้บังคับบัญชา ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรโดยตรง องค์ประกอบของบรรยากาศการทำงานที่มักถูกกล่าวถึงในงานวิจัย ได้แก่ ความปลอดภัยทางจิตใจ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ความเป็นธรรม และการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันในองค์กร ความปลอดภัยทางจิตใจเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรกล้าแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล และขอความช่วยเหลือโดยไม่กังวลต่อผลกระทบเชิงลบ (Kim et al., 2025) ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม ในขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานก็เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการประสานงานระหว่างบุคลากร ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ ความเป็นธรรมในองค์กร ยังเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการรับรู้ของบุคลากรต่อความเหมาะสมของการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นด้านการตัดสินใจ การมอบหมายงาน หรือการประเมินผล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงบวก เช่น การสนับสนุนเพื่อนร่วมงานและการมีส่วนร่วมในองค์กร (Popovic et al., 2024) ขณะที่การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจในการทำงาน โดยผู้บังคับบัญชาที่ให้การสนับสนุนทั้งด้านงานและด้านจิตใจสามารถส่งเสริมให้บุคลากรมีความพร้อมในการประสานงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น (Pires, 2021) งานวิจัยจำนวนมากสนับสนุนว่าบรรยากาศการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความร่วมมือของบุคลากร โดยบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความไว้วางใจ การสนับสนุน และความเป็นธรรม มีแนวโน้มส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การแบ่งปันข้อมูล และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในองค์กร (Salsabila & Febrianti, 2022; Wibowo et al., 2025) โดยเฉพาะในองค์กรที่ต้องอาศัยการประสานงานอย่างใกล้ชิด บรรยากาศการทำงานที่เหมาะสมสามารถลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกันได้อย่างมีนัยสำคัญ ในบริบทขององค์กรภาครัฐและองค์กรที่มีโครงสร้างแบบลำดับชั้น บรรยากาศการทำงานยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือของบุคลากร แม้ว่าการปฏิบัติงานจะอยู่ภายใต้ระบบคำสั่งและ

ระเบียบที่ชัดเจน แต่สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความไว้วางใจ การสนับสนุน และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร จะช่วยให้การประสานงานและการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น (Quratulain & Al-Hawari, 2021)

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า บรรยากาศการทำงานเป็นปัจจัยด้านบริบทที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความร่วมมือของบุคลากร โดยองค์ประกอบด้านความปลอดภัยทางจิตใจ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความเป็นธรรม และการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าราชการ และพนักงานราชการในกลุ่มกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ กรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ จำนวน 360 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ข้าราชการ และพนักงานราชการในกลุ่มกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำจำนวน 190 คน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจริงจำนวน 220 คน เพื่อเพิ่มความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร หนังสือ วิทยุ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลโดยคณะผู้วิจัย ระหว่าง ตุลาคม 2568 ถึง กุมภาพันธ์ 2569 โดยสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาและขอบเขตการวิจัยแบ่งเป็น 4 ส่วนได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบคำตอบหลายตัวเลือก 2) เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการสื่อสารภายในองค์กร 3) เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบรรยากาศการทำงาน 4) เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความร่วมมือของบุคลากร ซึ่งส่วนที่ 2-4 เป็นคำถามปลายปิด มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยในแต่ละข้อคำถามมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดย 1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหา (IOC : Index of Item Objective Congruence) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ (Rovinelli & Hambleton, 1977) 2) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ได้จากการตรวจสอบการสื่อสารภายในองค์กร 0.893 บรรยากาศการทำงาน 0.887 และความร่วมมือของบุคลากร 0.831 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ถือว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่น สามารถใช้เก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบตามความสะดวก (Convenience Sampling) โดยงานวิจัยผ่านการยกเว้นพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัย เลขที่ IRB-RUS-2568-095

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม และสถิติการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression Analysis) ในการวิเคราะห์สมมติฐาน

3. สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 220 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 53.18) อยู่ในช่วงอายุ 25–34 ปี (ร้อยละ 43.18) มีสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการมากที่สุด (ร้อยละ 49.09) และส่วนใหญ่เคยผ่านการอบรมด้านการสื่อสารหรือการทำงานเป็นทีม (ร้อยละ 67.73)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน และความร่วมมือของบุคลากร

การสื่อสารภายในองค์กร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ความชัดเจนของข้อมูล	4.08	0.72	มาก
ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร	4.07	0.70	มาก
การสื่อสารสองทาง	4.04	0.75	มาก
ช่องทางการสื่อสาร	4.12	0.75	มาก
รวม	4.08	0.64	มาก
บรรยากาศการทำงาน			
ความปลอดภัยทางจิตใจ	4.03	0.77	มาก
ความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน	3.98	0.78	มาก
ความเป็นธรรม	3.95	0.75	มาก
การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา	4.04	0.79	มาก
รวม	4.00	0.70	มาก
ความร่วมมือของบุคลากร	4.02	0.71	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการสื่อสารภายในองค์กร พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 อยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านบรรยากาศการทำงาน พบว่ามีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.00 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70 อยู่ในระดับมาก และความร่วมมือของบุคลากรโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.71 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยการสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน และความร่วมมือของบุคลากร

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	VIF	Tolerance
1. ความชัดเจนของข้อมูล	-									2.42	0.41
2. ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร	0.70	-								3.08	0.32
3. การสื่อสารสองทาง	0.68	0.73	-							3.14	0.31
4. ช่องทางการสื่อสาร	0.60	0.64	0.68	-						2.51	0.39
5. ความปลอดภัยทางจิตใจ	0.54	0.51	0.63	0.65	-					2.55	0.32
6. ความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน	0.52	0.62	0.60	0.64	0.68	-				3.07	0.33
7. ความเป็นธรรม	0.52	0.56	0.48	0.49	0.60	0.71	-			2.66	0.37
8. การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา	0.55	0.57	0.58	0.59	0.63	0.66	0.68	-		2.43	0.41
9. ความร่วมมือของบุคลากร	0.72	0.78	0.78	0.75	0.73	0.77	0.69	0.72	-	-	-

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) พบว่า ตัวแปรอิสระด้านการสื่อสารภายในองค์กร และด้านบรรยากาศการทำงานมีความสัมพันธ์กันอยู่ในช่วง 0.48–0.78 ซึ่งไม่เกินเกณฑ์ 0.80 เมื่อพิจารณาค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 2.42–3.14 และค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.31–0.41 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันสูง (Multicollinearity) (บุญใจ ศรีสถิตยัณรากร, 2553) ดังนั้น จึงสามารถนำไปทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบปัญหา Common Method Bias โดยใช้ Harman's Single Factor Test ผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยกำหนดให้สีกัดองค์ประกอบเพียง 1 องค์ประกอบ และไม่หมุนแกนองค์ประกอบ (Unrotated Factor Solution) ผลการวิเคราะห์พบว่าองค์ประกอบแรก

มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 11.19 และสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ร้อยละ 46.64 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 จึงสามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ไม่มีปัญหา Common Method Bias ในระดับที่รุนแรง

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของอิทธิพลของการสื่อสารภายในองค์กร ต่อความร่วมมือของบุคลากรในกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ

ตัวแปรพยากรณ์	B (Unstandardized)	β (Standardized)	S.E.	t	p-value
(ค่าคงที่)	0.11	-	0.10	1.05	0.29
ความชัดเจนของข้อมูล	0.08	0.10	0.03	2.42	0.02
ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร	0.16	0.20	0.04	4.22	0.01
การสื่อสารสองทาง	0.12	0.16	0.04	3.44	0.01
ช่องทางการสื่อสาร	0.13	0.18	0.03	4.12	0.01
ความปลอดภัยทางจิตใจ	0.08	0.11	0.03	2.60	0.01
ความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน	0.11	0.15	0.03	3.27	0.01
ความเป็นธรรม	0.06	0.09	0.03	2.07	0.04
การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา	0.09	0.13	0.03	3.00	0.01

Adjusted R Square = 0.841, F = 146.00, p-model = 0.001, D.W. stat. = 1.91

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ พบว่า ตัวแปรด้านการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานทุกตัวมีอิทธิพลต่อความร่วมมือของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) อยู่ระหว่าง 0.09–0.20 เมื่อพิจารณาขนาดอิทธิพล พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด ได้แก่ ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร ($\beta = 0.20$) รองลงมาคือ ช่องทางการสื่อสาร ($\beta = 0.18$) และการสื่อสารสองทาง ($\beta = 0.16$) ตามลำดับ นอกจากนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของความร่วมมือของบุคลากรได้ร้อยละ 84.10 (Adjusted $R^2 = 0.841$)

4. อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นด้านการสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน และความร่วมมือของบุคลากรในกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ พบว่า โดยรวมการสื่อสารภายในองค์กรอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ช่องทางการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ความชัดเจนของข้อมูล ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร และการสื่อสารสองทาง ตามลำดับ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานมีระบบการสื่อสารภายในที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูล การประสานงาน และการปฏิบัติงานภายในองค์กรในระดับที่ดี ทั้งนี้ งานวิจัยของ กิระลักษณ์ ชุติกากัญญกุลศิริ และคณะ (2568) ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารภายในองค์กรต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ช่องทางการสื่อสารซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อาจสะท้อนว่าหน่วยงานมีการจัดเตรียมช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและสามารถเข้าถึงได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้บุคลากรสามารถรับข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของหน่วยงานภาครัฐที่ต้องอาศัยการประสานงานภายในอย่างต่อเนื่อง โดยงานวิจัยของ ทัชชกร สัมมะสุต และคณะ (2566) ได้กล่าวถึงความสำคัญของรูปแบบและช่องทางการสื่อสารภายในองค์กรต่อการดำเนินงานของบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ สำหรับความชัดเจนของข้อมูล ซึ่งอยู่ในระดับมาก อาจสะท้อนว่าบุคลากรได้รับข้อมูลที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ซึ่งช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการทำงานและสนับสนุนการประสานงานภายในองค์กร ทั้งนี้ Li et al. (2021) ได้อธิบายถึงบทบาทของการสื่อสารภายในที่โปร่งใสต่อการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร ในส่วนของความสม่ำเสมอของการสื่อสารที่อยู่ในระดับมาก อาจสะท้อนว่าหน่วยงานมีการสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทำให้บุคลากรสามารถรับรู้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานได้อย่าง

ครบถ้วน โดยเฉพาะในองค์กรภาครัฐที่มีโครงสร้างการบังคับบัญชาชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ พิมพ์นก หนูนวล และทองฟู ศิริวงศ์ (2567) ที่กล่าวถึงความสำคัญของกระบวนการสื่อสารภายในองค์กรต่อการดำเนินงานของบุคลากร ขณะที่การสื่อสารสองทาง แม้อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย ซึ่งอาจสะท้อนว่าการเปิดโอกาสให้บุคลากรแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเสนอข้อคิดเห็นยังดำเนินอยู่ภายใต้กรอบของระเบียบและลำดับชั้นขององค์กรภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ศศิวิมล ศาลางาม และจุลติศ คัญทิพ (2568) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารสองทางต่อบรรยากาศเชิงบวกในการทำงานของบุคลากรในองค์กร นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาบรรยากาศการทำงาน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ความปลอดภัยทางจิตใจ ความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน และความเป็นธรรม ตามลำดับ ซึ่งอาจสะท้อนว่าบุคลากรรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานในเชิงบวกและเอื้อต่อการปฏิบัติงานร่วมกันในองค์กร เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ซึ่งอาจสะท้อนถึงบทบาทของผู้บังคับบัญชาในการให้คำแนะนำและสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในองค์กรที่มีโครงสร้างแบบลำดับชั้น เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ซึ่งอาจสะท้อนถึงบทบาทของผู้บังคับบัญชาในการให้คำแนะนำและสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในองค์กรที่มีโครงสร้างแบบลำดับชั้น ทั้งนี้ กมลชนก นิยมสม และพัชรทิพย์ จารุทวีผลบุญกุล (2568) ได้กล่าวถึงบทบาทของการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาต่อบรรยากาศองค์การและการปฏิบัติงานของบุคลากร สำหรับความปลอดภัยทางจิตใจ ซึ่งอยู่ในระดับมาก อาจสะท้อนว่าบุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการทำงานได้ในระดับหนึ่ง ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมองค์การและระเบียบการปฏิบัติงาน โดย แสงเดือน ชันไช และคณะ (2569) ได้อธิบายถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางจิตใจต่อความรู้สึกผูกพันของบุคลากรในองค์กร ด้านความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน ซึ่งอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในหน่วยงาน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะในหน่วยงานที่ต้องอาศัยการประสานงานระหว่างหลายฝ่าย ทั้งนี้ นันทวัฒน์ เสนีย์สิงห์นาถ และคณะ (2564) ได้กล่าวถึงบทบาทของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานต่อการทำงานร่วมกันภายในองค์กร ส่วนความเป็นธรรมในองค์กร แม้อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย อาจสะท้อนว่าบุคลากรรับรู้ความเป็นธรรมในระดับค่อนข้างดี แต่ยังมีประเด็นบางส่วนที่อาจต้องพัฒนาเพิ่มเติม ทั้งนี้ พิมพ์ประภัส นุ่มนิยม และกฤตกร นวกิจไพฑูรย์ (2567) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรับรู้ความเป็นธรรมในองค์กรต่อพฤติกรรมเชิงบวกของบุคลากรในองค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน ต่อความร่วมมือของบุคลากรในกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ พบว่า ปัจจัยการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงาน ทุกตัวมีอิทธิพลต่อความร่วมมือของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการด้านการสื่อสารและสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือในองค์กร ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรณิชา คณาคร และวิรัช พวงเล็ก (2567) พบว่าการสื่อสารภายในองค์กรมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความสม่ำเสมอของการสื่อสารมีอิทธิพลสูงสุด ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าในบริบทของกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างแบบลำดับชั้นและการปฏิบัติงานตามคำสั่ง การสื่อสารที่มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอจะช่วยลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลและสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในหมู่บุคลากร ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นลัทพร ไบเนียม และคณะ (2568) พบว่า ความสม่ำเสมอของการสื่อสารส่งผลต่อความไว้วางใจและประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญในขณะเดียวกัน ช่องทางการสื่อสาร และการสื่อสารสองทาง ก็มีอิทธิพลในระดับสูงเช่นกัน ซึ่งสะท้อนว่าการเปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางที่หลากหลายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กษิณภัทร เศรษฐอุปการ และอัมพน ห่อนาค (2566) พบว่า ช่องทางการสื่อสารและการให้ข้อมูลย้อนกลับมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามในบริบทขององค์กรภาครัฐที่มีลักษณะเป็นทางการสูง การสื่อสารสองทางอาจยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง ทำให้ระดับอิทธิพลยังต่ำกว่าความสม่ำเสมอของการสื่อสาร ส่วนความชัดเจนของข้อมูล พบว่า มีอิทธิพลต่อความร่วมมือของบุคลากรในระดับที่มี

นัยสำคัญ แต่มีขนาดอิทธิพลไม่สูงมาก ซึ่งอาจสะท้อนว่าแม้ข้อมูลจะมีความชัดเจน แต่หากขาดความต่อเนื่องในการสื่อสารหรือการย้ำเตือน ก็อาจไม่เพียงพอในการสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืนในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัมปนาท เหลืองแดง และพรพรหม ขมงาม (2567) พบว่าการสื่อสารภายในองค์กรต้องอาศัยทั้งความชัดเจนและความต่อเนื่องร่วมกันจึงจะส่งผลต่อผลลัพธ์การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยบรรยากาศการทำงาน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน และการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา มีอิทธิพลต่อความร่วมมือในระดับที่ค่อนข้างสูง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการทำงานในหน่วยงานที่ต้องอาศัยการประสานงานอย่างใกล้ชิด การมีความสัมพันธ์ที่ดีและการได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาจะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลิตา รักเจริญ และอมรินทร์ เทวตา (2567) พบว่า การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความผูกพันและผลการปฏิบัติงานของบุคลากร สำหรับ ความปลอดภัยทางจิตใจ พบว่ามีอิทธิพลต่อความร่วมมือในระดับหนึ่ง ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าบุคลากรที่รู้สึกปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็นและการทำงานจะมีแนวโน้มให้ความร่วมมือมากขึ้น อย่างไรก็ตามระดับอิทธิพลที่ไม่สูงมากอาจเกิดจากลักษณะขององค์กรที่มีโครงสร้างแบบลำดับขั้นและมีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน ส่งผลให้การแสดงความคิดเห็นยังอยู่ภายใต้กรอบที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ครองคลัง บำรุงเวช และจันทร์ศรัณย์ ภูติอริวัฒน์ (2568) พบว่าความปลอดภัยทางจิตใจขึ้นอยู่กับบริบทของโครงสร้างองค์กรและภาวะผู้นำ ส่วน ความเป็นธรรม จะมีอิทธิพลต่อความร่วมมือของบุคลากร แต่พบว่ามีขนาดอิทธิพลต่ำที่สุด ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าในบริบทของกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศที่มีระเบียบและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน บุคลากรอาจรับรู้ความเป็นธรรมในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่งผลให้ตัวแปรดังกล่าวมีความแปรปรวนต่ำและไม่สามารถอธิบายความแตกต่างของความร่วมมือได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชณภา ปุณณันท์ และชุนิภา เปิดโลกนิมิต (2567) พบว่าความยุติธรรมในองค์กรไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากร

ประเด็นสำคัญที่พบจากการวิจัยครั้งนี้ คือ ลักษณะของปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อความร่วมมือของบุคลากรมีความแตกต่างจากข้อค้นพบในงานวิจัยทั่วไป โดยเฉพาะการที่ “ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร” มีอิทธิพลสูงกว่าความชัดเจนของข้อมูล ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดในบริบทองค์กรทั่วไปที่มักให้ความสำคัญกับความถูกต้องและความชัดเจนของสารเป็นหลัก

ผลดังกล่าวอาจสะท้อนลักษณะเฉพาะขององค์กรที่มีโครงสร้างแบบลำดับขั้นและการปฏิบัติงานตามคำสั่ง เช่น หน่วยงานทางทหาร ซึ่งการสื่อสารที่มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมลดความคลาดเคลื่อน และรักษาความพร้อมในการปฏิบัติงานมากกว่าการเน้นเพียงความชัดเจนของข้อมูลในแต่ละครั้ง

ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงช่วยขยายองค์ความรู้โดยชี้ให้เห็นว่า “ความสำคัญของการประกอบการสื่อสารภายในองค์กรอาจแตกต่างกันตามบริบทขององค์กร” โดยเฉพาะในองค์กรภาครัฐและหน่วยงานทางทหาร ซึ่งให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของการสื่อสารในฐานะกลไกหลักของความร่วมมือ มากกว่าบริบทขององค์กรเอกชนทั่วไป

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 ควรให้ความสำคัญกับความสม่ำเสมอของการสื่อสาร เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือของบุคลากรมากที่สุด การสื่อสารที่มีความต่อเนื่องและเป็นระบบจะช่วยลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล และสร้างความเข้าใจร่วมในการปฏิบัติงาน

5.1.2 ควรให้ความสำคัญกับช่องทางการสื่อสารและส่งเสริมการสื่อสารสองทาง โดยเน้นการเพิ่มหลากหลายของช่องทางและเปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เสริมสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วม

5.1.3 ควรเร่งพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน เนื่องจากแม้จะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือในระดับค่อนข้างสูง แต่ระดับการรับรู้ยังต่ำกว่าปัจจัยอื่น จึงควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร

5.1.4 ควรส่งเสริมบทบาทของผู้บังคับบัญชาในการสนับสนุนการทำงาน ทั้งในด้านการให้คำแนะนำ การสร้างแรงจูงใจ และการเอื้ออำนวยต่อการทำงานร่วมกัน

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

5.2.1 การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเพิ่มเติมการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่ออธิบายกลไกเชิงลึกของการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานที่มีต่อความร่วมมือของบุคลากร ซึ่งการใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่สามารถสะท้อนบริบทเชิงพฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์กรได้อย่างครบถ้วน

5.2.2 การศึกษาครั้งต่อไปควรพิจารณาการออกแบบการวิจัยแบบเชิงเวลา (Longitudinal Study) เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ และความร่วมมือของบุคลากรในระยะยาว เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional) ซึ่งยังไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลได้อย่างชัดเจน รวมทั้งอาจช่วยตรวจสอบเสถียรภาพของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแต่ละช่วงเวลาได้ดียิ่งขึ้น

5.2.3 แม้งานวิจัยครั้งนี้จะพบว่าตัวแปรด้านการสื่อสารภายในองค์กรและบรรยากาศการทำงานสามารถอธิบายความร่วมมือของบุคลากรได้ในระดับสูง ($\text{Adjusted } R^2 = 0.841$) แต่การศึกษาครั้งต่อไปควรตรวจสอบความคงทนของแบบจำลอง (Model Robustness) ในบริบทของหน่วยงานประเภทอื่น หรือใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล (Multi-source Data) เพื่อช่วยยืนยันเสถียรภาพของแบบจำลองและลดข้อจำกัดด้าน Common Method Bias

5.2.4 การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างไปยังหน่วยงานหรือองค์กรประเภทอื่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ในบริบทที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเปรียบเทียบระหว่างองค์กรภาครัฐ องค์กรกึ่งทหาร และองค์กรภาคเอกชน ซึ่งอาจมีลักษณะวัฒนธรรมองค์กรและรูปแบบการบริหารที่แตกต่างกัน

5.2.5 การศึกษาครั้งต่อไปอาจพิจารณาศึกษาบทบาทของตัวแปรด้านความเป็นธรรมในองค์กรในลักษณะของตัวแปรแทรก (Mediator) หรือตัวแปรกำกับ (Moderator) เพื่ออธิบายกลไกความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารภายในองค์กร บรรยากาศการทำงาน และความร่วมมือของบุคลากรให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าปัจจัยดังกล่าวมีระดับอิทธิพลต่ำกว่าตัวแปรอื่น แม้ยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม

7. เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก นิยะสม, และพัชรทิพย์ จารุทวีมลกุล. (2568). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของบรรยากาศองค์การและสมรรถนะในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านหน้า: การศึกษาความผูกพันต่อองค์การในฐานะตัวแปรต้นกลาง. *วารสารการจัดการใช้คุณค่าและกลยุทธ์ธุรกิจ*, 4(3), 1-21.
- กษิณภัทร เศรษฐอุปการ, และอัมพน ห่อนาค. (2566). การสื่อสารในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท โฮง ลิน ซาน คอนสตรัคชั่น จำกัด. *วารสารพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่*, 8(3), 178-190.
- กัมปนาท เหลืองแดง, และพรพรหม ชมงาม. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารภายในองค์กรกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานจัดจ้าง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน). *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 14(3), 131-140.
- กิริลักษณ์ ขุดิกายจันกุลศิริ, สุรเกียรติ์ ปรีชาตินนท์, และชุตติกร ปรงเกียรติ. (2568). สมรรถนะการสื่อสารภายในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานบุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ*, 6(2), 130-147.
- ครองคลัง บำรุงเวช, และจันทร์ศมภ์ ภูติธริวัฒน์. (2568). ปัจจัยและแนวทางการใช้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 8(5), 192-208.

- ชนภา ปุณณันท์, และชุนิภา เป็ดโลกนิมิต. (2567). ความยุติธรรมในองค์กร ภาวะผู้นำที่แท้จริง และความพึงพอใจในงานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 9(3), 652–670.
- ชาลิตา รักเจริญ, และอมรินทร์ เทวตา. (2567). อิทธิพลของการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรและจากผู้บังคับบัญชาและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของพนักงานในสำนักงานสรรพากรแห่งหนึ่ง. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 6(2), 242–259.
- ทัชชกร สัมมะสุต, ปิยะดา อุกะโชค, วารุณี ตันติวาศวณิช, วราภรณ์ ด่านศิริ, และบุศยรินทร์ กองแก้ว. (2566). รูปแบบการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานภายในหน่วยงานของรัฐ: กรณีศึกษาสถานีดารวจภูธรในเขตภาคตะวันออก ประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 14(1), 245–257.
- นลัทพร ไบเนียม, บัณฑิตา บุญประถัมภ์, สุภาพร ศรีธาศาครัง, อรรถพนธ์ อัมวิทย์ยุทธ, และจรัสวรรณ จันทลา. (2568). การสื่อสารภายในองค์กร ความไว้วางใจในการทำงาน และประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทให้บริการโทรคมนาคมแห่งหนึ่ง. *วารสารศิลปศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี*, 2(2), 32–44.
- นันทณัฏฐ์ เสนีย์สิงห์นาถ, พิชัย ลัทธศักดิ์ศิริ, ชรินทร์ วิชุลลดา, พิชัย ทรัพย์เกิด, และวินัย เกษมวุฒิชัย. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในการทำงานกับประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทสหพัฒนาพิบูลจำกัด (มหาชน). *วารสารรัชต์ภักย์*, 15(43), 281–292.
- บุญใจ ศรีสถิตนารุณ. (2553). *ระเบียบวิธีวิจัยทางการพยาบาล* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ยูแอนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สุวีริยาสาส์น.
- พิมพ์ชนก หนูนวล, และทองฟู ศิริวงศ์. (2567). รูปแบบการสื่อสารภายในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทผลิตสื่อเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 3(1), 15–28.
- พิมพ์ประภัส นุมนิยม, และกฤตกร นวกิจไพฑูรย์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานรัฐวิสาหกิจ: บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร. *วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม*, 11(3), 19–34.
- ศศิวิมล ศาลางาม, และจุลดิศ คัญทัพ. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารภายในสถานศึกษาอย่างสมมาตรและความสุขในที่ทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 15(3–4), 2359–2371.
- แสงเดือน ชันไช, อรอนงค์ วิชัยคำ, และชญาภา แสนหลวง. (2569). ความปลอดภัยทางจิตและความผูกพันต่อองค์กรของพยาบาลในโรงพยาบาลตติยภูมิ. *พยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 53(1), 182–194.
- อรณิชา คณาคร, และวีรพงษ์ พวงเล็ก. (2567). การสื่อสารภายในองค์กร แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของบุคลากรโรงพยาบาลศรีสะเกษ. *วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิด้า*, 10(3), 46–60.
- Abubakar, A. A., & Ibrahim, B. (2024). Role of internal communication strategies on employee engagement: A case study of Al-Qalam University Katsina. *Journal of Management and Business: Research and Practice*, 16(2). <https://doi.org/10.54933/jmbpr-2024-16-2-4>
- Anand, A., Sinitsyna, E., Shantakumar, V. P., Lasakova, A., & Oyner, O. K. (2025). The role of ethics in organizational internal communication: A synthesis and agenda. *FIIIB Business Review*. <https://doi.org/10.1177/23197145241305685>
- Balliet, D., & Van Lange, P. A. M. (2013). Trust, conflict, and cooperation: A meta-analysis. *Journal of Conflict Resolution*, 57(6), 1090–1120. <https://doi.org/10.1177/0022002713490970>

- Chen, C.-A., & Rainey, H. G. (2014). Personnel formalization and the enhancement of teamwork: A public–private comparison. *Public Management Review*, 16(7), 945–968.
<https://doi.org/10.1080/14719037.2013.770057>
- Curilla, S., Morales, J., Poma, W., & Vicente-Ramos, W. (2023). Influence of internal communication on the organizational climate of a local educational management unit in Peru. *Business: Theory and Practice*, 24(1), 93–101. <https://doi.org/10.3846/btp.2023.16358>
- Jankelova, N., Joniakova, Z., & Misun, J. (2021). Innovative work behavior--A key factor in business performance? The role of team cognitive diversity and teamwork climate in this relationship. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(4), 185. <https://doi.org/10.3390/jrfm14040185>
- Karanges, E., Johnston, K., Beatson, A., & Lings, I. (2015). The influence of internal communication on employee engagement: A pilot study. *Public Relations Review*, 41(1), 129–131.
<https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2014.12.003>
- Kim, H., Im, J., & Shin, Y. H. (2025). Restaurant employees' thriving at work: The roles of psychosocial safety climate and self-compassion. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 26(4), 848–872. <https://doi.org/10.1080/15256480.2024.2377150>
- Kuikka, V., & Nikkarila, J.-P. (2019). Cooperation and leadership in military organisations modelled with methods of social network analysis. In *Proceedings of the 2019 International Conference on Military Communications and Information Systems (ICMCIS)* (pp. 1-7). IEEE.
<https://ieeexplore.ieee.org/document/8842787>
- Li, J.-Y., Sun, R., Tao, W., & Lee, Y. (2021). Employee coping with organizational change in the face of a pandemic: The role of transparent internal communication. *Public Relations Review*, 47(1), 101984. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2020.101984>
- Mejía-Chavarría, A. I. (2018). Revisión de la literatura de clima organizacional, estado del arte. *Tecnociencia Chihuahua*, 12(3), 170–181. <https://doi.org/10.54167/tch.v12i3.191>
- Men, R. L., & Bowen, S. A. (2017). *Excellence in internal communication management*. Business Expert Press.
- Mishra, K., Boynton, L., & Mishra, A. (2014). Driving employee engagement: The expanded role of internal communications. *International Journal of Business Communication*, 51(2), 183–202.
<https://doi.org/10.1177/2329488414525399>
- Pires, M. L. (2021). The impact of supervisor support on employee-related outcomes through workengagement. In M. H. Bilgin et al. (Eds.), *Eurasian business perspectives* (pp. 3–18). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-65085-8_1
- Popovic, E., Savic, M., & Rakic, J. D. (2024). Organizational justice, job characteristics, and organizational climate as predictors of employee engagement in the private sector. *SCIENCE International Journal*, 3(3), 27–31. <https://doi.org/10.35120/sciencej0303027p>
- Quratulain, S., & Al-Hawari, M. A. (2021). Interactive effects of supervisor support, diversity climate, and employee cynicism on work adjustment and performance. *International Journal of Hospitality Management*, 93. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102803>
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research*, 2, 49–60.

- Salsabila, A. Z., & Febrianti, R. A. M. (2022). Understanding the antecedents of workplace happiness. *Fair Value: Jurnal Ilmiah Akuntansi dan Keuangan*, 4(9), 3957–3964.
- Sanders, K. (2009). Cooperative behaviours in organizations. In R. L. Morrison, & S. L. Wright (Eds.), *Friends and enemies in organizations* (pp. 101-121). Palgrave Macmillan UK.
https://doi.org/10.1057/9780230248359_6
- Sepuru, M., Musonda, I., & Okoro, C. S. (2021). An assessment of factors influencing collaboration impacts on organisational performance: A review. In S. M. Ahmed et al. (Eds.), *Collaboration and integration in construction, engineering, management and technology* (pp. 321–325). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-48465-1_54
- Wang, Y. (2023). Internal communication and organizational performance: A systematic literature review. *Journal of Organizational Communication*, 15(2), 45–60.
- Wibowo, U. D. A., Ramadhan, T. R. S. Y., & Yantika, K. R. (2025). The impact of organizational climate on organizational citizenship behavior (OCB) in a multicultural work environment. *Smart International Management Journal*, 2(1), 1–9.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper and Row.

วัฒนธรรมอาหารและวิถีสุขภาวะที่สะท้อนในศิลปะพุทธศาสนานิกายเซน : กรณีศึกษาวัดฉงจู้ มณฑลยูนนาน

Food Culture and Well-Being Reflected in Zen Buddhist Art: A Case Study of Chongzhu Temple, Yunnan Province

กัวเซิง เลย์^{1*} รติ พันธูปากร² และพงศ์เดช ไชยคุตร³

Guosheng Lei ^{1*} Poradee Panthupakorn² and Pongdej Chaiyakut³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาลำดับเหตุการณ์ของพุทธศาสนานิกายเซน (2) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าวัฒนธรรมด้านอาหารและวิถีสุขภาวะที่สะท้อนอยู่ในผลงานพุทธศิลป์ของวัดฉงจู้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาจากเอกสาร การสำรวจภาคสนาม (Field Research) การวิเคราะห์ทางศิลปะพุทธศาสนา และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า (1) พุทธศาสนานิกายเซนมีจุดกำเนิดราวคริสต์ศตวรรษที่ 6 จากการผสมผสานแนวคิดพุทธศาสนาจากอินเดียเข้ากับวัฒนธรรมจีน โดยมีพระโพธิธรรมเป็นผู้เผยแผ่ แนวคิดสำคัญของนิกายเซนเน้นการเข้าถึงธรรมะผ่านการปฏิบัติโดยตรง ไม่ยึดติดตัวอักษรหรือคัมภีร์ ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง นิกายเซนได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้พุทธศิลป์เปลี่ยนบทบาทจากการเล่าเรื่องทางศาสนาไปสู่การถ่ายทอดวิถีชีวิตและสภาวะการปฏิบัติ ซึ่งเป็นบริบทสำคัญของการก่อรูปวัดฉงจู้และผลงานพุทธศิลป์ภายในวัด (2) ศิลปะพุทธศาสนานิกายเซนของวัดฉงจู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารและวิถีสุขภาวะผ่านโครงสร้างเชิงพื้นที่ สัญลักษณ์ และระเบียบทางทัศนศิลป์ โดยยกระดับการบริโภคอาหารจากกิจกรรมในชีวิตประจำวันสู่กระบวนการปฏิบัติภาวนา วัฒนธรรมอาหารมังสวิรัต การดื่มชา และจริยธรรมแห่งสติถูกสื่อผ่านสัญลักษณ์ เช่น บาตร ทำทาง และการใช้พื้นที่ว่าง ซึ่งสะท้อนความสมดุลระหว่างกายและจิต แนวคิดดังกล่าวยังได้รับการแปลความหมายและต่อยอดในงานจิตรกรรมร่วมสมัย ทำให้วิถีสุขภาวะของพุทธศาสนานิกายเซนสามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบภายใต้กรอบทัศนศิลป์ร่วมสมัย

คำสำคัญ : วัดฉงจู้ ศิลปะพุทธศาสนา วัฒนธรรมอาหาร วิถีสุข

^{1*}สาขาทัศนศิลป์ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University

E-mail: 66810046@go.buu.ac.th

²สาขาทัศนศิลป์ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University

E-mail: poradee@buu.ac.th

³ สาขาทัศนศิลป์ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University

E-mail: pongdej.c@cmu.ac.th

*Corresponding Author

Abstract

This research aims (1) to examine the developmental stages of Zen Buddhism considering the religious and cultural values reflected in the Buddhist art of Chongzhu Temple; and (2) to analyze the food culture and well-being Practices as represented in the Buddhist art of Chongzhu Temple. A qualitative research approach was employed, including documentary research, field surveys, Buddhist art analysis, and a review of relevant literature. The findings reveal that (1) Zen Buddhism originated around the 6th century CE through the integration of Buddhist philosophy from India with Chinese culture, with Bodhidharma recognized as its principal transmitter. The core concept of Zen emphasizes direct realization of the Dharma through practice, without reliance on scriptures or textual interpretation. During the Tang Dynasty, Zen Buddhism was systematized, with an emphasis on practice in everyday life. This development led Buddhist art to shift from narrative religious storytelling toward the representation of daily life and states of spiritual practice, forming an essential context for the establishment of Chongzhu Temple and the Buddhist art within it. (2) The Zen Buddhist art of Chongzhu Temple conveys food culture and health-oriented practices through spatial structures, symbolism, and visual order. Food consumption was elevated from an ordinary daily activity to a form of meditative practice. Vegetarian food culture, tea drinking, and the ethics of mindfulness are expressed through symbolic elements such as alms bowls, bodily gestures, and the use of space, reflecting a balance between body and mind. These concepts have been reinterpreted and extended in contemporary painting, allowing the well-being practices in Zen Buddhism to be systematically explained within the framework of contemporary visual art.

Keywords: Chongzhu Temple, Buddhist Art, Food Culture, Well-Being Practices

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

พระพุทธศาสนานิกายเซนได้ก่อรูปขึ้นในบริบทของประเทศจีนในฐานะระบบการปฏิบัติที่ผสมผสานการฝึกจิตวิญญูญาณเข้ากับชีวิตประจำวันอย่างลึกซึ้ง แตกต่างจากพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมที่เน้นการอธิบายคัมภีร์และการศึกษาหลักคำสอนเป็นศูนย์กลาง เซนให้ความสำคัญกับการบรรลุธรรมผ่านพฤติกรรมทางกาย จังหวะชีวิตประจำวัน และการพิจารณาภายใน โดยบูรณาการอิริยาบถต่าง ๆ เช่น การเดิน การยืน การนั่ง และการนอน เข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการปฏิบัติทั้งหมด การปฏิบัติธรรมจึงเกิดขึ้นผ่านการตระหนักรู้ในกิจวัตรประจำวัน การยับยั้งควบคุมตนเอง และการใคร่ครวญอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่ความมั่นคงและการพัฒนาทั้งทางกายและจิตใจ (Yang, 2009)

ภายใต้โครงสร้างการปฏิบัติของนิกายเซน การบริโภคอาหารมิได้เป็นเพียงกิจกรรมเพื่อการดำรงชีวิต หากแต่เป็นสื่อสำคัญในการปรับประสานกาย ลมหายใจ และจิตใจ ผ่านการกำหนดประเภทอาหาร วิธีการรับประทาน และจังหวะเวลาในการบริโภค ผู้ปฏิบัติสามารถฝึกความรู้จักประมาณตน ความมีสติ และความตื่นรู้อย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้การรับประทานอาหารกลายเป็นกระบวนการปฏิบัติทางจิตวิญญูญาณในชีวิตประจำวัน (Chen, 2017a)

วัดฉงจู้ ในเขตซีซาน เมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนานิกายเซนที่มีความโดดเด่นทั้งในมิติทางสังคม ประวัติศาสตร์ และศิลปกรรม โดยมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชน และสะท้อนพัฒนาการของพุทธศาสนาในภูมิภาคยูนนานอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีลักษณะสถาปัตยกรรมและการจัดพื้นที่ที่สอดคล้องกับภูมิประเทศและแนวคิดแบบเซน ซึ่งเอื้อต่อการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นองค์รวม (Huang, 2014)

ด้วยเหตุนี้ วัดฉงจู่จึงมีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจการบูรณาการระหว่างวิถีชีวิต การปฏิบัติธรรม และวัฒนธรรมในบริบทจริง (Huang, 2014)

ประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังหัวข้อพระอรหันต์ในวัดฉงจู่ได้ถ่ายทอดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมและการบริโภคอาหารออกมาในรูปของภาษาทัศนศิลป์ องค์ประกอบซ้ำ ๆ เช่น บาตร ฉากการรับประทานอาหาร ท่าทางกาย และบริบทเชิงพื้นที่ ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกิจวัตรประจำวันเข้ากับจริยธรรมและสภาวะทางจิตวิญญาณ ทำให้แนวคิดนามธรรมของการปฏิบัติธรรมได้รับการนำเสนออย่างเป็นรูปธรรม และขึ้นำการรับรู้ของผู้ชมต่อความสัมพันธ์ระหว่างกายใจ และการดำเนินชีวิต (Li & Zheng, 2021)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยด้านศิลปะพุทธศาสนานิกายเซนส่วนใหญ่มีมุมมองเน้นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ รูปแบบศิลปะ และมิติทางความคิด ขณะที่การนำเสนอการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมอาหาร ผ่านภาษาทัศนศิลป์ รวมถึงความเชื่อมโยงกับการปฏิบัติธรรมและวิถีสุขภาวะ ยังขาดการศึกษาเชิงลึกอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในระดับของภาพเฉพาะและระบบสัญลักษณ์ทางทัศนศิลป์ (Zhang, 2018)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาพัฒนาการของพระพุทธรูปศาสนานิกายเซน วิเคราะห์วัฒนธรรมอาหาร การปฏิบัติธรรม และวิถีสุขภาวะ พร้อมอธิบายการสร้าง ความหมายของวัฒนธรรมอาหารในศิลปะพุทธศาสนานิกายเซนในฐานะระบบทัศนศิลป์ที่ขึ้นำการปฏิบัติและการดูแลกายใจ ตลอดจนเสนอกรอบการวิเคราะห์เชิงทัศนศิลป์เพื่อการถอดแปล การปรับใช้ และการสร้างสรรค์ภาษาภาพในงานจิตรกรรมร่วมสมัย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาลำดับเหตุการณ์ของพุทธศาสนานิกายเซน

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าวัฒนธรรมด้านอาหารและวิถีสุขภาวะที่สะท้อนอยู่ในผลงานพุทธศิลป์ของวัดฉงจู่

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา: ขอบเขตด้านเนื้อหา: การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง วัฒนธรรมอาหารกับวิถีสุขภาวะที่สะท้อนในศิลปะพุทธศาสนานิกายเซน โดยเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ที่ปรากฏในผลงานพุทธศิลป์ภายในวัดฉงจู่ ได้แก่ ประติมากรรมพระอรหันต์ จิตรกรรมฝาผนัง และสัญลักษณ์ทางศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติธรรมของนิกายเซน ทั้งนี้ การศึกษามุ่งตีความผ่านกรอบแนวคิดด้าน สัญลักษณ์ (Semiotics) และทฤษฎีศิลปะพุทธศาสนา เพื่ออธิบายการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมอาหารและแนวคิดเรื่องสุขภาวะในบริบทของศิลปะนิกายเซน รวมทั้งเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์ไปสู่แนวทางการประยุกต์ใช้ในงานจิตรกรรมร่วมสมัย

ขอบเขตด้านพื้นที่: การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นวัดฉงจู่ (Chongzhu Temple) ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมุ่งศึกษาศิลปกรรมภายในวัด ได้แก่ ประติมากรรมพระอรหันต์ จิตรกรรมฝาผนัง และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมของนิกายเซน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการสะท้อนแนวคิดทางศาสนา วัฒนธรรมอาหาร และวิถีสุขภาวะในพุทธศาสนา ทั้งนี้ วัดฉงจู่ได้รับการคัดเลือกเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีความโดดเด่นทั้งในมิติทางสังคมและประวัติศาสตร์ ในฐานะศูนย์กลางการปฏิบัติธรรมของนิกายเซนในภูมิภาคยูนนาน อีกทั้งยังมีลักษณะสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สะท้อนแนวคิดแบบเซนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการจัดวางพื้นที่และงานศิลปกรรมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากพื้นที่อื่น จึงเหมาะสมในการใช้เป็นกรณีศึกษา

2. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการศึกษาจากเอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการวิเคราะห์ทางด้านศิลปะพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดพุทธศาสนานิกายเซน ศิลปะพุทธศาสนา วัฒนธรรมอาหาร และวิถีสุขภาวะ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมอาหารกับการปฏิบัติธรรมตามแนวทางเซน โดยเลือกวัดฉงจู่ มณฑลยูนนาน เป็นพื้นที่ศึกษาเฉพาะ และทำการสังเกตบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับประติมากรรมพระอรหันต์ จิตรกรรมฝาผนัง และพื้นที่การปฏิบัติธรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเชิงเอกสารศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เอกสารด้านศิลปะพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระอรหันต์ 10 องค์แห่งวัดฉงจูโดยตรง ส่วนการวิจัยภาคสนามใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 รูป/คน ได้แก่ พระอธิการวัดพระผู้รับผัดขอบด้านอาหารภายในวัด และศิลปินผู้สร้างสรรค์งานศิลปะภายในวัด โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดด้านสัญวิทยา (Semiotics) สุนทรียศาสตร์ทางพุทธศิลป์ และการวิเคราะห์ภาพทางศิลปะ (Visual Analysis) เพื่อศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ขององค์ประกอบทางทัศนศิลป์ เช่น ท่าทาง สีหน้า สี เครื่องใช้ องค์ประกอบภาพ และการใช้พื้นที่ว่าง ซึ่งสะท้อนแนวคิดด้านวัฒนธรรมอาหาร วิถีสุขภาวะ ความเรียบง่าย ความมีสติ และการฝึกตนตามแนวทางพุทธศาสนา นิกายเซน ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ถูกนำมาเชื่อมโยงกับบริบทของจิตรกรรมร่วมสมัย เพื่ออภิปรายแนวทางการประยุกต์ภาษาทัศนศิลป์จากศิลปะพุทธศานานิกายเซนสู่การสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสำรวจภาคสนาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการวิเคราะห์ผลงานศิลปะพุทธศาสนา รวมถึงการบันทึกภาพถ่ายและบันทึกภาคสนาม เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์และตีความทางศิลปะงานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการศึกษาจากเอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการวิเคราะห์ทางด้านศิลปะพุทธศาสนา

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ลำดับเหตุการณ์พุทธศานานิกายเซนและพุทธศิลป์วัดฉงจู

พุทธศานานิกายเซนมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องและซับซ้อน โดยเริ่มต้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 6 จากการถ่ายทอดพุทธศาสนาจากอินเดียสู่จีนผ่านพระภิกษุชาวอินเดียคือ พระโพธิธรรม ซึ่งถือเป็นระยะ “ก่อตัว” (formation stage) ของนิกายเซน ในช่วงนี้ แนวคิดหลักยังคงยึดโยงกับพุทธศาสนาแบบมหายาน แต่เริ่มเน้นวิธีการเข้าถึงธรรมะผ่านการปฏิบัติภายในจิตใจ โดยมีหลักสำคัญคือ “ไม่ยึดติดตัวอักษร ชัดตรงสู่จิตใจ” อันสะท้อนการเบี่ยงจากการศึกษาคัมภีร์ไปสู่ประสบการณ์ตรง

ในระยะต่อมา โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ถัง (คริสต์ศตวรรษที่ 7-9) นิกายเซนเข้าสู่ช่วง “การพัฒนาและแตกแขนง” (development and systematization stage) โดยพระเถระสำคัญ เช่น พระฮุยเหิง ได้วางรากฐานแนวคิดเรื่อง “การตรัสรู้ฉับพลัน” (sudden enlightenment) ซึ่งเน้นว่ามนุษย์สามารถเข้าถึงธรรมะได้ในชีวิตประจำวันโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการแบบลำดับขั้น แนวคิดดังกล่าวทำให้เซนมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากนิกายอื่น และเริ่มแพร่กระจายไปในสังคมจีนในวงกว้าง

เมื่อเข้าสู่ระยะ “การผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น” (cultural integration stage) นิกายเซนได้หลอมรวมเข้ากับแนวคิดของลัทธิเต๋าและขงจื้อ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงแนวคิดและรูปแบบการแสดงออกทางศิลปะ กล่าวคือ พุทธศิลป์เซนเริ่มเปลี่ยนจากการถ่ายทอดพุทธประวัติหรือเรื่องราวเชิงศาสนา ไปสู่การสื่อ “สภาวะจิต” ความว่าง ความเรียบง่าย และความเป็นธรรมชาติ ผ่านองค์ประกอบทางศิลปะที่ลดทอนรายละเอียด เน้นความนิ่ง สงบ และสมดุล ภายใต้พัฒนาการดังกล่าว วัดฉงจูจึงถือกำเนิดขึ้นในฐานะพื้นที่ที่สะท้อนระยะ “การตกผลึก” (maturation stage) ของนิกายเซน โดยพุทธศิลป์ภายในวัดมิได้เป็นเพียงสื่อทางศาสนา หากแต่เป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติที่เชื่อมโยงศิลปะเข้ากับชีวิตประจำวันอย่างแนบแน่น ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม การจัดวางพื้นที่ และองค์ประกอบเชิงสุนทรียภาพที่เรียบง่ายแต่ลุ่มลึก ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแก่นของเซนที่มองว่าธรรมะสามารถปรากฏอยู่ในกิจวัตรประจำวัน รวมถึงวัฒนธรรมอาหารและวิถีสุขภาวะ ซึ่งต่อมาได้ถูกนำเสนอผ่านรูปแบบเชิงภาพอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าพื้นที่ที่ทำการศึกษามณฑลยูนนานแม้จะไม่ใช่ศูนย์กลางกำเนิดของนิกายเซนโดยตรงเหมือนมณฑลเหอหนานหรือเจียงซี แต่มีความสำคัญต่อพุทธศานานิกายเซนในฐานะพื้นที่ที่สะท้อนการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา วัฒนธรรมจีน และธรรมชาติอย่างเด่นชัด เนื่องจากยูนนานเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและศาสนามาแต่โบราณ ทำให้แนวคิดเซน

ที่เน้นความเรียบง่าย ความสงบ และการปฏิบัติในชีวิตประจำวันสามารถพัฒนาและสืบทอดได้อย่างชัดเจน อีกทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของศูนย์ยังสอดคล้องกับแนวคิดเซนที่มุ่งเน้นความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จึงทำให้วัดฉงจู้เป็นพื้นที่สำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์และพัฒนาการของวัฒนธรรมเซนทั้งด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตได้อย่างชัดเจน

3.2 วัฒนธรรมอาหารในศิลปะพุทธศาสนานิกายเซนของวัดฉงจู้

ทฤษฎีด้านสัญวิทยาและแนวคิดว่าด้วยหนทางสู่วิถีสุขภาวะของนิกายเซน เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ช่วยอธิบายความหมายเชิงลึกของวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏในศิลปะพุทธศาสนา โดยทฤษฎีสัญวิทยา (Semiotics) มุ่งศึกษาความหมายของ “สัญลักษณ์” ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น วัตถุ พื้นที่ ทำทาง และพิธีกรรม ซึ่งสามารถตีความได้ว่าอาหารและเครื่องใช้ในศิลปะมิได้ทำหน้าที่เพียงตอบสนองความต้องการทางกายภาพ แต่ยังสื่อถึงคุณค่าทางจิตวิญญาณ ความเรียบง่าย ความมีสติ และการฝึกตนตามแนวทางเซน

ขณะเดียวกัน แนวคิดว่าด้วยหนทางสู่วิถีสุขภาวะของนิกายเซนให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล การตระหนักรู้ในปัจจุบันขณะ และการปฏิบัติธรรมผ่านกิจวัตรประจำวัน รวมถึงการรับประทานอาหาร ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกจิตและการเข้าถึงภาวะแห่งความสงบ ซึ่งวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏในศิลปะพุทธศาสนาของวัดฉงจู้ มิได้ถูกนำเสนอในรูปแบบของการเล่าเรื่องเชิงบรรยาย หากแต่ได้รับการถ่ายทอดผ่านโครงสร้างเชิงพื้นที่ สัญลักษณ์ของเครื่องใช้และทำทางแห่งการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ กลไกการนำเสนอเชิงทัศนศิลป์ดังกล่าวทำให้อาหารถูกแปรเปลี่ยนจากกิจกรรมในชีวิตประจำวันไปสู่เส้นทางแห่งการบำเพ็ญเพียรและยกระดับขึ้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดว่าด้วยหนทางสู่สุขภาวะ

3.2.1 พื้นที่วัดทางทัศนศิลป์ของการปฏิบัติผ่านอาหาร

ในผังพื้นที่โดยรวมของวัดฉงจู้ ศาลาฉัน (โรงทาน) หอพระอรหันต์และพื้นที่การปฏิบัติสมาธิ มิได้แยกขาดจากกันตามหน้าที่ หากแต่ร่วมกันก่อรูปเป็นระบบการปฏิบัติที่ทำหน้าที่กำกับจังหวะของกายและใจอย่างเป็นองค์รวม ศาลาฉันได้รับการออกแบบทั้งในด้านขนาดพื้นที่และกลยุทธ์การตกแต่งให้ลดทอนการกระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างตั้งใจ ลักษณะทางทัศนศิลป์ที่เรียบง่ายและเป็นระเบียบนี้ ทำให้การบริโภคอาหารถูกดึงออกจากตรรกะแห่งความเพลิดเพลินทางโลกและเปลี่ยนบทบาทไปสู่การเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนการพิจารณาภายในและการตระหนักรู้ตนเอง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภาพพื้นที่และสภาพแวดล้อมการปฏิบัติด้านอาหารของวัดฉงจู้

ที่มา : ผู้แต่ง

จากมุมมองเชิงสัญลักษณ์ พื้นที่ของศาลาฉันเองทำหน้าที่เป็น “กลไกการกำกับแบบไร้เสียง” ซึ่งชี้แนะให้ท่าทางของร่างกายและสภาวะทางจิตใจเกิดการปรับจนไปพร้อมกันผ่านระเบียบทางทัศนศิลป์ ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างพื้นที่ ร่างกาย การบริโภคอาหารดังกล่าว สะท้อนแนวคิดว่าด้วยหนทางสู่วิถีสุขภาวะของนิกายเซน ที่บูรณาการการรับประทานอาหารเข้าไว้ในระบบการปฏิบัติอย่างเป็นองค์รวม (Huang, 2014)

3.2.2 วัฒนธรรมอาหารในพื้นที่

วัฒนธรรมอาหารของวัดฉงจู้มีรากฐานมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิภาคของมณฑลยูนนานและชนบท การปฏิบัติของพุทธศาสนานิกายเซน โดยเน้นอาหารมังสวิรัตเป็นหลัก เลือกใช้ธัญพืช ถั่ว ผักตามฤดูกาลและพืชพื้นถิ่นจากธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับความเรียบง่าย ความพอดีและการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับจังหวะของธรรมชาติ การดื่มชาประจำวันภายในวัดดำเนินผ่านกระบวนการชงและการดื่มร่วมกันซึ่งมีบทบาทในการปรับสมดุลของร่างกาย จิตใจและสภาวะการปฏิบัติของผู้บำเพ็ญเพียร

การฉันอาหารของพระสงฆ์จัดขึ้นในศาลาฉันซึ่งมีลักษณะเรียบง่ายและเป็นระเบียบ พื้นที่ดังกล่าวร่วมกับจังหวะการฉันที่เป็นหนึ่งเดียวช่วยส่งเสริมการเจริญสติในการบริโภคอาหาร ขณะเดียวกันโรงทานและสถานที่ประกอบอาหารทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญของระบบอาหารในวัดโดยโรงทานสะท้อนหลักจริยธรรมด้านการให้ทานและความเมตตา ส่วนสถานที่ประกอบอาหารอาศัยการแบ่งหน้าที่และการทำงานอย่างมีแบบแผน ทำให้กิจกรรมด้านอาหารทั้งหมดหลอมรวมเข้ากับระเบียบแห่งการปฏิบัติทางศาสนา ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพอาหารมังสวิรัตในวัดและบรรยากาศการฉันชา

ที่มา : ผู้แต่ง

3.2.3 สติรู้ตัวและจริยธรรมในวัฒนธรรมอาหาร

ภาพแทนของอาหารมังสวิรัตและเครื่องดื่มประเภทชาที่ปรากฏซ้ำในงานทัศนศิลป์ของวัดฉงจู้ได้เป็นการบันทึกเนื้อหาอาหารอย่างเป็นกลาง หากแต่เป็นการแปรความหมายเชิงทัศนศิลป์ของแนวคิดเรื่อง “การรับประทานอาหารอย่างมีสติ” ประเพณีวัตถุดิบที่จำกัด รูปแบบการจัดวางที่เรียบง่ายและยับยั้ง รวมถึงการปรากฏซ้ำของบาตรและอุปกรณ์ชงชา ร่วมกันก่อรูปเป็นระบบสัญลักษณ์ที่เน้นคุณค่าของความพอดี ความยับยั้งชั่งใจ และความสำนึกในคุณค่า (ความกตัญญูรู้คุณ) (Chen, 2017b)

ในระบบดังกล่าว พฤติกรรมการบริโภคอาหารถูกนิยามใหม่จากการเป็นเพียง “การสนองความปรารถนา” ไปสู่การเป็น “กระบวนการแห่งการปฏิบัติภาวนา” กลยุทธ์ด้านภาพลักษณ์เช่นนี้สามารถลดทอนแรงดึงดูด

ทางประสาทสัมผัสของอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็เสริมสร้างความเชื่อมโยงภายในระหว่างการบริโภคอาหารกับการบำรุงรักษาภายในและจิตใจ ส่งผลให้วัฒนธรรมการกินกลายเป็นแนวปฏิบัติพื้นฐานของวิถีสุขภาวะในพุทธศาสนานิกายเซน (Kristeller & Wolever, 2014)

3.2.4 สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหารในงานศิลปะพุทธศาสนาในประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังพระอรหันต์

สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหารในงานศิลปะพุทธศาสนาของวัดฉางจู้ ปรากฏผ่านองค์ประกอบทางประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังที่สะท้อนวิถีชีวิต การปฏิบัติธรรม และแนวคิดทางจิตวิญญาณของพุทธศาสนานิกายเซน โดยอาหารมิได้ถูกนำเสนอเพียงในฐานะปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิต แต่ได้รับการถ่ายทอดในฐานะ “สัญลักษณ์” ที่เชื่อมโยงระหว่างร่างกาย จิตใจ และการบำเพ็ญเพียรทางธรรม องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาหารจึงทำหน้าที่สื่อสารคุณค่าด้านความเรียบง่าย ความสงบ ความมีสติ และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลตามแนวคิดเซน ผ่านการจัดวางพื้นที่ ท่าทางของบุคคล และเครื่องใช้ที่ปรากฏในภาพอย่างเป็นระบบ ในประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังพระอรหันต์ของวัดฉางจู้ สามารถพบสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหารได้อย่างชัดเจน เช่น “บาตร” ซึ่งมีได้เป็นเพียงภาชนะสำหรับรับอาหาร แต่เป็นสัญลักษณ์ของความสมถะ การละวางความยึดติด และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน นอกจากนี้ ยังปรากฏภาพท่าทางการรับอาหารจากการบิณฑบาตที่แสดงถึงความสงบบนบ้น้อมและการสำรวมกายใจ อันสะท้อนแนวคิดเรื่องการฝึกจิตผ่านกิจวัตรประจำวัน ขณะเดียวกัน ฉากการนั่งฉันอาหารอย่างสงบของพระอรหันต์ยังสื่อถึงการบริโภคอย่างมีสติและการตระหนักรู้ในปัจจุบันขณะ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของแนวปฏิบัติในพุทธศาสนานิกายเซน ทำให้อาหารในงานศิลปะเหล่านี้มีความหมายลึกซึ้งเกินกว่าการดำรงชีวิตทางกายภาพ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางสู่สุขภาวะทางจิตวิญญาณอย่างเป็นรูปธรรม ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมอาหารในประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังพระอรหันต์

ที่มา : ผู้แต่ง

วิธีการนำเสนอเช่นนี้ทำให้การบริโภคอาหารหลุดพ้นจากระดับของพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรม และแปรเปลี่ยนไปเป็นตัวชี้บ่งชี้ทัศนภาพของสภาวะแห่งการปฏิบัติธรรม อันเป็นการทำให้เกิดกระบวนการแปรสภาพจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไปสู่สัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณ กลไกการแปรสภาพดังกล่าวนี้เอง คือเส้นทางสำคัญที่ศิลปะพุทธศาสนานิกายเซนใช้ในการยกระดับประสบการณ์สามัญให้กลายเป็นวิถีสุขภาวะ (Li and Zheng, 2021)

3.3 วิถีสุขภาวะในงานศิลปะพุทธศาสนานิกายเซนของวัดฉงจู้

3.3.1 แนวคิดการบำรุงกายและใจ

ในประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังพระอรหันต์ มักปรากฏท่าทางของการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม และการพิจารณาอย่างมีสติ ซึ่งถ่ายทอดแนวคิดเรื่อง “การปรับกาย การปรับลมหายใจ การปรับจิต” อันเป็นแก่นของวิถีสุขภาวะในพุทธศาสนานิกายเซนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังพระอรหันต์ มักปรากฏท่าทางของการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม และการพิจารณาอย่างมีสติ ซึ่งถ่ายทอดแนวคิดเรื่อง “การปรับกาย การปรับลมหายใจ และการปรับจิต” อันเป็นแก่นสำคัญของวิถีสุขภาวะในพุทธศาสนานิกายเซนได้อย่างเป็นรูปธรรม การจัดวางท่าทางของพระอรหันต์มักอยู่ในลักษณะที่มั่นคง สมดุล และเรียบง่าย เช่น การนั่งหลังตรง มีอวัยวะอย่างเป็นระเบียบ หรือการยืนและการก้าวเดินที่มีจังหวะสม่ำเสมอ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนการควบคุมกายและจิตให้อยู่ในภาวะสงบนิ่ง และมีสติอยู่กับปัจจุบัน นอกจากนี้ องค์ประกอบทางศิลปะยังถูกจัดวางอย่างเป็นระบบผ่านการใช้โครงสร้างตามแนวแกนกลาง การวางตำแหน่งตัวบุคคลอย่างสมมาตร และการจัดจังหวะซ้ำของท่าทางหรือองค์ประกอบรอบข้าง เช่น แนวเส้นของจีวร ฉากหลัง หรือการจัดพื้นที่ว่าง ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกมั่นคงและสงบแก่ผู้รับชม ทำให้สายตาของผู้ชมค่อย ๆ เคลื่อนไปตามองค์ประกอบของภาพอย่างช้า ๆ และนำไปสู่การรับรู้ภาวะแห่งความนิ่งตามแนวคิดเซน

ขณะเดียวกัน สีหน้าของประติมากรรมและภาพพระอรหันต์มักแสดงออกถึงความสงบ สบาย และ การปล่อยวาง ผ่านดวงตาที่ทอดตำหรือหลับปริ้ม สีหน้าที่ผ่อนคลาย และการแสดงอารมณ์ที่ไม่รุนแรง องค์ประกอบเหล่านี้มิได้มีหน้าที่เพียงสร้างความงามทางศิลปะ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงภาวะสมดุลภายใน การตระหนักรู้ และความสงบทางจิตวิญญาณ อันเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดสุขภาวะในพุทธศาสนานิกายเซน

ภาพที่ 4 ท่าทางในประติมากรรมพระอรหันต์

ที่มา : ผู้แต่ง

กลยุทธ์ด้านองค์ประกอบภาพเช่นนี้ได้เป็นเพียงการเลือกเชิงรูปแบบเท่านั้น หากแต่เป็นการถ่ายทอดแนวคิดเรื่องการบำรุงรักษากายและจิตให้ดำเนินไปอย่างสอดประสานผ่านระเบียบทางทัศนภาพ ส่งผลให้วิถีสุขภาวะได้รับการแสดงออกในรูปแบบศิลปะพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถรับรู้ได้ (Arnheim, 2004)

3.3.2 การปรับสมดุลทางจิตใจด้วยสีสนับและพื้นที่ว่าง

ศิลปะพุทธศาสนาในวัดฉงจู้มักใช้โทนสีที่มีความอึมครึมต่ำ เช่น สีเทา น้ำตาล สีหม่น เขียวอ่อน หรือสีเอิร์ธโทน และเสริมด้วยพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ เพื่อหลีกเลี่ยงการกระตุ้นอารมณ์จากความแตกต่างของสีที่รุนแรง สีในลักษณะดังกล่าวให้ความรู้สึกสงบ นุ่มนวล และมั่นคงทางอารมณ์ ช่วยลดความตึงเครียดทางการรับรู้และเอื้อให้จิตใจเข้าสู่ภาวะผ่อนคลายและจดจ่อกับภายในตนเองมากขึ้น ขณะเดียวกัน สีเอิร์ธโทนและสีธรรมชาติยังสื่อถึงความเรียบง่าย ความสมถะ และความใกล้ชิดกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นคุณค่าพื้นฐานของพุทธศาสนานิกายเซนที่มุ่งเน้นการดำรงชีวิตอย่างสมดุลและไม่ยึดติดกับวัตถุภายนอก

นอกจากนี้ การใช้พื้นที่ว่างในงานศิลปะมิได้เป็นเพียงวิธีการจัดองค์ประกอบภาพเท่านั้น หากแต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกในการชี้นำทางจิตใจ ผ่านพื้นที่ของภาพที่ไม่ได้ถูกเติมเต็ม ผู้รับชมสามารถเกิดจังหวะแห่งการหยุดพัก

การเว้นระยะทางอารมณ์ และการใคร่ครวญภายในระหว่างกระบวนการรับรู้ ส่งผลให้เข้าสู่ภาวะที่คล้ายกับการทำสมาธิ พื้นที่ว่างจึงเปรียบเสมือน “ความเงียบทางทัศนศิลป์” ที่เปิดโอกาสให้จิตใจรับรู้ความสงบ ความว่าง และการตระหนักรู้ ในปัจจุบันขณะ อันสอดคล้องกับแนวคิดสำคัญของเซนที่มองว่าความจริงและความสงบสามารถเข้าถึงได้ผ่านความเรียบง่ายและการปล่อยวาง (Arnheim, 2004)

ดังนั้น การใช้สีสันที่ลดทอนความรุนแรงร่วมกับพื้นที่ว่างในศิลปะพุทธศาสนาของวัดฉงจู้ จึงมิได้มีหน้าที่เพียงสร้างความงามทางสุนทรียภาพ แต่ยังเป็นกระบวนการทางศิลปะที่ช่วยปรับสมดุลทางอารมณ์ เยียวยาจิตใจ และชี้นำผู้รับชมเข้าสู่ภาวะแห่งความสงบตามแนวคิดสุภาวะของพุทธศาสนานิกายเซนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 5 สีสันและพื้นที่ว่างในศิลปะพุทธศาสนานิกายเซน

ที่มา : ผู้แต่ง

3.3.3 การถ่ายทอดวิถีสุภาวะในงานจิตรกรรมร่วมสมัย

ในกระบวนการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัย ศิลปินพุทธได้แปรเปลี่ยนแนวทางแห่งสุภาวะในศิลปะพุทธนิกายเซนให้เป็นภาษาทัศนศิลป์สมัยใหม่ โดยการนำมรรคมาทำทางของพระอรหันต์ ภาชนะสำหรับอาหารและภาชนะนิมิตจากการปฏิบัติสมาธิ ผ่านการลดทอนสัญลักษณ์ การจัดองค์ประกอบใหม่และการทดลองใช้วัสดุ ภาพแทนการปฏิบัติแบบดั้งเดิมจึงได้รับการปลุกชีวิตใหม่และมีรูปแบบการแสดงออกใหม่ในบริบทความงามร่วมสมัย

ภาพที่ 6 ตัวอย่างการแปรความหมายเชิงทัศนศิลป์ของวิถีสุภาวะในจิตรกรรมร่วมสมัย

ที่มา : ผู้แต่ง

กระบวนการแปลความหมายดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการทำซ้ำภาพแบบดั้งเดิม หากแต่เป็นการสร้างใหม่ของภาษาทางรูปแบบศิลป์ เพื่อทำให้วัฒนธรรมอาหารและวิถีสุขภาวะปรับเปลี่ยนเป็นมโนทัศน์เชิงทัศนภาพที่มีความหมายร่วมสมัย อันนำไปสู่การขยายขอบเขตศักยภาพในการแสดงออกของศิลปะพุทธศาสนาในบริบทของจิตรกรรมร่วมสมัย

ในเชิงวิชาการ กระบวนการแปลความหมายดังกล่าวช่วยให้วิถีสุขภาวะของพุทธศาสนิกชนสามารถถูกอธิบายในกรอบทัศนศิลป์ร่วมสมัยได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

(Arnheim, 2004)

3.4. การวิเคราะห์การเชื่อมโยงระหว่างความหมายกับรูปแบบ

จากการวิเคราะห์เชิงบูรณาการศิลปะพุทธศาสนาในวัดฉงจู้ สามารถพบได้ว่าวัฒนธรรมอาหารและวิถีแห่งสุขภาวะได้ก่อรูปเป็นความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่าง “ความหมาย รูปแบบ” ในระดับทัศนภาพ ตัวอย่างเช่น พื้นที่ว่างสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “การพิจารณาอย่างรู้ตัว” และ “ความว่าง” โทนสีที่มีความอึมครึมดำเป็นสัญลักษณ์ของ “ความสสารวม” และ “ความเรียบง่าย” ขณะที่ท่าทางที่มั่นคงบ่งชี้ถึง “การปรับกาย” และ “การตั้งมั่นของจิต” กลยุทธ์ทางทัศนศิลป์เหล่านี้ได้รับการสกัดและยกระดับเพิ่มเติมในจิตรกรรมร่วมสมัย จนกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างบรรยากาศของความเป็นจิตวิญญาณภายในภาพ

ความสัมพันธ์เชิงการเชื่อมโยงระหว่างความหมายกับรูปแบบดังกล่าว ทำให้วัฒนธรรมอาหารในศิลปะพุทธศาสนิกชนของวัดฉงจู้ มีตรรกะทางรูปแบบที่ชัดเจนและมีทิศทางเชิงสุขภาวะอย่างเด่นชัด อีกทั้งยังมอบระเบียบวิธีทางทัศนศิลป์ที่สามารถทำซ้ำและนำไปวิเคราะห์ต่อได้ให้แก่การสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัย

4. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์พุทธศิลป์ของพุทธศาสนิกชนในวัดฉงจู้ มณฑลยูนนาน งานวิจัยนี้ได้เปิดเผยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างวัฒนธรรมอาหาร การปฏิบัติทางศาสนา และวิถีสุขภาวะ ผ่านมุมมองของวัฒนธรรมเชิงภาพ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมอาหารของวัดฉงจู้ มิได้เป็นเพียงวิถีชีวิตประจำวันหรือข้อกำหนดทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติที่ฝังอยู่ในระบบการปฏิบัติของนิิกายเซน โดยทำงานร่วมกับกระบวนการฝึกฝน “การปรับกาย-ปรับลมหายใจ-ปรับจิตใจ” จนก่อรูปเป็นแบบแผนการดูแลกายและใจที่มีชีวิตประจำวันเป็นแกนกลาง ซึ่งจากผลการศึกษาสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์การศึกษาได้ดังนี้

1) เพื่อศึกษาลำดับเหตุการณ์ของพุทธศาสนิกชนและเพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมของผลงานพุทธศิลป์ในวัดฉงจู้ ผลการศึกษพบว่า พัฒนาการของพุทธศาสนิกชนสะท้อนให้เห็นว่า นิิกายเซนมิได้เป็นเพียงแนวทางทางศาสนา หากแต่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่มีการปรับตัวและหลอมรวมเข้ากับบริบทสังคมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระยะก่อตัวในประเทศจีนจนถึงระยะตกผลึกที่ปรากฏผ่านวัดฉงจู้ ทั้งนี้ แนวคิด “ไม่ยึดติดตัวอักษร ชีตตรงสู่จิตใจ” ได้กลายเป็นแก่นสำคัญที่ทำให้เซนแตกต่างจากพุทธศาสนิกชนอื่น โดยมุ่งเน้นการเข้าถึงธรรมะผ่านประสบการณ์ภายในและการปฏิบัติจริงมากกว่าการตีความผ่านคัมภีร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระโพธิธรรมและแนวปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนที่ให้ความสำคัญกับการรู้แจ้งภายในตนเอง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ในสมัยราชวงศ์ถัง นิิกายนิิกายเซนได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “การตรัสรู้ฉับพลัน” ของพระฮุยเหิง ที่มองว่าการเข้าถึงธรรมะสามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันโดยไม่จำเป็นต้องผ่านขั้นตอนอันซับซ้อน แนวคิดดังกล่าวส่งผลให้เซนสามารถเข้าถึงผู้คนในสังคมได้กว้างขวางขึ้น และก่อให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เชื่อมโยงศาสนาเข้ากับกิจวัตรประจำวันอย่างใกล้ชิด ซึ่งสะท้อนผ่านรูปแบบศิลปะ สถาปัตยกรรม และการจัดพื้นที่ในวัดเซนที่มุ่งสร้างบรรยากาศแห่งความสงบ เรียบง่าย และสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับ ปีเตอร์ เอ็น. เกรกอรี (Gregory, 1987) ที่อธิบายว่า นิิกายเซนในจีนพัฒนาจากแนวคิด “การตรัสรู้ฉับพลัน” ควบคู่กับ “การฝึกฝนอย่างค่อยเป็นค่อยไป” โดยมองว่าการรู้แจ้งมิใช่เพียงเหตุการณ์ทางจิตวิญญาณ แต่เป็นกระบวนการที่ต้องหลอมรวมเข้ากับชีวิตประจำวันและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า วัดฉงจู้มิได้เป็นเพียงพื้นที่ศาสนา แต่เป็นพื้นที่แห่งการดำเนินชีวิตและ

การปฏิบัติธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีสุขภาพและวัฒนธรรมอาหาร ด้านพุทธศิลป์ของวัดฉงจู้สะท้อนอัตลักษณ์สำคัญของพุทธศาสนิกชนที่เน้นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเข้าถึงธรรมผ่านประสบการณ์ตรง และความเรียบง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการจีนหลายรายที่ศึกษาพัฒนาการของพุทธศิลป์ในบริบทสังคมจีน โดยเฉพาะงานของนักวิจัยสายพุทธศิลป์และวัฒนธรรม เช่น จาง หวันฉวน (Zhang, 2017) และ หลี่ เจิ้ง (Li & Zheng, 2021) ที่ชี้ให้เห็นว่า พุทธศิลป์ในสมัยราชวงศ์ถังและหลังจากนั้นได้ลดบทบาทการเล่าเรื่องเชิงพุทธประวัติ และหันมาเน้นการถ่ายทอด “สภาวะจิต” และ “วิถีแห่งการปฏิบัติ” ผ่านภาพ สัญลักษณ์ และกิจกรรมในชีวิตประจำวันแทน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาด้านการนำเสนอวัฒนธรรมอาหารและวิถีสุขภาพในพุทธศิลป์ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉิน เหวย (Chen, 2018) และ หวัง หมิง (Wang, 2019) ซึ่งศึกษาวัฒนธรรมอาหารในวัดนิกายเซนของจีน และเสนอว่า อาหารมิได้เป็นเพียงปัจจัยยังชีพ แต่เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรมที่สะท้อนแนวคิดเรื่องความพอดี ความตระหนักรู้ และการดูแลกายใจอย่างสมดุล การปรากฏของฉากการประกอบอาหาร การฉันอาหาร และกิจวัตรประจำวันในพุทธศิลป์จึงทำหน้าที่เป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงศาสนา สุขภาวะ และวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน ผลการศึกษานี้จึงยืนยันแนวคิดของงานวิจัยในประเทศจีนที่มองว่าพุทธศิลป์นิกายเซนมิได้เป็นเพียงศิลปกรรมทางศาสนา หากแต่เป็นเครื่องมือสะท้อนโลกทัศน์ วิถีปฏิบัติ และวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชุมชนชาวพุทธ ซึ่งวัดฉงจู้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการหลอมรวมศาสนา ศิลปะ และสุขภาพเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม

2. เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมด้านอาหารและวิถีสุขภาพที่สะท้อนอยู่ในผลงานพุทธศิลป์ของวัดฉงจู้ ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมอาหารในศิลปะพุทธศาสนิกชนของวัดฉงจู้ถูกนำเสนอในฐานะระบบการปฏิบัติที่บูรณาการกาย พฤติกรรม และจิตสำนึกเข้าไว้ด้วยกัน ผ่านโครงสร้างเชิงพื้นที่ สัญลักษณ์ของภาชนะอาหาร และท่าทางแห่งการเจริญสติ มากกว่าการเล่าเรื่องเชิงบรรยาย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาของ Huang (2014) ซึ่งอธิบายว่า การฉันอาหารในวัดเซนจีนเป็นส่วนหนึ่งของ “ระบบการฝึกตน” (integrated practice system) ที่มีบทบาทในการกำกับจังหวะของร่างกายและจิตใจ โดยพื้นที่ศาลาฉันและระเบียบการบริโภคอาหารถูกออกแบบมาเพื่อลดทอนการกระตุ้นทางประสาทสัมผัสและส่งเสริมการตระหนักรู้ภายในในมิติของจริยธรรมและสุขภาพ ผลการวิจัยยังมีความสอดคล้องกับงานของ Chen (2017b) เรื่อง ซึ่งเสนอว่า อาหารมังสวิรัตินิกายเซนมิได้ทำหน้าที่เพียงหล่อเลี้ยงร่างกาย หากแต่เป็นเครื่องมือในการฝึกสติ ความยับยั้งชั่งใจ และความสำนึกในคุณค่า (gratitude) การจำกัดวัตถุดิบ ความเรียบง่ายในการปรุง และการเน้นกระบวนการบริโภคอย่างมีสติที่ปรากฏในวัดฉงจู้ สะท้อนแนวคิดเดียวกันกับข้อค้นพบของ Chen อย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาในเชิงศิลปะพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังพระอรหันต์ของวัดฉงจู้ สอดคล้องกับงานของ Li (2021) เรื่อง ซึ่งศึกษาการแปรกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การฉันอาหารและการตักบาตร ให้กลายเป็นสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณในศิลปะนิกายเซน Li ชี้ให้เห็นว่า ศิลปะเซนมักลดทอนการเล่าเรื่องและเน้นท่าทางที่สงบนิ่ง เพื่อทำให้กิจกรรมสามัญกลายเป็นตัวชี้บ่งสภาวะแห่งการปฏิบัติธรรม ซึ่งตรงกับรูปแบบการนำเสนอในงานศิลปะของวัดฉงจู้ที่การบริโภคอาหารถูกทำให้เป็นเครื่องหมายเชิงทัศนภาพของวินัยและการตั้งมั่นของจิต โดยภาพรวม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวโน้มของงานวิชาการจีนที่มองวัฒนธรรมอาหารในพุทธศาสนิกชนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีสุขภาพแบบองค์รวม (holistic well-being) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้ต่อยอดองค์ความรู้เดิม โดยการนำกรอบสัญญาวิทยาและการวิเคราะห์เชิงทัศนศิลป์มาใช้ ทำให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง “รูปแบบทางศิลปะ” และ “ความหมายด้านสุขภาพ” ได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนเกิดจากการผสมผสานพุทธศาสนาจากอินเดียกับวัฒนธรรมจีน โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงธรรมะโดยตรง ส่งผลให้พุทธศิลป์ของวัดฉงจู้ถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรมอาหาร และวิถีสุขภาพผ่านสัญลักษณ์และโครงสร้างทางทัศนศิลป์ ซึ่งยกระดับกิจกรรมในชีวิตประจำวันสู่กระบวนการภาวนา และสามารถอธิบายได้ภายใต้กรอบทัศนศิลป์ร่วมสมัย ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) หน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรมและศาสนาควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการอนุรักษ์และเผยแพร่พุทธศิลป์ภายในสถานและแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและสุขภาวะของสังคม
- 2) ควรบูรณาการองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ วัฒนธรรมอาหาร และวิถีสุขภาวะ เข้าไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
- 3) ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด สถาบันการศึกษา และหน่วยงานรัฐ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และกิจกรรมด้านพุทธศิลป์ภายในสถานอย่างเป็นระบบ

5.1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ นิทรรศการ หรือสื่อสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงพุทธศิลป์ภายในสถานกับวัฒนธรรมอาหารและสุขภาวะ
- 2) วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้ผ่านศิลปะ การดื่มชา หรืออาหารมังสวิรัต เพื่อถ่ายทอดแนวคิดเช่นสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
- 3) สถาบันการศึกษาควรบูรณาการองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้เข้าสู่หลักสูตรด้านศิลปะ วัฒนธรรม หรือสุขภาวะ

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 5.2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบพุทธศิลป์ภายในสถานในบริบทพื้นที่หรือช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อขยายองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
- 5.2.2 ควรศึกษาการรับรู้และการตีความของผู้ชมร่วมสมัยต่อพุทธศิลป์ภายในสถาน โดยเฉพาะประเด็นวัฒนธรรมอาหารและวิถีสุขภาวะ
- 5.2.3 ควรประยุกต์กรอบทฤษฎีสหวิทยาการในการวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาแนวทางการอธิบายพุทธศิลป์ภายในสถานให้มีความลุ่มลึกยิ่งขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

- Arnheim, R. (2004). *Art and visual perception: A psychology of the creative eye* (50th anniversary ed.). University of California Press.
- Chen, J. (2015). *Chan Buddhism and Chinese art aesthetics*. Culture and Art Publishing House.
- Chen, J. (2017a). Health concepts in Buddhist dietary culture. *Religious Studies*, 32(4), 112–120.
- Chen, J. (2017b). *Vegetarian diet and ethical practice in Chinese Buddhism*. Fudan University Press.
- Chen, W. (2018). *Monastic life and food culture in Chinese Chan Buddhism*. Shanghai People's Publishing House.
- Eco, U. (1976). *A theory of semiotics*. Indiana University Press.
- Faure, B. (1998). *The rhetoric of immediacy: A cultural critique of Chan/Zen Buddhism*. Princeton University Press.
- Gregory, P. N. (Ed.). (1987). *Sudden and gradual: Approaches to enlightenment in Chinese thought*. University of Hawaii Press.
- He, J. M. (2015). Yunnan Buddhism and the integration of ethnic cultures. *Journal of Yunnan Minzu University*, 32(5), 44–52.
- Huang, X.-C. (2014). *History of Chinese Buddhist art*. Commercial Press.
- Huang, Y. (2014). *Zen Buddhism and the practice of everyday life*. China Social Sciences Press.

- Kabat-Zinn, J. (2013). *Full catastrophe living: Using the wisdom of your body and mind to face stress, pain, and illness*. Bantam Books.
- Kristeller, J. L., & Wolever, R. Q. (2014). Mindfulness-based eating awareness training for treating binge eating disorder: The conceptual foundation. In *Eating Disorders and Mindfulness* (pp. 93-105). Routledge.
- Li, J., & Zheng, Y. (2021). Enacting multilingual entrepreneurship: An ethnography of Myanmar University students learning Chinese as an international language. *International Journal of Multilingualism*, 20, 1234-1249.
- Wang, B. W. (2009). *Zen thought and art*. Renmin University of China Press.
- Wang, M. (2019). Everyday practice and visual representation in Chan temple art. *Art Research*, 4, 112–120.
- Wang, Q. (2022). Research on contemporary Buddhist art innovation. *Art and Religious Culture*, 9(1), 35–50.
- Yang, F. (2009). *A comprehensive history of Chinese Chan Buddhism*. People's Publishing House.
- Zhang, H. (2016). The historical evolution of Chinese Buddhist dietary culture. *Journal of Dietary Culture Studies*, 12(1), 66–75.
- Zhang, K. (2018). Everyday practices and religious cultivation in Buddhist art. *Art Observation*, 9, 78–83.
- Zhang, W. (2014). *The spirit of Chan and its influence on Chinese Buddhist art*. Shaanxi Normal University Press.
- Zhang, Y. (2017). Zen aesthetics and the visualization of spiritual practice in Chinese temples. *Journal of Religious Art Studies*, 12(2), 45–60.
- Zhou, X. (2011). *Introduction to visual culture studies*. Peking University Press.

การพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ โดยใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับ
กระบวนการโค้ช (Coaching) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 โรงเรียนมหารณพาราม
Development of Thai Verse Composition Skills through Instructional
Songs Integrated with a Coaching Process among Grade 7 Students in
Class 1/6 at Mahannaparam School

ณัฐกร ศรีพระจันทร์¹ และเบญจพร ไพธอร์^{2*}
Natthakorn Sriphrachan¹ and Benjaporn Praisorn^{2*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลของการใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ชต่อการพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 โรงเรียนมหารณพาราม ปีการศึกษา 2568 2) ศึกษาระดับความเข้าใจในฉันทลักษณ์และโครงสร้างคำประพันธ์ก่อนและหลังการเรียนรู้ และ 3) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและแรงจูงใจในการเรียนรู้การแต่งคำประพันธ์ กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 จำนวน 5 คน คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่ไม่บรรลุนิติภาวะและขาดความเข้าใจเรื่องฉันทลักษณ์ การวิจัยดำเนินการ 3 ระยะ ได้แก่ 1) สำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหา 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ช และ 3) นำนวัตกรรมไปใช้พัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน และเพลงร่ายกาพย์ยานี 11 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการแต่งคำประพันธ์ของกลุ่มเป้าหมายพัฒนาขึ้น โดยทุกคนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ความเข้าใจในฉันทลักษณ์และโครงสร้างคำประพันธ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีทัศนคติและแรงจูงใจทางการเรียนรู้เชิงบวก โดยมีความมั่นใจและกระตือรือร้นมากขึ้น สรุปได้ว่าการใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ชเป็นนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : ทักษะการแต่งคำประพันธ์ เพลงประกอบการสอน กระบวนการโค้ช กาพย์ยานี 11

¹ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Department of Thai Language, Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: s65121109033@ssru.ac.th

² สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Department of Thai Language, Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: benjaporn.pr@ssru.ac.th

*Corresponding author

Abstract

This classroom action research aimed to the effects of using instructional songs integrated with a coaching process on the development of Thai verse composition skills among Grade 7 students in Class 1/6 at Mahannaparam School during the 2025 academic year; (2) compare the students' understanding of prosodic conventions and verse structure before and after the intervention; and (3) examine changes in their attitudes and motivation toward learning Thai verse composition. The target group consisted of five Grade 7 students in class 1/6, through purposive sampling during the 2025 academic year. These participants initially demonstrated insufficient mastery of prosodic rules and failed to meet standardized learning indicators. The research was conducted in three phases: (1) investigating and analyzing the instructional problems; (2) developing an instructional approach that integrated instructional songs with a coaching process; and (3) implementing the instructional innovation to develop the students' verse composition skills. The research instruments consisted of four lesson plans and an instructional Ramwong song on Kap Yani 11 verse. The findings indicated that the Thai verse composition skills of all five students improved, and each student achieved the predetermined criterion of 60%. Their understanding of prosodic conventions and verse structure after the intervention was higher than before the intervention. The students also demonstrated more positive attitudes and greater motivation toward learning Thai verse composition, as reflected in their increased confidence and active participation. The findings suggest that the integration of instructional songs and a coaching process can support the development of Thai verse composition skills, understanding of poetic conventions, and learning motivation among the target students.

Keywords: Thai Verse Composition Skills, Instructional Songs, Coaching Process, Kap Yani 11

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา มุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและการสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงทักษะการแต่งคำประพันธ์ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาความงดงามทางภาษา และคุณค่าทางจิตใจ นอกจากนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ.2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในสาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มาตรฐานการเรียนรู้ ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ ได้กำหนดไว้ว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะต้องแต่งบทร้อยกรองประเภทกาพย์ยานี 11 ได้ตามตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ท 4.1 ม.1/5 อีกทั้งยังสอดคล้องกับ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในเรื่องความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ.2551 เล็งเห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์บทร้อยกรองและมีการกำหนดความคาดหวังอย่างชัดเจน จากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของผู้วิจัยทำให้พบได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทย เรื่องการแต่งบทร้อยกรองประเภทกาพย์ยานี 11 ยังคงเป็นเนื้อหาสำคัญที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลงานได้ ดังที่ สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์มรรย (2523) ที่แสดงความคิดเห็นว่า “การเขียนคำประพันธ์ร้อยกรองเป็น การเขียนที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนมากกว่าการเขียนในรูปแบบอื่น การสอนเขียนคำประพันธ์ร้อยกรอง จึงดูเป็นเรื่องยากสำหรับครู ส่วนในด้านตัวนักเรียนเองก็รู้สึกวุ่นวาย” ซึ่งจากการสังเกต และทดสอบทักษะการแต่งคำประพันธ์ สาเหตุของปัญหาเกิดจากนักเรียนบางส่วนไม่สามารถจดจำ

ฉันทลักษณ์ของบทร้อยกรองได้จึงทำให้ผู้เรียนไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานบทร้อยกรองได้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ นอกจากนี้บทร้อยกรองที่ผู้เรียนแต่งจะมีเนื้อหาที่ไม่เป็นเอกภาพเนื่องมาจากนักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งค้นคว้าหลายแหล่งมาเรียงร้อยให้เป็นข้อมูลเอกภาพได้ และการเลือกใช้คำของผู้เรียนนั้นส่วนใหญ่ไม่เข้าใจระดับของภาษาที่ใช้ในคำประพันธ์ เพราะผู้เรียนขาดประสบการณ์พื้นฐานในการแต่งบทร้อยกรอง ไม่เข้าใจการจัดวางโครงเรื่อง รวมถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเลือกใช้คำยังมีไม่เพียงพอ

จากความคาดหวังของหลักสูตร ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะการแต่งคำประพันธ์ตามที่กล่าวในย่อหน้าแรก ประกอบกับ สภาพปัญหาในชั้นเรียนจริงที่ผู้วิจัยได้ประสบตามที่กล่าวไว้ในย่อหน้าที่สอง แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองเป้าหมายของหลักสูตรได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา ยังคงเป็นการถ่ายทอดเนื้อหาโดยเน้นครูเป็นศูนย์กลาง ขาดการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และไม่มีการสะท้อนผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ผู้เรียนไม่เกิดแรงจูงใจ ขาดความเข้าใจ และไม่สามารถพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ได้ตามศักยภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนา นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ช ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ที่ตอบโจทย์ผู้เรียนในยุคปัจจุบัน โดยมีพื้นฐานแนวคิดจากการเรียนรู้แบบ Active Learning ผสานกับแนวคิดของการ์ดเนอร์ (Gardner) (ภานุพงศ์ หมายมี และสุตาพร พงษ์พิชญ, 2568, น. 221) กล่าวว่าทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) Gardner เสนอว่ามนุษย์มีความสามารถที่หลากหลายและมีความสำคัญเท่าเทียมกัน โดยแต่ละบุคคลจะมีความโดดเด่นในด้านที่แตกต่างกัน และสามารถผสมผสานกันเป็นลักษณะเฉพาะตัว สำหรับปัญหาด้านดนตรี หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ เข้าถึง และตอบสนองต่อสุนทรียภาพทางดนตรี ทั้งในด้านการฟัง การจดจำ การร้อง และการสร้างสรรค์บทเพลง ดนตรีจึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานลดความเครียด เพิ่มแรงจูงใจ และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งยังส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านทัศนคติและความรู้สึกในเชิงบวกต่อการเรียน ประกอบกับแนวคิดเรื่องกระบวนการโค้ชเพื่อสะท้อนการเรียนรู้ ตามแนวทางของวิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2558) ที่เน้นให้ผู้เรียนได้กระตุ้นการรู้คิดอย่างต่อเนื่องเพื่อตั้งศักยภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นที่จะพัฒนาทักษะการแต่งกาพย์ยานี 11 ด้วยการใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ช ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนมหาราชพาราม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยเพลงประกอบการสอนช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างความเข้าใจในโครงสร้างฉันทลักษณ์อย่างเป็นธรรมชาติ ขณะที่กระบวนการโค้ชช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับคำแนะนำอย่างใกล้ชิด ฝึกฝน ปรับปรุง และสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนเกิดความมั่นใจและมีเจตคติที่ดีต่อการแต่งคำประพันธ์

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาผลของการใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ชที่มีต่อพัฒนาการทักษะการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 โรงเรียนมหาราชพาราม ปีการศึกษา 2568

1.2.2 เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจในฉันทลักษณ์และโครงสร้างคำประพันธ์ของนักเรียนก่อนและหลังได้รับ การสอนโดยใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ช

1.2.3 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติและแรงจูงใจของนักเรียนในการเรียนรู้การแต่งคำประพันธ์ หลังจากได้รับการสอนด้วยวิธีดังกล่าว

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา: การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาตามลักษณะคำประพันธ์คือ กาพย์ยานี 11 ซึ่งผู้วิจัยจัดการเรียนการสอนโดยใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ช โดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้าน และมีเนื้อหาเกี่ยวกับฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี 11 ที่ผู้วิจัยเรียบเรียงขึ้นใหม่ รวมถึงการโค้ชในเรื่องการเลือกใช้คำให้เหมาะสมกับเนื้อหา และการนำเสนอแนวคิดผ่านการแต่งบทประพันธ์ โดยการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาที่ใช้คือ การแต่ง

ภาพยนตร์ 11 เรื่องแนะนำตัว และการแต่งกาย 11 เรื่องความรัก ซึ่งสอดคล้องกับตัวชีวิตในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่นำมา จากการพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์

ขอบเขตด้านประชากรเป้าหมาย: นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 โรงเรียนมหารณพาราม สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มด้วยวิธีการสุ่มแบบ เจาะจง (purposive Sampling) โดยการเลือกจากแบบบันทึกหลังแผนการสอนที่บ่งชี้ว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่ โรงเรียนกำหนด จึงเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยใช้ในการเลือกเพื่อความเหมาะสมในการทำวิจัย

ขอบเขตด้านเวลา: ตั้งแต่วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2568 – 25 ธันวาคม 2568

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นที่การพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้เพลง ประกอบการสอนควบคู่ไปกับกระบวนการโค้ช เพื่อแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและส่งเสริมทักษะทางภาษาของ ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานในรูปแบบบทความวิจัย ดังนี้

2.1 รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพัฒนาที่แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาในชั้นเรียน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เพลงประกอบการสอน ร่วมกับกระบวนการโค้ช

ระยะที่ 3 การนำวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้เพลงประกอบการสอน ไปใช้ในการพัฒนาทักษะ การแต่งคำประพันธ์

2.2 กลุ่มประชากรเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1/6 โรงเรียนมทรณพาราม จำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์การเลือกคือ ต้องเป็นนักเรียนที่ไม่ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของบันทึกแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องกายยยานี 11

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจปัญหา ประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล แบบบันทึกหลังแผนการจัดการเรียนรู้

2.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย เพลงประกอบการสอนที่ผู้วิจัยเรียบเรียงขึ้น และแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์โดยใช้เพลงประกอบการสอน ร่วมกับกระบวนการโค้ช จำนวน 4 แผน ประกอบด้วย แผนที่ 1 เรื่องฉันทลักษณ์กายยยานี 11 แผนที่ 2 เรื่องการใช้วรรณศิลป์ แผนที่ 3 เรื่องการแต่งกายยยานี 11 และแผนที่ 4 เรื่องการนำเสนอบทประพันธ์

2.3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ประกอบด้วย ใบงานเรื่องกายยยานี 11 แบบประเมินความสามารถ ในการแต่งคำประพันธ์ แบบประเมินการนำเสนอผลงาน และแบบประเมินทัศนคติและแรงจูงใจต่อการเรียนแต่งคำประพันธ์

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบตามวงจรวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งในด้านสภาพปัญหา การพัฒนาเครื่องมือ และผลการนำนวัตกรรมไปใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 ระยะที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาในชั้นเรียน

- ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคลของนักเรียน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเรียนในรายวิชาภาษาไทย

- ใช้แบบบันทึกหลังการจัดการเรียนการสอนเพื่อสำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงระหว่างการเรียนการสอน

- บันทึกคะแนนการแต่งคำประพันธ์ก่อนเรียนเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์

2.4.2 ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เพลงประกอบการสอน ร่วมกับกระบวนการโค้ช

- การรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างนวัตกรรม ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เพลงประกอบการสอนและกระบวนการโค้ชจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และฐานข้อมูล ThaiJO

- การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

- การปรับปรุงเครื่องมือ นำข้อเสนอแนะและคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้และแบบประเมินทักษะการแต่งคำประพันธ์ให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

2.4.3 ระยะที่ 3 การนำนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้เพลงประกอบการสอน ไปใช้ในการพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์

- เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (ขั้นสร้างความเข้าใจ, ขั้นสร้างสรรค์, ขั้นฝึกฝน, ขั้นนำเสนอ และขั้นให้ข้อมูลย้อนกลับ) ผ่านใบงานเรื่องกายยยานี 11

- รวบรวมข้อมูลเชิงพฤติกรรมระหว่างเรียนด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม เพื่อประเมินความสนใจและส่วนร่วมของผู้เรียน

- บันทึกคะแนนจากการประเมินผลงานการแต่งคำประพันธ์และการนำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยใช้เกณฑ์รูบริก (Rubric Score) ที่ครอบคลุมด้านฉันทลักษณ์ การเลือกใช้คำ และการนำเสนอแนวคิด

- สรุปรูบริกคะแนนหลังเรียนเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับคะแนนก่อนเรียน เพื่อสรุปผลการพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3. สรุปผลการวิจัย

จากการสำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาเชิงลึกผ่านการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคลและแบบประเมินทักษะ พบว่าเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจปัญหา ซึ่งประกอบด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคลและแบบบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสะท้อนสภาพจริงเชิงลึก ช่วยให้ผู้วิจัยค้นพบข้อจำกัดสำคัญของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในด้านการจดจำตำแหน่งสัมผัสบังคับและความสับสนในโครงสร้างฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี 11 ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติ ความมั่นใจ และความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานให้ถูกต้องตามเกณฑ์ทางวรรณศิลป์และมาตรฐานการเรียนรู้ ท 4.1

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือชุดที่สองคือ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 แผน ร่วมกับนวัตกรรมเพลงประกอบการสอนที่ผู้วิจัยแต่งและเรียบเรียงขึ้น มาใช้ในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบผ่านขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความเข้าใจ ขั้นสร้างสรรค์ ขั้นฝึกฝน ขั้นนำเสนอ และขั้นให้ข้อมูลย้อนกลับ เครื่องมือชุดนี้ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานและมีความเหมาะสมระดับสูง บรรยากาศแห่งความสุขจากบทเพลง ช่วยคลายข้อจำกัดด้านความจำ ทลายความวิตกกังวลในชั้นเรียน และกระตุ้นการจดจำฉันทลักษณ์ผ่านจังหวะทำนอง ขณะที่กระบวนการโค้ชชารายบุคคลช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิด วิเคราะห์ข้อผิดพลาด และได้รับการพัฒนาศักยภาพตามอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างอิสระ

ประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ได้ถูกตรวจสอบผ่าน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ประกอบด้วยใบงานเรื่อง กาพย์ยานี 11 แบบประเมินความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ แบบประเมินการนำเสนอผลงาน และแบบประเมินทัศนคติและแรงจูงใจต่อการเรียนแต่งคำประพันธ์ ซึ่งผลการประเมินแสดงให้เห็นความคุ้มค่าและคุณภาพของเครื่องมืออย่างเด่นชัด โดยนักเรียนกลุ่มเป้าหมายทุกคนมีพัฒนาการด้านทักษะการแต่งคำประพันธ์เพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ตามที่กำหนดไว้ เครื่องมือประเมินผลชุดนี้ยังสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนไปในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนมีการปรับเปลี่ยนเจตคติจากเดิมที่เคยเผชิญสภาวะความกดดัน ไปสู่การมีความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดแรงจูงใจภายใน มีความกระตือรือร้น มุ่งมั่นพัฒนาผลงาน และสามารถประยุกต์ใช้คลังคำเพื่อสื่อความหมายในงานวรรณศิลป์ได้อย่างมีพลัง สรุปได้ว่า การบูรณาการชุดเครื่องมือการวิจัยทั้ง 3 ชุดที่มีคุณภาพและสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทั้งมิติทางสติปัญญาและจิตพิสัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4. อภิปรายผล

จากการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์โดยใช้เพลงประกอบการสอน ร่วมกับกระบวนการโค้ชชของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 โรงเรียนมหารัชมงคล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากการสำรวจสภาพปัญหาเบื้องต้นภายในชั้นเรียน ผู้วิจัยพบข้อค้นพบสำคัญระบุว่าทักษะด้านการแต่งคำประพันธ์ของนักเรียนเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาที่สุด เนื่องจากมีนักเรียนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 5 คน จากทั้งหมด 40 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีผลคะแนนการแต่งคำประพันธ์ต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ตามที่โรงเรียนกำหนด ซึ่งจากการใช้เครื่องมือสังเกตพฤติกรรมรายบุคคลและแบบบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เชิงลึก พบว่า สาเหตุหลักของปัญหาเกิดจากนักเรียนไม่สามารถจดจำแผนผังฉันทลักษณ์และข้อบังคับของคำประพันธ์ได้อย่างแม่นยำ รวมถึงมีข้อจำกัดในการเลือกใช้คำศัพท์ให้เหมาะสมกับบริบทและความหมายที่ต้องการสื่อสาร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติที่มีต่อวิชาภาษาไทย ทำให้ผู้เรียนขาดความมั่นใจและไม่สามารถวิเคราะห์การใช้ภาษาให้สอดคล้องกับบริบทในคำประพันธ์ได้ ผู้วิจัยจึงมุ่งหวังยกระดับคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มนี้ให้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการใช้เพลงประกอบการสอนร่วมกับกระบวนการโค้ชชที่มีต่อพัฒนาการทักษะการแต่งคำประพันธ์ และระดับความเข้าใจในฉันทลักษณ์และโครงสร้างคำประพันธ์ก่อนและหลังเรียน พบว่า นวัตกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องเหมาะสม

ตามค่าดัชนี IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนของกลุ่มเป้าหมายสูงกว่าก่อนเรียน โดยนักเรียนทุกคน มีคะแนนพัฒนาขึ้นตามลำดับและผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ที่โรงเรียนกำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้เข้ามาขับเคลื่อนพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจาก ขั้นสร้างความเข้าใจ ที่กระตุ้นแรงจูงใจ ต่อเนื่องไปยัง ขั้นสร้างสรรค์ ที่ใช้นวัตกรรมเพลงแต่งเองเกี่ยวกับฉันทลักษณ์กาพย์ยานี 11 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เทพลักษณ์า ข่อยนอก และคณะ (2567, น. 143) ที่ได้อธิบายไว้ว่า เพลงประกอบการสอนถือเป็นนวัตกรรมสำคัญที่ช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างบรรยากาศแห่งความสุขในการเรียนรู้ ช่วยให้เนื้อหาที่ยากหรือมีความซับซ้อน เช่น ฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ สามารถถูกจดจำได้โดยง่ายผ่านจังหวะและทำนองเพลง ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการโค้ชที่มีความต่อเนื่อง นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่นักเรียนเลขที่ 7, 20, 22, 33 และ 37 มีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามลำดับ

การวิเคราะห์เชิงลึกรายบุคคลพบข้อค้นพบสำคัญเกี่ยวกับตำแหน่งที่นั่งความเอื้อต่อการเรียนและปัจจัยส่วนบุคคล โดยกลุ่มที่นั่งกึ่งกลางห้อง ได้แก่ นักเรียนเลขที่ 7, 20 และ 33 มีคะแนนพัฒนาจาก 12 คะแนน คิดเป็น ร้อยละ 60 เป็น 15 คะแนน คิดเป็น ร้อยละ 75 มีพฤติกรรมเรียนรู้อย่างดีปานกลางและตอบคำถามเป็นครั้งคราว ส่วนนักเรียนเลขที่ 22 ที่นั่งด้านหน้าชั้นเรียน มีคะแนนเพิ่มจาก 13 คะแนน คิดเป็น ร้อยละ 65 เป็น 17 คะแนน คิดเป็น ร้อยละ 85 ซึ่งสูงที่สุดในกลุ่มเนื่องจากตำแหน่งที่นั่งเอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน ในทางกลับกัน นักเรียนเลขที่ 37 ที่นั่งด้านหลังชั้นเรียน มีคะแนนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยจาก 13 คะแนน เป็น 14 คะแนน คิดเป็น ร้อยละ 70 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่คาดการณ์ไว้ เนื่องจากมีตัวแปรสอดแทรกจากการขาดเรียน 1 ครั้ง และปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่เกิดจากความกดดันและขาดความเชื่อมั่นเมื่อต้องปฏิบัติกิจกรรมร้องเพลงเพียงลำพังในช่วงสอนเสริมหลังเลิกเรียน ประกอบกับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนที่น้อยที่สุดในกลุ่ม

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติและแรงจูงใจของนักเรียนในการเรียนรู้การแต่งคำประพันธ์ พบว่า จากการสำรวจสภาพปัญหาเบื้องต้น นักเรียนกลุ่มเป้าหมายนี้ เคยมีผลคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์เนื่องจากไม่สามารถจำฉันทลักษณ์และขาดข้อจำกัดในการเลือกใช้คำ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติ ขาดความมั่นใจ และไม่คุ้นเคยกับการแต่งคำประพันธ์ แต่เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติควบคู่กับการทำความเข้าใจทฤษฎีผ่านบทเพลงอย่างต่อเนื่อง พร้อมได้รับคำแนะนำที่ตรงจุดจากกระบวนการโค้ช จึงส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวก มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแรงจูงใจทางการเรียนรู้ไปในทิศทางบวกเกิดความมั่นใจและกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์ผลงานมากขึ้น

สรุปได้ว่า ตำแหน่งที่จัดวางของโต๊ะเรียนในห้องเรียนมีผลต่อผลสัมฤทธิ์และทัศนคติในการเรียนเนื่องจากทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนน้อยลง ดังนั้นผู้สอนจึงต้องเข้าหานักเรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอขณะทำการสอน พร้อมทั้งการประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคล นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการยกระดับคะแนนและพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

5. ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัย การพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์โดยใช้เพลงประกอบการสอน ร่วมกับกระบวนการโค้ช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนนำเทคนิคการโค้ช เช่น การตั้งคำถามและการสะท้อนคิด มาใช้ตรวจสอบงานเขียนของตนเองและเพื่อน โดยเน้นให้ผู้เรียนค้นพบข้อผิดพลาดของฉันทลักษณ์ผ่านบทเพลงด้วยตนเอง แทนการให้ครูเป็นผู้แก้ไขให้เพียงอย่างเดียว

5.1.2 ผู้สอนควรขยายผลจากการใช้เพลงประกอบการสอน ไปสู่การแต่งคำประพันธ์บนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียหรือใช้ทำนองเพลงที่กำลังเป็นกระแส เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นว่าทักษะการแต่งคำประพันธ์เป็นทักษะที่สามารถใช้สื่อสารได้จริงในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพียงวิชาที่เรียนเพื่อสอบในห้องเรียน

5.1.3 ผู้สอนควรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ส่งเสริมให้เกิดนโยบายสร้างเครือข่ายครูภาษาไทยเพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคการใช้เพลงหรือสื่อบันเทิงมาเป็นฐานในการสร้างสรรค์บทเรียนหรือโครงงาน และร่วมกันวิเคราะห์วิธีจัดการกับตัวแปรสอดแทรก

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

5.2.1 ควรมีการกระตุ้นผู้เรียนเพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนอยู่เสมอ หรือจัดโต๊ะแบบตัวยู (U-Shape) ให้ครูเป็นศูนย์กลาง เพื่อการควบคุมและปฏิสัมพันธ์ที่ดีที่สุด

5.2.2 ควรมีการวิจัยติดตามผล (Follow-up) หลังจากสิ้นสุดการทดลองไปแล้ว 1-2 ภาคเรียน เพื่อศึกษาว่าการใช้เพลงประกอบรวมกับการโค้ช ส่งผลต่อความคงทนในการจำหลักฉันท์หลักฉันท์ และเจตคติที่มีต่อวิชาภาษาไทยในระยะยาวหรือไม่

5.2.3 ควรมีการวิจัยและพัฒนา เพื่อต่อยอดกระบวนการโค้ชและเพลงประกอบการสอนให้อยู่ในรูปแบบแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ผู้เรียนสามารถใช้ฝึกฝนได้ด้วยตนเอง (Self-paced Learning) โดยมีระบบ AI หรือระบบตอบกลับอัตโนมัติที่จำลองกระบวนการโค้ชเพื่อคอยให้คำแนะนำเบื้องต้น

6. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จารวิทย์ ศิรินิล. (2564). *การพัฒนาความสามารถด้านการแต่งคำประพันธ์ประเภทกาพย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เทพลักษณ์ ข่อยนอก, เศรษฐินา เบื้องพิชญธรร, และพวงเพ็ญ อินทรประวัติ. (2567). การใช้เพลงประกอบการสอนรายวิชาภาษาไทย เรื่อง การใช้คำราชาศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 7*(1), 96-109.
- ภาณุพงศ์ หมายมี, และสุตาพร พงษ์พิษณุ. (2568). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์วิชาคณิตศาสตร์เรื่องการคูณ โดยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ (5E) ร่วมกับการใช้เพลงประกอบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วารสารวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม, 17*(1), 216-231.
- ภาวิณี ศรีนวล, และพัชรพงศ์ นิลติบ. (2564). การแก้ไขปัญหาการแต่งบทเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดการโค้ชของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/7 โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง. *วารสารวิชาการ คุรุศาสตร์สวนสุนันทา, 5*(1), 19-28.
- รัตถภรณ์ คำกมล. (2558). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านการแต่งคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานีของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวสมองเป็นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ลัดดา หวังภักษิต. (2562). การพัฒนารูปแบบการโค้ชเพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษของนิสิตการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ครู 5 ปี) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21*(1), 183-195.
- วิชัย วงษ์ใหญ่, และมารุต พัฒนา. (2558). *การโค้ชเพื่อการรู้คิด (Cognitive coaching)* (พิมพ์ครั้งที่ 5). จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- ศุทธิณี หางแก้ว, และนันทยา ปิลันธนาพันธ์. (2561). การพัฒนาเพลงประกอบการเรียนการสอนสังคมศึกษาและภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 19*(2), 138-152.
- สุจิตต์ เพียรชอบ, และสายใจ อินทรมพราย. (2523). *วิธีสอนภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษา*. ไทยวัฒนาพานิช.

การพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือเพื่อยกระดับความสามารถของนักศึกษา ในการเป็นผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล

Development of a Mobile Application Enhancing Students' Ability to Serve as Volleyball Referees

จักรวรรดิ กิ่งส้มกลาง^{1*} เดชวุดิ วานิชสรพ์² และคองกริต ปิตานนท์³
Jakgrawat Gingsomklang^{1*} Dechawut Wanichsan² and Konggrit Pitanon³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จำนวน 100 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับฉลากแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง 50 คน และกลุ่มควบคุม 50 คน เครื่องมือวิจัยใช้ในการวิจัย ได้แก่ แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล แบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล สถิติที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลมีความเหมาะสมระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย = 4.77, SD = 0.14) แบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล มีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach' Alpha = 0.89) 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ใช้ แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย 9.98 คะแนน (S.D.= 3.87) และคะแนนหลังเรียน เฉลี่ย 13.28 คะแนน S.D.= 4.10)

คำสำคัญ : แอปพลิเคชันบนมือถือ สัญญาณมือผู้ตัดสิน ผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล

^{1*}สาขาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Department of Physical Education, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : jakgrawat.g@rbru.ac.th

² สาขาคอมพิวเตอร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Department of Computer Education, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : dechawut.w@rbru.ac.th

³ สาขาคอมพิวเตอร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Department of Computer Education, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail : Konggrit.p@rbru.ac.th

*Corresponding author

Abstract

The objectives of this research were: 1) to develop a mobile application for learning volleyball referee hand signals; and 2) to examine the learning achievement of students using the application. The sample consisted of 100 physical education students from the Faculty of Education, selected through simple random sampling (draw method) and divided into an experimental group ($n = 50$) and a control group ($n = 50$). The research instruments included the mobile application on volleyball referee hand signals and a learning achievement test. Data were analyzed using mean, standard deviation, and *t-test* for independent samples. The findings revealed that: 1) the development of the mobile application was highly appropriate (Mean = 4.77, SD = 0.14), and the achievement test demonstrated a high level of reliability with a Cronbach's alpha coefficient of .89; and 2) the learning achievement scores of students who used the application were significantly higher in the post-test than in the pre-test at a .05 level of significance, with an average pre-test score of 9.98 (SD = 3.87) and an average post-test score of 13.28 (SD = 4.10).

Keywords: Mobile Application, Referee Hand Signals, Volleyball Referee.

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้สื่อดิจิทัลได้รับการนำมาใช้ในสถานศึกษาอย่างแพร่หลายทั้งวิธีทัศน์คอมพิวเตอร์ช่วยสอน สื่อมัลติมีเดีย และแอปพลิเคชันบนอุปกรณ์พกพา สื่อที่ออกแบบสอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนสามารถเสริมสร้างแรงจูงใจและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ตยังเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนตามความต้องการ และเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดอยู่ในเวลาและสถานที่ของห้องเรียนดั้งเดิม (กรรณก คลังบุญครอง, 2555) เทคโนโลยีไม่ได้เข้ามาแค่ในเฉพาะแวดวงด้านการศึกษา แต่เข้าไปมีบทบาทหลายรูปแบบในด้านการกีฬา การพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือในฐานะสื่อการเรียนรู้สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ในเรื่องที่สนใจได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อออกแบบให้มีลักษณะเชิงปฏิสัมพันธ์ (interactive) และยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการออกแบบแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (Hirsh-Pasek et al., 2015) และผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณที่ชี้ว่า mobile learning ส่งผลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Sung et al., 2016) นอกจากนี้ อุปกรณ์สื่อสารแบบพกพายังสนับสนุนแนวคิด Flexible Learning และ Anywhere-Anytime Learning ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเวลา สถานที่ และรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้ (Traxler, 2022)

การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้เป็นแนวทางการพัฒนาทักษะและเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้วยเหตุนี้แอปพลิเคชันบนมือถือจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นนวัตกรรมสำคัญที่สนับสนุนประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการวิจัยชี้ให้เห็นว่า mobile learning มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การมีส่วนร่วม และความตั้งใจเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของผู้เรียน (Al-Emran et al., 2018) โดยผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณยังยืนยันถึงประสิทธิผลในการยกระดับผลสัมฤทธิ์และแรงจูงใจทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sung et al., 2016; Zheng et al., 2018) เช่นเดียวกับงานวิจัยที่มีลักษณะของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้ของ คณิศร จักรระโทก และคณะ (2565, น. 21) ที่พัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้บนสมาร์ตโฟน เรื่องแนวคิดคำนวณชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.5 และงานวิจัยของธีรวัชร ปันศรี และศิริกรรณ์ กันขันธ์ (2567, น. 44-57) พัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาล้านนาเบื้องต้นด้วยระบบปฏิบัติการ

แอนดรอยด์ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และงานวิจัยของ นที ยงยุทธ และสุนิศา เย็นทั่ว (2564, น. 44-45) พัฒนาเกมคอมพิวเตอร์ เรื่องศัพท์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค Math League กับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน เห็นได้ว่าแอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ ที่สามารถใช้เป็น สื่อการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

กีฬาวอลเลย์บอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมอย่างมาก เป็นกีฬานานาชาติที่เห็นพัฒนาการของการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการแข่งขัน จากเดิมมีระบบการบันทึกข้อมูลการเล่น (Volleyball Information System :VIS) ปัจจุบันกีฬาวอลเลย์บอลมีระบบวิดีโอออนไลน์ ซึ่งจะใช้กล้องบันทึกวิดีโอหลาย ๆ ตำแหน่งบันทึกการแข่งขันซึ่งทำให้สามารถย้อนดูการเล่นบริเวณตาข่ายและลูกลงบริเวณเส้นสนาม เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจให้บริสุทธิ์ยุติธรรม กีฬาวอลเลย์บอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมอย่างมากในกิจกรรมพลศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตลอดจนในระดับอุดมศึกษานอกจากวิชาการสอนทักษะกีฬาวอลเลย์บอลแล้ว ยังมีวิชาที่เกี่ยวกับการตัดสินใจตัดสินใจให้บริสุทธิ์ยุติธรรม กีฬาวอลเลย์บอล การเป็นผู้ตัดสินที่ดีต้องอาศัยคุณสมบัติหลากหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในกติกา ผู้ตัดสินต้องเข้าใจกฎและระเบียบของการแข่งขันวอลเลย์บอลอย่างถ่องแท้ (Fédération Internationale de Volleyball [FIVB], 2024) การเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล สัญญาณมือของผู้ตัดสินจึงเป็นสิ่งแรกที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจและนำความเข้าใจไปสู่การฝึกปฏิบัติซ้ำกับสถานการณ์ที่ใกล้เคียงสถานการณ์จริง เพื่อให้สามารถปฏิบัติการตัดสินใจให้วอลเลย์บอลได้ ผู้เรียนที่ต้องฝึกฝนการตัดสินใจให้วอลเลย์บอลในระยะแรก จะขาดประสบการณ์เกี่ยวกับการเล่นวอลเลย์บอลในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่เคยเล่นกีฬาวอลเลย์บอลมาก่อน ในการตัดสินใจจะต้องมีภาพจำของการเล่นที่ผิดระเบียบ ภาพของสัญญาณมือในการตัดสินใจ ตลอดจนการเชื่อมโยงสัญญาณมือกับสถานการณ์การเล่นที่ผิดกติกา ผู้ตัดสินต้องตัดสินใจอย่างถูกต้องทันทีเมื่อการเล่นนั้นจบลง และเมื่อต้องลงปฏิบัติหน้าที่ในครั้งแรก ๆ มักจะเกิดความประหม่า มีความมั่นใจน้อย กลัวทำผิดทำให้การตัดสินใจผิดพลาดเกิดขึ้นได้บ่อยครั้ง การตัดสินใจจึงเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ซึ่งใช้เวลาฝึกฝนอย่างยาวนานจึงเกิดความชำนาญ แต่ในการเรียนวิชาที่เกี่ยวกับการตัดสินใจให้วอลเลย์บอล มีหลายเนื้อหาที่ต้องเรียนรู้ เช่น การเป็นผู้ฝึกสอน การจัดการแข่งขัน และการเป็นผู้ตัดสิน ในการเรียนรู้เกี่ยวกับการตัดสินใจให้วอลเลย์บอล จะเน้นเรื่องสัญญาณมือของผู้ตัดสิน ซึ่งมีเวลาเรียน 5-6 สัปดาห์ การเรียนด้วยการฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ เฉพาะเมื่อมีคาบเรียนจึงไม่อาจทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะได้ในเวลาอันสั้น

จากที่กล่าวมาการนำเนื้อหาที่จำเป็นเกี่ยวกับการตัดสินใจ สัญญาณมือของผู้ตัดสินผสมเข้ากับเทคโนโลยีและโทรศัพท์มือถือ (Mobile Learn) ให้มีเนื้อหาที่จำเป็นและสามารถฝึกฝนทักษะของตนเองได้บนโทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต ทำให้ผู้เรียนเห็นเกมการเล่นได้หลายรูปแบบในทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการจะเรียนรู้และต้องการฝึกฝนทักษะของผู้ตัดสิน ผ่านการฝึกฝนด้วยตนเองซ้ำ ๆ จนเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับสัญญาณมือของผู้ตัดสินได้ในระยะเวลาเรียนอันจำกัด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือเพื่อยกระดับความสามารถของนักศึกษาในการตัดสินใจให้วอลเลย์บอล

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินใจให้วอลเลย์บอล

1.2.2 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักศึกษาที่ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินใจให้วอลเลย์บอล

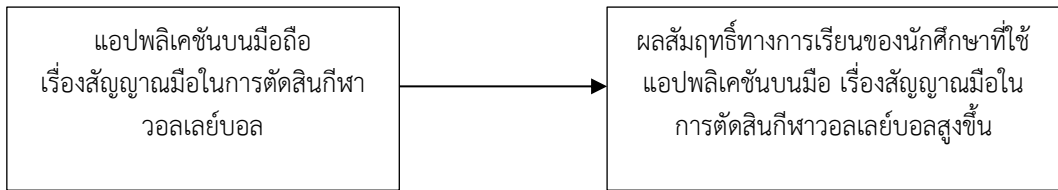
1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพลศึกษา ชั้นปีที่ 2-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 180 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพลศึกษา ชั้นปีที่ 2-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 100 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลากเข้ากลุ่มควบคุม 50 คน และกลุ่มทดลอง 50 คน

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพลศึกษา ชั้นปีที่ 2-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 180 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพลศึกษา ชั้นปีที่ 2-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 100 คน วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Cohen (1988, p. 40) โดยกำหนดอำนาจการทดสอบ (Power of test) เท่ากับ 0.8 (Hair et al, 2010) และกำหนดขนาดอิทธิพล (Effect size : d) มีค่าเท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 0.05 และตั้งสมมติฐานการวิจัยแบบมีทิศทางได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 50 คน (องอาจ นัยวัฒน์, 2544, น. 12) ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลากกลุ่มทดลอง 50 คน และกลุ่มควบคุม 50 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัยคือ แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินใจวอลเลย์บอล และแบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินใจวอลเลย์บอล แบบเลือกตอบ โดยต้องตอบเรียงลำดับของการให้สัญญาณมือของผู้ตัดสินให้ถูกต้อง ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดไม่ให้คะแนน จำนวน 20 ข้อ

2.3 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

2.3.1 แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินใจวอลเลย์บอล ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนานวัตกรรมตามรูปแบบ ADDIE Model (อุทิศ บำรุงชีพ, 2566, น. 49-50) ดังนี้

1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) ศึกษาข้อมูลสำหรับฝึกหัดเป็นผู้ตัดสิน พิจารณาสถานการณ์ที่ผิดระเบียบไม่ชัดเจน การเล่นที่ผิดระเบียบ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อย เช่น ผู้เล่นสัมผัสตาข่ายขณะเล่นลูกบอล การล้ำแดนได้ตาข่าย การล้ำแดนเหนือตาข่าย ลูกบอลสัมผัสผู้เล่นแล้วออก ลูกบอลออก ลูกบอลลง การยืนผิดตำแหน่ง การรุกรัดระเบียบจากแดนหลัง เป็นต้น ศึกษาภาพสัญญาณมือของผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล (FIVB, 2024, pp. 73-81) ตลอดจนศึกษาวิดีโอการแข่งขันวอลเลย์บอลในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมเนื้อหาแล้ววิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป

2) การออกแบบ (Design) ผู้วิจัยออกแบบองค์ประกอบของเนื้อหาที่จะนำไปจัดทำแอปพลิเคชันโดยแบ่งเนื้อหาและร่างผังแสดงเนื้อหาบนหน้าจอ จัดเป็นหมวดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้เลือกเนื้อหาเพื่อเรียนรู้และฝึกฝนกับแอปพลิเคชัน ดังนี้

(1) ออกแบบเนื้อหาเกี่ยวกับสัญญาณมือผู้ตัดสินที่ 1 ผู้ตัดสินที่ 2 และผู้กำกับเส้น ออกแบบให้หน้าจอแสดงคลิปการเล่นวอลเลย์บอล ทั้งการเล่นทั่วไปและการเล่นผิดระเบียบ ดำเนินการถ่ายทำและตัดต่อคลิปการเล่นวอลเลย์บอล ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงและปรับปรุงคลิปตามคำแนะนำ จากนั้นนำคลิปที่ปรับปรุงตามคำแนะนำไปจัดทำในแอปพลิเคชันบนมือถือ

(2) วางโครงร่างของหน้าตาแอปพลิเคชัน UX/UI ที่จะให้แสดงบนหน้าจอเมื่อถือได้แก่ หน้าจอต้อนรับ

หน้าจอเข้าสู่ระบบ ปุ่มกดเลือกเมนู ปุ่มกดเลือกหัวข้อ ปุ่มกดเลือกคำตอบ เป็นต้น และวางโครงร่างของขนาดหน้าจอ และส่วนต่าง ๆ ที่จะแสดงบนหน้าจอมือถือโดยวางผังของหน้าจอ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพร่างการออกแบบหน้าจอที่จะพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือ

3) การพัฒนาแอปพลิเคชัน (Development) นำข้อมูลที่เตรียมพร้อมแล้วไปและสร้างแอปพลิเคชันบนมือถือ ด้วยโปรแกรม Power app นำข้อมูลลงฐานระบบแอปพลิเคชันบนมือถือ นำแอปพลิเคชันบนมือถือที่พัฒนาขึ้น ไปตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน ตรวจสอบประเมินคุณภาพความเหมาะสมด้วยแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แอปพลิเคชันบนมือถือที่สร้างขึ้นมีคุณภาพในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44

4) การนำแอปพลิเคชันไปทดลองใช้ (Implementation) หลังจากพัฒนาและปรับปรุงแอปพลิเคชันบนมือถือเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำแอปพลิเคชันไปทดลองใช้ตามขั้นตอนของ พิธิติ ฤทธิ์จรรยา (2559, น. 193-196) โดยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 3 ระยะ ตามลำดับดังนี้ 1) นำแอปพลิเคชันบนมือถือที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับอาสาสมัครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน 2) นำแอปพลิเคชันบนมือถือที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับอาสาสมัครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน และ 3) ทดลองใช้กับอาสาสมัครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ทดลองใช้แอปพลิเคชันแล้วทำข้อสอบหลังเรียน นำผลมาวิเคราะห์ตรวจสอบประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันบนมือถือ

5) ประเมินผลการใช้งาน (Evaluation) จากการทดลองใช้ของนักศึกษา มีใจหทัยคำถามสถานการณ์ บางข้อที่ทำให้สับสน ภาพและตัวเลือกตอบไม่สัมพันธ์กับภาพสัญญาณมือ และคลิปการเล่นวอลเลย์บอลบางสถานการณ์ คลิปสั้นเกินไปมองเหตุการณ์ไม่ทัน ผู้วิจัยนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง

2.3.2 แบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาวิธีสร้างแบบทดสอบทางการเรียนและวิธีสร้างข้อสอบระบบออนไลน์จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2) วิเคราะห์เนื้อหาที่ตรงกับเรื่องสัญญาณมือของผู้ตัดสินนำมาสร้างเป็นข้อสอบวัดผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียน สร้างข้อคำถามโดยใช้คลิปการแข่งขันกีฬาวอลเลย์บอล 1 คลิป ต่อ 1 ข้อคำถาม กระจายข้อคำถามให้ครอบคลุมสถานการณ์ของผู้ตัดสินที่ 1 ผู้ตัดสินที่ 2 และผู้กำกับเส้น

3) สร้างข้อคำถามโดยใช้คลิปการแข่งขันกีฬาวอลเลย์บอล 1 คลิป ต่อ 1 ข้อคำถาม โดยใช้คลิปการแข่งขันกีฬาวอลเลย์บอลในกีฬาแห่งชาติครั้งที่ 49 ณ จังหวัดจันทบุรี จัดทำเป็นข้อสอบนำข้อสอบด้วยโปรแกรมกูเกิ้ลฟอร์ม (Google Form) แบบปรนัย จำนวน 4 ตัวเลือก โดยต้องเลือกคำตอบตามขั้นตอนการให้สัญญาณมือของผู้ตัดสินให้ถูกต้องตามลำดับ ตอบถูกต้อง ให้ 1 คะแนน ตอบผิดไม่ให้คะแนน จำนวน 20 ข้อ

4) นำแบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาจำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับเนื้อหาที่จัดทำในแอปพลิเคชัน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

5) นำแบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ที่สร้างขึ้นไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลทางการเรียน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา Cronbach's Alpha (สมนึก ภัททิยน์, 2563, น. 225) แบบทดสอบสร้างขึ้นมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.89

6) นำแบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ไปใช้เป็นเครื่องมือวิจัยโดยใช้วัดผลทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

2.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4.1 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีคณะครุศาสตร์เพื่อขอเก็บข้อมูลกับนักศึกษาครุศาสตร์ในการทำวิจัย จากนั้นติดประกาศเชิญชวนประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาที่สนใจได้สมัครเข้าร่วมโครงการวิจัย และขอความร่วมมือประธานหลักสูตรพลศึกษาเพื่อขอเข้าเก็บรวบรวมข้อมูล กับนักศึกษาสาขารัฐบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่สมัครเข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 100 คน

2.4.2 ดำเนินการคัดแยกกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 50 คน โดยวิธีจับฉลาก

2.4.3 ผู้วิจัยนัดหมายผู้สมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย และสิ่งที่ต้องปฏิบัติขณะเข้าร่วมโครงการวิจัย จากนั้นขอความยินยอมอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรแสดงความยินยอมของเข้าร่วมโครงการวิจัย งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เลขที่ IRB-Hu 24/2568

2.4.4 ผู้วิจัยทำการนัดหมาย วัน-เวลา และสถานที่ เพื่อทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียน และดำเนินทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ใช้เวลาทำข้อสอบ 30 นาที ทั้งสองกลุ่ม

2.4.5 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยกับกลุ่มทดลอง โดยให้ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล เป็นเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน (วันพุธ) เวลา 45 นาที (15.00-15.45 น.) และกลุ่มควบคุมเรียนด้วยวิธีปกติศึกษาจากเอกสารภาพสัญญาณมือ เป็นเวลา 45 นาที (16.00-16.45 น.) ภายหลังจากใช้แอปพลิเคชันและศึกษาเอกสารสัญญาณมือแล้ว ทั้งสองกลุ่มลงฝึกปฏิบัติทักษะเหมือนกัน

2.4.6 ผู้วิจัยทำการนัดหมาย วัน-เวลา และสถานที่ เพื่อทดสอบวัดความรู้หลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลทางการเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ใช้เวลาทำข้อสอบ 30 นาที ทั้งสองกลุ่ม

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลคะแนนผลการสอบก่อนและหลังเรียน โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.5.2 ใช้สถิติทดสอบ t-test ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 การพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือ

แอปพลิเคชันบนมือถือพัฒนาขึ้นด้วยโปรแกรม Power app ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่ช่วยให้สร้างแอปพลิเคชันสำหรับใช้งานในองค์กรได้อย่างรวดเร็ว โดยการเขียนโค้ดแบบง่าย ๆ ซึ่งสามารถใช้โปรแกรม Excel หรือ โปรแกรม Sheet เป็นฐานข้อมูลในการสร้าง แอปพลิเคชันที่สร้างขึ้นมาสามารถใช้งานได้บนโทรศัพท์มือถือทั้ง iOS และ Android แอปพลิเคชันออกแบบมาให้สามารถฝึกฝนทักษะการเป็นผู้ตัดสินที่ 1 ผู้ตัดสินที่ 2 รวมถึงผู้กำกับเส้น

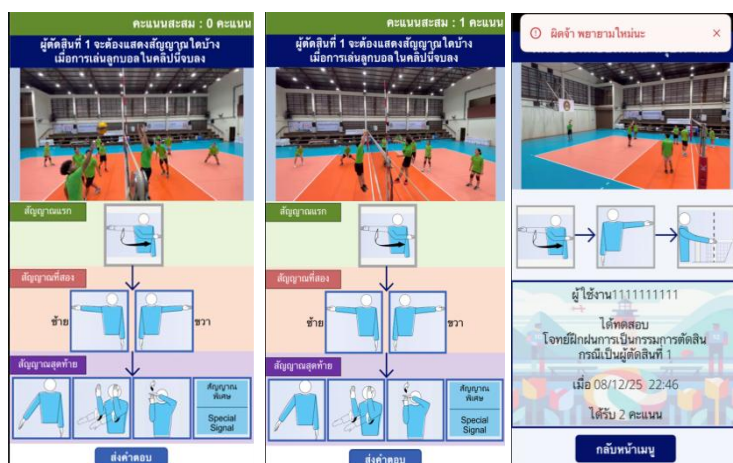
ตัวอย่างแอปพลิเคชัน แสดงดังภาพที่ 3 โดยหน้าต่างแรกจะแสดงหน้าจอเข้าสู่ระบบ เมื่อเข้าสู่ระบบจะแสดงหน้าจอต้อนรับ และแสดงหน้าต่างของเมนูที่สามารถเลือกฝึกฝนได้ และหน้าต่างถัดไปดังภาพที่ 4-8

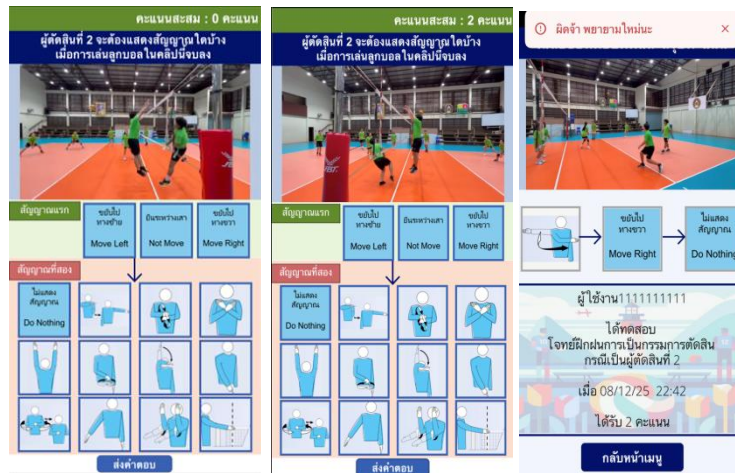
ภาพที่ 3 ลักษณะของแอปพลิเคชันที่พัฒนา หน้าจอเข้าสู่ระบบ หน้าต้อนรับและหน้าจอเมนูที่ต้องการฝึกฝน

ภาพที่ 4 แสดงตัวอย่างหน้าจอเมื่อเลือกโจทย์ฝึกฝนพื้นฐาน

ภาพที่ 5 แสดงตัวอย่างหน้าจอเมื่อเลือกโจทย์ฝึกฝนเป็นกรรมการผู้ตัดสินที่ 1

ภาพที่ 6 แสดงตัวอย่างหน้าจอเมื่อเลือกโจทย์ฝึกฝนเป็นกรรมการผู้ตัดสินที่ 2

ภาพที่ 7 แสดงตัวอย่างหน้าจอเมื่อเลือกโจทย์ฝึกฝนเป็นผู้กำกับเส้น

ภาพที่ 8 แสดงตัวอย่างหน้าจอเมื่อเลือกโหมดศึกษาหาความรู้

3.2 ผลการประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยนำแอปพลิเคชันไปประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งหมด 7 ท่าน ใช้แบบประเมินมาตราส่วน 5 ระดับ ประกอบด้วยด้านเนื้อหาและการนำเสนอ ด้านการออกแบบจอภาพ และด้านการจัดการของแอปพลิเคชัน ผลการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชัน มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.14 อยู่ในระดับดีมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันโดยผู้เชี่ยวชาญ

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD.	ระดับ
ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ			
1. แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นนี้ ทำให้ผู้ใช้เลือกหัวข้อที่ต้องการฝึกฝนได้อย่างชัดเจนเป็นลำดับ	4.71	0.49	ดีมาก
2. เนื้อหาที่จัดทำลงในแอปพลิเคชัน เหมาะสมและถูกต้อง ตามหลักการเป็นผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลเบื้องต้น	5.00	0.00	ดีมาก
ด้านการออกแบบจอภาพ			
1. หน้าตาของแอปพลิเคชัน (interface) ที่พัฒนาขึ้น เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการเลือกตอบคำถาม	4.43	0.53	ดี
2. ภาพสัญญาณมือ ภาพไอคอนที่มีขนาดใหญ่ ชัดเจนเหมาะสมสำหรับการเลือกกดคำตอบ	4.86	0.38	ดีมาก
3. ความชัดเจนของคลิปสถานการณ์ การเล่นวอลเลย์บอลในแอปพลิเคชันเหมาะสม สามารถ ใช้กับนักศึกษาเพื่อเรียนรู้สัญญาณมือของผู้ตัดสินที่ 1 ผู้ตัดสินที่ 2 และผู้กำกับเส้นได้	4.71	0.76	ดีมาก
ด้านการจัดการของแอปพลิเคชัน			
1. แอปพลิเคชันมีระบบการสุ่มคลิปและข้อคำถามต่าง ๆ ในการฝึกฝนและย้อนกลับให้ไปเริ่มใหม่ได้	4.86	0.38	ดีมาก
2. แอปพลิเคชันมีระบบการนับคะแนนและภาพเฉลยเมื่อตอบผิด มีส่วนช่วยให้นักศึกษาที่ฝึกฝนกับแอปพลิเคชันสามารถจดจำสัญญาณมือได้ดีขึ้น	4.71	0.49	ดีมาก
3. แอปพลิเคชันมีระบบการนับจำนวนครั้งและบันทึกการเข้ามาฝึกฝนกับแอปพลิเคชัน	4.86	0.38	ดีมาก
4. ความเหมาะสมของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ฝึกฝนและแอปพลิเคชัน	4.71	0.49	ดีมาก
5. แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้กับนักศึกษาเพื่อฝึกฝนทักษะการเป็นผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลได้	4.86	0.38	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.77	0.14	ดีมาก

3.3 ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักศึกษาที่ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล

การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	เวลา	n	k	$\bar{X}$	S.D.	Diff	t	df	sig
ทดลอง	ก่อนเรียน	50	20	9.98	3.87	4.23	7.09	49	.00
	หลังเรียน	50	20	13.28	4.10				
ควบคุม	ก่อนเรียน	50	20	8.08	4.52	1.55	.60	49	.54
	หลังเรียน	50	20	9.04	3.82				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาที่ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินใจฟาวอลเลย์บอล มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย 9.98 คะแนน และคะแนนหลังเรียนเฉลี่ย 13.28 คะแนน ในขณะที่กลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนปกติมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินใจฟาวอลเลย์บอล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	n	k	$\bar{X}$	S.D.	Diff	t	df	sig
กลุ่มทดลอง	50	20	9.98	3.87	1.30	1.54	98	.126
กลุ่มควบคุม	50	20	8.68	4.51				

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษานักศึกษา สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีผลคะแนนการทดสอบก่อนการเรียน เรื่อง สัญญาณมือในการตัดสินใจฟาวอลเลย์บอล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่านักศึกษานักศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลอง (กำหนดให้ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือ) กับกลุ่มควบคุม (เรียนด้วยวิธีปกติเอกสารสัญญาณมือ) มีผลการทดสอบก่อนเรียน เรื่อง สัญญาณมือในการตัดสินใจฟาวอลเลย์บอลไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบคะแนนหลังเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	n	k	$\bar{X}$	S.D.	Diff	t	df	sig
กลุ่มทดลอง	50	20	13.28	4.10	4.24	5.34	98	.00
กลุ่มควบคุม	50	20	9.04	3.82				

จากตารางที่ 4 นักศึกษานักศึกษา สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่เป็นกลุ่มทดลอง (กำหนดให้ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือ) มีค่าเฉลี่ย 13.28 (SD = 4.10) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 9.04 (SD = 3.82) โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่มเท่ากับ 4.24 คะแนน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พบว่ามีค่า $t = 5.34$, $df = 98$, และค่า Sig. = .00 แสดงว่าการใช้แอปพลิเคชันบนมือถือ เรื่อง สัญญาณมือในการตัดสินใจฟาวอลเลย์บอล ส่งผลต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ดีกว่าการเรียนด้วยวิธีปกติ

4. อภิปรายผล

4.1 การพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินใจฟาวอลเลย์บอล ผู้วิจัยได้พัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือด้วยโปรแกรมพาวเวอร์ แอป (Power App) เป็นแพลตฟอร์มที่ช่วยให้สร้างแอปพลิเคชันสำหรับใช้งานในองค์กรได้อย่างรวดเร็ว โดยการเขียนโค้ดง่าย ๆ เป็นฐานข้อมูลในการสร้างแอปพลิเคชัน สามารถใช้งานได้บนโทรศัพท์มือถือทั้ง iOS และ Android ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สะท้อนให้เห็นแนวคิดการออกแบบการเรียนรู้บนฐานเทคโนโลยี ที่เน้นความยืดหยุ่น การเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา และการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ (interactive learning environment) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนต้องมีบทบาทเชิงรุก (active learner) เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเรียนรู้เรียนรู้เรื่องสัญญาณมือของผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล โดยการนำภาพสัญญาณมือหรือคลิปการเล่นกีฬาวอลเลย์บอลทั้งการเล่นทั่วไปและที่เป็นการเล่นผิดระเบียบมาไว้ในโทรศัพท์มือถือ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการเป็นผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ซึ่งสามารถเปิดดูภาพสัญญาณมือและฝึกฝนกับโจทย์สถานการณ์ต่าง ๆ ในโทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ตได้ตามความต้องการของผู้ใช้

การพัฒนาแอปพลิเคชันผู้วิจัยพัฒนาตามขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาโดยใช้รูปแบบ ADDIE Model (อุทิศ บำรุงชีพ, 2566, น. 49-50) เป็นแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชัน แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านกีฬาวอลเลย์บอล ผลการประเมินคุณภาพ แอปพลิเคชันอยู่ในระดับดีมาก คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.14 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาตาม ADDIE model มีความเป็นระบบและมีความเหมาะสมในเชิงโครงสร้างการออกแบบการเรียนการสอนโดยเฉพาะขั้นวิเคราะห์ (Analysis) และออกแบบ (Design) ที่ช่วยกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (behavioral objectives) เนื้อหาและกิจกรรม

การฝึกให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) และทักษะปฏิบัติ (psychomotor domain) ของผู้เรียนในบริบทการเป็นผู้ตัดสินกีฬา เมื่อพิจารณากับงานวิจัยอื่นที่ใช้กระบวนการพัฒนาตาม ADDIE model สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรประสิทธิ์ เตนโมหี และคณะ (2565, น. 54) พัฒนาหลักสูตรผู้ประกอบการ 5.0 สำหรับนักศึกษาผ่าน การเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้แอดดีโมเดลซึ่งประยุกต์ใช้กระบวนการพัฒนาของ ADDIE พัฒนาหลักสูตรและ มีผลความพึงพอใจในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57) สอดคล้องกับการวิจัยของ ชินวัจน์ งามวรรณกร (2562) ที่พัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้บนอุปกรณ์เคลื่อนที่เรื่องภาษาอังกฤษสำหรับ นักสารสนเทศ ใช้รูปแบบ ADDIE Model ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน แอปพลิเคชันที่พัฒนามีคุณภาพทางเทคนิคและเนื้อหา ของแอปพลิเคชันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 และเช่นเดียวกับ งานวิจัยของ พิมพ์พรรณ เลิศเกษม และมณี จำปาแพง (2565, น. 138) พัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมทักษะ ภาษาอังกฤษในงานบริการสำหรับพนักงานโรงแรมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย โดยอาศัยรูปแบบของการพัฒนาสื่อ ตามรูปแบบ ADDIE model มีผลความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 เห็นได้ว่า ในการพัฒนา แอปพลิเคชันด้านการศึกษานิยมใช้การพัฒนาวัตรกรรมตามแนวรูปแบบ ADDIE Model เป็นส่วนมาก ซึ่งทำให้แอปพลิเคชัน ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูง

4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยมีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย 9.98 คะแนนและคะแนนหลังเรียนเฉลี่ย 13.28 คะแนน จากผลการทดสอบความรู้ก่อนเรียน เรื่องสัญญาณมือของผู้ตัดสิน ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง มีคะแนนจากการทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียนแตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการทดสอบก่อนเรียนของกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ย 8.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.51 คะแนนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 9.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.87 ทดสอบด้วยค่า $t = 1.54$ sig = .126 แสดงว่า ทั้งสองกลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาบอลเลย์บอล ไม่ต่างกัน

หลังกลุ่มทดลองใช้แอปพลิเคชันบนมือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาบอลเลย์บอล แล้วนำคะแนนหลัง เรียนมาเปรียบเทียบกับคะแนนของกลุ่มทดลองสูงขึ้นมีคะแนนเฉลี่ย 13.28 (SD. = 4.10) และกลุ่มควบคุม มีคะแนน เฉลี่ย 9.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.82 โดยมีผลต่างค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่มเท่ากับ 4.24 คะแนน มีความ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่า $t = 5.34$, $df = 98$, และค่า Sig. = .00 แสดงว่า แอปพลิเคชันบน มือถือเรื่องสัญญาณมือในการตัดสินกีฬาบอลเลย์บอลมีผลกับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ การวิจัยของ วีระพงษ์ แดนดี (2564, น. 87) ทำการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาจากคลิปวิดีโอ เรื่องกติกาเซปักตะกร้อ รายวิชาการตัดสินกีฬาเซปักตะกร้อสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลังจากใช้คลิปวิดีโอเป็น กรณีศึกษาแล้วพบว่าผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ ดำรงฤทธิ์ จันทรา (2563, น. 83) พัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในการสอนพลศึกษา เรื่องสัญญาณมือของ ผู้ตัดสินกีฬาบอลเลย์บอลของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาชั้นปี 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางเรียนเมื่อเทียบเกณฑ์ร้อยละ 75 สูงขึ้นหลังใช้แอปพลิเคชัน สอดคล้องกับ เจนจบ สุขแสงประสิทธิ์ และติยาพร ธรรมสนธิ (2566, น. 161) ที่พัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีเสมือนจริง สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เรื่องผู้ตัดสินและกติกากีฬาที่มีประสิทธิภาพวัตรกรรม ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.56/85.17 (E1/E2) สอดคล้องตามเกณฑ์กำหนดไว้ ผลการวิจัยพบว่าคะแนนผลการทดสอบ ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองสูงขึ้น เพราะแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมานั้น มีประสิทธิภาพ เพราะเลือกใช้เนื้อหาสถานการณ์เป็นคลิปการเล่นจริง ๆ ผู้เรียนจะได้เห็นการเล่นบอลเลย์บอล ในสถานการณ์จริงเมื่อใช้ แอปพลิเคชัน สอดคล้องกับหลักการฝึกในสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นให้ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงเหตุการณ์จริง มากที่สุดเพื่อฝึกทักษะและเรียนรู้ในกรณีที่สถานการณ์จริงมีความเสี่ยง (ฟิลิสส์ ฌอน บักกน, 2567, น. 129) ดังนั้น การฝึกผ่านสถานการณ์จำลอง (simulation-based training) บนมือถือช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ และทรัพยากรเมื่อ เทียบกับการฝึกภาคสนามจริงที่ผู้เรียนต้องลงสนามช่วยกันเล่นบอลเลย์บอลเป็นทีมเพื่อทำการฝึกฝนทักษะการเป็นผู้ตัดสิน

และการที่ผู้เรียนได้ใช้แอปพลิเคชันบนมือถือดูคลิปการเล่นก็เหมือนกับผู้เรียนได้เผชิญกับเหตุการณ์ที่หลากหลายและฝึกซ้ำได้ตามต้องการ การฝึกในสถานการณ์จำลองที่มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อม เสมือนจริงจึงเป็นการพัฒนาความแม่นยำในการตัดสินใจ และความมั่นใจในบทบาทผู้ตัดสินใจ การเรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชันไม่ได้จำกัดเพียงการจดจำสัญญาณมือ (remembering) แต่ผู้เรียนต้องเข้าใจความหมายของแต่ละสัญญาณ (understanding) วิเคราะห์สถานการณ์การเล่น (analyzing) และประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจเลือกสัญญาณที่เหมาะสม (applying) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบการเรียนรู้ทางปัญญาตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ Revised Bloom's Taxonomy ที่ปรับปรุงใหม่ (Anderson & Krathwohl, 2001) ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง (higher-order thinking skills) เมื่อผ่านการฝึกฝนซ้ำ ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำตัดสินใจได้ว่าจะเลือกสัญญาณมือใด ทันทีที่คลิปการเล่นจบลง ส่งผลให้กลุ่มทดลองทำคะแนนจากการสอบวัดความรู้หลังเรียนสูงขึ้น

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 เนื่องจากคลิปสถานการณ์การเล่นวอลเลย์บอลได้ถูกกำหนดให้มีการเล่นผิดระเบียบ ในการฝึกปฏิบัติจริงบนแท่นผู้ตัดสินอาจมีสถานการณ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้น ผู้สอนต้องคอยให้คำแนะนำและอธิบายเพิ่มเติมแก่ผู้ฝึกด้วย

5.1.2 ต้องคำนึงถึงความเร็วของระบบอินเทอร์เน็ตขณะใช้แอปพลิเคชันพร้อม ๆ กัน อาจทำให้ภาพกระตุกหรือคลิปวิดีโอแสดงภาพเบลอล

5.1.3 หากมีสถานการณ์ที่น่าสนใจผู้สอนควรอัปเดตคลิปวิดีโอใหม่เพิ่มและเพื่อให้ทันสถานการณ์ปัจจุบัน

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรพัฒนารูปแบบการประเมินการตัดสินใจในสถานการณ์แข่งขันจริงหลังจากฝึกฝนใช้งานกับแอปพลิเคชัน

5.2.2 ควรพัฒนาแอปพลิเคชันร่วมกับกล้องหรือเซนเซอร์ตรวจจับการแสดงสัญญาณมือของผู้ตัดสินที่ถูกต้อง

5.2.3 สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบของคลิปสถานการณ์จากแนวตั้งบริเวณตาข่ายและเป็นภาพความละเอียดสูง

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้ให้ความเมตตาในการให้คำปรึกษา ตรวจสอบเครื่องมือ แนะนำแนวทาง และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ยิ่งงานวิจัยมีความสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการและคณะครู โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ และขอขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเก็บรวบรวมข้อมูลจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากบทความวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา บูรพาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา

7. เอกสารอ้างอิง

กรกนก คลังบุญครอง. (2555). *เว็บแอปพลิเคชันช่วยแม่ดูแลสุขภาพและบันทึกพัฒนาการของลูก*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

คณิตศร จักระโทก, พิศณุ ชัยจิตตนิชกุล, ชนาภานต์ บุรีตัน, และสโรชา เทศารินทร์. (2565). การพัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้บนสมาร์ตโฟน เรื่องแนวคิดเชิงคำนวณ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารมนุษยสังคมศิลปาสาร*, 4(1), 21-27.

เจนจบ สุขแสงประสิทธิ์, และติยาพร ธรรมสนธิ. (2566). การพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีเสมือนจริงสำหรับนักศึกษา

สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 18(3), 161-171.

- ชินวัจน์ งามวรรณกร. (2562). *การพัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ เรื่อง ภาษาอังกฤษสำหรับนักสารสนเทศ*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ดำรงฤทธิ์ จันทรา. (2563). *พัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในการสอนพลศึกษา เรื่อง สัญญาณมือของผู้ตัดสินกีฬา วอลเลย์บอล ของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 14(1), 83-94.
- ธีรภูษ ปันศรี, และศิริการณ ก้นขี้ตี่. (2567). *การพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาล้านนาเบื้องต้น ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์*. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชุมชน*, 2(2), 44-57.
<https://doi.org/10.57260/stc.2024.758>.
- นที ยงยุทธ์, และสุนิตย์ตา เย็นทั่ว. (2564). *การพัฒนาเกมคอมพิวเตอร์ เรื่องคำทับศัพท์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค Math League สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*, 8(10), 44-58.
- พรประสิทธิ์ เคนโมฬี, สิริฉันท สติกรุล เทชพาหพงษ์, และอัจฉรา จันทน์ฉาย. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรผู้ประกอบการ 5.0 สำหรับนักศึกษาผ่านการเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้แอดดีโมเดล*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 17(3), 54-63.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2559). *เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พรรณ เลิศเกษม, และมณี จำปาแพง. (2565). *การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษในงานบริการสำหรับพนักงานโรงแรมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย*. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ*, 16(1), 135-143.
- พิสิส ฌอน บัวนก. (2567). *การออกแบบและพัฒนาบทเรียนมัลติมีเดียเชิงปฏิสัมพันธ์*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สุวีริยาสาสน์.
- วีระพงษ์ แคนดี. (2564). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาจากคลิปวิดีโอ เรื่อง กติกาเซปักตะกร้อรายวิชาการตัดสินกีฬาเซปักตะกร้อสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 15(1), 87-97.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2563). *การวัดผลการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 12). ประสานการพิมพ์.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2544). *อำนาจของการทดสอบทางสถิติ: ข้อควรคำนึงถึงสำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่างเพื่อการวิจัย*. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 14(1), 1-16.
- อุทิศ บำรุงชีพ. (2566). *นวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดิจิทัล*. ชลบุรีการพิมพ์.
- Al-Emran, M., Mezhyuev, V., & Kamaludin, A. (2018). Technology acceptance model in mobile learning context: A systematic review. *Computers & Education*, 125, 389412.
<https://doi.org/10.1016/j.compedu.2018.06.008>.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Longman.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Fédération international De Volleyball. (2024). *Official volleyball rules*. <https://www.fivb.com>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson.
- Hirsh-Pasek, K., Zosh, J. M., Golinkoff, R. M., Gray, J. H., Robb, M. B., & Kaufman, J. (2015). Putting education in "educational" apps: Lessons from the science of learning. *Psychological Science in the Public Interest*, 16(1), 3-34. <https://doi.org/10.1177/1529100615569721>

- Sung, Y.-T., Chang, K.-E., & Liu, T.-C. (2016). The effects of integrating mobile devices with teaching and learning on students' learning performance: A meta-analysis. *Computers & Education*, 94, 252–275. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.11.008>
- Traxler, J. (2022). *Learning with mobiles in developing countries: Technology, language, and literacy*. Routledge.
- Zheng, L., Li, X., & Cao, Y. (2018). The effectiveness of mobile learning on students' learning achievement and learning motivation: A meta-analysis. *Educational Technology & Society*, 21(3), 1–15.

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ที่ส่งผลต่อทักษะ การทำงานร่วมกันและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 Project-Based Learning on Hydroponic Vegetable Cultivation Affecting Collaboration Skills and Academic Achievement among Grade 11 Students

มนิดา บุญยัสสะ^{1*} และมนตรี วงษ์สะพาน²
Manida Boonyassa^{1*} and Montree Wongsaphan²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3 โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 32 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จำนวน 7 แผน 2) แบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกัน จำนวน 4 ตัวชี้วัด 3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และสถิติ One Sample t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.14/84.62 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.52, S.D.=0.65)

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ทักษะการทำงานร่วมกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

^{1*}สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Mahasarakham University

E-mail : 67010588037@msu.ac.th

² ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Mahasarakham University

E-mail : montree_ed24@hotmail.com

*Corresponding author

Abstract

This research aimed to 1) develop an effective project-based learning plan on hydroponic vegetable cultivation for 5th-grade students, meeting the 80/80 efficiency criterion; 2) compare the collaborative skills of 5th-grade students after the learning plan with the 80% criterion; 3) compare the academic achievement of 5th-grade students after the learning plan with the 80% criterion; and 4) study the satisfaction of students with the project-based learning plan on hydroponic vegetable cultivation. The sample consisted of 32 5th-grade students from class 5/3 at Nachuk Pittayasarn School, under the Mahasarakham Secondary Educational Service Area Office, during the second semester of the 2025 academic year. The sample was obtained through cluster sampling using the classroom as the sampling unit. The research instruments included: 1) Seven project-based learning lesson plans; 2) A collaborative skills assessment form with four indicators; 3) A 30-item multiple-choice achievement test with four options; and 4) A 15-item five-level Likert scale student satisfaction questionnaire. The statistical methods used were mean, standard deviation, percentage, and a one-sample t-test. The research findings revealed that: 1) The project-based learning plan on hydroponic vegetable cultivation was effective, achieving scores of 81.14/84.62, exceeding the set criterion of 80/80. 2) The collaborative skills of 5th-grade students after project-based learning significantly exceeded 80%, a statistical significance level of .01. 3) The post-test academic achievement scores of 5th-grade students were significantly higher than 80%, with a statistical significance level of .01; and 4) The satisfaction level of 5th-grade students after project-based learning was at the highest level. ($\bar{X}$ =4.52, S.D.=0.65)

Keywords: Project-Based Learning, Collaboration Skills, Academic Achievement

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพในสังคมประชาธิปไตย โดยยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงไม่เพียงมุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้เท่านั้น หากแต่ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ และสร้างรากฐานในการประกอบอาชีพซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ในบริบทของโลกยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความซับซ้อนสูง การอยู่ร่วมกันในสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพจึงกลายเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557) ได้กำหนดให้ “ทักษะการทำงานร่วมกัน” (Collaborative Skill) เป็นหนึ่งในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky (1978) นักจิตวิทยาชาวรัสเซีย ที่เสนอว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพ และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในรายวิชาที่เกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งเป็นรากฐานและวิถีชีวิตที่สำคัญของ

สังคมไทย หลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย และพัฒนาทักษะในชีวิตจริง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างเสริมสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่ม พัฒนาทักษะการสื่อสาร และมีคุณธรรมในการทำงานร่วมกัน ผู้ที่มีทักษะการทำงานร่วมกันที่ดีมักมีมนุษยสัมพันธ์ที่เหมาะสม รู้จักรับฟังและโต้แย้งด้วยเหตุผล เคารพสิทธิของผู้อื่น และพร้อมให้ความช่วยเหลือ ซึ่งจะเอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ (พรรณราย ทรัพย์ประภา, 2548)

โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ได้จัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ รายวิชาหลักการปลูกผัก (ง30264) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการปลูกผักในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรม และพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการจัดการ และทักษะการแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้วิจัยในปีการศึกษาที่ผ่านมา (ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567) พบประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาดังกล่าวหลายประการ ประการแรกคือ สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เนื่องจากการเรียนการสอนส่วนใหญ่ดำเนินการในพื้นที่กลางแจ้ง ทำให้นักเรียนต้องเผชิญกับสภาพอากาศที่ร้อนหรือฝนตก อีกทั้งภาวะทางกายภาพในการปฏิบัติกิจกรรมค่อนข้างสูง เช่น การขุดดิน ยกของ แบกดิน ซึ่งไม่เหมาะสมกับนักเรียนบางรายที่มีโรคประจำตัวหรือข้อจำกัดด้านสุขภาพ

ประเด็นปัญหาที่สำคัญและเห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ นักเรียนจำนวนมากยังขาด “ทักษะที่จำเป็นในการทำงานร่วมกับผู้อื่น” เนื่องจากในปีการศึกษา 2568 โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ได้ดำเนินการจัดห้องเรียนใหม่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3 - 5/8 (แผนการเรียนวิทย์-คณิต) ส่งผลให้นักเรียนต้องปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมชั้นที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน ทั้งในด้านบุคลิกภาพ ความสามารถ และวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ปัจจัยนี้ส่งผลให้การทำงานเป็นกลุ่มในชั้นเรียนเกิดความไม่เข้าใจ ไม่สามารถสื่อสารหรือแบ่งบทบาทหน้าที่กันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนบางคนขาดประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่ม หรือนักเรียนบางคนหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ปัญหาดังกล่าวกระทบโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-assessment report: SAR) ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ ที่พบว่าร้อยละของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดีขึ้นไป 3.00 - 4.00 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ มีค่าเฉลี่ยลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงปีการศึกษา 2565-2567 ร้อยละ 93.81, 86.64 และ 73.79 ตามลำดับ จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถแก้ปัญหาทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจในมิติของตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้อง โดย ทักษะการทำงานร่วมกัน (Collaborative Skill) ตามแนวคิดของ Partnership for 21st Century Skills (2015) และแนวคิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้เป้าหมายเดียวกันได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบสำคัญไว้ 4 ด้าน ตามบริบทการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ (1) ความสามารถในการสื่อสารภายในกลุ่ม (2) การรับฟังและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล (3) ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการกิจของกลุ่ม และ (4) การแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้ถือเป็นทักษะหลักที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่ต้องพัฒนาวุฒิภาวะทางสังคมและการเตรียมความพร้อมสู่ทักษะอาชีพในระดับที่สูงขึ้น ในขณะเดียวกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควบคู่กับทักษะกระบวนการจึงเป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา

เพื่อแก้ไขข้อจำกัดทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของการเพาะปลูกแบบดั้งเดิม ผู้วิจัยจึงสนใจนำนวัตกรรม การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ (Hydroponics) มาใช้เป็นเนื้อหาหลักในการจัดการเรียนรู้ นิธิยา รัตนานนท์ (2559) กล่าวว่า การปลูกพืชแบบไฮโดรโปนิคส์มีข้อได้เปรียบหลายประการ คือ พืชสามารถดูดซึมธาตุอาหารจากสารละลายได้

อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้น้ำในปริมาณที่น้อยกว่า และไม่จำเป็นต้องอาศัยดินในการปลูก จึงเหมาะสมกับพื้นที่ที่มีข้อจำกัด และช่วยลดภาระงานหนักของผู้เรียน ในขณะเดียวกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัย จึงได้บูรณาการเนื้อหาดังกล่าวเข้ากับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning: PjBL) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) อธิบายว่า การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นการจัดการประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริงอย่างมีระบบ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม และมีครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก สอดคล้องกับแนวคิดของ ดุษฎี โยเหลา (2557) ที่ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้แบบโครงงานจะผลักดันให้นักเรียนต้องทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อแสวงหาความรู้ วางแผน ดำเนินกิจกรรม และนำเสนอผลงาน ซึ่งเป็นการจำลองสถานการณ์ทางสังคมที่ช่วยฝึกฝนทักษะการทำงานเป็นทีมได้อย่างทรงพลัง

เมื่อนำรูปแบบการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานมาใช้ในการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ นักเรียนจะต้องร่วมกันตัดสินใจและรับผิดชอบในทุกขั้นตอนของโครงงาน ตั้งแต่การเพาะเมล็ด การผสมสารละลายธาตุอาหาร (A-B) การวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) และค่าการนำไฟฟ้า (EC) ตลอดจนการสังเกตการณ์เจริญเติบโตและการแก้ปัญหาศัตรูพืชร่วมกัน กระบวนการเหล่านี้ล้วนบังคับให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน (Positive Interdependence) การสื่อสารระหว่างบุคคล การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่ง วิณา ประชากุล และประสาธต์ เนื่องเฉลิม (2563) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง แต่ยังช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้กับโลกภายนอก พัฒนาระบบการคิดอย่างมีเหตุผล และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนรายวิชางานเกษตร จึงพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อมุ่งแก้ปัญหาการขาดทักษะการทำงานร่วมกัน และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่กำลังมีแนวโน้มลดลง โดยคาดหวังว่านวัตกรรมการจัดการเรียนรู้นี้ จะเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนบรรยากาศชั้นเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งการร่วมมือสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาการงานอาชีพ และเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยและสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
- 1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ กับเกณฑ์ร้อยละ 80
- 1.2.3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ กับเกณฑ์ร้อยละ 80
- 1.2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

- 1.3.1 ด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รายวิชาหลักการปลูกผัก (ง30264) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ พุทธศักราช 2568 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) จำนวน 1.0 หน่วยกิต โดยจัดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ 7 หัวข้อ ดังนี้ 1) วิธีการเพาะเมล็ดผักไฮโดรโปนิคส์ 2) วัสดุและอุปกรณ์สำหรับการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ 3) วิธีการย้ายปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ 4) สารละลายธาตุอาหารพืช 5) การดูแลรักษาผักไฮโดรโปนิคส์ 6) การเก็บเกี่ยวผลผลิตและการจัดจำหน่าย และ 7) การแปรรูปผลผลิต

1.3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการทำงานร่วมกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

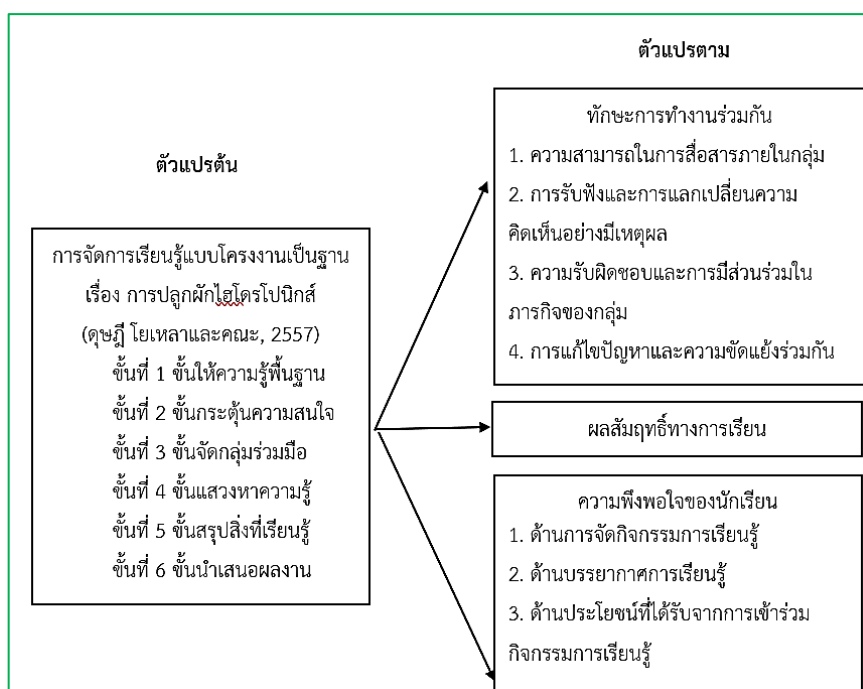
1.3.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จำนวน 7 แผน ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้อย่างน้อย 14 ชั่วโมง

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 ทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลหลังการทดลอง (One-Group Posttest Design) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 ห้องเรียน จำนวน 198 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3 โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 32 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) 2) แบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกัน 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ โดยมีรายละเอียดการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโดยเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ รายวิชาหลักการปลูกผัก (ง30264) เพื่อวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ จากนั้นศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ตามแนวคิดของ ดุษฎี โยเหลา (2557) แล้วนำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ และขั้นนำเสนอผลงาน โดยจัดทำเป็นแผน การจัดการเรียนรู้ เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ จำนวน 7 แผน รวมเวลา 14 ชั่วโมง จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้อง และความเหมาะสมของเนื้อหา กิจกรรม และการวัดประเมินผล โดยผลการประเมินความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.88$, $S.D.=0.27$) แล้วจึงนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.2.2 แบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกัน ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะการทำงานร่วมกัน เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นตัวชี้วัดและพฤติกรรมที่ต้องการประเมิน โดยสร้างเป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบรูบริค (Rubrics) แยกองค์ประกอบ ซึ่งครอบคลุมการประเมิน 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ความสามารถในการสื่อสารภายในกลุ่ม (2) การรับฟังและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล (3) ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการกิจของกลุ่ม และ (4) การแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน โดยมีการกำหนดระดับคุณภาพ 4 ระดับ คือ ดีมาก (4 คะแนน) ดี (3 คะแนน) พอใช้ (2 คะแนน) และ ปรับปรุง (1 คะแนน) จากนั้นนำแบบประเมินเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้าง (IOC) ตลอดจนความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ผลการประเมินพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80–1.00 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ เมื่อปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการสังเกตและประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ โดยศึกษาทฤษฎีและหลักการสร้างแบบทดสอบตามแนวคิดของนักการศึกษา จากนั้นวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเพื่อสร้างตารางวิเคราะห์ข้อสอบแล้วดำเนินการร่างข้อสอบชนิดปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคือตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน จากนั้นนำข้อสอบที่ร่างไว้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ผลปรากฏว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าดัชนีสอดคล้องตั้งแต่ 0.80–1.00 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ แล้วนำข้อสอบไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนที่เคยผ่านการเรียนเนื้อหานี้มาแล้วแต่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำผลมาวิเคราะห์หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อ โดยค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.53 – 0.80 ค่าอำนาจจำแนก (B-Index) อยู่ระหว่าง 0.24-0.97 จากนั้นทำการคัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพจำนวน 30 ข้อ มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ ซึ่งพบว่ามีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตรของโลเวท (Lovett Method) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เท่ากับ 0.89 เมื่อได้แบบทดสอบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ จึงนำไปใช้เป็นเครื่องมือทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้วัดระดับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ โดยเริ่มจากการศึกษาทฤษฎีและวิธีการสร้างแบบวัดความพึงพอใจตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likert) จากนั้นสร้างข้อคำถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ โดยครอบคลุมประเด็นการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และ (3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อพิจารณา

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา (IOC) โดยพบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ ก่อนนำไปจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยดำเนินการชี้แจงและปฐมนิเทศนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย บทบาทหน้าที่ของนักเรียน รวมถึงขั้นตอนและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ 2) ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จำนวน 7 แผน ใช้เวลาสอนแผนละ 2 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งสิ้น 14 ชั่วโมง โดยในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ 6 ขั้นตอน ซึ่งมีลักษณะกิจกรรมดังนี้ (1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ครูผู้สอนให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีที่จำเป็น เช่น หลักการทำงานของระบบไฮโดรโปนิคส์ และการคำนวณอัตราส่วนสารละลายธาตุอาหาร (A-B) (2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ ใช้คำถามท้าทายหรือสถานการณ์จำลอง เช่น เราจะปลูกผักอย่างไรในพื้นที่จำกัดให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ (3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ นักเรียนแบ่งกลุ่มและกำหนดบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจน เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน (4) ขั้นแสวงหาความรู้และลงมือปฏิบัติ นักเรียนร่วมกันสืบค้นข้อมูล วางแผน และลงมือปฏิบัติจริงในแต่ละขั้นตอนของโครงงาน เช่น การเพาะเมล็ด การย้ายกล้า และการวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) (5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายผล ถอดบทเรียน และสะท้อนปัญหาที่พบระหว่างการปฏิบัติงาน และ (6) ขั้นนำเสนอผลงาน นักเรียนนำเสนอความก้าวหน้า ผลผลิตที่ได้ ตลอดจนแนวทาง การจัดทำหน่วยและการแปรรูปผลผลิต 3) ในระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามแต่ละแผน ผู้วิจัยดำเนินการประเมินทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งเก็บบันทึกคะแนนพฤติกรรมและการปฏิบัติงานเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติ 4) เมื่อสิ้นสุดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 7 แผน ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ 5) นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน 6) นำคะแนนที่ได้จากการประเมินระหว่างเรียน (ข้อ 3) และการทดสอบหลังเรียน (ข้อ 4) มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ 80/80 ตลอดจนทดสอบสมมติฐานงานวิจัยในลำดับต่อไป

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 80/80 (กำหนดตามมาตรฐานการทดสอบประสิทธิภาพนวัตกรรมของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556) โดยใช้สูตรการคำนวณ E_1/E_2 ซึ่งประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ (E_1) จะคำนวณจากร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนของนักเรียนทุกคน โดยพิจารณาจากผลการทำใบงาน (งานเดี่ยว) ร้อยละ 40 (28 คะแนน) และแบบประเมินผลงานกลุ่มร้อยละ 60 (32 คะแนน) ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ส่วนประสิทธิภาพของผลลัพธ์การเรียนรู้ (E_2) จะคำนวณจากร้อยละของคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียนทุกคน โดยพิจารณาจากคะแนนแบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกันร้อยละ 50 (56 คะแนน) และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 50 (15 คะแนน) หลังจากเรียนครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะ การทำงานร่วมกันและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมติฐานทางสถิติด้วยการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างเดียว (One Sample t-test) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน โดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสรุปผลการประเมินในภาพรวมต่อไป

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยพบว่า ประสิทธิภาพกระบวนการ

เรียนรู้ (E_1) ได้จากร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนของผู้เรียนทุกคน โดยพิจารณาจากผลการทำใบงานร้อยละ 40 (งานเดี่ยว) แบบประเมินผลงานกลุ่มร้อยละ 60 (งานกลุ่ม) ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าร้อยละเท่ากับ 81.14 ในส่วนประสิทธิภาพของผลลัพธ์การเรียนรู้ (E_2) ได้จากร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทุกคนจากแบบประเมินทักษะการทำงานร่วมกันร้อยละ 50 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 50 หลังจากเรียนจนครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าร้อยละเท่ากับ 84.62 แสดงว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.14/84.62 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

รายการ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1)	32	60	1817.43	56.79	1.04	81.14
ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2)	32	71	1922.50	60.08	1.40	84.62

3.2 ผลการวิเคราะห์หาค่าเปรียบเทียบทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ กับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 93.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเท่ากับ 1.22 ($\bar{X}=93.47, S.D.=1.22$) เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่าคะแนนทักษะการทำงานร่วมกันหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทักษะการทำงานร่วมกันแยกตามตัวชี้วัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์

รายการ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	เกณฑ์ร้อยละ 80	S.D.	t	Sig. (One-tail)
ทักษะการทำงานร่วมกัน	32	112	2,991	93.47	89.60	1.22	17.97**	.000

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ทักษะการทำงานร่วมกันแยกตามตัวชี้วัด พบว่า ลำดับที่ 1 คือ ด้านความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในการกิจของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 24.97, S.D = 0.78$) ลำดับที่ 2 คือ ด้านการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน ($\bar{X}= 23, S.D = 0.80$) ลำดับที่ 3 คือ ด้านการรับฟังและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ($\bar{X}= 22.91, S.D = 0.73$) และ ลำดับที่ 4 คือ ด้านความสามารถในการสื่อสารภายในกลุ่ม ($\bar{X}= 22.59, S.D = 1.13$) แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ทักษะการทำงานร่วมกันแยกตามตัวชี้วัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์

รายการ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	ลำดับ
1) ความสามารถในการสื่อสารภายในกลุ่ม	32	28	723	22.59	1.13	4
2) การรับฟังและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	32	28	733	22.91	0.73	3
3) ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการกิจของกลุ่ม	32	28	799	24.97	0.78	1
4) การแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน	32	28	736	23.00	0.80	2
รวมคะแนนทักษะการทำงานร่วมกัน	32	112	2991	93.47	1.22	

3.3 ผลการวิเคราะห์หาค่าเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ กับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่าง มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 26.69 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเท่ากับ 1.67 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ กับเกณฑ์ร้อยละ 80

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	เกณฑ์ร้อยละ 80	S.D.	t	Sig. (One-tail)
หลังเรียน	32	30	854	26.69	24	1.67	9.08**	.000

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.4 ผลการศึกษาคำพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ โดยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.63) ลำดับที่ 2 คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.67) และลำดับที่ 3 คือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.66) แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์

ข้อ	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านที่ 1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1	กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นลำดับ	4.33	0.70	มาก
2	กิจกรรมที่จัดขึ้นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง	4.75	0.66	มากที่สุด
3	ครูมีการกำหนดภารกิจและบทบาทของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเหมาะสม	4.33	0.76	มาก
4	เนื้อหาของกิจกรรมมีความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและนำไปประยุกต์ใช้ได้	4.65	0.59	มากที่สุด
5	การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.58	0.65	มากที่สุด
รวม		4.52	0.67	มากที่สุด
ด้านที่ 2 ด้านบรรยากาศการเรียนรู้				
1	ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น	4.53	0.64	มากที่สุด
2	สมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ และรับฟังกันอย่างจริงจัง	4.62	0.65	มากที่สุด
3	สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เหมาะสมและเอื้อต่อการทำงานร่วมกัน	4.38	0.82	มาก
4	การสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปอย่างเปิดกว้างและสร้างแรงจูงใจ	4.58	0.59	มากที่สุด
5	บรรยากาศการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นใจและกล้าแสดงออกในความคิดเห็นของตนเอง	4.46	0.59	มาก
รวม		4.51	0.66	มากที่สุด
ด้านที่ 3 ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้				
1	ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้นจากการเรียนรู้ผ่านโครงงาน	4.51	0.66	มากที่สุด

ข้อ	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
2	ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น	4.39	0.62	มาก
3	กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ	4.79	0.69	มากที่สุด
4	ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อรายวิชาและเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง	4.53	0.59	มากที่สุด
5	ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากกิจกรรมไปใช้ในชีวิตจริงได้	4.50	0.59	มาก
รวม		4.54	0.63	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม		4.52	0.65	มากที่สุด

4. อภิปรายผล

4.1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (PjBL) โดยผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.14/84.62 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด จากนั้นจึงนำกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้น ได้แก่ ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ และขั้นนำเสนอผลงาน ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้ได้รับการตรวจสอบและประเมินความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ ทำให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การที่ผู้เรียนทำคะแนนระหว่างเรียน (E_1) และคะแนนหลังเรียน (E_2) ผ่านเกณฑ์ สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการกิจกรรมมีความต่อเนื่องและช่วยประคองการเรียนรู้ (Scaffolding) ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่ระบุว่า การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นการจัดการประสบการณ์ที่จำลองการทำงานในชีวิตจริงอย่างมีระบบ ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และรู้จักการวางแผนการทำงานอย่างมีเหตุผล ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณา บุญตา (2563) ที่ได้พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ซึ่งพบว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ 82.95/85.74 และสอดคล้องกับ รอวีระ หะยิ้อธิร้อม (2564) ที่พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน รายวิชาการงานอาชีพ มีประสิทธิภาพสูงถึง 85.82/83.56 ซึ่งยืนยันได้ว่า หากกระบวนการสอนแบบโครงงานได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบ จะสามารถยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

4.2 ทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 93.47 ($\bar{X}$ = 93.47, S.D. = 1.22) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาผลการประเมินเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการกิจของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 24.97, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ด้านการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งร่วมกัน ($\bar{X}$ = 23.00, S.D. = 0.80) ด้านการรับฟังและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ($\bar{X}$ = 22.91, S.D. = 0.73) และด้านความสามารถในการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 22.59, S.D. = 1.13) ตามลำดับ โดยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานในบริบทของการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การร่วมกันตัดสินใจเลือกชนิดของผัก การประกอบชุดปลูก การคำนวณและผสมสารละลายธาตุอาหาร การวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ไปจนถึงการดูแลรักษาประจำวัน ภาระงานเหล่านี้บังคับให้ผู้เรียนต้องเกิดการพึ่งพาอาศัยกันในเชิงบวก ทุกคนในกลุ่มต้องมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน หากสมาชิกคนใดคนหนึ่งละทิ้งหน้าที่ ย่อมส่งผลกระทบต่อความสำเร็จเติบโตของผักในโครงงานของกลุ่มตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจัยนี้จึงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ด้านความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมมีคะแนนประเมินสูงที่สุด ในขณะเดียวกัน เมื่อพืชเกิดปัญหา เช่น เป็นโรค หรือเติบโตช้า นักเรียนต้องร่วมกันหาสาเหตุและแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการรับฟังและแก้ไขความขัดแย้งไปในตัว

ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ที่กำหนดว่าการทำงานร่วมกันต้องอาศัยการรู้จักบทบาทหน้าที่ มีทักษะการสื่อสาร และมีคุณธรรมในการทำงานกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพร ช่วยธานี และธนศ ลิษฐ์ประจิม (2563) ตลอดจน วริศรา ปลายชัยภูมิ และคณินดา ดวงวิไล (2566) ที่พบว่าการใช้โครงงานเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนมีสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาจริงที่ต้องอาศัยศักยภาพของทุกคนในกลุ่มเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคให้บรรลุเป้าหมาย

4.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.69 ($\bar{X}=26.69$, S.D.=1.67) จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับความรู้มาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การที่นักเรียนได้ลงมือปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ด้วยตนเอง ทำให้เนื้อหาทฤษฎีในหนังสือเรียน เช่น การคำนวณอัตราส่วนธาตุอาหาร ปัจจัยการเจริญเติบโตของพืช หรือการจัดการผลผลิต ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติและการแก้ปัญหาด้วยตนเองนี้ จะถูกจัดเก็บในหน่วยความจำระยะยาว ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งและคงทน เกิดความสนุกสนานและมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาการงานอาชีพมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ วิมา ประชากุล และประสาธต์ เนืองเฉลิม (2563) ที่กล่าวว่า การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ผ่านจุดสนใจ การค้นพบ และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เกิดการบูรณาการความรู้ได้อย่างรอบด้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญรอด ชาตียนนท์ (2561) ที่ศึกษาการใช้โครงงานเป็นฐานเรื่องการปลูกพืชไร้ดินและพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และยังสอดคล้องกับ พัทธราภรณ์ ฉันทพรรษา (2563) ที่บูรณาการแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับโครงงานเป็นฐานในการเรียนวิชาเกษตร ซึ่งพบว่าไม่เพียงแต่ผลสัมฤทธิ์จะสูงขึ้นแต่นักเรียนยังมีทักษะกระบวนการทำงานในระดับดีมาก สิ่งนี้ยืนยันได้ว่า การนำนวัตกรรมการเกษตรสมัยใหม่มาขับเคลื่อนด้วยรูปแบบโครงงาน จะช่วยยกระดับสติปัญญาและทักษะปฏิบัติของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

4.4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.52 ($\bar{X}= 4.50$, S.D. = 0.65) ซึ่งแปลความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้ให้นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง เกิดจากลักษณะของการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ที่เป็นการเกษตรสมัยใหม่ ใช้พื้นที่น้อย และไม่ต้องออกแรงขุดดินหรือเผชิญกับความร้อนจากแสงแดดจัดเหมือนการเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งตอบโจทย์พฤติกรรมและความสนใจของนักเรียนในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ รูปแบบการเรียนแบบโครงงานยังเปิดอิสระให้นักเรียนได้เลือกรูปแบบการทำงาน ได้แสดงความคิดเห็น และสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับเพื่อน โดยมีครูผู้สอนปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้บรรยายมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้คำปรึกษา บรรยากาศการเรียนรู้จึงเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความท้าทาย และเป็นกันเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แหม่มณี (2560) ที่ระบุว่าจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ทำให้นักเรียนได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด และสรุปผลจากประสบการณ์ตรง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและไม่น่าเบื่อหน่าย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นันทน์ลิน ขุนทอง (2563) ที่จัดการเรียนการสอนแบบโครงงานในวิชาการงานอาชีพ และพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด รวมทั้งสอดคล้องกับ ศิริประภา สุระมัตย์ (2568) ที่นำเครื่องมือดิจิทัลมาช่วยในการทำโครงงานเพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นผู้ประกอบการ และพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ผลลัพธ์เหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มอบอำนาจการตัดสินใจให้ผู้เรียนภายใต้บรรยากาศที่สนับสนุนและสร้างสรรค์ จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อรายวิชาและมีความสุขในการเรียนรู้อย่างแท้จริง

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 ควรเตรียมความพร้อมด้านเวลาและการวางแผนอย่างรอบคอบ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมค่อนข้างมาก ครูผู้สอนควรวางแผนการจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และเผื่อเวลาในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการ

5.1.2 ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอและเหมาะสม เนื่องจากกิจกรรมการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์เฉพาะ หากอุปกรณ์ไม่เพียงพออาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือของผู้เรียนและประสิทธิภาพของกิจกรรม จึงควรตรวจสอบความพร้อมก่อนดำเนินการ

5.1.3 ควรกำกับดูแลและติดตามการทำงานกลุ่มอย่างใกล้ชิด แม้ว่าผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีทักษะการทำงานร่วมกันในระดับสูง แต่ในการนำไปใช้จริงอาจพบความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูควรมีการติดตาม ให้คำปรึกษา และจัดการความขัดแย้งภายในกลุ่มอย่างเหมาะสม เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรพัฒนาหรือออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารภายในกลุ่มโดยเฉพาะ เช่น การฝึกการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การสะท้อนความคิดเห็น การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับทักษะการทำงานร่วมกันในด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดให้สูงขึ้นอย่างสมดุล

5.2.2 ควรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับกลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นอื่น หรือในบริบทของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อยืนยันความสอดคล้องของผลการวิจัย

5.2.3 ควรเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ หรือการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแต่ละรูปแบบอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้ให้ความเมตตาในการให้คำปรึกษา ตรวจสอบเครื่องมือ แนะนำแนวทาง และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งจนงานวิจัยมีความสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยความสะดวกและคณะครู โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ และขอขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเก็บรวบรวมข้อมูลจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากบทความวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา บุรพจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา

7. เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *คู่มือการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ (Hydroponics)*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชัยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *ศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(1), 7-20.
- ดุขฎิ โยเหลา. (2557). *การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน: จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย. ทิพย์วิสุทธิ.*
- ทิตนา แวมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 21)*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นันทน์ลิน ขุนทอง. (2563). การพัฒนาทักษะการประดิษฐ์ของใช้ด้วยผ้าแคนวาส รายวิชาการงานอาชีพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐาน. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*, 5(3), 81–96.
- นิธิยา รัตนปณนธ์. (2559). *วิทยาศาสตร์การอาหารและโภชนาการ*. โอเดียนสโตร์.
- นิภาพร ช่วยธานี, และธนศ สันธุ์ประจิม. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกันสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี. *คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*.
- บุญรอด ชาดิยานนท์. (2561). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการโดยเน้นโครงงานเป็นฐานรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การปลูกพืชไร้ดิน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรรณราย ทรัพย์ะประภา. (2548). *จิตวิทยาอุตสาหกรรม*. โอเดียนสโตร์.
- พัชรภรณ์ ฉันทพรธชา. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกษตร โดยจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาร่วมกับโครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 19(3), 32-33.
- รอวิยะ พะยิอับรอเหม. (2564). ผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทำงาน รายวิชาการงานอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์. (2567). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-assessment report: SAR) ปีการศึกษา 2567.
- ลักษณา บุญตา. (2563). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงาน เรื่อง การประดิษฐ์ศิลป์หัตถกรรมจากกระดาษสา ผักตบชวา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.
- วิศรา ปลายชัยภูมิ, และคณิดา ดวงวิไล. (2566). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 5(3), 577-589.
- วิณา ประชากุล, และประสาธ เนืองเฉลิม. (2563). รูปแบบการเรียนการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- ศิริประภา สุระมัตย์. (2568). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยโครงงานเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือการเรียนรู้ดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นผู้ประกอบการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-based learning)*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. פרקหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. פרקหวานกราฟฟิค.
- Partnership for 21st Century Skills. (2015). *P21 framework definitions*.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519462.pdf>
- Thomas, J. W. (2000). *A review of research on project-based learning*. Autodesk Foundation.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Development of 5E Inquiry-Based Learning Activities Integrated with Board Games in History for Grade 6 Students

พิมพ์ลภัทร เชื้อมรัมย์^{1*} และฐิติวรดา พลเยี่ยม²

Pimlaphat Chuamram^{1*} and Thitiworada Polyiem²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเหล่า (ครูประจำชั้น เคราะห์) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 24 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) แบบแผนการวิจัยเป็นแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม จำนวน 10 แผน รวมเวลา 10 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 3) แบบสอบถาม ความพึงพอใจ ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับ บอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์ มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 85.78/85.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน 18.75 คะแนน และหลังเรียน 25.75 คะแนน และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) บอร์ดเกม การคิดวิเคราะห์ ประวัติศาสตร์

^{1*}สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Mahasarakham University

E-mail : pattypim11@gmail.com

² ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Mahasarakham University

E-mail : titiworada46@gmail.com

*Corresponding author

Abstract

This research aimed 1) to develop an effective 5E inquiry-based learning activity combined with a board game for sixth-grade history students, meeting the 80/80 effectiveness criterion; to 2) compare students' analytical thinking abilities in history before and after the implementation of the 5E inquiry-based learning activity combined with a board game; and 3) to study students' satisfaction with the 5E inquiry-based learning activity combined with a board game. The sample consisted of 24 sixth-grade students from Ban Lao (Kuruprachanukroh) School, Semester 2, academic year 2025, selected using cluster random sampling. The research design was a single-group experimental design with pre- and post-test measurements. The research instruments included: 1) ten inquiry-based learning activity plans (5E model) combined with board games, totaling 10 hours; 2) a 30-item multiple-choice test with four options measuring analytical thinking skills; and 3) a 15-item five-level Likert scale satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentages, mean, standard deviation, and a paired-samples t-test. The research findings revealed that: 1) The 5E inquiry-based learning activity combined with a board game in history had process efficiency (E_1) and outcome efficiency (E_2) of 85.78/85.28, exceeding the set criterion of 80/80; 2) The analytical thinking ability in history of sixth-grade students was significantly higher after the intervention than before, at a statistical significance level of .05, with an average pre-intervention score of 18.75 and a post-intervention score of 25.75; and 3) Students expressed the highest level of satisfaction with the 5E inquiry-based learning activity combined with the board game.

Keywords: The 5E Inquiry-Based Learning, Board Games, Analytical Thinking, History

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจสังคมมนุษย์ในอดีตเพื่อนำมาเปรียบเทียบและทำความเข้าใจสังคมปัจจุบัน การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี, 2561) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ซึ่งทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์คือ การคิดวิเคราะห์ เพราะเป็นการตรึงตรองอย่างรอบคอบเพื่อหาเหตุผลและพิจารณาความสัมพันธ์อันซับซ้อนของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ (วัชร เล่าเรียนดี และคณะ, 2560) แต่ทว่ากระบวนการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนไทยยังมีปัญหาอย่างมาก โดยส่วนใหญ่อยู่เพียงระดับพอใช้ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้แบบท่องจำ (กลิ่น สรทองเนียม, 2556)

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างสันติสุข โดยแบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 5 สาระ ซึ่งสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เป็นสาระที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจในความเป็นมาของชาติและพัฒนาการของมนุษยชาติ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) ทั้งนี้ ทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์คือ “การคิดวิเคราะห์” ซึ่งพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช 2530 นิยามไว้ว่า เป็นการตรึงตรองอย่างรอบคอบเพื่อหาเหตุผล ส่วนดี ส่วนเสีย และความสัมพันธ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2531) สอดคล้องกับ วัชร เล่าเรียนดี และคณะ (2560) ที่ระบุว่าการคิดวิเคราะห์คือความสามารถในการแยกย่อยแนวคิดเพื่อเชื่อมโยง ได้แย้ง ไตร่ตรอง และพิจารณาอย่างมีคุณภาพ เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกันอย่าง

สลับซับซ้อน ทั้งความสัมพันธ์ของผู้คน มิติการเมือง และมิติเวลา การคิดวิเคราะห์จึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติศาสตร์ได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม กระบวนการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนไทยในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาอย่างมาก จากผล การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่า ทักษะด้านกระบวนการคิด วิเคราะห์ของเด็กไทยส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อบกพร่องของการจัดการเรียนการสอนที่ยังคงเน้น การท่องจำเนื้อหา (กลิ่น สระทองเนียม, 2556) ปัญหานี้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนบ้านเหล่า (ครูประจักษ์ เคราะห์) ในปีการศึกษา 2567 ที่พบว่า ผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่ำกว่า ค่าเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ที่ร้อยละ 75 โดยเฉพาะสาระเนื้อหาเรื่อง พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกับผู้บริหารและครูผู้สอน ยังพบปัญหาในทิศทางเดียวกันว่า นักเรียนขาดความสนใจ ไม่เอาใจใส่เนื้อหา และขาดกลวิธีการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทำให้ ไม่สามารถเชื่อมโยงและนำความรู้ไปต่อยอดได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้และพบว่า รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) เป็นวิธีที่สามารถตอบโจทย์ปัญหานี้ ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าและสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกและตั้งคำถามกระตุ้นความคิด วิธีการนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สังเกต สงสัย ตั้งคำถาม สำรวจข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลจนเกิดเป็น ความคิดรวบยอด ซึ่งถือเป็นการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรมอย่างแท้จริง (กนิษฐา ภูดวงจิตร, 2563)

นอกจากกระบวนการสอนที่เหมาะสมแล้ว การใช้สื่อเพื่อดึงดูดความสนใจก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน ผู้วิจัยจึง สนใจนำบอร์ดเกม (Board Game) มาบูรณาการร่วมกับการสอนแบบ 5E เนื่องจากบอร์ดเกมเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ รูปแบบ Game-Based Learning ที่จำลองระบบในโลกจริงมาไว้ในเกม ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะด้านความรู้ (Hard skills) ควบคู่กับทักษะด้านอารมณ์ (Soft skills) ได้อย่างสมดุล (“บอร์ดเกม นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้”, 2561) การเล่นเกมจะช่วยกระตุ้นสมองในเรื่องความคิด ความจำ การวางแผน และการแก้ปัญหา อีกทั้งยังเป็นสื่อที่ไม่ ซับซ้อนและใช้เวลาไม่มาก จึงสามารถสร้างความสนุกสนาน ลดความเบื่อหน่าย และเสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้กับ ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ดวงทิพย์ ฝิโลปกรณ์, 2568)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยในฐานะที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ได้นำการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกมมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม การสืบเสาะหาความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม ประกอบการสอนที่เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการเล่นเกมเช่นเดียวกัน โดยการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวนี้มีการสร้าง สถานการณ์ที่เร้าความสนใจของนักเรียน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในเนื้อหา บทเรียน มีการตั้งคำถามเพื่อ กระตุ้นความคิด ส่งเสริมให้นักเรียนหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการศึกษา และต่อยอดความคิดผ่านการเล่นเกมได้โดยมีครูเป็น ผู้ให้คำปรึกษาและคอยให้กำลังใจในการเรียนรู้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม

1.2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ สืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระประวัติศาสตร์) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน่วยการเรียนรู้เรื่อง พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 10 เรื่อง รวมเวลา 10 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) การสถาปนาอาณาจักรรัตนโกสินทร์ 2) พัฒนาการทางด้านการเมืองการปกครองยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น 3) พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น 4) พัฒนาการทางด้านสังคมยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น 5) พัฒนาการทางด้านการเมืองการปกครองยุคปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่ 6) พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจยุคปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่ 7) พัฒนาการทางด้านสังคมยุคปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่ 8) พัฒนาการทางด้านการเมืองการปกครองยุคปฏิรูปการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย 9) พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจยุคปฏิรูปการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยวัฒนธรรม 10) พัฒนาการทางด้านสังคมยุคปฏิรูปการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

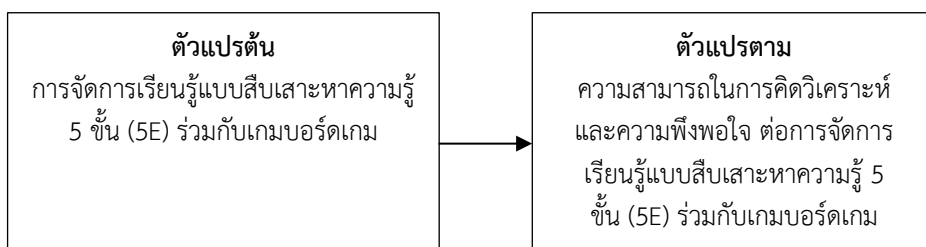
1.3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวแปรต้น คือ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์ ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับเกมบอร์ดเกม

1.3.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ระยะเวลาดำเนินการวิจัยในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมเวลาที่ใช้ในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน รวมระยะเวลาในการวิจัยทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

1.4 สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนที่ได้รับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (The Single Group, Pretest - Posttest Design) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 9 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 11 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 110 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเหล่า (คุรุประชานุเคราะห์) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 24 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และ 3) แบบสอบถาม

ความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 แผน รวมเวลา 10 ชั่วโมง ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) โดยนำนวัตกรรมบอร์ดเกมเข้ามาบูรณาการในขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) จำนวน 10 แผน หลังจากนั้นนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบต่าง ๆ ด้วยแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ผลการประเมินพบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.76$, S.D. =0.43) จากนั้นนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดลอง (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 9 เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงข้อบกพร่องด้านการจัดเวลาและการใช้สื่อบอร์ดเกม ก่อนนำไปจัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.2.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิชาประวัติศาสตร์ ชนิดปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบคิดวิเคราะห์ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดของมาร์ซาโน (Marzano) ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจำแนก ด้านการจัดกลุ่ม ด้านการสรุป ด้านการประยุกต์ และด้านการคาดการณ์ สร้างตารางวิเคราะห์ข้อสอบและดำเนินการร่างข้อสอบจำนวน 40 ข้อ แล้วนำแบบทดสอบเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งพบว่ามีค่าระหว่าง 0.60-1.00 หลังจากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มเครือข่าย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำผลมาวิเคราะห์หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อ พบว่ามีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.35-0.71 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.24-0.65 จากนั้นทำการคัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพจำนวน 30 ข้อ และนำข้อสอบที่คัดเลือกไว้ 30 ข้อ มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 เท่ากับ 0.85 ถือว่าเป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ทดสอบจริงได้

2.2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ สร้างข้อคำถามเบื้องต้นจำนวน 21 ข้อ โดยครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกิจกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ด้านเนื้อหาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) ด้านนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ แล้วนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของภาษาและความเหมาะสม (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และทำการคัดเลือกข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ให้เหลือเพียง 15 ข้อ และจัดทำเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเหล่า (คุรุประชานุเคราะห์) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 24 คน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ 1) ผู้วิจัยชี้แจงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจตรงกัน พร้อมทั้งอธิบายจุดประสงค์การเรียนรู้ บทบาทของนักเรียนในการทำกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม กติกาการเล่นบอร์ดเกม ตลอดจนเกณฑ์การวัดและประเมินผล 2) ดำเนินการทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพไว้แล้ว เพื่อตรวจสอบฐานความรู้และความสามารถพื้นฐานของผู้เรียน และบันทึกผลไว้เป็นคะแนนก่อนเรียน 3) ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้เรื่อง พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 10 แผน ใช้เวลาในการสอนแผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง ซึ่งในระหว่างการจัดกิจกรรมจะมีการประเมินผลพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านใบกิจกรรม และทำการทดสอบย่อยหลังเสร็จสิ้นแต่ละแผน เพื่อเก็บคะแนนระหว่างเรียน (E_1) 4) เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 10 แผน ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทันที โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ชุดเดิมกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน เพื่อเก็บข้อมูลมาหาค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) และเปรียบเทียบ พัฒนาการ และ 5) นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม จำนวน 15 ข้อ จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลและคะแนนทั้งหมดที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์และแปลผลทางสถิติต่อไป

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำคะแนนที่ได้จากการจัดกิจกรรมมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยใช้สูตรการคำนวณ E_1/E_2 โดย E_1 คำนวณจากคะแนนใบกิจกรรมและทดสอบย่อยระหว่างเรียนทั้ง 10 แผน แผนละ 15 คะแนน รวม 150 คะแนน ส่วน E_2 วิเคราะห์จากร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนทำได้จากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนครบทุกแผน จำนวน 30 ข้อ 30 คะแนน 2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติทดสอบสมมติฐานแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Samples) และ 3) การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม จำนวน 15 ข้อ มาคำนวณหาระดับความพึงพอใจ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เพื่อสรุปผลความพึงพอใจในภาพรวมและรายข้อ

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ผลการหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม

ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำใบกิจกรรม และแบบทดสอบย่อยระหว่างเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.78 และได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.28 แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 85.78/85.28 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รายการ	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1)	24	150	3088	128.67	4.97	85.78
ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2)	24	100	614	618	4.84	85.83

เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) ในรายละเอียดทั้ง 10 แผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า แผนที่มีคะแนนประสิทธิภาพกระบวนการสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจยุคปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่ ร้อยละ 88.06 รองลงมาคือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 เรื่อง พัฒนาการทางด้านสังคมยุคปฏิรูปการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ร้อยละ 87.22 และอันดับที่สามมีคะแนนเท่ากับ 3 แผน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง พัฒนาการทางด้านการเมืองปกครองยุคปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่ และแผนการจัดการ

เรียนรู้ที่ 8 เรื่อง พัฒนาการทางด้านการเมืองการปกครองยุคปฏิรูปการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ร้อยละ 86.67 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลไกของบอร์ดเกมและกิจกรรมในเนื้อหาดังกล่าว สามารถดึงดูดความสนใจและส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียน

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม พบว่า นักเรียนมีคะแนนการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนเฉลี่ย 18.75 คะแนน และมีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ย 25.75 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ t-test (Dependent Samples) พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติสอบที (t-test) การเปรียบเทียบคะแนนทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.(2- tailed)
ก่อนเรียน	24	30	450	18.75	2.801	7.134*	.000
หลังเรียน	24	30	618	25.75	1.452		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.85 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.34 เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่านักเรียนให้ความสนใจและมีความสุขสนุกสนานต่อการเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกม แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับเจตคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม

ข้อ	รายการประเมิน	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
ด้านที่ 1 กิจกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1	กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจและกระตุ้นให้อยากเรียน	4.83	0.39	มากที่สุด
2	ขั้นตอนการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้แบบ 5E	4.78	0.52	มากที่สุด
3	กิจกรรมช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง	4.83	0.49	มากที่สุด
4	กิจกรรมส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4.78	0.52	มากที่สุด
5	กิจกรรมมีความหลากหลาย ไม่ซ้ำซากน่าเบื่อ	4.83	0.49	มากที่สุด
6	ครูอธิบายขั้นตอนและวิธีการทำกิจกรรมได้ชัดเจน เข้าใจง่าย	4.96	0.21	มากที่สุด
7	กิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา	5.00	0.00	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.86	0.37	มากที่สุด
ด้านที่ 2 เนื้อหาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1	เนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้	4.91	0.29	มากที่สุด
2	เนื้อหามีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของนักเรียน	4.83	0.39	มากที่สุด
3	เนื้อหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.74	0.45	มากที่สุด
4	เนื้อหามีความทันสมัยและเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์/สถานการณ์ปัจจุบัน	4.96	0.21	มากที่สุด
5	เนื้อหามีความถูกต้อง ชัดเจน และเข้าใจง่าย	4.91	0.29	มากที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
6	เนื้อหาช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.91	0.29	มากที่สุด
7	เนื้อหาส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญ	4.91	0.29	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.88	0.31	มากที่สุด
ด้านที่ 3 นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้				
1	บอร์ดเกมมีความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน	4.95	0.29	มากที่สุด
2	บอร์ดเกมใช้งานง่ายและมีกติกาที่เข้าใจได้ไม่ซับซ้อน	5.00	0.00	มากที่สุด
3	บอร์ดเกมช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน	4.68	0.49	มากที่สุด
4	บอร์ดเกมมีความสวยงามเหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน	4.47	0.90	มากที่สุด
5	การใช้บอร์ดเกมช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น	4.68	0.49	มากที่สุด
6	บอร์ดเกมช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมและการแข่งขันอย่างสร้างสรรค์	5.00	0.00	มากที่สุด
7	การใช้บอร์ดเกมร่วมกับการเรียนรู้แบบ 5E ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้	4.95	0.29	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.82	0.35	มากที่สุด
เฉลี่ยรวมทุกด้าน		4.85	0.34	มากที่สุด

4. อภิปรายผล

4.1 ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม โดยผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.78/85.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาเชิงลึกจากผลคะแนนประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) ของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 10 แผน พบว่านักเรียนมีคะแนนสูงในเนื้อหาพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจยุคปฏิรูปประเทศ (แผนที่ 6) และพัฒนาการทางด้านสังคมยุคปฏิรูปการปกครอง (แผนที่ 10) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การบูรณาการนวัตกรรมบอร์ดเกมเข้ากับกระบวนการ 5E ในเนื้อหาดังกล่าว สามารถจำลองสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากร และการปรับตัวของสังคมให้เป็นรูปธรรมได้ดี ทำให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลได้อย่างชัดเจน การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2562) ที่อธิบายว่า การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการสืบสอบ เป็นการดำเนินการที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือแสวงหาความรู้เพื่อนำมาประมวลหาข้อสรุปด้วยตนเอง เมื่อนำมาปฏิบัติจริงจึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงทิพย์ ฝโลปกรณ์ (2568) ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ด้วยรูปแบบ 5E ร่วมกับการใช้เกมการ์ดและบอร์ดเกม พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 77.69/75.51 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริประภา วงษ์สมศรี (2566) ที่พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องอารยธรรมตะวันออก พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.75/82.16 ส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5E ที่บูรณาการร่วมกับสื่อนวัตกรรมสามารถยกระดับการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

4.2 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิชาประวัติศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบ 5E มาเป็นแกนหลักเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตั้งสมมติฐาน และแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มเพื่อน ประกอบกับการใช้บอร์ดเกม ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางด้านร่างกายและสติปัญญา มีส่วนร่วมใน

การแก้ปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์จำลอง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลคะแนนประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) ในเนื้อหาด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ แผนที่ 3, 5 และ 8 ที่อยู่ในระดับสูง ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากลไกของบอร์ดเกม กระตุ้นให้นักเรียนต้องวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผนกลยุทธ์ และตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ส่งผลต่อทรัพยากรหรือแต้ม ในเกม เปรียบเสมือนการฝึกวิเคราะห์เหตุการณ์และการตัดสินใจทางประวัติศาสตร์ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ ลึกซึ้งและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จตุรภัทร ไสยสมบัติ (2565) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปาร่วมกับสื่อประสม ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุตรา อินทสอน และดุจเดือน ไชยพิชิต (2564) ที่ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ 5E ร่วมกับเทคนิค TAI พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการคิด วิเคราะห์ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คิดเป็นร้อยละ 87.17 ซึ่งยืนยันได้ว่ากระบวนการสืบเสาะหาความรู้ช่วยส่งเสริมทักษะ การคิดขั้นสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.85, S.D. = 0.34) โดยเมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่ามีความพึงพอใจด้านเนื้อหาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ =4.88, S.D.=0.31) ด้านกิจกรรมในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ =4.86, S.D.=0.37) และด้านนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ =4.82, S.D.=0.34) อยู่ ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้นำบอร์ดเกมที่มีความหลากหลายและออกแบบมาเฉพาะสำหรับเนื้อหา ประวัติศาสตร์เข้ามาใช้ เช่น บอร์ดเกมรัตนโกสินทร์ตอนต้น บอร์ดเกมตามรอยอาณาจักรรัตนโกสินทร์ บิงโก รัตนโกสินทร์ และเกมการ์ดโจรสลัดแห่งรัตนโกสินทร์ สื่อเหล่านี้ช่วยเปลี่ยนเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เคยเป็นเรื่องท่องจำให้ กลายเป็นความท้าทาย ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน ตื่นเต้น เพลิดเพลิน ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย และเกิดความกระตือรือร้นใน การรอคอยชั่วโมงเรียน ผลที่เกิดขึ้นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Herzberg et al. (1990) และ ศศิวิมล พลสิงห์ (2567) ที่ระบุว่า ความพึงพอใจเป็นผลที่เกิดจากแรงจูงใจในการลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วเกิดผลดีทางจิตใจ นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุ่งทิพา จันทรสุข (2565) ที่ได้นำรูปแบบการสอน 5E ผสานกับบอร์ดเกมไปใช้จัดการเรียนรู้ ซึ่งผลลัพธ์แสดงให้เห็นชัดเจนว่าผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจต่อนวัตกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกับ นลินินา ชัยกาศ (2565) ที่ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5 ขั้น ร่วมกับเกมกระดานในวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่ง พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าบอร์ดเกมเป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างเจต คติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ได้ในทุกกลุ่มสาระวิชา

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 ก่อนเริ่มดำเนินการสอน ผู้สอนควรชี้แจงรายละเอียดและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการ เรียนรู้และกติกาต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

5.1.2 ควรเน้นการจัดสภาพแวดล้อมชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบเชิงรุก โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาท สำคัญในการแสวงหาคำตอบ ค้นคว้าข้อมูล และตั้งคำถามของตนเองมาใช้สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างเต็มที่

5.1.3 ในระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้สอนควรทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและกำกับดูแลเรื่องการจัดสรร เวลาในแต่ละช่วงกิจกรรม ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรมีการศึกษา ทดลองประยุกต์ใช้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อศึกษาแนวโน้มของผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนมุมมอง และเจตคติของผู้เรียนที่แตกต่างกันออกไป

5.2.2 ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาโดยมุ่งเน้นประเมินผลสัมฤทธิ์ในตัวแปรตามอื่น ๆ นอกเหนือจากการ คิดวิเคราะห์ เช่น การศึกษาผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียน

5.2.3 ควรมีการเปรียบเทียบหรือนำกระบวนการ 5E ไปบูรณาการร่วมกับนวัตกรรมและเทคนิคการจัดการเรียนรู้รูปแบบอื่น เพื่อเพิ่มความหลากหลาย

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฐิติวรดา พลเยี่ยม อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้ความกรุณาเสียสละเวลาในการให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตั้งแต่ต้นจนงานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้ความกรุณาในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณะครู และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเหล่า (คุรุประชานุเคราะห์) ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี จนทำให้การดำเนินการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูคุณเทิดาแต่บิดา มารดา บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้ให้การสนับสนุน เป็นกำลังใจ และเป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

7. เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา ภูดวงจิตร. (2563). *การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค POE เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชั้นบูรณาการ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กลั่น สระทองเนียม. (2556, 27 สิงหาคม). การศึกษาชาติ ระบุปัญหาต้องเร่งผ่าตัด. *เดลินิวส์*, น. 10.
- จตุรภัทร ไสยสมบัติ. (2565). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปาร่วมกับสื่อประสม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดวงทิพย์ ฝิโลปกรณ์. (2568). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5Es) ร่วมกับการใช้เกมการ์ดและบอร์ดเกม เรื่อง เวลาและการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 23). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นลินินภา ชัยกาศ. (2565). *การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับเกมกระดานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- บอร์ดเกม นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้. (2561, 14 พฤษภาคม). ไทยโพสต์. <https://www.thaipost.net/>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2531). *พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช 2530*. วัฒนาพานิช.
- รุ่งทิวา จันทรสุข. (2565). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ชีววิทยาด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการใช้บอร์ดเกม เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วัชรา เล่าเรียนดี, ปณัฐ กิจรุ่งเรือง, และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2560). *กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21*. เพชรเกษมพรินตัง กรุ๊ป.
- ศศิวิมล พรสิงห์. (2567). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสะเต็มศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(1), 1-15.

- ศิริประภา วงษ์สมศรี. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์เรื่อง อารยธรรมตะวันออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี. (2561). การจัดการห้องเรียนในศตวรรษที่ 21. ทรูปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อนุตรา อินทสอน, และดุจเดือน ไซพิชิต. (2564). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับเทคนิค TAI ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(7), 142-159.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1990). *The motivation to work*. Transaction.

การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย

Integrated Digital Marketing Communications and Customers' Revisit Intentions toward Michelin-Starred Restaurants in Thailand

สาวิกา ลิ้มปะสุวรรณ¹ และอภิญญา สุพิชญ์^{2*}
Savica Limpasuvanna¹ and Apinya Supich^{2*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลและความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย และ 2) เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทยวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาโดยใช้สูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากร โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมรับความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 5 โดยวิธีการศึกษาเป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ และเคยใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป จำนวน 400 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถาม 3 ส่วน คือ 1) ลักษณะส่วนบุคคล 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล และ 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า 1) ระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลโดยรวมของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.60) และระดับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำโดยรวมของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.58) และ 2) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทยสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทยได้ร้อยละ 82.00

คำสำคัญ : การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านดิจิทัล ความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ ร้านอาหารมิชลินสตาร์

¹ สาขาวิชานวัตกรรมบริการและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Service Innovation and Intercultural Communication, Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University
E-mail : savica.l@ku.th

² สาขาวิชานวัตกรรมบริการและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Service Innovation and Intercultural Communication, Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University
E-mail : apinya.su@ku.th

*Corresponding author

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the levels of integrated marketing communications through digital media and the intentions to revisit Michelin-starred restaurant customers in Thailand; and 2) to analyze the influence of integrated marketing communications on intentions to revisit Michelin-starred restaurant customers in Thailand. The sample size was determined using a formula for an unknown population at a 95% confidence level and a 5% margin of error. Data were collected from 400 customers visiting Michelin-starred restaurants more than once, using a multi-stage sampling method. The research instrument was a three-part questionnaire covering: 1) personal characteristics, 2) perceptions of integrated marketing communications through digital media, and 3) intentions to revisit Michelin-starred restaurants. Data analysis was conducted using frequency, percentage, mean, standard deviation and Multiple Regression Analysis. The findings revealed that: 1) The overall level of integrated marketing communications through digital media as perceived by Michelin-starred restaurant customers was at a high level ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.60) and the overall level of intentions to revisit of Michelin-starred restaurant customers was also at a high level ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.58); and 2) Integrated marketing communications through digital media had a significant influence on the revisit intentions of Michelin-starred restaurant customers in Thailand, collectively accounting for 82.00% of the variance (R^2 = 0.820).

Keywords: Integrated Marketing Communications through Digital Media, Intentions to Revisit, Michelin-Starred Restaurant

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

วัฒนธรรมในการรับประทานอาหารของคนไทยในปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนรูปแบบของด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้ทุกคนต้องดำรงชีวิตอย่างเร่งรีบในการทำงาน จนกระทั่งไม่มีเวลาประกอบอาหารเองในครัวเรือนจึงทำให้วิถีชีวิตของคนในปัจจุบันไม่เหลือวิถีดั้งเดิมต่อไปซึ่งทำให้เกิดวัฒนธรรมการรับประทานอาหารนอกบ้านของผู้บริโภคเพื่อความสะดวกสบายและรวดเร็ว รวมทั้งอาจเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศตลอดจนการพบปะสังสรรค์กัน (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2560) การรับประทานอาหารนอกบ้านจึงเป็นทางเลือกที่ผู้บริโภคต้องการ และสนใจมากขึ้นเรื่อยมา ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารใหม่ๆ ต่างก็มุ่งหันมาสนใจหัวข้อเรื่องธุรกิจร้านอาหารมากขึ้นโดยแรงจูงใจด้านการขยายธุรกิจจะเป็นการอ่านเกมสีในตลาด ซึ่งรวมไปถึงการนำเสนออาหารที่มีคุณภาพรูปแบบที่แตกต่าง หรือเป็นภาพลักษณ์ในรูปแบบที่ทันสมัย เพื่อใช้เป็นตัวเลือกในการตัดสินใจของลูกค้า แต่จะส่งผลให้เกิดภาวะรูปแบบอาหารที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมทำให้การแข่งขันของผู้ประกอบกิจการร้านอาหารในประเทศไทยมากขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2560)

เมื่อกล่าวถึงความสำเร็จของร้านอาหารนั้น จะต้องพิจารณาถึงวิธีการสร้างความแตกต่างโดยมีปัจจัยหลักที่เรียกว่าอัตลักษณ์ของการรับประทานอาหาร (Gastronomic Identity) ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมสภาพอากาศและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป รวมไปถึงเรื่องของศาสนา ประวัติศาสตร์ ความหลากหลายของชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของการรับประทานอาหารในรูปแบบอัตลักษณ์ของอาหารท้องถิ่นรวมถึงรสชาติของอาหารที่โดดเด่น องค์ประกอบโดยรวมบนโต๊ะอาหารรวมถึงมารยาทในการรับประทานอาหารมีการเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ของวัตถุดิบท้องถิ่นและวิถีไทย (ณัฐกานต์ พงษ์สรนันท์, 2561)

อาหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวรวมถึงสร้างประสบการณ์เชิงอาหารให้นักท่องเที่ยว Bjork and Kauppinen-Raisanen (2019) และเทศกาลอาหารท้องถิ่นเป็นวิธีการหรือเครื่องมือที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงอาหารแบบยั่งยืนซึ่งเกิดจากมุมมองและทัศนคติของการจัดการของร้านอาหาร Alonso et al. (2018) ในขณะเดียวกันองค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้เขียนในรายงาน “Global Report on Food Tourism” ว่า การท่องเที่ยวเชิงอาหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและรายได้ของภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในอนาคต เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปต่างประเทศจะใช้จ่ายในหมวดอาหารและเครื่องดื่มเกือบ 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายในการเดินทางทั้งหมดและจากรายงานยังพบอีกว่า อาหารเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวเชิงท้องถิ่น (Local tourism) (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว, 2561)

มิชลินสตาร์เป็นร้านอาหารที่มีความสำคัญและมีความโดดเด่นสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปลิ้มลองรสชาติอาหาร วิธีการปรุงอาหารในร้านอาหารระดับสูง (Daries et al., 2018) รวมถึงมิชลินสตาร์มีคู่มือมิชลินไกด์ที่ได้รับการยอมรับทั้งจากนักชิมอาหารและพ่อครัวทั่วโลก ในปัจจุบันมีการประเมินร้านอาหารไปมากกว่า 30,000 แห่ง ใน 30 กว่าประเทศ มียอดจำหน่ายทั่วโลกมากกว่า 30 ล้านเล่ม มิชลินไกด์เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1900 โดยบริษัทยางรถยนต์มิชลินที่ประเทศฝรั่งเศส (Johnson et al., 2005) ซึ่งมีการส่งผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารไปชิมอาหารในร้านอาหารต่าง ๆ และจะมีการมอบดาวให้กับร้านอาหารที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานไว้ 3 ระดับ คือ ร้านอาหารที่ได้รับรางวัลระดับ 1 ดาว ถือว่าเป็นร้านที่ดีมากในประเภทอาหารเดียวกันร้านอาหารที่ได้รับรางวัลระดับ 2 ดาว ถือว่าเป็นร้านอาหารที่ดีเลิศคู่ค้ำกับการเดินทางมารับประทานและร้านอาหารที่ได้รับรางวัลระดับ 3 ดาว ถือว่าเป็นร้านอาหารที่ยอดเยี่ยมเกินความคาดหวังของผู้มารับประทานอาหาร (Braun & Bockelmann, 2016) ซึ่งในปี พ.ศ. 2566 มีจำนวนร้านอาหารที่ได้รับคัดเลือกและจัดอันดับในคู่มือ ‘มิชลิน ไกด์ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ภูเก็ต และพังงา’ ซึ่งในปัจจุบันการเติบโตของธุรกิจยังอยู่บนพื้นฐานของความระมัดระวัง โดยคาดว่า ในปี 2567 ธุรกิจร้านอาหารน่าจะเติบโต 2.7%-4.5% จากปี 2566 (ขณะที่ปี 2568 คาดว่ามีการขยายตัว 12.9%) หรือ

อิมมูลค่า 4.18-4.25 แสนล้านบาท มูลค่ารวมจะยังต่ำกว่าก่อนโควิด เป็นผลจากความท้าทายในการฟื้นตัวของร้านอาหารประเภท Full Service ขณะที่แม้การฟื้นตัวของรายได้ Street Food ที่มีหน้าร้าน และ Limited Service อาจกลับไปสูงกว่าก่อนโควิดได้ แต่การรักษาความสามารถในการทำกำไรจะยังเป็นโจทย์ต่อเนื่อง ในปี 2567 มูลค่าธุรกิจร้านอาหารยังขยายตัวได้ต่อเนื่อง แต่ในอัตราที่ชะลอลง โดยการฟื้นตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการทยอยกลับมาของนักท่องเที่ยวต่างชาติ หนุนร้านอาหารประเภท Street Food ที่มีหน้าร้าน และร้านอาหารที่ให้บริการจำกัด (Limited Service) ในพื้นที่ท่องเที่ยวและในศูนย์การค้า ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2568) มองว่า ในปี 2568 รายได้ของธุรกิจร้านอาหารมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง แต่เป็นอัตราการเติบโตที่ชะลอลง และการฟื้นตัวจะมีปัจจัยเฉพาะของประเภทของการให้บริการ ร้านอาหารและเฉพาะพื้นที่ โดยกลุ่มร้านอาหารที่ให้บริการจำกัด (Limited Service) ร้านอาหารในพื้นที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารในศูนย์การค้ามีโอกาสฟื้นตัวได้ดี

ดังที่กล่าวมาข้างต้นด้วยเหตุนี้ผู้ประกอบการร้านอาหารมิชลินสตาร์จะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาร้านให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพอย่างยั่งยืน เพราะการที่ลูกค้าตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำอีกครั้ง ย่อมมีเหตุผลที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไปอย่างสิ้นเชิง เหตุผลที่ทำให้ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำอีกครั้งนั้น อาจเกิดจากทัศนคติและความพึงพอใจส่วนตัว และจุดเด่นของร้านอาหารแต่ละร้านที่ให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ เช่น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ของทางร้าน มีวัตถุดิบที่สดใหม่ การปรุงอาหารถูกหลักตามโภชนาการ รสชาติอาหารอร่อย ถูกปากที่เกิดจากความพิถีพิถันของเชฟแต่ละคนที่ปรุงแต่งด้วยความทุ่มเท ความสดใหม่ที่มาจากความใส่ใจในเรื่องของประโยชน์จากอาหาร หน้าตาของอาหารที่เกิดจากความประณีต ความแปลกใหม่ที่สามารถก่อให้เกิดจากการรังสรรค์และความคิดสร้างสรรค์ มีนวัตกรรมบริการ เช่น มีบริการ Self-Service สั่งอาหารผ่านหน้าจอ เครื่องเรียกคิวไร้สาย ระบบขายหน้าร้าน (Point of Sale) และการบริการของพนักงานในร้านที่มีความใส่ใจที่จะบริการเพื่อให้ลูกค้าพึงพอใจ ได้รับ

ประสบการณ์ที่ดี บรรยากาศภายในร้านที่มาจากการ Create ช่วยกันเพื่อให้ได้ร้านที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เพื่อดึงดูดลูกค้าให้กลับมาใช้บริการ เป็นต้น (Michelin Guide Thailand Editorial Team, 2523)

ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่ต้องการศึกษาการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย รวมถึงผู้ประกอบการสามารถนำตัวแปรดังกล่าวที่ส่งผลต่อกลับมาใช้ซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ไปสร้างเป็นแนวทางหรือกลยุทธ์การพัฒนาเกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อยกระดับการบริหารร้านอาหารไทย รวมถึงอุตสาหกรรมภาคการท่องเที่ยวและบริการของประเทศไทยให้มีคุณภาพส่งเสริมภาพลักษณ์และพัฒนามาตรฐานอาหารไทยสู่ระดับโลก

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลและความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย

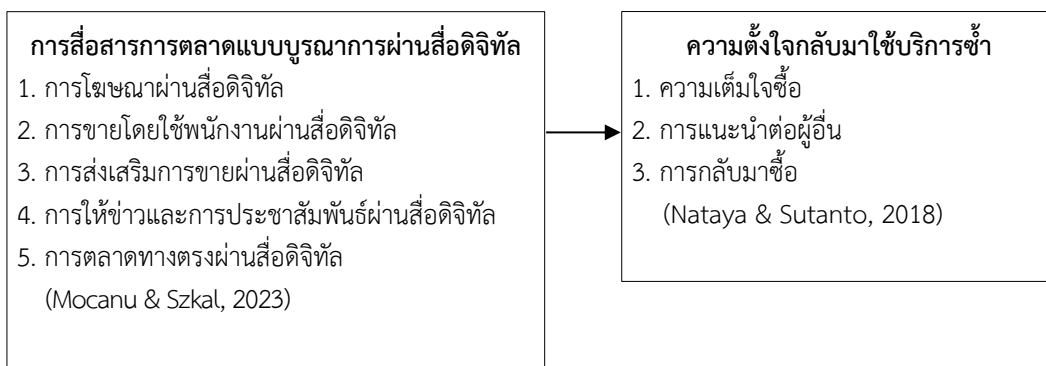
1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลและความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างคือ ลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ และเคยใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป ในประเทศไทย และเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2568 ถึง มกราคม 2569

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ และเคยใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป

กลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ และเคยใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป โดยที่ผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรและไม่ทราบสัดส่วนที่ชัดเจน ดังนั้น จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างแบบไม่รู้จำนวนประชากร ที่มีระดับความเชื่อมั่น 95% (Cohen, 1953) ดังนั้น กลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 384.16 หรือประมาณ 385 คน โดยในการเก็บแบบสอบถามอาจมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนแบบสอบถามเป็น 400 ชุด โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) ดังนี้ 1) การสุ่มตัวอย่างแบบตามโควตา (Quota Sampling) เนื่องจากมีขนาดตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง จึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบตามโควตา ตามการใช้บริการ

ร้านอาหารมิชลินสตาร์ โดยใช้สัดส่วนการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ร้านอาหารมิชลินสตาร์ระดับ 1 ดาว และ 2 ดาว และ 3 ดาว และ 2) การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ในประเทศไทย ใช้บริเวณสถานที่ที่เก็บแบบสอบถามแบบเจาะจง โดยเก็บข้อมูลตามร้านอาหารมิชลินสตาร์ระดับ 1 ดาว 2 ดาว และ 3 ดาว ซึ่งเป็นลูกค้าเคยเดินทางมาใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป จำนวน 400 ตัวอย่าง และเลือกเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างลูกค้าลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ สอบถามจนครบตามที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีเจาะจงลูกค้าลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์กลุ่มเป้าหมายของที่เจาะจง

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิคเคิร์ท (Likert) และส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิคเคิร์ท (Likert) ได้แก่ 5 คะแนน คือ มากที่สุด 4 คะแนน คือ มาก 3 คะแนน คือ ปานกลาง 2 คะแนน คือ น้อย และ 1 คะแนน คือ น้อยที่สุด

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (content validity) ของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า มีค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งมากกว่า 0.50 (พรณี สิกิวัฒน์, 2565) และตรวจสอบความเที่ยง (reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (try out) กับลูกค้าเคยเดินทางมาใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน (Bujang et al., 2024) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 เท่ากับ .89 และ .90 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่า .80 (Bujang et al., 2024)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ และเคยใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป ผู้วิจัยใช้วิธีโดยนำแบบสอบถามไปแจกให้กลุ่มตัวอย่างกรอกข้อมูล และขอรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเอง และได้รับการตอบกลับ 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ประกอบไปด้วย ค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561)

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ และเคยใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป ส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 และเพศชายจำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 โดยส่วนมากมีอายุอยู่ระหว่าง 21-30 ปีจำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.25 มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน /พนักงานองค์กรต่างประเทศ จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 35,000 บาท จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50

3.2 ระดับความคิดเห็นของลูกค้าเกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลของร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์

ผลการศึกษา พบว่า ลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ และเคยใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.13,

S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.61) และต่ำที่สุดคือ ด้านการขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.68) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล

การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. การโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล	4.13	0.66	มาก
2. การขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัล	4.04	0.68	มาก
3. การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล	4.09	0.61	มาก
4. การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล	4.06	0.67	มาก
5. การตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล	4.08	0.62	มาก
รวม	4.08	0.60	มาก

3.3 ระดับความคิดเห็นของลูกค้าเกี่ยวกับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์

ผลการศึกษา พบว่า ลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ และเคยใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจในการกลับมาใช้บริการซ้ำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการกลับมาซื้อ ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ ด้านการแนะนำผู้อื่น ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.61) และต่ำที่สุดคือ ด้านความเต็มใจซื้อ ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.68) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ

ความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ความเต็มใจซื้อ	4.06	0.68	มาก
2. การแนะนำผู้อื่น	4.15	0.61	มาก
3. การกลับมาซื้อ	4.20	0.65	มาก
รวม	4.14	0.58	มาก

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลกับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์

ผลการศึกษา พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลกับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์เป็นบวก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับค่าความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล มีค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด (r = .74 , p < .01) รองลงมา ด้านการขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัล (r = .65 , p < .01) ด้านการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล (r = .64 , p < .01) ด้านการตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล (r = .62 , p < .01) และด้านการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล (r = .52 , p < .01) ตามลำดับ ซึ่งไม่มีตัวแปรอิสระตัวใดที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่ในระดับสูง (r > .90) ที่อาจทำให้เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงตรวจสอบค่าสถิติ

Tolerance และค่า VIF (Variance Inflation Factor) เพิ่มเติม พบว่าตัวแปรอิสระมีค่าค่าสถิติ Tolerance อยู่ระหว่าง .274 -.562 ส่วน VIF มีค่าระหว่าง 2.442 -3.754 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสหสัมพันธ์ของระหว่างการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลกับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์

การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล	ความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ				
	r	Sig	ระดับความสัมพันธ์	VIF	Tolerance
ด้านการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล (X_1)	0.74**	.00	สูง	2.869	.247
ด้านการขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัล (X_2)	0.65**	.00	ปานกลาง	2.442	.365
ด้านการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล (X_3)	0.64**	.00	ปานกลาง	2.546	.446
ด้านการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล (X_4)	0.52**	.00	ปานกลาง	3.147	.562
ด้านการตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล (X_5)	0.62**	.00	ปานกลาง	3.575	.478

* $p < .01$

3.4 การวิเคราะห์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย

ผลการศึกษา พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ด้านการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล (X_1) ด้านการขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัล (X_2) ด้านการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล (X_3) ด้านการตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล (X_5) และด้านการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล (X_4) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในระดับสูงมาก ($R = .910$) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .820 ($R^2 = .820$) แสดงว่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย ได้ร้อยละ 82.00 ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สัมประสิทธิ์พยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ของตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย

ตัวแปร	B	S.E. _b	β	t	sig
Constant	.742	.356		2.026*	.05
ด้านการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล (X_1)	.357	.060	.545	4.303**	.00
ด้านการขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัล (X_2)	.289	.064	.459	4.328**	.00
ด้านการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล (X_3)	.204	.065	.333	2.815**	.00
ด้านการตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล (X_5)	.188	.058	.280	2.196*	.03
ด้านการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล (X_4)	.128	.054	.158	2.182*	.04

$R = .910$ $R^2 = .820$ $SE_{est} = .347$ $F = 136.732$

* $p < .05$, ** $p < .01$

4. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย ได้นำเสนอการอภิปรายผลได้ดังนี้

4.1 ระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ในประเทศไทย ที่สามารถปรับตัวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มธุรกิจอาหารระดับสูง (Fine Dining) ซึ่งการสื่อสารไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่การให้ข้อมูล แต่เป็นการสร้างประสบการณ์เสมือนจริงก่อนที่ลูกค้าจะก้าวเข้าสู่ร้าน โดยด้านการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมร้านอาหารมิชลินควรให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์ผ่านสุนทรียภาพทางสายตาเป็นอันดับแรก เนื่องจากการสื่อสารผ่านรูปภาพและวิดีโอที่มีคุณภาพสูงบนแพลตฟอร์มอย่างอินสตาแกรม (Instagram) หรือเฟซบุ๊ก (Facebook) สามารถถ่ายทอดความประทับใจของวัตถุดิบ ศิลปะการจัดจาน และบรรยากาศอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของรางวัลมิชลิน รองลงมา ด้านการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล แสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์การรักษาฐานลูกค้าที่มีความเฉพาะตัว ร้านอาหารระดับนี้มักไม่เน้นการตัดราคาสินค้าซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าของแบรนด์ แต่กลับเลือกใช้การส่งเสริมการขายในลักษณะสิทธิพิเศษเชิงคุณค่า เช่น การแจ้งเตือนเมนูพิเศษประจำฤดูกาลผ่านช่องทางออนไลน์ หรือการมอบสิทธิสำรองโต๊ะล่วงหน้าสำหรับลูกค้าประจำผ่านระบบสมาชิกดิจิทัล ซึ่งนับเป็นการใช้เทคโนโลยีมาเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นคนที่สำคัญให้แก่ลูกค้า และด้านการขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการควรระมัดระวังในการใช้พนักงานสื่อสารผ่านดิจิทัล โดยต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ขายมาเป็นผู้ดูแลความสัมพันธ์ที่คอยให้ความช่วยเหลือมากกว่าการนำเสนอขายอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัฏญาวีร์ อินทร์สันต์ และบุษกรณ์ ลิ้ญจนะระ (2563) วิจัยพบว่า ระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารการตลาดแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของลูกค้าร้านอาหารประเภทปลีกล้วยแบบดั้งเดิมในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก อีกทั้ง อาชวีญ พรหมรุ่งเรือง (2563) วิจัยพบว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลของผู้บริโภคเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ ธุณภัทร ถาวงศ์ (2563) วิจัยพบว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลของผู้บริโภคเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อน้ำมันพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4.2 ระดับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทยในการสร้างคุณค่าประสบการณ์ ที่เหนือความคาดหมายจนสามารถเปลี่ยนผู้ใช้บริการให้กลายเป็นลูกค้าที่มีความผูกพันกับแบรนด์ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยด้านการกลับมาซื้อ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าลูกค้าได้รับประสบการณ์ที่ดีทั้งในด้านรสชาติอาหาร นวัตกรรมการนำเสนอ และการบริการที่เป็นเลิศในครั้งแรก ความพึงพอใจดังกล่าวจะเปลี่ยนเป็นความเชื่อมั่นที่ส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำ รองลงมา คือ ด้านการแนะนำต่อผู้อื่น แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มเป้าหมายในยุคปัจจุบันที่การได้รับประทานอาหารในร้านมิชลินสตาร์ไม่ได้เป็นเพียงการบริโภคอาหารเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของ สถานะทางสังคมและการแบ่งปันรสนิยม ลูกค้ากลุ่มนี้มักมีความยินดีที่จะบอกเล่าประสบการณ์ที่น่าประทับใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือการแนะนำคนใกล้ชิด ซึ่งนับเป็นการตลาดแบบบอกต่อที่มีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับธุรกิจบริการระดับสูง เพราะการแนะนำจากผู้ใช้งานจริงมีความน่าเชื่อถือมากกว่าการโฆษณาจากทางแบรนด์ และด้านความเต็มใจซื้อ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ถือเป็นจุดที่ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษ แม้ลูกค้าจะมีความพึงพอใจสูงและยินดีที่จะแนะนำต่อเพียงใด แต่ในแง่ของความคุ้มค่าเชิงราคา ลูกค้าระดับมิชลินสตาร์ยังคงมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เนื่องจากการรับประทานอาหารมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าร้านอาหารทั่วไปอย่างมาก ความเต็มใจที่จะจ่ายเงินในจำนวนมากเพื่อกลับมาซ้ำจึงอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก เช่น โอกาสพิเศษ หรือการเปลี่ยนแปลงของเมนูตามฤดูกาล หากร้านไม่มีการนำเสนอสิ่งใหม่ที่คุ้มค่าแก่การลงทุนเพิ่มเติม ลูกค้าอาจเลือกที่จะกลับมาซื้อซ้ำเฉพาะในวาระสำคัญเท่านั้น แทนที่จะเป็นความเต็มใจซื้อในลักษณะที่สม่ำเสมอ ดังนั้นผู้ประกอบการควรพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเต็มใจซื้อ เพื่อคลายข้อจำกัดด้านความคุ้มค่าและกระตุ้นการกลับมาใช้บริการให้บ่อยครั้งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิโบล ยิ่งแจ่มศิริ (2565) วิจัยพบว่า การกลับมาใช้

บริการซ้ำของผู้ใช้บริการคาเฟ่สไตล์เก๋ภายในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อีกทั้ง ณัฐพงศ์ พรเดชเดช และสุพิชา บุรณวิทย์ภรณ์ (2565) วิจัยพบว่า ความตั้งใจใช้บริการซ้ำร้านอาหารญี่ปุ่นประเภทอิตาลีในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ ภัทรนันท์ พงษ์ณะเรศ (2567) วิจัยพบว่า ความตั้งใจการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้บริโภคร้านอาหารญี่ปุ่น “ซูชิมี๊ยะ” ในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4.3 เมื่อวิเคราะห์หัตถถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ด้านการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล ด้านการขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัล ด้านการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล ด้านการตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล และด้านการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในระดับสูงมาก ($R = .910$) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .820 ($R^2 = .820$) แสดงว่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร สามารถรวมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย ได้ร้อยละ 82.00 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะร้านอาหารระดับมิชลินสตาร์ในประเทศไทยใช้การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมการกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อร้านอาหารมีการบูรณาการเครื่องมือสื่อสารทั้ง 5 ด้านอย่างเป็นระบบ จะส่งผลให้เกิดความเต็มใจซื้อ การแนะนำต่อผู้อื่น และการกลับมาซื้อ และแต่ละเครื่องมือทำหน้าที่เกื้อหนุนกันตามเส้นทาง การตัดสินใจของลูกค้าให้กลับมาใช้บริการซ้ำอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาวิริ อินทร์สันต์ และ บุษกรณ์ ติยะวาระ (2563) วิจัยพบว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารการตลาดแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้ง อาชวัญ พรหมรุ่งเรือง (2563) วิจัยพบว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ธนภัทร ถาวงศ์ (2563) วิจัยพบว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อน้ำมันพร้อมดื่มของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 การโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารมิชลินสตาร์ควรให้ความสำคัญในการยกระดับคุณภาพเนื้อหาโฆษณาให้เป็นงานศิลปะเชิงดิจิทัล ใช้ภาพเคลื่อนไหวความละเอียดสูงเพื่อสร้างแรงดึงดูดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลูกค้าที่เคยมาใช้บริการกลับมาใช้บริการซ้ำ

5.1.2 จากผลศึกษาวิจัย พบว่า การขายโดยใช้พนักงานผ่านสื่อดิจิทัลมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารมิชลินสตาร์ควรออกแบบสิทธิพิเศษแบบจำกัดวงผ่านช่องทางดิจิทัลส่วนบุคคล เช่น Line Official Account หรือระบบสมาชิกออนไลน์ โดยนำเสนอเมนูพิเศษที่ไม่มีในรายการปกติหรือการสำรองโต๊ะในโซนเอกซ์คลูซีฟให้แก่ลูกค้าเดิมที่เคยใช้บริการซ้ำ การส่งเสริมการขายในลักษณะนี้จะสร้างความรู้สึกว่าคุณค่าเป็นสมาชิกคนสำคัญซึ่งเป็นแรงจูงใจในการกลับมาใช้บริการซ้ำ

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษากิจการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลอื่นๆ เช่น เทคโนโลยีหรือเทคนิคในการนำเสนอต่างๆ ที่ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูกค้าร้านอาหารมิชลินสตาร์ในยุคสมัยนั้นๆ

5.2.2 ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือจากความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ เช่น การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อ

ผลประกอบการของร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทย เป็นต้น เพื่อศึกษาว่าการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลนั้น จะสามารถทำให้ผลประกอบการของร้านอาหารมิชลินสตาร์ในประเทศไทยดีขึ้นหรือไม่

6. เอกสารอ้างอิง

- กัญญาวิรุ อินทร์สันต์, และบุษกรณ์ สีเจียะระ. (2563). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารการตลาดแบบปากต่อปาก ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 10(3), 79-91.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). สถิติสำหรับงานวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 12). สามลดา.
- ฐณภัทร ถาวงศ์. (2563). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อน้ำผลไม้พร้อมดื่มของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ณัฐกานต์ พุกษ์สรนันทน์. (2561) *เอกสารประกอบการสอนวิชา 66220159 ลักษณะและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐพงศ์ พรเดชเดช, และสุพิชา บุรณะวิทยาภรณ์. (2565). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่นประเภทอิตาลีในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 5(4), 22-35.
- นิโลบล ยิ่งแจ่มศิริ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการคาเฟ่สไตล์เกาหลีภายในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรรณี ลีกิจวัฒน์. (2565). วิธีการวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 12). มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- ภทรนันท์ พงษ์ณะเรศ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้บริโภคร้านอาหารญี่ปุ่น “ซูชิมี” ในจังหวัดนครปฐม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยศิลปากร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว. (2561). *เที่ยวเพื่อกิน กินเพื่อประสบการณ์ สวรรค์สนิมซิมของบ้าน ๆ ที่กลายมาเป็นเทรนด์การท่องเที่ยวโลก*. <http://www.sri.cmu.ac.th/~ctrd/index.php?p=45c48cce2e2d7fbdea1afc51c7c6ad26&id=71>
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2560). *ปรับกลยุทธ์ร้านอาหาร รายไวก รุ่งนาน*. <https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/Restuarant-Strategies-2017.pdf>
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2568). *ปรับกลยุทธ์ร้านอาหาร รายไวก รุ่งนาน*. <https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/Restuarant-Strategies-2017.pdf>
- อาชวิญ พรหมรุ่งเรือง. (2563). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- Alonso, A. D., Kok, S., & O'Brien, S. (2018). Sustainable culinary tourism and Cevicherías: A stakeholder and social practice approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(5), 812-831.
- Björk, P., & Kauppinen-Räsänen, H. (2019). Destination foodscape: A stage for travelers' food experience. *Tourism Management*, 71, 466-475.
- Braun, A., & Bockelmann, L. (2016). An individual perspective on open innovation capabilities in the context of haute cuisine. *International Journal of Innovation Management*, 20(1), 1-24.

- Bujang, M. A., Omar, E. D., Foo, D. H. P., & Hon, Y. K. (2024). Sample size determination for conducting a pilot study to assess reliability of a questionnaire. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 49(1), e3. <https://doi.org/10.5395/rde.2024.49.e3>
- Cohen, J. (1953). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum.
- Daries, N., Cristobal-Fransi, E., Ferrer-Rosell, B., & Marine-Roig, E. (2018). Behaviour of culinary tourists: A segmentation study of diners at top-level restaurants. *Intangible Capital*, 14(2), 332–355.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2005). *New developments in social interdependence theory. Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 131(4), 285-358.
- Michelin Guide Thailand Editorial Team. (2023). *The Michelin guide Bangkok 2021*. <https://guide.michelin.com/th/bangkok/michelin-guide-inspectors>
- Mocanu, A. A., & Szkal, A. C. (2023). Digital marketing strategies: A comprehensive literature review. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series V: Economic Sciences*, 16(2), 37-44.
- Nataya, A., & Sutanto, J. E. (2018). The effect of product innovation and service innovation towards marketing performance (case study on plastic producer in Surabaya). *International Journal of Business and Management Invention (IJBMI)*, 7(8), 61-66.

การเมืองเรื่องอารมณ์และอำนาจเครือญาติ: การวิเคราะห์พระนางหลี่โหว่ กับวิกฤตความชอบธรรมในราชวงศ์ฮั่นตอนต้น

The Politics of Emotion and Kinship Power: The Analysis of Empress Dowager Lü and the Crisis of Legitimacy in the Early Han Dynasty

อภินันท์ ธรรมอินทร์ลาด^{1*}

Apinun Thaminlad^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์บทบาททางการเมืองของพระนางหลี่โหว่ในช่วงต้นราชวงศ์ฮั่น โดยประยุกต์กรอบการเมืองเรื่องอารมณ์และการเมืองเครือญาติในการอ่านและตีความบันทึกประวัติศาสตร์ สื่อจื๊อและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง บทความตั้งคำถามต่อประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบจารีตที่มักนำเสนอพระนางผ่านภาพลักษณ์ของสตรีผู้โหดร้ายเพียงด้านเดียว และเสนอให้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อพระราชโอรส ความหวาดกลัวต่อการสูญเสียสถานะ การแข่งขันเพื่อสืบราชสันตติวงศ์ และข้อจำกัดของสตรีภายใต้โครงสร้างการเมืองแบบปิตาธิปไตย ผลจากการสังเคราะห์และตีความแสดงให้เห็นว่า การใช้ความรุนแรงและการกระจายอำนาจแก่เครือญาติของพระนางมิได้เกิดจากอารมณ์ส่วนบุคคลเพียงปัจจัยเดียว แต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจส่วนบุคคล ความไม่มั่นคงทางการเมือง และโครงสร้างอำนาจในราชสำนัก แนวทางดังกล่าวช่วยเสริมฐานอำนาจของพระนางและตระกูลหลี่ในระยะหนึ่ง แต่ขณะเดียวกันได้สร้างความขัดแย้งกับเชื้อพระวงศ์แซ่หลิวและกลุ่มขุนนางเดิม จนกระทบต่อความชอบธรรมและความยั่งยืนของอำนาจตระกูลหลี่ บทความจึงเสนอให้ทำความเข้าใจพระนางหลี่โหว่ในฐานะผู้กระทำการทางการเมืองที่การตัดสินใจถูกกำหนดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจส่วนบุคคลกับเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง อันช่วยเปิดมุมมองที่ซับซ้อนขึ้นต่อบทบาทของสตรี อารมณ์ และเครือญาติในการเมืองจีนโบราณ

คำสำคัญ: หลี่โหว่ ราชวงศ์ฮั่นตอนต้น การเมืองเรื่องอารมณ์ การเมืองเครือญาติ ความชอบธรรมทางการเมือง

^{1*}สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Chinese Major, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University

E-mail : apinun.th@ksu.ac.th

* Corresponding author

Abstract

This academic article examines the political role of Empress Dowager Lü during the early Han dynasty by applying the frameworks of the politics of emotion and kinship politics to an interpretation of the Shiji and relevant scholarship. It challenges conventional historiography, which has often portrayed her solely as a ruthless female ruler, and instead considers the relationship among her attachment to her son, fear of losing political status, competition over imperial succession, and the constraints imposed on women within a patriarchal political structure. The synthesis and interpretation indicate that her use of violence and delegation of power to members of the Lü clan cannot be explained solely by personal emotion. Rather, these actions resulted from the interaction among personal motivations, political instability, and the power structure of the imperial court. Although such measures temporarily strengthened the political position of Empress Dowager Lü and her clan, they simultaneously intensified conflict with the Liu imperial house and established court officials, thereby undermining the legitimacy and long-term sustainability of Lü clan power. The article therefore proposes understanding Empress Dowager Lü as a political actor whose decisions were shaped by the interaction between personal motivations and structural conditions. This perspective offers a more nuanced understanding of the roles of women, emotion, and kinship in ancient Chinese politics.

Keywords: Empress Dowager Lü, Early Han Dynasty, Politics of Emotion, Kinship Politics, Political Legitimacy

1. บทนำ

ในหน้าประวัติศาสตร์อารยธรรมจีนอันยาวนานกว่าสี่พันปี ราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 220) ได้รับการยกย่องให้เป็นยุคสมัยแห่งการวางรากฐานทางวัฒนธรรมและการปกครองที่สำคัญที่สุดยุคหนึ่ง ทว่าภายใต้ภาพลักษณ์ของความรุ่งโรจน์และความเป็นปึกแผ่นในช่วงต้นราชวงศ์ฮั่นตะวันตกนั้น กลับแฝงเร้นด้วยรอยร้าวลึกทางอำนาจที่เกิดจากความสัมพันธ์อันเปราะบางระหว่างจักรพรรดิ เครือญาติฝ่ายมเหสี และขุนนางบุคคลสำคัญที่ยืนอยู่ ณ ศูนย์กลางของพลวัตความขัดแย้งในครั้งนี้คือ สมเด็จพระจักรพรรดินีหลี่วไฉ่ว (吕后) สตรีผู้มีบทบาททางการเมืองโดดเด่นคนสำคัญในช่วงต้นจักรวรรดิจีนในประวัติศาสตร์จีนหลังยุคจีนซีฮั่นตั้งแต่ตลอดระยะเวลาหลายศตวรรษที่ผ่านมา ประวัติศาสตร์นิพนธ์ตามขนบจารีตขงจื้อ มักพิจารณาบทบาทของพระนางผ่านเลนส์ของศีลธรรมจรรยาอย่างแข็งกร้าว โดยมุ่งเน้นการประณามพฤติกรรมความโหดเหี้ยมอำมหิต โดยเฉพาะกรณีการลงทัณฑ์พระสนมซี (戚夫人) จนกลายเป็นมนุษย์หมู (人彘) และการกวาดล้างราชินิกุลแซ่หลิว (刘氏宗室) เพื่อสถาปนาอำนาจตระกูลหลี่ว ทว่าหากพิจารณาให้ลึกลงไปถึงแรงขับเคลื่อนภายใน จะพบว่าความอำมหิตดังกล่าวเป็นผลพวงจากการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดในวังวนอำนาจ โดยเฉพาะสัญญาตญาณความเป็นแม่ที่ต้องปกป้องสถานะรัชทายาทของหลิวอิง (刘盈) ผู้เป็นพระราชโอรส จากการคุกคามทางการเมืองของกลุ่มอำนาจใหม่ ซึ่งบีบคั้นให้พระนางต้องกำจัดการเสี้ยนหนามอย่างเด็ดขาดเพื่อความมั่นคงของราชบัลลังก์ (ปวีลดา บวรศักดิ์, 2567) อีกทั้งในมิติของการบริหารราชการแผ่นดิน ดังที่ กนกพร นุ่มทอง (2565) ได้ชี้ให้เห็นจากการอ้างอิงบันทึกประวัติศาสตร์ซือจี้ (史记) บทพระราชประวัติพระพันปีหลี่ว (吕太后本纪) ว่า ซื่อหม่าเขียนไม่เพียงแต่ยกกระต๊อบสถานะการบันทึกประวัติของพระนางให้อยู่ในหมวดเป็นจี๋ เทียบเท่าจักรพรรดิ ผู้ปกครองแผ่นดิน แต่ยังได้ประเมินผลงานเชิงบวกว่า ในยุคของพระนาง ราษฎรได้พักผ่อน บ้านเมืองสงบร่มเย็น มีการลงโทษน้อย และสังคมอุดมสมบูรณ์ จนนำไปสู่การวางรากฐานเศรษฐกิจสู่ยุคเหวิน-จิง (文景之治) ในเวลาต่อมา (Wang & Tang, 2021) การผลิตซ้ำชุดความรู้ดังกล่าวได้ลดทอนความซับซ้อนของพระนางลงเหลือเพียงภาพลักษณ์ของทราซย์หญิง หรือนางมารร้ายที่เป็นปฏิกิริยาต่อระบอบปิตาธิปไตย โดยละเลยการตั้งคำถามถึงปมเหตุ ที่แท้จริงว่า

เหตุใดสตรีผู้เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกอบกู้แผ่นดินเคียงข้างจักรพรรดิอันเกาจู่ (汉高祖) มีบทบาทสูงยิ่งในบริบทแห่งการสถาปนาราชวงศ์ฮั่น (กนกพร นุ่มทอง, 2565) จึงแปรเปลี่ยนเป็นผู้ละเมียดจารีตการสืบราชสันตติวงศ์และจริยธรรมของราชวงศ์ได้อย่างหน้ามือเป็นหลังมือ การมองข้ามมิติความเป็นมนุษย์นี้ ทำให้สูญเสียโอกาสในการทำความเข้าใจพลวัตทางการเมืองในยุคเริ่มแรกของราชวงศ์ฮั่นในระดับลึกซึ้งไปอย่างน่าเสียดาย

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาสถานภาพการศึกษาเกี่ยวกับสมเด็จพระจักรพรรดินีหลี่วี่ไฉ่ในแวดวงวิชาการที่ผ่านมา จะพบว่าทิศทางการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทางหลักอย่างชัดเจน เริ่มจากการศึกษาภาพลักษณ์ในประวัติศาสตร์นิพนธ์จารีต (Traditional Historiography and Image Analysis) ดังที่บทวิเคราะห์ของ Xiao (2017) ได้ชี้ให้เห็นความย้อนแย้งว่าแม้บันทึกประวัติศาสตร์สื่อถึงชื่อเสียงที่งดงามของพระนางไว้อย่างตรงไปตรงมา แต่ก็ยังยกย่องผลสัมฤทธิ์ในการรักษาสันติภาพของแผ่นดิน ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Zheng (2014) ที่อธิบายความสามารถในการจัดการอำนาจรัฐอย่างเด็ดขาดภายใต้ภาพลักษณ์สตรีเหล็ก ควบคู่ไปกับการตั้งข้อสังเกตของ Zhai (2023) ที่ระบุว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ดังกล่าวมีพลวัตแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ทว่างานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังคงยึดโยงอยู่กับการประเมินความดี-ความเลวหรือบุญคุณ-ความแค้น ตามกรอบจริยธรรมขงจื๊อ ในขณะเดียวกัน การวิเคราะห์อีกแนวทางหนึ่งได้มุ่งเน้นไปที่มิติเชิงสถาบันและพลวัตอำนาจทางการเมือง โดยงานศึกษาชิ้นสำคัญของ Cheng (2009) มุ่งถอดรหัสการรัฐประหารกวาดล้างตระกูลหลี่ว่าเป็นผลพวงของกระบวนการรวมศูนย์อำนาจระหว่างสถาบันกษัตริย์และขุนนางเก่า ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการวิจัยของ Ye (2024) ตลอดจน Du & Ba (2008) ที่พบว่าความพยายามในการขยายอำนาจด้วยการตั้งตระกูลหลี่เป็นอ่องได้นำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างและการละเมียดจารีตทางการเมือง แม้งานวิจัยกลุ่มนี้จะช่วยให้เห็นภาพรวมของโครงสร้างอำนาจรัฐ แต่ยังขาดการทำความเข้าใจถึงแรงจูงใจเบื้องลึกและสภาวะจิตใจของผู้กระทำ ด้วยเหตุนี้ ในระยะหลังจึงเริ่มมีแนวทางการตีความใหม่ผ่านมิติสตรีศึกษาและจิตวิทยาการเมืองที่พยายามทำความเข้าใจพระนางในฐานะมนุษย์และสตรี ภายใต้โครงสร้างสังคมปิตาธิปไตย ดังปรากฏในงานวิจัยของ กนกพร นุ่มทอง (2565) ที่อธิบายถึงบทบาทอันสูงยิ่งของสตรีในการร่วมกอบกู้แผ่นดิน สอดรับกับข้อเสนอของ Zhu (2018) ที่ศึกษาข้อจำกัดของสตรีที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคฮั่นตะวันตก ที่สำคัญยิ่งคือบทวิเคราะห์ของ Qin (2018) ที่ได้ให้ข้อสังเกตอย่างแหลมคมว่า พฤติกรรมที่โหดร้ายของพระนางแท้จริงแล้วคือกระบวนการปลดปล่อยความกดดันที่ถูกสะสมมาอย่างยาวนานจากการสังเคราะห์วรรณกรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้งานวิจัยในปัจจุบันจะมีการอธิบายพลวัตทางการเมืองเชิงโครงสร้างและมิติด้านจิตวิทยาอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่มักแยกส่วนการศึกษาออกจากกันอย่างชัดเจน ช่องว่างทางวิชาการที่สำคัญคือยังขาดการนำอารมณ์ความรู้สึกส่วนบุคคลมาอธิบายในฐานะกลไกเชิงสถาบันที่ก่อกวนอำนาจรัฐอย่างเป็นระบบ ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งต่อยอดจากงานวิจัยของ Qin (2018) และ Cheng (2009) โดยประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบสหวิทยาการในการวิเคราะห์เอกสารชั้นต้น ซึ่งอาศัยฐานข้อมูลประวัติศาสตร์หลักจากบันทึกประวัติศาสตร์สื่อถึงชื่อเสียงที่งดงามโดยกระบวนการอ่านและตีความเอกสารจะดำเนินไปผ่านการวิพากษ์ประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Critical Historiography) เพื่อรื้อถอนและแยกแยะข้อเท็จจริงด้านความสำเร็จในการบริหารรัฐกิจ ออกจากอคติของจารีตปิตาธิปไตยที่มุ่งผลิตซ้ำภาพลักษณ์พระราชสตรี โดยกระบวนการวิเคราะห์ดังกล่าวจะกระทำภายใต้กรอบมุมมองเชิงวิเคราะห์ 2 ประการ ได้แก่ 1) กรอบการเมืองเรื่องอารมณ์ (Politics of Emotion) แนวทางนี้ปฏิเสธการมองประวัติศาสตร์การเมืองว่าเป็นเพียงผลของการต่อรองผลประโยชน์เชิงสถาบันเพียงฝ่ายเดียว แต่เสนอให้พิจารณาปัจจัยเรื่องอารมณ์ความรู้สึก เช่น สัญชาตญาณความรักแบบมารดา และความหวาดกลัวต่อความไม่มั่นคง ในฐานะปัจจัยหรือมิติการวิเคราะห์ที่ทรงพลังในการกำหนดนโยบายและชะตากรรมของรัฐ ควบคู่ไปกับ 2) กรอบการเมืองเครือญาติ (Kinship Politics) ซึ่งใช้วิเคราะห์ผลกระทบเชิงโครงสร้างสถาบันเมื่อผู้ปกครองนำความสัมพันธ์ทางสายเลือดเข้ามาทำหน้าที่แทนกลไกของรัฐเพื่อสร้างเกราะป้องกันและผูกขาดอำนาจ ทั้งนี้ เมื่อนำกรอบการวิเคราะห์ดังกล่าวมาปรับใช้กับบริบทวัฒนธรรมจีนโบราณ จะพบว่าความรักมิใช่เพียงเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัว หากแต่เป็นรากฐานของความสัมพันธ์ตามหลักขงจื๊อ อย่างไรก็ดี เมื่อความรักและความผูกพันทางสายเลือดถูกนำไปวางไว้ในสมรภูมิการเมืองที่มีเดิมพันเป็นความอยู่รอดของตระกูล ความรู้สึกนั้นมักบิดเบี้ยวและแปรสภาพเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเรียกว่าพิษร้ายทางการเมืองกล่าวคือ เป็นความรักที่ถูกเจือปนด้วยความหวาดระแวงและการปกป้องพวกพ้องอย่างสุดโต่ง ดังกรณีศึกษาของสมเด็จพระจักรพรรดินีหลี่วี่ไฉ่ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข้อค้นพบ

ของ Qin (2018) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความรักอย่างสุดโต่งที่มีต่อพระราชโอรส ประกอบกับความต้องการปกป้องสถานะของตนเองจากระบบครอบครัวแบบปิตาธิปไตย ได้แปรเปลี่ยนเป็นแรงขับเคลื่อนทางอารมณ์ที่รุนแรงจนนำไปสู่การกวาดล้างศัตรูอย่างโหดเหี้ยม ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่า ความกดดันทางจิตใจและการตอบสนองต่อภัยคุกคามส่วนบุคคลสามารถยกระดับและกลุ่กลายเป็นโศกนาฏกรรมระดับรัฐได้อย่างไร

ดังนั้น บทความเรื่องการเมืองเรื่องอารมณ์และอำนาจเครือญาติ: การวิเคราะห้พระนางหลี่โหว่กับวิกฤตความชอบธรรมในราชวงศ์ฮั่นตอนต้น จึงมุ่งนำเสนอข้อถกเถียงหลักว่า ความเสื่อมถอยและวิกฤตการณ์ทางการเมืองในช่วงต้นราชวงศ์ฮั่น มิได้มีสาเหตุหลักมาจากความไร้ความสามารถของจักรพรรดิหรือปัจจัยภายนอก หากแต่เกิดจากอารมณ์ส่วนบุคคลของผู้มีอำนาจสูงสุด นั่นคือความรักที่ขาดปัญญาญาณ และการยึดติดในสายเลือดของพระนางหลี่โหว่ การศึกษาชิ้นนี้จะฉายภาพให้เห็นกระบวนการที่ความรู้สึกส่วนตัวถูกขยายขอบเขตจนกลายเป็นนโยบายสาธารณะ และสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบเห็นแก่เครือญาติ บ่อนทำลายระบบคุณธรรม และความชอบธรรมของราชวงศ์ในระยะยาว ผ่านการสังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และการตีความใหม่ด้วยมุมมองมนุษยนิยม ข้อเสนอจากการสังเคราะห์ในบทความนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยคืนความเป็นธรรมและความเป็นมนุษย์ให้กับบุคคลในประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นอุทาหรณ์สอนใจสำหรับการบริหารราชการแผ่นดินในทุกยุคสมัยว่า เมื่อใดก็ตามที่ผู้นำปล่อยให้อารมณ์รักและอคติส่วนตัวอยู่เหนือหลักการและเหตุผล เมื่อนั้นความรักย่อมสามารถแปรเปลี่ยนเป็นยาพิษที่ร้ายแรงที่สุดในการทำลายรัฐและสังคม

2. ปฐมบทแห่งความกลัว : พลวัตอำนาจและวิกฤตการณ์ความชอบธรรมในราชสำนักฮั่นยุคเริ่มแรก

ในประวัติศาสตร์การเมืองจีนสมัยราชวงศ์ฮั่นช่วงก่อตั้ง ความขัดแย้งที่รุนแรงและส่งผลระยะยาวนานที่สุดมิใช่สงครามระหว่างรัฐ หากแต่เป็นความขัดแย้งเชิงอำนาจภายในราชสำนักที่ก่อตัวขึ้นจากวิกฤตการณ์ความชอบธรรมในการสืบราชสันตติวงศ์ สถานการณ์ดังกล่าวมีเพียงสั้นคลอนเสถียรภาพของราชบัลลังก์ แต่ยังเป็นปัจจัยชี้ว่าที่เปลี่ยนชะตากรรมของสมเด็จพระจักรพรรดินีหลี่โหว่ จากพระอัครมเหสีผู้เคียงข้างให้กลายเป็นนักปกครองผู้ทรงอำนาจและโหดเหี้ยมในสายตาคนรุ่นหลัง ในส่วนนี้จะมุ่งวิเคราะห์ปฐมเหตุแห่งความกลัวที่ฝังรากลึกในจิตใจของพระนาง โดยมุ่งเน้นไปที่รอยร้าวระหว่างอุดมคติของบิดากับบุคลิกภาพของพระราชโอรส และผลกระทบต่อความมั่นคงของตระกูลหลี่ ซึ่งรากฐานของความขัดแย้งเริ่มต้นขึ้นเมื่อจักรพรรดิหลิวปัง (刘邦) ทรงมีอคติทางความรู้สึกอย่างรุนแรงต่อรัชทายาทหลิวอิง พระราชโอรสองค์โตที่ประสูติแต่พระนางหลี่โหว่ ทรงมองบุคลิกที่อ่อนโยน เปี่ยมด้วยเมตตาและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของหลิวอิงว่าเป็นความอ่อนแอ ซึ่งในทัศนะของปฐมกษัตริย์ผู้ผ่านสมรภูมิเลือดอย่างหลิวปัง คุณลักษณะดังกล่าวไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะปกครองแผ่นดินที่เพิ่งผ่านพ้นสงครามและยังเต็มไปด้วยขุนศึกผู้แข็งข้อ (ปิตุบลดา บวรศักดิ์, 2567) ในทางตรงกันข้ามพระองค์กลับทรงโปรดปรานหลิวหู่อู่ (刘如意) โอรสของพระสนมซี อย่างออกนอกหน้า โดยทรงให้เหตุผลสำคัญเชิงจิตวิทยาการเมืองว่าหลิวหู่อู่มีบุคลิกกลม้ายคล้ายคลึงกับพระองค์ ทั้งในด้านความเด็ดขาดและความกล้าหาญ (Zheng, 2014) ความพึงพอใจส่วนพระองค์นี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยมีความพยายามหลายครั้งที่จะเปลี่ยนตัวรัชทายาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในระบอบจักรพรรดิยุคแรกเริ่ม ความชอบธรรมทางนิตินัย (จารีตการตั้งพระราชโอรสคนโต) กำลังถูกท้าทายด้วยความชอบธรรมทางพลตินัย และนี่ถือเป็นตัวอย่างของการใช้อคติทางความรู้สึกขับเคลื่อนนโยบายรัฐ ซึ่งได้สร้างภาวะความไม่มั่นคงอย่างรุนแรง และบีบบังคับให้หลี่โหว่ต้องตอบโต้ด้วยความกลัว

ในมุมมองของการวิเคราะห์การเมือง สถานการณ์การเปลี่ยนตัวรัชทายาทนี้ได้ลดทอนสถานะของพระนางหลี่โหว่จากพระอัครมเหสีผู้เคียงข้าง ผู้เคยร่วมฝ่าฟันอุปสรรค ลงมาเป็นเพียงมารดาของรัชทายาทที่กำลังจะสูญเสียสถานะทางการเมือง ความสั่นคลอนนี้มีไม่เพียงเรื่องของตำแหน่งยศบรรดาศักดิ์ แต่เป็นสัญญาณเตือนภัยถึงความอยู่รอดปลอดภัยของชีวิต เมื่อความโปรดปรานของจักรพรรดิมุ่งเน้นไปที่พระสนมซี ดุลยภาพทางอำนาจรัฐจึงเริ่มเอนเอียงตามไปด้วย มิได้วางตัวเป็นเพียงนางสนมผู้ปรนนิบัติ แต่ได้ก้าวเข้ามาเป็นผู้เล่นหลักในเกมการเมือง นางใช้ความโปรดปรานของจักรพรรดิเป็นอาวุธ โดยการร้องให้คร่ำครวญทั้งวันทั้งคืนเพื่อกดดันให้เปลี่ยนตัวรัชทายาท (Zheng, 2014) การกระทำดังกล่าวสร้างสภาวะความไม่สมดุลที่บีบคั้นให้พระนางหลี่โหว่ต้องเผชิญหน้ากับความจริงที่โหดร้ายว่า หากปราศจากตำแหน่งรัชทายาทของพระราชโอรส นางและตระกูลหลี่อาจไม่มีที่ยืนในหน้าประวัติศาสตร์ และอาจหมายถึง

จุดจบของชีวิตทั้งตระกูลเมื่อสิ้นรัชกาล ความกลัวที่เกิดจากความไม่มั่นคงนี้ จึงผลักดันให้พระนางหลิวฮั่วต้องเปลี่ยนบทบาทจากภรรยาผู้เจียมตนมาเป็นนักยุทธศาสตร์ผู้โหดเหี้ยม เมื่อตระหนักว่าล้าพั้งความรักความผูกพันในอดีตไม่สามารถรั้งพระทัยของจักรพรรดิได้ พระนางจึงหันไปพึ่งพาอำนาจทางการเมืองจากภายนอก ดังที่ปรากฏในบันทึกประวัติศาสตร์สื่อจี บทพระราชประวัติพระพันปีหลิว ว่าพระนางได้ให้คนไปบีบบังคับจิ้งเหลียง (张良) ที่ปรึกษาคนสำคัญ ให้ออกอุบายเชิญสี่ผู้อาวุโสแห่งเขาซางซาน (箕山四皓) ซึ่งเป็นปราชญ์ที่จักรพรรดิอันเถาจงทรงเคารพนับถือ ให้มาปรากฏตัวเป็นที่ปรึกษาสนับสนุนหลิวอิง จนจักรพรรดิอันเถาจงยอมล้มเลิกความคิดที่จะเปลี่ยนรัชทายาทในที่สุด (Qin, 2018) การปรากฏตัวของสี่ผู้เฒ่าเคียงข้างรัชทายาทนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ เพราะสะท้อนว่าหลิวอิงมีฐานสนับสนุนทางการเมืองมากพอที่จะทำให้การเปลี่ยนตัวรัชทายาทเสี่ยงต่อความขัดแย้งภายในราชสำนัก เหตุการณ์นี้แม้จะรักษาตำแหน่งของหลิวอิงไว้ได้ แต่มันได้ตอกย้ำให้หลิวฮั่วเห็นว่าอำนาจ คือเครื่องมือเดียวที่จะประกันความปลอดภัยได้ (Zheng, 2014)

ดังนั้น การจัดการขึ้นเด็ดขาดของพระนางหลิวฮั่วที่ปรากฏในเวลาต่อมา ไม่ว่าจะเป็นการปลงพระชนม์หลิวหฺวอ หรือการกระทำทารุณกรรมต่อพระสนมชิงกกลายเป็นมนุษย์หมุ่ มิได้เกิดขึ้นจากสุญญากาศ แต่สามารถพิจารณาได้ว่าเกี่ยวข้องกับปมบอบช้ำแห่งความกลัว ที่ถูกส่งสมมาอย่างยาวนาน เป็นปฏิกิริยาตอบโต้ที่รุนแรงต่อผู้ที่เคยคุกคามสถานะความปลอดภัยของพระมารดาและพระราชโอรส ในบริบทของสังคมปิตาธิปไตยที่ผู้หญิงต้องพึ่งพาพระราชโอรสเพื่อความอยู่รอด ความรักของพระมารดาจึงแปรสภาพเป็นสัญชาตญาณการทำลายล้างศัตรู เพื่อรักษาพื้นที่อันเพียงหนึ่งเดียวในสมรภูมิอำนาจให้มั่นคงที่สุด

3. พลวัตความรุนแรงทางการเมือง: กรณีศึกษาและผลกระทบทางจิตวิทยาต่อเสถียรภาพราชบัลลังก์อัน

การเปลี่ยนผ่านอำนาจจากจักรพรรดิสู่อันเถาจงได้เป็นเพียงการส่งมอบตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ แต่เป็นจุดหักเหที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่ความรุนแรงในราชสำนักในประวัติศาสตร์จีน ศูนย์กลางของโศกนาฏกรรมนี้คือความขัดแย้งระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดินีหลิวฮั่ว และพระสนมชี ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านมุมมองเชิงวิเคราะห์การเมืองเรื่องอารมณ์ โดยชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์ดังกล่าวมิใช่เพียงความหึงหวงในราชสำนักฝ่ายใน หากแต่เป็นกระบวนการที่อารมณ์ความรู้สึกได้แปรเปลี่ยนความคับแค้นส่วนตัวให้กลายเป็นเครื่องมือทำลายล้างคู่แข่งทางการเมืองอย่างถอนรากถอนโคน

3.1 กรณีศึกษามนุษย์หมุ่: ร่างกายในฐานะพื้นที่แห่งการลงทัณฑ์ทางการเมือง

กรณีของพระสนมชีถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการใช้ความรุนแรงแบบสุดขั้วเพื่อตอบโต้ความไม่มั่นคงทางสถานภาพ ความขัดแย้งเริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อจักรพรรดิแสดงเจตนาจะปลดรัชทายาทหลิวอิง (พระราชโอรสของหลิวฮั่ว) และตั้งหลิวหฺวอ (โอรสของสนมชี) แทน เนื่องจากทรงมองว่าหลิวอิงมีจิตใจอ่อนโยนเกินไป ในขณะที่หฺวอมีความเข้มแข็งคล้ายพระองค์ (Wang & Tang, 2021) เมื่อสิ้นรัชกาล หลิวฮั่วซึ่งสะสมความคับแค้นจากการถูกลดทอนความสำคัญและความหวาดระแวงในการถูกแย่งชิงอำนาจ จึงเริ่มปฏิบัติการชำระแค้น ทั้งนี้ กระบวนการทำลายพระสนมชีมิได้เกิดขึ้นทันที แต่เป็นไปอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจากการกักขังในหอย่เซียง (永巷) หรือคุกในวัง บังคับให้โกนศีรษะ ใส่ชุดนักโทษ และทำงานหนักด้วยการตำข้าว (Wang, 2020) อย่างไรก็ตาม จุดแตกหักเกิดขึ้นเมื่อพระสนมชีร้องเพลงคร่ำครวญถึงความทุกข์ยากและพาดพิงถึงพระราชโอรส (หลิวหฺวอ) ว่าเป็นความหวังที่จะมาช่วยเหลือ ซึ่งในสายตาของหลิวฮั่ว นี่คือสัญญาณของภัยคุกคามที่ยังไม่สิ้นสุด จึงนำไปสู่การปลงพระชนม์หลิวหฺวอด้วยยาพิษ และยกระดับการลงทัณฑ์พระสนมชีสู่สถานะมนุษย์หมุ่ ซึ่งบันทึกประวัติศาสตร์สื่อจี บทพระราชประวัติพระพันปีหลิว ได้บันทึกการละเอียดของทัณฑ์ทรมานนี้ไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นการทำลายอัตลักษณ์ความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ ด้วยการตัดแขนและขา ควักลูกตา ทำลายแก้วหูให้หูหนวก บังคับให้ดื่มยาจนเป็นไข้ และนำร่างไปทิ้งไว้ในส้วม (Wang & Tang, 2021) การกระทำนี้มีใช่เพียงการประหารชีวิต แต่เป็นการปฏิเสธสถานะความเป็นมนุษย์ เปลี่ยนโฉมหน้าศัตรูที่เคยดงามที่สุดให้กลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจที่สุด ซึ่งอาจสะท้อนการตอบสนองต่อความคับแค้นและความไม่มั่นคงทางอำนาจที่สะสมมา

3.2 การทรมานในฐานะพิธีกรรมสาธิตอำนาจ

ในมิติทางรัฐศาสตร์และสังคมวิทยา การกระทำของหลี่วโหว่ โดยเฉพาะกรณีการทรมานพระสนมชิงจนกลายเป็นมนุษย์หมู มีอาจอธิบายได้อย่างเพียงพอด้วยกรอบศีลธรรมว่าด้วยความโหดเหี้ยมส่วนบุคคล หากแต่ควรถูกทำความเข้าใจในฐานะพิธีกรรมสาธิตอำนาจ ที่เป็นการแสดงขอบเขตของอำนาจและผลจากการทำทลายผู้กุมอำนาจในราชสำนัก การแปรสภาพร่างกายของพระสนมซีให้กลายเป็นวัตถุแห่งความสยดสยอง มิได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อสร้างความเจ็บปวดทรมานหรือการแก้แค้นเชิงอารมณ์ หากแต่ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง ที่แสดงขอบเขตของอำนาจไปยังกลุ่มขุนนาง พระสนม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในราชสำนักอันอย่างชัดเจน กล่าวคือ อำนาจสูงสุดในวังหลังได้ถูกผูกขาดไว้โดยหลี่วโหว่ และการทำทลายอำนาจดังกล่าวย่อมนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้

ในกรอบการวิเคราะห์นี้ การกระทำดังกล่าวสามารถอธิบายได้ผ่านตรรกะของการเมืองเรื่องอารมณ์ ที่เชื่อมโยงกับอำนาจ ที่เชื่อมโยงกันเป็นเนื้อเดียว ได้แก่การข่มขู่ขู่ศัตรู การลงทัณฑ์ที่โหดร้ายเกินจินตนาการทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางจิตวิทยา ซึ่งอาจทำหน้าที่โน้มน้าวสัญลักษณ์ในการแสดงให้เห็นว่าผู้ใดที่บังอาจทำทลายอำนาจของหลี่วโหว่หรือคิดจะแย่งชิงตำแหน่งรัชทายาทจะต้องเผชิญกับจุดจบที่เลวร้ายยิ่งกว่าความตาย (Qin, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางรัฐศาสตร์ว่าด้วยการใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์เพื่อควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองในสังคมที่ยังขาดกลไกสถาบันที่มั่นคง ควบคู่ไปกับการกำจัดเสี้ยนหนาม ซึ่งก่อนหน้านั้นพระนางได้เคยแสดงความเด็ดขาดให้เห็นมาแล้วจากการร่วมมือกับเซียวเหอ วางแผนลวงหานซิน (韩信) ขุนศึกคนสำคัญมาสังหารและกวาดล้างสามชั่วโคตร ดังที่บันทึกประวัติศาสตร์สื่อจี้ บทประวัติไหวอินโหว่ ได้บันทึกไว้ และในกรณีฝ่ายใน ระบบการเมืองแบบปิตาธิปไตยที่อำนาจของพระมารดาผูกติดกับพระราชโอรส การคงอยู่ของพระสนมซีและหลิวหู่อีกก็คือภัยคุกคามต่อความมั่นคงของราชบัลลังก์เช่นเดียวกัน การกำจัดภัยคุกคามเหล่านี้จึงเป็นการตัดรากถอนโคนคู่แข่งทางการเมือง เพื่อประกันความปลอดภัยให้แก่สายเลือดของตนเอง (Zhu, 2018) การกระทำของหลี่วโหว่จึงสะท้อนตรรกะของการเมืองแบบผลรวมเป็นศูนย์ ซึ่งการดำรงอยู่ของฝ่ายหนึ่งย่อมหมายถึงการถูกทำลายของอีกฝ่ายหนึ่ง

ขณะเดียวกัน การใช้ความรุนแรงในระดับสุดโต่งดังกล่าวยังสามารถตีความได้ในฐานะกระบวนการปลดปล่อยความกดดันทางอารมณ์ที่ถูกกดทับมาอย่างยาวนาน กล่าวคือ การระบายออกของความกดดันทางจิตใจนี้มีได้แยกขาดจากการเมือง หากแต่หลอมรวมอยู่ในกระบวนการใช้อำนาจอย่างแนบแน่นและเน้นย้ำว่าบันทึกเกี่ยวกับปฏิกิริยาของอันฮู่ตี้หลังทอดพระเนตรพระสนมซีแสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ดังกล่าวถูกเชื่อมโยงกับการถอนพระองค์ออกจากการบริหารราชการ ซึ่งเปิดพื้นที่ให้หลี่วโหว่เพิ่มบทบาทในการกำหนดทิศทางการเมืองของราชสำนัก โดยเฉพาะในบริบทสังคมปิตาธิปไตยที่ผู้หญิงไม่สามารถดำรงอำนาจได้ด้วยตนเอง แต่ต้องผูกความอยู่รอดเข้ากับสถานะของพระราชโอรส ความรัก ความกลัว และความรุนแรงจึงถักทอเป็นโครงสร้างเดียวกัน และแปรเปลี่ยนความเป็นแม่ให้กลายเป็นกลไกทางการเมืองที่ทั้งปกป้องและทำลายไปพร้อมกัน

3.3 จุดเปลี่ยนสำคัญ: การนำเสด็จจักรพรรดิอันฮู่ตี้ทอดพระเนตรการลงทัณฑ์

ประเด็นที่น่าวิเคราะห์ประการหนึ่งคือ การที่สมเด็จพระจักรพรรดินีหลี่วโหว่ตัดสินพระทัยนำจักรพรรดิอันฮู่ตี้ พระราชโอรส เสด็จไปทอดพระเนตรพระสนมซีภายหลังถูกลงทัณฑ์ถูกลงทัณฑ์ด้วยพระองค์เอง การกระทำดังกล่าวอาจตีความได้หลายประการ หนึ่งในนั้นคือการทำให้พระราชโอรสทรงตระหนักถึงความรุนแรงของการแข่งขันทางอำนาจให้แก่พระราชโอรสผู้มีจิตใจอ่อนโยน ให้ตระหนักถึงความโหดร้ายของการต่อสู้แย่งชิงอำนาจ และเพื่อกระตุ้นให้เขามีความเข้มแข็งเด็ดขาดในการปกครอง (Wang & Tang, 2021) หรืออาจต้องการแสดงผลงานการกำจัดศัตรูเพื่อให้พระราชโอรสรู้สึกปลอดภัย อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์กลับตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง เมื่ออันฮู่ตี้ทราบข่าวที่บิดเบือนในสัปดาห์พระสนมซี พระองค์ทรงตกพระทัยอย่างยิ่ง ทรงพระกันแสง และตรัสข้อความสำคัญที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ว่า “此非人所为。臣为太后子，终不能治天下。” (การกระทำนี้มีไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์พึงกระทำ ข้าพเจ้าในฐานะพระราชโอรสของไทเฮา มีอาจปกครองแผ่นดินได้) (Sima, 1999)

3.4 ผลกระทบทางจิตวิทยาสู่การล่มสลายของจักรพรรดิ

เหตุการณ์มนุษย์หมู่กลายเป็นบาดแผลทางใจที่ไม่อาจเยียวยาได้ของจักรพรรดิอันฮู่ตี้ และส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพของราชสำนัก

อันฮู่ตี้ผู้ยึดมั่นในคุณธรรมและความเมตตา รู้สึกรังเกียจและรับไม่ได้กับการกระทำของมารดา ความรู้สึกผิดบาปและความสะพรึงกลัวทำให้พระองค์สูญเสียความชอบธรรมในใจตนเองที่จะปกครองอาณาจักรที่ได้มาด้วยวิธีการอันโหดร้าย (Wang, 2020) แน่แน่นอนว่าความกระทบกระเทือนทางจิตใจนี้ ทำให้อันฮู่ตี้ประหลาดใจจนลุกไม่ขึ้นนานกว่าหนึ่งปี และเมื่อหายประชวร พระองค์เลือกที่จะไม่ว่าราชการ โดยหันไปหมกมุ่นกับสุราและนารีเพื่อหนีความจริง ภาวะสูญญากาศทางอำนาจนี้เปิดโอกาสให้หลิวโฮ่วเข้ามาออกกว่าราชการหลังม่านได้อย่างเต็มตัวและชอบธรรมในทางปฏิบัติ ความตรอมใจและวิถีชีวิตที่ทำลายสุขภาพเช่นนี้ ยังส่งผลให้อันฮู่ตี้สวรรคตในวัยหนุ่ม (พระชนมายุเพียง 23 พรรษา) ทิ้งให้ราชวงศ์อันตงอยู่ภายใต้อิทธิพลของตระกูลหลิวอย่างสมบูรณ์ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งครั้งใหญ่ในเวลาต่อมา (Du & Ba, 2008)

กรณีนี้สะท้อนให้เห็นว่าพิษรัก ในราชสำนักมิใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นชนวนเหตุแห่งความรุนแรงทางการเมือง ความพยายามของหลิวโฮ่วในการใช้ความโหดเหี้ยมเพื่อปกป้องบัลลังก์ กลับกลายเป็นอาวุธที่ทำลายจิตวิญญาณของพระราชโอรสผู้เป็นจักรพรรดิ และทำลายความชอบธรรมของระบอบการปกครองในสายตาของทนายทนายเอกสารที่หลงเหลืออยู่เชื่อมโยงเหตุการณ์ดังกล่าวกับความเปลี่ยนแปลงในตัวจักรพรรดิ จากผู้ที่มีแนวโน้มจะปกครองด้วยความเมตตา ไปสู่ผู้ปกครองที่ถอนตัวจากราชกิจและสิ้นพระชนม์ในเวลาไม่นานหลังจากนั้น ซึ่งปิดฉากความเป็นไปได้ที่จะเห็นรูปแบบการปกครองโดยธรรมของสายเลือดในช่วงเวลานั้น

4. กรงขังแห่งเครือญาติ : ปัญหาความชอบธรรมและโคกนาฏกรรมทางศีลธรรมในระบอบหลิวโฮ่ว

ช่วงเปลี่ยนผ่านจากราชสมัยจักรพรรดิฮู่ตี้ของสมเด็จพระจักรพรรดินีหลิวโฮ่ว ปรากฏการณ์ที่โดดเด่นและส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจมากที่สุดคือการก้าวขึ้นสู่อำนาจของกลุ่มเครือญาติฝ่ายมเหสีหรือตระกูลหลิว ในส่วนนี้ จะมุ่งวิเคราะห์พลวัตทางการเมืองภายใต้กรอบมุมมองเชิงวิเคราะห์การเมืองเครือญาติ (Kinship Politics) โดยใช้คำอธิบายเชิงเปรียบเทียบว่าเป็นกรงขังแห่งเครือญาติ ซึ่งอธิบายสถานะที่พระนางหลิวโฮ่วพยายามสร้างความมั่นคงผ่านการกระจายอำนาจสู่เครือญาติ แต่กลับกลายเป็นพันธนาการที่นำไปสู่ความขัดแย้งทางศีลธรรมและจุดจบของตระกูล โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ การแต่งตั้งตระกูลหลิวเป็นอ่องในฐานะระบบเครือญาติอุปถัมภ์ การปะทะกันของมุมมองส่วนบุคคลกับหลักรัฐศาสตร์ และโคกนาฏกรรมทางศีลธรรมจากการแต่งงานร่วมสายเลือด

4.1 การแต่งตั้งตระกูลหลิวเป็นอ่อง : การละเมิดพันธสัญญาม้าขาว (白马之盟)

การก้าวขึ้นสู่อำนาจของตระกูลหลิวมิได้เกิดขึ้นเพียงชั่วข้ามคืน แต่เป็นกระบวนการทางยุทธศาสตร์ที่พระนางหลิวโฮ่วดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อตอบโต้ความไม่มั่นคงทางการเมืองภายหลังการสวรรคตของจักรพรรดิและจักรพรรดิอันฮู่ตี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเมิดพันธสัญญาม้าขาว ที่ระบุว่า “非刘氏而王，天下共击之” (หากไม่ใช่คนในสกุลหลิวแล้วตั้งตนเป็นอ่อง ขอให้คนทั้งใต้หล้าร่วมกันโจมตี) (Sima, 1999)

4.1.1 การสร้างฐานอำนาจใหม่ เมื่อจักรพรรดิอันฮู่ตี้สวรรคต พระนางหลิวโฮ่วตระหนักว่าอำนาจของตระกูลหลิวกำลังสั่นคลอนเนื่องจากขาดความชอบธรรมทางนิตินัยในการปกครอง พระนางจึงเริ่มนโยบายแต่งตั้งตระกูลหลิวเป็นอ่อง เพื่อสร้างเกราะป้องกันทางการเมือง โดยเริ่มจากการเลื่อนตำแหน่งให้พี่น้องและพระราชนัดดาชาย เช่น หลิวไท่ (吕台), หลิวฉ่าน (吕产), หลิวลู่ (吕禄) และหลิวทง (吕通) ขึ้นดำรงตำแหน่งอ่องและขุนนางระดับสูง การกระทำนี้มีค่าใช้จ่ายเพียงการมอบรางวัลแก่ญาติมิตรในระดับปกติ แต่เป็นการถ่วงอำนาจทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินเข้าสู่ศูนย์กลางของตระกูลหลิว โดยเฉพาะการแต่งตั้งหลิวลู่ให้คุมกองทัพบกเหนือ และหลิวฉ่านคุมกองทัพบกใต้ ซึ่งเป็นกองกำลังสำคัญที่รักษาความปลอดภัยในเมืองหลวง (Cheng, 2009)

4.1.2 การปะทะกับกลุ่มอำนาจเก่า การขยายอำนาจของตระกูลหลิวสร้างความไม่พอใจอย่างรุนแรงแก่กลุ่มขุนนางเก่า และเชื้อพระวงศ์ตระกูลหลิว ดังที่บันทึกประวัติศาสตร์ฮั่นจื๊อบันทึกไว้ว่า เมื่อพระนางเรียกขุนนางมาปรึกษาเรื่องการแต่งตั้งตระกูลหลิวเป็นอ่อง หวังหลิง (王陵) ได้คัดค้านอย่างชัดเจน ทว่าขุนนางอาวุโสที่อันเก่าแก่เคย

วางตัวไว้ก่อนสวรรคตอย่างเฉินผิง (陈平) และโจวป๋ว (周勃) กลับโอนอ่อนผ่อนตาม แม้พวกเขาจะสร้างทำเป็นยอมรับในเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด แต่ในทางปฏิบัติการละเมิดพันธสัญญาที่นำไปสู่การรัฐประหารในเวลาต่อมา การที่หลิวโฮ่วพยายามเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจจากร่วมปกครองกับขุนนางมาเป็นปกครองโดยเครือญาติเป็นการทำลายสมดุลทางอำนาจที่วางรากฐานไว้ (Cheng, 2004)

4.2 มุมมองของหลิวโฮ่ว มุมมองรัฐศาสตร์: ความอยู่รอดกับความชอบธรรม

การวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของหลิวโฮ่วจำเป็นต้องพิจารณาผ่านสองเลนส์ที่ขัดแย้งกัน คือ มุมมองความจำเป็นส่วนบุคคลของหลิวโฮ่ว และมุมมองความชอบธรรมทางสถาบันในทางรัฐศาสตร์

4.2.1 มุมมองของหลิวโฮ่ว

ความกลัวและความมั่นคงในสายตาของพระนางหลิวโฮ่ว การแต่งตั้งเครือญาติมิใช่ความกระหายอำนาจแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นยุทธศาสตร์ความอยู่รอด ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เต็มไปด้วยภัยคุกคาม จากบทเรียนในอดีตที่พระนางและพระราชโอรสเกือบถูกถอดถอนและสังหารโดยกลุ่มอำนาจของพระสนมซี ทำให้พระนางไม่ไว้วางใจใครนอกจากคนในสายเลือดเดียวกัน (Zhu, 2018) เอกสารทางประวัติศาสตร์ระบุว่า เมื่อจักรพรรดิอันฮุ่ยตี้สวรรคต พระนางหลิวโฮ่วทรงพระกันแสง แต่มีปรากฏพระอัสสุชล จนกระทั่งจึงพี่เฉียน (บุตรชายของจิ้งเหลียง 张辟强) แนะนำให้เฉินผิงร้องขอแต่งตั้งสกุลหลิวคุมกองทัพ พระนางจึงทรงคลายความวิตกและทรงพระกันแสงโดยมีพระอัสสุชล (Ye, 2024) นี่แสดงให้เห็นว่าในมุมมองของพระนางความปลอดภัยของพระมารดาและพระราชโอรสผูกติดอยู่กับการมีกองกำลังทหารของตระกูลตนเองเท่านั้น

4.2.2 มุมมองรัฐศาสตร์

วิกฤตความชอบธรรมในทางรัฐศาสตร์ การกระทำของหลิวโฮ่วถูกมองว่าเป็นการกีดเซาะสถาบันกษัตริย์ การนำระบบครอบครัวเข้ามาแทนที่ระบบราชการ ทำให้เกิดภาวะอำนาจซ้อนอำนาจซึ่งขัดต่อหลักการสืบสันตติวงศ์ที่ต้องยึดโยงกับสายเลือดกษัตริย์ การพยายามสร้างความชอบธรรมให้ตระกูลหลิวผ่านการแต่งตั้งและยกย่องบรรพบุรุษ เป็นเพียงเปลือกนอกที่ไม่ได้รับการยอมรับจากโครงสร้างส่วนลึกของสังคมอันที่ยึดถือระบบปิตาธิปไตยและพันธสัญญาของบรรพกษัตริย์ (Wang, 2020) อำนาจของหลิวโฮ่วจึงเป็นอำนาจที่มีฐานทางกำลัง แต่ขาดการยอมรับจากกลุ่มอำนาจเดิม ซึ่งนำไปสู่ความล่มสลายทันทีที่พระนางสิ้นพระชนม์

4.3 การแต่งงานร่วมสายเลือดในฐานะโศกนาฏกรรมทางศีลธรรม

เพื่อกระชับอำนาจให้แน่นแฟ้นที่สุด หลิวโฮ่วได้ใช้นโยบายการแต่งงานทางการเมืองที่รุนแรงและขัดต่อจริยธรรมอย่างร้ายแรง โดยการบังคับให้เกิดการแต่งงานร่วมสายเลือดระหว่างตระกูลหลิวและตระกูลหลิว ซึ่งนำไปสู่โศกนาฏกรรมทางศีลธรรมและมนุษยธรรม

4.3.1 กรณีศึกษาจักรพรรดิอันฮุ่ยตี้และจักรพรรดินีจิ้ง (张皇后)

กรณีที่เกิดข้อถกเถียงอย่างมากคือการอภิเษกสมรสระหว่างจักรพรรดิอันฮุ่ยตี้ (น้า) กับจักรพรรดินีจิ้งซึ่งเป็นพระธิดาขององค์หญิงหลูหยวน (พี่สาวของอันฮุ่ยตี้, 鲁元) กล่าวคือการแต่งงานระหว่างพระมาตุลา (น้าชาย) กับพระราชนัดดา (Zhu, 2018) หลิวโฮ่วมองว่าการรวมสายเลือดนี้จะทำให้ไม่มีใครสามารถแทรกแซงอำนาจได้ (亲上加亲 - ยิ่งญาติยิ่งสนิท) อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์คือโศกนาฏกรรม จักรพรรดินีจิ้งซึ่งยังเยาว์วัยไม่สามารถมีทายาทได้ หลิวโฮ่ว จึงใช้วิธีอำพรางโดยสร้างว่าจักรพรรดินีทรงพระครรภ์ แล้วนำทารกจากนางสนมอื่นมาสวมรอยเป็นโอรส (จักรพรรดิอันเฉียนเซ่า, 汉前少) พร้อมทั้งสังหารมารดาที่แท้จริงของเด็ก (Zhu, 2018) การกระทำนี้ไม่เพียงทำลายชีวิตของผู้บริสุทธิ์ แต่เอกสารยังเชื่อมโยงเหตุการณ์นี้กับความทุกข์ทางศีลธรรมที่อันฮุ่ยตี้ต้องเผชิญในเวลาต่อมาด้วย

4.3.2 การบีบบังคับองค์ตระกูลหลิว

นอกจากนี้ หลิวโฮ่วยังบังคับให้องค์ตระกูลหลิวแต่งงานกับสตรีตระกูลหลิวเพื่อใช้เป็นหูเป็นตาสอดส่องพฤติกรรม เช่น กรณีของหลิวโฮ่ว (刘友) หรือ เจ้าโยวหวัง (赵幽王) ที่ถูกภรรยาตระกูลหลิวใส่ร้ายจนถูกคุมขังและปล่อยให้ออดพระกระยาหารจนสิ้นพระชนม์ หรือกรณีหลิวฮุย (刘恢) เจ้าเหลียงหวัง (赵梁王) ที่ถูกภรรยาตระกูลหลิวควบคุมจนทรงปลงพระชนม์พระองค์เอง (Wang & Tang, 2021) การแต่งงานเหล่านี้ไม่ได้สร้างพันธมิตร แต่กลับสร้างภัย

คุกคามในระดับครอบครัว ความเกลียดชังที่สั่งสมจากการถูกกดขี่ทางเพศและทางอำนาจได้กลายเป็นแรงขับเคลื่อนให้เชื้อพระวงศ์ตระกูลหลิวร่วมมือกับขุนนางเก่า ก่อการกวาดล้างตระกูลหลิวจนสิ้นซากในเหตุการณ์ความวุ่นวายจากตระกูลหลิว

กรงขังแห่งเครือญาติที่พระนางหลิวໄໝ่สร้างขึ้นด้วยความหวังว่าจะปกป้องตนเองและลูกหลาน กลับกลายเป็นโครงสร้างอำนาจที่ย้อนกลับมาสร้างความเปราะบางที่ทำลายล้างทุกฝ่าย การใช้ระบบเครือญาติอุปถัมภ์ ขัดแย้งกับโครงสร้างรัฐศาสตร์แบบจารีต และการละเมิดศีลธรรมผ่านการแต่งงานร่วมสายเลือดได้ทำลายความชอบธรรมของระบอบการปกครอง แม้พระนางจะมีความสามารถในการบริหารราชการแผ่นดินในระดับมหภาค แต่ความล้มเหลวในการจัดการความสัมพันธ์ทางอำนาจและจริยธรรมในระดับจุลภาค ได้นำไปสู่การนองเลือดและการล่มสลายของตระกูลหลิวในท้ายที่สุด

5. มรดกแห่งความพังทลาย : การวิเคราะห์ผลกระทบหลังยุคสมัยหลิวໄໝ่ และโคกนาฏกรรมของตระกูลหลิว

รัชสมัยของสมเด็จพระจักรพรรดินีหลิวໄໝ่ ถือเป็นยุคสมัยแห่งความย้อนแย้งที่รุนแรงที่สุดยุคหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ราชวงศ์ฮั่น แม้ในทางรัฐศาสตร์ พระนางจะสามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านนโยบายการกระทำโดยไม่กระทำ จนได้รับการยกย่องจากซือหม่าเชียน แต่ในทางกลับกันการบริหารจัดการอำนาจผ่านระบบเครือญาติ และการใช้นโยบายความรุนแรงต่อคู่แข่งทางการเมือง ได้ทิ้งมรดกแห่งความพังทลายไว้เบื้องหลัง ทันทิที่พระนางสิ้นพระชนม์ ความเปราะบางของโครงสร้างอำนาจที่ถูกติดอยู่กับตัวบุคคลได้พังทลายลง นำไปสู่การกวาดล้างตระกูลหลิวอย่างถอนรากถอนโคน ในส่วนนี้ผู้เขียนจะมุ่งวิเคราะห์พลวัตทางการเมืองในช่วงเปลี่ยนผ่านดังกล่าว โดยเน้นที่ผลกระทบหลังความตาย การสะสมความเกลียดชัง และความย้อนแย้งของความรักที่นำไปสู่การทำลายล้าง

5.1 ผลภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระนางหลิวໄໝ่ : สุนทรียภาพทางอำนาจและวิกฤตความชอบธรรม

การสิ้นพระชนม์ของพระนางหลิวໄໝ่ในปี 180 ก่อนคริสตกาล มิได้นำมาซึ่งการถ่ายโอนอำนาจอย่างสันติ แต่กลับเปิดเผยให้เห็นถึงรอยร้าวลึกในโครงสร้างอำนาจที่พระนางสร้างขึ้น

5.1.1 การเตรียมการที่ล้มเหลว ก่อนสวรรคตหลิวໄໝ่ตระหนักถึงภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นกับตระกูลของตน พระนางจึงได้วางหมากทางการเมืองให้เป็นปรการด้านสุดท้าย โดยแต่งตั้งให้หลิวหลู่ เป็นแม่ทัพคุมกองทัพเหนือและหลิวฉานคุมกองทัพใต้ พร้อมทั้งสั่งเสียว่า “我即崩，必据兵卫宫，慎毋送丧，毋为人所制。” (เมื่อข้าพเจ้าตาย ห้ามส่งศพออกไป และให้คุมกำลังทหารรักษาพระราชวัง ระวังอย่าให้ใครควบคุมได้) (Sima, 1999) การกระทำนี้สะท้อนให้เห็นว่า พระนางอาจทรงตระหนักถึงแรงต่อต้านและความไม่ไว้วางใจที่ดำรงอยู่ภายใต้ความสงบราบคาบของราชสำนัก อย่างไรก็ตาม การเตรียมการดังกล่าวกลับขาดความชอบธรรมทางนิตินัย และจารีตประเพณี เนื่องจากขัดต่อพันธสัญญาว่าชาวของจักรพรรดิที่ห้ามมิให้ผู้ไม่ไช่แซ่หลิวเป็นอ๋อง การดำรงอยู่ของอ๋องตระกูลหลิวจึงกลายเป็นเป้าหมายของการโจมตีทันทีที่สิ้นพระนาง (Cheng, 2009)

5.1.2 การปะทะกันของขั้วอำนาจ หลังการสวรรคตเกิดสภาวะการเผชิญหน้าสามฝ่าย ได้แก่ 1) กลุ่มตระกูลหลิวที่กุมอำนาจทหารในเมืองหลวง 2) กลุ่มขุนนางเก่า นำโดยเฉินผิงและโจวปั่ว ที่ต้องการทวงคืนอำนาจบริหาร และ 3) กลุ่มเชื้อพระวงศ์แซ่หลิว นำโดยจูชีวโหว (朱虚侯) หลิวจวง (刘章) และอ๋องแคว้นฉี (齐王) หลิวเซียง (刘襄) ที่ต้องการทวงคืนราชบัลลังก์ ความล้มเหลวของตระกูลหลิวภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระนางหลิวໄໝ่ เกิดจากการขาดผู้นำที่มีบารมี หลิวหลู่และหลิวฉานไม่มีความเด็ดขาดทางการเมืองเทียบเท่าพระนางหลิวໄໝ่ ทำให้ตกหลุมพรางทางการเมืองของขุนนางเก่าได้ง่าย เช่น การที่หลิวหลู่ยอมส่งมอบตราแม่ทัพให้โจวปั่วเพียงเพราะเชื่อคำลวงของเพื่อนสนิทอย่างลี้จี้ ซึ่งถูกส่งมาโดยฝ่ายตรงข้าม (Cheng, 2009)

5.2 การสะสมความเกลียดชัง โดยการกวาดล้างและประหารชีวิตตระกูลหลิวจนสิ้นซาก

การกวาดล้างสมาชิกตระกูลหลิวมิใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หากเป็นผลจากความขัดแย้งและความไม่ไว้วางใจที่สะสมระหว่างตระกูลหลิว เชื้อพระวงศ์แซ่หลิว และกลุ่มขุนนางเดิม แต่เป็นผลพวงของการสะสมความคับแค้นใจตลอดระยะเวลา 15 ปีที่หลิวໄໝ่กุมอำนาจ

5.2.1 จุดเริ่มต้นของความเกลียดชังนี้มีรากฐานมาจากความโหดร้ายที่หลวี่ไหว่กระทำต่อเชื้อพระวงศ์แซ่หลิว โดยเฉพาะกรณีมนุษยฆาตกรรมของพระสนมซี และการสังหารอองตرةกุลหลิวหลายพระองค์ เช่น หลิวหู่อี้ หลิวไห่ยว และหลิวฮุย การกระทำเหล่านี้สร้างความหวาดกลัวและความโกรธแค้นให้กับเชื้อพระวงศ์ที่เหลืออยู่ (Du & Ba, 2008) นอกจากนี้ การบังคับให้มีการแต่งงานทางการเมืองระหว่างตระกูลหลวี่และตระกูลหลิว ซึ่งฝ่ายหญิงมักทำหน้าที่เป็นสายลับคอยจับผิดสามี ยิ่งเติมเชื้อไฟแห่งความเกลียดชังในระดับครอบครัว จนกลายเป็นระเบิดเวลาทางการเมือง (Zhu, 2018)

5.2.2 เมื่อโจวปั๋วสามารถยึดกุมกองทัพเหนือได้สำเร็จด้วยการใช้กลยุทธ์เปิดโหล่ซ้ายเพื่อตระกูลหลิว ซึ่งเป็นการบีบให้ทหารเลือกข้าง การกวาดล้างจึงเริ่มต้นขึ้น (Cheng, 2004) สิ่งที่น่าสนใจคือ ข้ออ้างในการกวาดล้างที่ระบุว่าตระกูลหลวี่วางแผนก่อกบฏ นักวิชาการสมัยใหม่หลายท่าน เช่น Cheng (2009) ได้วิเคราะห์ไว้ว่า นี่อาจเป็นเพียงข้ออ้างที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มขุนนางและเชื้อพระวงศ์เพื่อสร้างความชอบธรรมในการรัฐประหาร เพราะในความเป็นจริง หลวี่ฉ่านและหลวี่ลู่มีท่าทีลังเลและพยายามประนีประนอมมากกว่าจะใช้กำลัง ผลลัพธ์คือการสังหารหมู่ที่โหดเหี้ยมไม่เลือกหน้า ไม่ว่าเด็กหรือคนแก่ สมาชิกตระกูลหลวี่ทุกคนถูกประหารชีวิต รวมถึง จักรพรรดิอันเฉียนเส้า และพี่น้อง ซึ่งเป็นพระราชนัดดาของหลวี่ไหว่ ก็ถูกปลงพระชนม์ด้วยข้อหาว่าเป็นผู้ที่ฝักใฝ่ต่อการกล่าวหาว่ามีเชื้อพระราชนิกุลโดยสายพระโลหิตที่หลวี่ไหว่อุปโลกน์ขึ้น เพื่อตัดรากถอนโคนสายเลือดลวี่ให้สิ้นซาก (Wang & Tang, 2021)

5.3. ความรักที่พยายามรักษาแต่กลับทำลาย

แก่นแท้ของโศกนาฏกรรมนี้ คือความย้อนแย้งของความรัก ที่พระนางหลวี่ไหว่มีต่อครอบครัว ซึ่งแปรเปลี่ยนเป็นพิษร้ายที่ทำลายล้างทุกสิ่งทีพระนางพยายามปกป้อง

5.3.1 หลวี่ไหว่สร้างอำนาจตระกูลหลวี่ขึ้นมาจากเจตนาเพื่อเป็นเกราะป้องกันให้กับตนเองและพระราชโอรส (ฮั่นฮู่ตี้) จากภัยคุกคามรอบด้าน จากบริบทดังกล่าว อาจตีความได้ว่าพระนางทรงประเมินว่าการมีกองทัพและตำแหน่งอองของเครือญาติจะช่วยค้ำจุนราชบัลลังก์ได้ แต่ในความเป็นจริง การมอบอำนาจทางทหารและตำแหน่งสำคัญแก่สมาชิกตระกูลหลวี่ซึ่งยังขาดฐานการยอมรับจากกลุ่มขุนนางเดิม ทำให้บุคคลเหล่านี้กลายเป็นเป้าหมายของการต่อต้านเมื่อหลวี่ไหว่สิ้นพระชนม์ และเป็นจุดอ่อนที่ศัตรูใช้ทำลายความชอบธรรมของราชวงศ์ (Jiang & Feng, 2018)

5.3.2 กรณีที่ชัดเจนที่สุดคือความรักที่มีต่อฮั่นฮู่ตี้ การกำจัดศัตรูอย่างโหดเหี้ยมของพระมารดา เพื่อปูทางที่ราบรื่นให้พระราชโอรส กลับกลายเป็นสิ่งที่ทำลายจิตใจของพระราชโอรสจนแหลกลสลาย เอกสารเชื่อมโยงการสวรรคตของฮั่นฮู่ตี้ในเวลาต่อมากับความทุกข์ใจที่ทรงมีต่อความอามิตของพระมารดา การสวรรคตของฮั่นฮู่ตี้ทำให้หลวี่ไหว่ต้องดิ้นรนหาความมั่นคงใหม่ผ่านพระราชนัดดา ซึ่งนำไปสู่การโกหกเรื่องชาติกำเนิดและการสังหารพระมารดาที่แท้จริง ท้ายที่สุด ความพยายามที่จะรักษา สายเลือดและอำนาจไว้กลับนำไปสู่การที่ทายาทสายตรงของพระนางถูกกวาดล้างและประหารชีวิตตระกูลหลวี่อย่างกว้างขวางโดยกลุ่มขุนนางที่อ้างความจงรักภักดีต่อตระกูลหลิว (Zhao, 2023)

มรดกทางการเมืองของสมเด็จพระจักรพรรดินีหลวี่ไหว่ ได้สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ว่า อำนาจที่ธำรงไว้ด้วยความรุนแรงและการละเมิดจารีตสถาบันย่อมขาดความยั่งยืน การสะสมความขัดแย้งจากนโยบายที่ใช้ความรุนแรงและให้ความสำคัญแก่เครือญาติได้สร้างเงื่อนไขให้กลุ่มอำนาจเดิมร่วมมือกันกวาดล้างตระกูลหลวี่ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระนาง การใช้อารมณ์ความรู้สึกเหนือกลไกเชิงสถาบัน ท้ายที่สุดแล้ว นโยบายที่มุ่งปกป้องเครือญาติอย่างสุดโต่งนั่นเอง ที่แปรสภาพเป็นปัจจัยหลักในการบ่อนทำลายความชอบธรรมและนำมาซึ่งการล่มสลายของตระกูลหลวี่ในที่สุด

6. ขอบเขตของหลักฐานและข้อจำกัดของการอธิบายด้วยการเมืองเรื่องอารมณ์

แม้บทความนี้จะเสนอให้พิจารณาอารมณ์ความรู้สึกเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจในรัชสมัยพระนางหลวี่ไหว่ แต่ผู้เขียนตระหนักดีว่าคำอธิบายดังกล่าวมีข้อจำกัดหลายประการที่ควรกล่าวถึงอย่างตรงไปตรงมา

ประการแรก ความรุนแรงที่พระนางหลวี่ไหว่ใช้ต่อคู่แข่งทางการเมืองอาจมิใช่เพียงการระบายอารมณ์ส่วนบุคคล หากแต่อาจเป็นการคำนวณทางการเมืองที่มีเป้าหมายชัดเจนในการรักษาเสถียรภาพของราชบัลลังก์ ซึ่งเป็น

คำอธิบายทางเลือกที่ไม่อาจตัดทิ้งได้ ประการที่สอง บันทึกประวัติศาสตร์ที่เป็นฐานข้อมูลหลักของบทความนี้ โดยเฉพาะบันทึกประวัติศาสตร์สื่อจี้ ล้วนเรียบเรียงขึ้นโดยนักประวัติศาสตร์ชายภายใต้กรอบจริยธรรมขงจื้อ จึงมีความเป็นไปได้ที่การบันทึกพฤติกรรมของสตรีผู้มีอำนาจจะมีอคติทางเพศแฝงอยู่ ทั้งในแง่การเน้นย้ำความโหดร้ายและการมองข้ามความสามารถเชิงบริหาร ประการที่สาม เรื่องราวการทารุณกรรมพระสนมซึ่งอาจถูกนำมาใช้ในภายหลังเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบการปกครองที่เกิดขึ้นหลังการกวาดล้างตระกูลหลิว ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในการนำเสนอพระนางในแง่ลบ ประการที่สี่ ความสงบเรียบร้อยทางเศรษฐกิจและสังคมในรัชสมัยของพระนาง ซึ่งได้รับการยกย่องแม้แต่จากซือหม่าเชียนเอง อาจจะขัดแย้งในเชิงเปรียบเทียบกับภาพของผู้ปกครองที่ถูกอารมณ์ครอบงำจนขาดสติและประการสุดท้าย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันมิได้เปิดโอกาสให้เข้าถึงสภาวะจิตใจของพระนางหลิวโหว่ได้โดยตรง ข้อเสนอทั้งหมดในบทความนี้จึงเป็นการตีความจากพฤติกรรมและบริบททางประวัติศาสตร์เท่านั้น มิใช่การวินิจฉัยสภาพจิตใจที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ

ด้วยเหตุนี้ กรอบการเมืองเรื่องอารมณ์ในบทความนี้จึงควรถูกพิจารณาในฐานะมุมมองเสริมมุมมองหนึ่งที่จะช่วยขยายความเข้าใจต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพระนางหลิวโหว่ มิใช่คำอธิบายเชิงเดียวที่ทดแทนปัจจัยเชิงสถาบันและโครงสร้างอื่น ๆ ที่งานศึกษาก่อนหน้าได้เสนอไว้

7. บทสรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์พลวัตทางการเมืองของสมเด็จพระจักรพรรดินีหลิวโหว่ผ่านกรอบการเมืองเรื่องอารมณ์และการเมืองเครือญาติ บทความนี้เสนอข้อสรุปสำคัญดังนี้

7.1 การนิยามหลิวโหว่ใหม่: จากนางมารร้ายสู่ผู้กระทำการทางการเมืองที่ถูกกำหนดจากปฏิกิริยาวิสัย บทความเสนอให้มองพระนางในฐานะบุคคลที่การกระทำอันรุนแรงมิได้เกิดจากสันดานโหดร้ายส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความเกี่ยวข้องกับความรักที่มีต่อพระราชโอรส ความหวาดกลัวต่อการสูญเสียสถานะในช่วงสงครามและหลังสงคราม และแรงกดดันจากวิกฤตการณ์แย่งชิงตำแหน่งรัชทายาท การตีความเช่นนี้มีได้มีเจตนาปล้ำความรับผิดชอบของพระนางต่อผลจากการใช้อำนาจ หากแต่ช่วยเปิดพื้นที่ให้เข้าใจแรงจูงใจเบื้องหลังอย่างรอบด้านยิ่งขึ้น

7.2 บทเรียนทางรัฐศาสตร์: อารมณ์ส่วนตัวในฐานะปัจจัยที่ก่อกร่อนระบบคุณธรรมของรัฐ กรณีศึกษาของหลิวโหว่ชี้ให้เห็นบทเรียนสำคัญทางรัฐศาสตร์ว่า ในการบริหารรัฐกิจ อารมณ์ส่วนตัว โดยเฉพาะความรัก ความลำเอียง และความต้องการปกป้องพวกพ้อง สามารถกัดกร่อนระบบคุณธรรมและโครงสร้างรัฐได้อย่างรุนแรง การนำระบบครอบครัวเข้ามาปะปนกับระบบราชการผ่านการแต่งตั้งเครือญาติสกุลหลิว แม้จะมีเจตนาเพื่อสร้างความมั่นคงให้ราชบัลลังก์ แต่กลับสร้างความไม่สมดุลทางอำนาจและขัดต่อจารีตการปกครอง จนนำไปสู่การขาดความชอบธรรมและการต่อต้านจากกลุ่มอำนาจเก่า (Ye, 2024)

7.3 คุณูปการต่อจีนศึกษา: การวิเคราะห์ที่ให้ความสำคัญกับมิติความเป็นมนุษย์และอารมณ์ความรู้สึก ช่วยให้เห็นพลวัตทางการเมืองในราชวงศ์ฮั่นใต้ลึกซึ้งกว่าการเรียงลำดับเหตุการณ์เพียงอย่างเดียว การมองเห็นความกลัว ความรัก และแรงกดดันเบื้องหลังการตัดสินใจทางการเมือง ช่วยเตือนให้ตระหนักว่าผู้ปกครองในอดีตก็เป็นมนุษย์ที่มีอารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกับคนทั่วไป และอารมณ์เหล่านี้สามารถส่งผลต่อทิศทางของรัฐได้ (Zhu, 2018)

7.4 ข้อจำกัดและแนวทางศึกษาต่อ: ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้า การตีความในบทความนี้อาศัยการอ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่อย่างจำกัด และมีได้ปฏิเสธคำอธิบายทางเลือกอื่น เช่น การคำนวณทางการเมืองอย่างมีเหตุผล หรืออคติทางเพศในบันทึกประวัติศาสตร์ การศึกษาต่อไปอาจเปรียบเทียบกรณีของหลิวโหว่กับสตรีผู้ทรงอำนาจอื่นในประวัติศาสตร์จีน เพื่อทดสอบว่ากรอบการเมืองเรื่องอารมณ์และการเมืองเครือญาติสามารถอธิบายปรากฏการณ์ในวงกว้างได้มากน้อยเพียงใด

โดยสรุป บทความนี้เสนอว่าโศกนาฏกรรมทางการเมืองในช่วงต้นราชวงศ์ฮั่นใต้เกิดจากความโหดเหี้ยมส่วนบุคคลของสมเด็จพระจักรพรรดินีหลิวโหว่แต่เพียงลำพัง หากแต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ความรู้สึก ความไม่มั่นคงทางการเมือง และโครงสร้างอำนาจแบบเครือญาติ ภายใต้บริบทของวิกฤตความชอบธรรมด้านการสืบราชสันตติวงศ์

(Ye, 2024) ข้อเสนอนี้มีได้มุ่งลบเล้าความรับผิดชอบของพระนางต่อผลจากการใช้อำนาจ แต่ช่วยเปิดมุมมองที่ซับซ้อนขึ้นต่อบทบาทของสตรี อารมณ์ และเครือญาติในการเมืองจีนโบราณ อันเป็นบทเรียนที่ยังมีความร่วมสมัยต่อการศึกษการเมืองในยุคปัจจุบัน

8. เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นุ่มทอง. (2565). สตรีกับอำนาจการปกครองบ้านเมือง: หลัวโฮ่วในบริบทแห่งการสถาปนาราชวงศ์ฮั่น. ใน ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ (บก.), *สตรีในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีน* (น. 43-74). ขวนอ่าน.
- ปติวลดดา บวรศักดิ์. (2567). “จักรพรรดินีหลัว” สตรีผู้ทรงอำนาจและเหยียดแห่งราชวงศ์ฮั่น ปลดชีพสนมด้วยการตัดแขนขา! ศิลปวัฒนธรรม. https://www.silpa-mag.com/history/article_51912
- Cheng, H. (2004). The truth and the historical meanings of the coups of annihilating Empress Lü's families and consolidating the emperor's authority in the early Han Empire. *Taiwanese Political Science Review*, 8(2), 185–244.
- Cheng, H. (2009). Anatomy of the coup annihilating the Empress Lü's clan during the early Han period: Decoding a two-faced history of the grand historian Sima Qian. *Political Science Review*, 41, 57–110.
- Du, W. X. (杜维霞), & Ba, J. (巴杰). (2008). 关于吕氏兴衰的几点思考. 河南科技大学学报 (社会科学版), 26(6), 28–30.
- Jiang, B. (蒋波), & Feng, Y. Q. (冯艳秋). (2018). 论吕后与吕家的关系及其影响. 渭南师范学院学报, 33(13), 62–67. <https://doi.org/10.15924/j.cnki.1009-5128.2018.13.006>
- Qin, W. (秦玮). (2018). 痛苦的压抑与疯狂的放纵——吕后人物形象分析. 重庆交通大学学报 (社会科学版), 18(5), 121–126.
- Sima, Q. (司马迁). (1999). 《史记》(简体字本). 北京: 中华书局.
- Wang, L. P. (王磊平), & Tang, M. (唐梦). (2021). 《史记·吕太后本纪》中吕后形象探析. 名作欣赏, 35, 99–101.
- Wang, W. H. (王伟华). (2020). 吕后功过再议. 濮阳职业技术学院学报, 33(5), 76–80.
- Xiao, L. (肖莉). (2017). 《史记·吕太后本纪》研究. 淮海工学院学报 (人文社会科学版), 15(11), 35–37. <https://doi.org/10.3969/j.issn.2095-333X.2017.11.010>
- Ye, N. (叶楠). (2024). 从“吕后问相”看汉高帝至吕后时期政治. 南都学坛, 44(5), 1–8. <https://doi.org/10.16700/j.cnki.cn41-1157/c.2024>
- Zhai, M. L. (翟麦玲). (2023). 吕雉形象接受情况的变化分析. 河西学院学报, 39(6), 49–56. <https://doi.org/10.13874/j.cnki.62-1171/g4.2023.06.007.05.002>
- Zheng, W. P. (郑蔚萍). (2014). 汉宫铁腕女人吕后形象分析. 黑河学院学报, 5(1), 92–97. <https://doi.org/10.3969/j.issn.1674-9499.2014.01.025>
- Zhu, Y. Y. (朱媛媛). (2018). 《史记》中西汉参政女性形象研究 [Master's thesis]. Guangxi Normal University.

หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า: การเปรียบเทียบกรอบวุฒิการศึกษาและบทบาทของครูอาชีวศึกษา ในการบูรณาการทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21

Electrical Technology Curriculum: An Analysis of Educational Degrees and Vocational Instructor Roles for 21st Century Skills

สาโรช พูลเทพ^{1*}
Saroj Pullteap^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การออกแบบ การพัฒนา และการจัดการหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรระหว่างวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.) และครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) เพื่อพิจารณาถึงข้อดี-ข้อด้อย จุดแข็ง และจุดอ่อนของการจัดการหลักสูตรแต่ละรูปแบบ ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของหลักสูตรต่อการพัฒนาคุณภาพครูอาชีวศึกษาในระดับประเทศ ทั้งในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และศักยภาพการแข่งขันของประเทศในยุคอุตสาหกรรม 4.0 และเศรษฐกิจดิจิทัล โดยผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตครูอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูง และสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านทฤษฎีและทักษะปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการที่หลากหลายของสถาบันการศึกษา ตลอดจนตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานสมัยใหม่ นอกจากนี้ การเปรียบเทียบระหว่างกรอบวุฒิการศึกษาเผยให้เห็นว่า หลักสูตรที่ออกแบบบนพื้นฐานของครุศาสตรบัณฑิต บัณฑิตมีจุดแข็งในการเตรียมผู้สำเร็จการศึกษาให้มีความพร้อมด้านการจัดการเรียนการสอนและศาสตร์การศึกษา ในขณะที่หลักสูตรที่ใช้วุฒิตีเทคโนโลยีบัณฑิต มีจุดแข็งในเรื่องการพัฒนาทักษะด้านปฏิบัติการ นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่าการพัฒนาสมรรถนะและความเชี่ยวชาญของคณาจารย์ที่สอนในหลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อคุณภาพของหลักสูตรและผลลัพธ์ของการเรียน-การสอน การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการและการเสริมสร้างความเชี่ยวชาญของคณาจารย์จะส่งผลให้ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นครูอาชีวศึกษาที่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ สมรรถนะสูงในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี และสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพ และปรับตัวต่อสถานการณ์จริงได้อย่างดี บทความวิชาการนี้จึงนำเสนอแนวทาง และข้อเสนอแนะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าให้มีคุณภาพสูง สัมพันธ์กับตลาดแรงงาน และทันสมัยตามความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของสถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และการพัฒนาประเทศในยุคอุตสาหกรรม 4.0

คำสำคัญ : หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า ครูอาชีวศึกษา กรอบวุฒิการศึกษา

^{1*}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Faculty of Education, Silpakorn University
Email: saroj@su.ac.th

^{*}Corresponding Author

Abstract

In this academic study, the objective is to investigate the different strategies, developments, and regulations of electrical technology curricula within educational institutions in Thailand and internationally. Consequently, the study analyses 2 qualification degrees: the Bachelor of Technology degree (B.Tech.) and the Bachelor of Science in Technical Education degree (B.S.Tech.Ed.), evaluating their respective curricular frameworks' strengths and weaknesses. Moreover, this investigation intends to reveal how curriculum structure affects the quality of vocational instructor preparation on a national scale, especially within the framework of 21st-century education that emphasizes the 21st century skills. Besides, the analysis examines the role of curricula in promoting economic and social progress, as well as enhancing national competitiveness amid Industry 4.0 and the transition to a digital economy. However, the analytical results indicated that electrical technology curricula are vital in providing vocational teachers with the key skills essential for teaching both the theoretical and practical components, thereby meeting the diverse requirements of educational institutions and ensuring alignment with current labor market expectations. In addition, the comparative examination between a couple of degrees showed that the Bachelor of Science in Technical Education (B.S.Tech.ED.) curricula effectively prepare graduates with pedagogical foundations, while the Bachelor of Technology (B.Tech.) curricula enhance practical competencies and workplace skills. The study further identifies that faculty development and instructor proficiency are essential factors influencing curriculum quality and educational results. Also, an integrated curriculum and continuous faculty development will cultivate vocational educators committed to lifelong learning, adaptability to technological advancements, and the delivery of innovative instruction aligned with real workplace needs. Accordingly, this article presents strategic recommendations and actionable guidelines for enhancing and refining electrical technology curricula to achieve superior quality, strengthen alignment with labor market requirements, and remain current with the evolving needs of educational institutions, employers, and national development objectives within Industry 4.0.

Keywords: Electrical Technology Curricula, Vocational Instructor, Educational Degrees

1. บทนำ

การพัฒนาครูอาชีพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ในบริบทนี้ การศึกษาด้านเทคโนโลยีไฟฟ้าถือเป็นสาขาวิชาพื้นฐานของระบบอาชีวศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ทางเทคนิคและทักษะการจัดการเรียน-การสอนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาผู้เรียนในด้านการออกแบบระบบไฟฟ้า การซ่อมบำรุง และการติดตั้ง เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นแรงงานที่มีทักษะและมีความพร้อมสำหรับตลาดแรงงานโลก (European Centre for the Development of Vocational Training, 2014) อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในการศึกษาศตวรรษที่ 21 จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมามักพิจารณาหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในเชิงเดี่ยว กล่าวคือ มุ่งวิเคราะห์เฉพาะโครงสร้างหลักสูตร หรือเฉพาะบทบาทของครูผู้สอน โดยขาดการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกรอบอุดมคติการศึกษาทั้งสองประเภทอย่างเป็นระบบและครอบคลุม ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีคามจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องศึกษาเปรียบเทียบกรอบอุดมคติศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (คอ.บ.) และเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.) อย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายและสถาบันการศึกษาสามารถใช้ผลการวิเคราะห์เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมี

หลักการและมีฐานข้อมูลรองรับ เนื่องจากการศึกษาในยุคปัจจุบันต้องการให้ครูผู้สอนไม่เพียงมีความเชี่ยวชาญทางเทคนิคเท่านั้น แต่ต้องสามารถพัฒนาสมรรถนะหลักต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ ความรู้ด้านดิจิทัล และความสามารถในการเรียนรู้ที่ปรับตัวได้ในบริบทการสอนที่หลากหลาย (สุรัชย์ แก้วคุณ และคณะ, 2568) นอกจากนี้ การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่อุตสาหกรรม 4.0 และเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างรวดเร็วได้สร้างความจำเป็นในการตรวจสอบอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับวิธีการออกแบบ พัฒนา และจัดหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ (ธนาคาร คัมภีร์ และคณะ, 2564) สถาบันการศึกษาเหล่านี้ได้นำวิธีการออกแบบหลักสูตรที่แตกต่างกันมาใช้ โดยแต่ละแนวทางสะท้อนถึงปรัชญาการศึกษา และแนวทางการดำเนินการปฏิบัติที่มีความหลากหลาย (นิรุตต์ บุตรแสนลี, 2565) ดังนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการออกแบบหลักสูตร เหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มคุณภาพของการจัดการสอนอาชีวศึกษา และมั่นใจว่าการเตรียมการศึกษาของครูมีความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของตลาดแรงงานในปัจจุบัน

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบของกรอบวุฒิการศึกษา 2 ระบบที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในสถาบันการศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ โดยกรอบวุฒิการศึกษาทั้ง 2 ระบบ ได้แก่ ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (คอ.บ.) และเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.) ที่มีปรัชญาหลักสูตรที่แตกต่างกัน โดยหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิตให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียน-การสอน และวิธีการสอน ในขณะที่หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิตเน้นความเชี่ยวชาญทางเทคนิคที่ลึกซึ้งและทักษะการปฏิบัติงาน (สมุณดา ธรรมจริยวัฒน์ และปณณ ปุณณะรักษิต, 2563) อีกทั้งหลักสูตรทั้ง 2 ได้รับการออกแบบให้มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตครูและบุคลากรอาชีวศึกษาโดยตรง โดยมีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนบรรจุอยู่ในโครงสร้างหลักสูตรตั้งแต่ต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวุฒิการศึกษาประเภทอื่น เช่น วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) อุตสาหกรรมศาสตรบัณฑิต (อส.บ.) และวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศ.บ.) จะเป็นเส้นทางรองที่ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถก้าวสู่วิชาชีพครูอาชีวศึกษาได้เช่นกัน แต่ต้องผ่านการฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพด้านการศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งมีความหลากหลายในรูปแบบ และมาตรฐานมากเกินกว่าจะกำหนดกรอบการเปรียบเทียบได้อย่างเป็นระบบภายในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบจะสามารถเปิดเผยจุดแข็งในการออกแบบหลักสูตรที่ส่งผลกระทบต่อ การเตรียมผู้สอนด้านอาชีวศึกษา และความสามารถของสถาบันการศึกษาในการตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน (สมหมาย จุเรศ และคณะ, 2568) อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้จะสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับแนวปฏิบัติปัจจุบัน และระบุโอกาสในการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสอดคล้อง เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการสอนของคณาจารย์ และสร้างความมั่นใจแก่ผู้สำเร็จการศึกษาว่าจะเป็นผู้สอนที่มีความสามารถในการบูรณาการความรู้เชิงทฤษฎีและทักษะการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้สำเร็จการศึกษาจะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการทำงานด้านอาชีวศึกษา โดยผลลัพธ์ของการศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของสถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และเป้าหมายการพัฒนาประเทศในยุคอุตสาหกรรม 4.0

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้มุ่งสร้างกรอบความเข้าใจที่จำเป็นสำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบในการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของอุตสาหกรรมไทย โดยจัดลำดับจากนโยบายระดับมหภาคสู่กรอบวุฒิการศึกษาระดับจุลภาค เพื่อให้เห็นภาพรวมของสภาพแวดล้อมที่กำหนดทิศทางการพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในปัจจุบัน

2.1 นิยามและความสำคัญของหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในศตวรรษที่ 21

หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า หมายถึงสาขาวิชาที่ได้รับการจัดการหลักสูตรเพื่อพัฒนาความรู้ (Knowledge), ทักษะ (Skill), และเจตคติของผู้เรียน (Attitude) ในด้านไฟฟ้า ซึ่งครอบคลุมวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน วิชาชีพทั่วไป และวิชาชีพเฉพาะของสาขาไฟฟ้า (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2561) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของศตวรรษที่ 21 หลักสูตรนี้ได้พัฒนาให้มีลักษณะที่บูรณาการ โดยรวมเอาเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศ หลักการออกแบบที่ยั่งยืน

และความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญ (Kokotsaki et al., 2016) นอกจากนี้ หลักสูตรยังเน้น การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ยังขาดไม่ได้ในสภาวะการณ์ เศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเนื้อหาของหลักสูตรสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- *กลุ่มเนื้อหาทั่วไป (General contents)* คือ วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ซึ่งรวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับกฎทาง ไฟฟ้า การไหลของกระแสไฟฟ้า การหาปริมาณของแรงดันไฟฟ้า และการวิเคราะห์วงจร ความรู้พื้นฐานนี้เป็นรากฐานที่ จำเป็นสำหรับการเข้าใจและการปฏิบัติการด้านไฟฟ้าที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น
- *กลุ่มเนื้อหาวิชาชีพทั่วไป (Basic professional contents)* ซึ่งครอบคลุมการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ การอ่านแบบวิศวกรรม การควบคุมคุณภาพ และสิ่งแวดล้อมในการทำงาน (Kokotsaki et al., 2016)
- *กลุ่มเนื้อหาวิชาชีพเฉพาะ (Specific professional contents)* ซึ่งรวมถึงการออกแบบและการติดตั้ง ระบบไฟฟ้า การซ่อมบำรุงรักษา การทำงานกับระบบแรงสูง และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับ ปัญญาประดิษฐ์ เช่น ระบบพลังงานหลายแหล่ง ระบบอัตโนมัติ และอาคารอัจฉริยะ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าได้รับการขยายให้ รวมเอาเนื้อหาเกี่ยวกับพลังงานสะอาด ประสิทธิภาพพลังงาน และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นส่วนประกอบ สำคัญของหลักสูตร (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2017) นอกจากนี้ ยังรวมเอาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สมรรถนะดิจิทัล และการเขียนโปรแกรมขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะ การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการและการวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ทางด้านเทคโนโลยีไฟฟ้า ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้ไม่ได้เป็น เพียงการเพิ่มเติมหัวข้อเรียน แต่เป็นการสะท้อนความเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของกิจกรรมประจำวันในสาขาวิชาชีพไฟฟ้า ซึ่งการศึกษาจะต้องเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในปัจจุบัน

2.2 ความคาดหวังจากครูอาชีวศึกษาในศตวรรษที่ 21

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ความคาดหวังของบุคคลทั่วไปและผู้ปกครองต่อครูอาชีวศึกษา เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยในอดีต ครูอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ได้รับความคาดหวังให้เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางเทคนิค โดยเน้นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และทักษะเฉพาะด้านให้แก่ผู้เรียนในลักษณะการเรียน-การสอนแบบ ตรงไปตรงมา อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ความคาดหวังดังกล่าวได้ขยายออกไปเพื่อครอบคลุมบทบาทที่หลากหลายและ ซับซ้อนมากขึ้น โดยสามารถจำแนกประเด็นของความคาดหวังออกได้เป็น 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

- *การพัฒนาทักษะแก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ* ซึ่งทักษะเหล่านี้ถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ทักษะเชื่อมต่อ (Transversal skills)” เนื่องจากสามารถนำไปใช้ได้ในบริบทการทำงานที่หลากหลาย (World Economic Forum [WEF], 2023) โดยผู้เรียนจะต้องมีทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ ซึ่งหมายความรวมถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ ปัญหาที่ซับซ้อน การประเมินประสิทธิภาพของวิธีแก้ไข และการตัดสินใจบนพื้นฐานของการประเมินที่เชิงวิชาการอย่าง รอบคอบ ดังนั้น ผู้สอนในสาขาเทคโนโลยีไฟฟ้าในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีความสามารถในการออกแบบบทเรียน และกิจกรรมการเรียน-การสอนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะนี้อย่างต่อเนื่อง เช่น การให้ผู้เรียนแก้ปัญหามาจริงที่ เกี่ยวข้องกับระบบไฟฟ้าในชีวิตประจำวัน หรือการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ให้ผู้เรียนต้องตั้งคำถามและหาข้อมูลด้วยตนเอง เป็นต้น

- *การส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม* ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน โครงการที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ไฟฟ้าส่วนใหญ่ต้องการให้บุคลากรจากสาขาวิชาชีพที่แตกต่างกันทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (National Research Council, 2012) ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนจึงต้องสามารถสร้างโอกาสให้ผู้เรียนฝึกฝนทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง การพิจารณาความหลากหลายของมุมมอง และการบรรลุข้อตกลงอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งการ จัดการเรียน-การสอนแบบโครงการ (Project based learning) หรือกิจกรรมกลุ่มที่ต้องการให้ผู้เรียนร่วมมือกันแก้ปัญหาก็กลายเป็นเครื่องมือการสอนที่สำคัญและจำเป็นมากขึ้น

- *การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ* โดยจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถอธิบายแนวคิดทางด้านเทคนิคให้กับผู้ที่มี พื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันให้เข้าใจเหมือนกัน ซึ่งผู้สอนในหลักสูตรต้องมีความสามารถในการสื่อสารไม่เพียงแต่ผ่าน

ภาษาพูด หรือเอกสารต่าง ๆ แต่ต้องสามารถใช้สื่อภาพ วิดีโอ การนำเสนอดิจิทัล และการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้อย่างชำนาญ นอกจากนี้ ผู้สอนยังต้องเข้าใจความต้องการของผู้เรียน และปรับวิธีการสอนของตนเองตามความเข้าใจดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

- *การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล* เป็นการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล (Digital competence) ทั้งในส่วนของผู้สอนและผู้เรียน โดยสมรรถนะดิจิทัล หมายถึงชุดของความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการใช้เครื่องมือและแพลตฟอร์มดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย ตั้งแต่การใช้ซอฟต์แวร์การออกแบบ และการจำลองสถานการณ์ (Simulation software) ในการสอนเนื้อหาไฟฟ้า ไปจนถึงการใช้แพลตฟอร์มในการเรียน-การสอนแบบออนไลน์ต่าง ๆ เช่น ระบบจัดการเรียน-การสอน (Learning management system) เป็นต้น (Kokotsaki et al., 2016) โดยครูอาชีวศึกษาต้องมีความคุ้นเคยและสามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ได้อย่างคล่องแคล่ว และจะต้องสามารถสอนให้ผู้เรียนเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะมุ่งเน้นให้ครูควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการค้นหาความรู้ด้วยตนเอง การประเมินความถูกต้องของความรู้ที่พบ และการรู้ว่าจะสามารถเรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้อย่างไรเมื่อเผชิญกับปัญหาที่ยังไม่เคยพบเจอมาก่อน (UNESCO, 2017) ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ครูอาชีวศึกษาจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของตนเองเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบ จากผู้สอนแบบดั้งเดิมไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning facilitator) ที่สามารถเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

2.3 ปรัชญาการศึกษาและการออกแบบหลักสูตร

การออกแบบหลักสูตรอาชีวศึกษานั้นมิใช่เรื่องของกรรวบรวมเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการแสดงออกของปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวกับจุดประสงค์ของการศึกษา บทบาทของครู และคุณลักษณะที่ผู้เรียนควรพัฒนา โดยปรัชญาการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการออกแบบหลักสูตรอาชีวศึกษาสมัยใหม่นั้น มักมีความหลากหลายและมีทิศทางที่แตกต่างกัน โดยจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ทรศณะย่อย ได้แก่

- *ทรศณะเชิงเทคนิคนิยม (Technical essentialism)* เป็นปรัชญาที่มุ่งเน้นความสำคัญของการสอนทักษะด้านเทคนิคเฉพาะ และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ โดยมุ่งหวังให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานของอุตสาหกรรมจริง ภายใต้ทรศณะนี้ หลักสูตรมักมีลักษณะเป็นปฏิบัติการที่เข้มข้น โดยเน้นการสอนทักษะเฉพาะด้านผ่านการฝึกสอนเชิงปฏิบัติการ และการเรียนจากประสบการณ์จริง ครูอาชีวศึกษาในบริบทนี้มักถูกมองว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เฉพาะทาง ซึ่งต้องมีประสบการณ์อุตสาหกรรมที่กว้างขวาง และสามารถสาธิตและสอนทักษะเหล่านั้นได้อย่างแม่นยำ (นิรุจน์ บุตรแสนลี, 2565)

- *ทรศณะการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic educational philosophy)* เป็นปรัชญาที่มุ่งเน้นในด้านของการพัฒนามนุษย์ไม่แค่ทักษะเทคนิคเพียงอย่างเดียว ภายใต้ทรศณะนี้หลักสูตรจะต้องพัฒนาทักษะชีวิต ความสามารถในการสื่อสาร การคิดวิจารณ์ญาณ ความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม และความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ครูจะต้องมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนเองในหลายด้าน ซึ่งการเลือกปรัชญาการศึกษาที่แตกต่างกันจะสัมพันธ์กับวิธีที่หลักสูตรถูกออกแบบ วิธีที่ครูถูกฝึกอบรม และผลลัพธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับ

ความแตกต่างในปรัชญาการศึกษานี้มักสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการพัฒนาและการสนับสนุนที่ครูอาชีวศึกษาได้รับ โดยถ้าสถาบันการศึกษาเลือกใช้ทรศณะเชิงเทคนิคนิยม ครูมักได้รับการฝึกอบรมโดยมุ่งเน้นในด้านการอัปเดตความรู้ทางเทคนิค และการแนะนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพเฉพาะ ในทางตรงกันข้าม การฝึกอบรมด้านการจัดการเรียน-การสอน ทฤษฎีการศึกษา หรือทักษะความเป็นผู้นำด้านการศึกษาอาจไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร (ธนากร คุ่มภัย และคณะ, 2564) ซึ่งผลที่ตามมาคือ ครูผู้สอนอาจมีความสามารถที่จำกัดในการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง หรือในการนำเสนอเนื้อหาโดยรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ถ้าสถาบันการศึกษาเลือกใช้ทรศณะการศึกษาแบบองค์รวม องค์กรจะให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันต่อการพัฒนาความสามารถด้านการจัดการเรียน-การสอน การวิจัย และการเชื่อมต่อกับชุมชน ซึ่งกระบวนการฝึกอบรมครูในบริบทนี้จะครอบคลุมวิธีการสอนแบบสร้างสรรค์ การประเมินผลตามสภาพจริง การใช้เทคโนโลยีการศึกษา

และการปรับหลักสูตรให้มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงของชุมชน (สุรัชย์ แก้วคุณ และคณะ, 2568) นอกจากนั้น ทรศนะการศึกษาแบบองค์รวมนี้กลายมาเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในอาชีวศึกษาสมัยใหม่ โดยเฉพาะในบริบทของการเตรียมคนให้พร้อมสำหรับอุตสาหกรรม 4.0 ที่ต้องการบุคลากรที่มีความสามารถเชิงวิจักษ์ญาณและการปรับตัว โดยความจำเป็นในการผสมผสานทั้งความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคและความสามารถในการจัดการเรียน-การสอนที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่มีชื่อ “ปรัชญาแบบผสมผสาน (Pragmatic or integrated philosophy)” ซึ่งเป็นปรัชญาที่ยอมรับว่าครูอาชีพจะต้องมีทั้งความลึกด้านเทคนิค และความสามารถในการเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกำหนดรูปแบบของหลักสูตรที่สะท้อนถึงปรัชญาแบบผสมผสานนี้จึงเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับสถาบันการศึกษาในการพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาให้ตอบสนองต่อความซับซ้อนของโลกสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามจากการสังเคราะห์ปรัชญาทั้ง 2 ทรศนะข้างต้น แสดงให้เห็นว่าบริบทของอาชีวศึกษาไทยซึ่งมีเป้าหมายทั้งการพัฒนา กำลังคนสู่ภาคอุตสาหกรรมและการผลิตครูอาชีพที่มีคุณภาพ ปรัชญาแบบผสมผสานน่าจะมีความเหมาะสมสูงสุด เนื่องจากสามารถรักษาความเข้มแข็งทางด้านเทคนิคอันเป็นหัวใจหลักของอาชีวศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ละเลยการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนและทักษะศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ การนำปรัชญาแบบผสมผสานไปปฏิบัติจริงในสถาบันการศึกษาไทยยังคงเผชิญกับอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนครูอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านเทคนิคและด้านการศึกษาร่วมกัน รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานของสถาบัน ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้กำหนดนโยบายจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

2.4 หลักสูตรแบบบูรณาการ: การผสมผสานทักษะเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ

หลักสูตรแบบบูรณาการเป็นโครงสร้างการศึกษาที่ออกแบบมาเพื่อผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีเข้ากับทักษะปฏิบัติการในลักษณะที่มีความสัมพันธ์และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยหลักสูตรแบบบูรณาการนี้มีพื้นฐานมาจากสมมติฐาน (Hypothesis) ว่าการเรียนรู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ที่สุดเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสามารถเห็นความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ (Body of knowledge) กับสถานการณ์และปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในโลกการทำงาน (Kokotsaki et al., 2016) ซึ่งวิธีการออกแบบหลักสูตรแบบบูรณาการดังกล่าวสามารถกระทำได้ผ่านการจัดเรียงเนื้อหาทางเทคนิค และวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้หลักการทางไฟฟ้าและการประยุกต์ใช้งานร่วมกันผ่านการศึกษาจากสถานที่ใช้งานจริงในอาคาร หรือการออกแบบและสร้างระบบไฟฟ้าจำลองขึ้นในห้องปฏิบัติการ เป็นต้น นอกจากนี้ หลักสูตรแบบบูรณาการส่วนใหญ่มักประกอบด้วยโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องการให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้หลายด้านเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน เช่น การออกแบบระบบพลังงานสะอาดสำหรับสถานที่จริง ที่ต้องการให้ผู้เรียนรวมเอาความรู้ด้านวิศวกรรม ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้พลังงาน และการพิจารณาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งการออกแบบหลักสูตรดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจในความรู้อย่างลึกซึ้งเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้และมีการพัฒนาด้านแรงจูงใจในการศึกษาต่ออีกประการหนึ่ง นอกจากนี้ ประโยชน์ของการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการยังมีความสำคัญต่อการเตรียมครูให้มีสมรรถนะสูงและพร้อมสำหรับการทำงานในสภาวะการณ์จริง ซึ่งครูที่ได้รับการศึกษาผ่านหลักสูตรแบบบูรณาการจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพของตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่การรู้เพียงเรื่องเดียว แต่เข้าใจว่าจะสามารถเชื่อมความรู้ดังกล่าวเข้ากับสาขาอื่นได้อย่างไร อีกทั้งจะสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทที่แตกต่างกันได้อย่างไร ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวช่วยให้ครูสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากครูสามารถอธิบายได้ว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้นมีความสำคัญ และเชื่อมโยงกับโลกได้อย่างไร โดยครูที่ได้รับการศึกษาผ่านหลักสูตรแบบบูรณาการมักจะมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากสาขาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาทักษะ ความร่วมมือ และการสื่อสารได้ดียิ่งขึ้น

ในบริบทของความต้องการสมรรถนะด้านวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 พบว่าตลาดแรงงานสมัยใหม่มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความพยายามของนายจ้างในการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และโครงสร้างของอุตสาหกรรม ส่งผลให้ความต้องการด้านทักษะของแรงงานไม่คงที่ ภายใต้บริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ การพัฒนาครูอาชีพผ่านหลักสูตรแบบบูรณาการจึงมีความสำคัญเนื่องจากรูปแบบการศึกษาดังกล่าวให้ความรู้ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับสาขาวิชาชีพ ผ่านการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เชิงทฤษฎี กับหลักการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการ

ปฏิบัติงาน (National Research Council, 2012) นอกจากนี้ ครูที่ได้ผ่านหลักสูตรแบบบูรณาการจะมีข้อได้เปรียบในการรับมือกับเทคโนโลยี และกระบวนการใหม่ ๆ เมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งข้อได้เปรียบนี้เกิดจากการที่ครูมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักการพื้นฐานซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ครูอาชีพที่ได้รับการศึกษาผ่านหลักสูตรแบบบูรณาการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสถาบันการศึกษา เนื่องจากพวกเขามีความสามารถในการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้มาซึ่งสมรรถนะที่กว้างขวางและมีความยืดหยุ่น ซึ่งตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (UNESCO, 2017; WEF, 2023)

2.5 กรอบวุฒิการศึกษา: ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (คอ.บ.) และเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.)

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าโดยสถาบันอาชีวศึกษาในประเทศไทย ได้พิจารณาวุฒิการศึกษาของหลักสูตรดังกล่าวออกเป็น 2 กรอบวุฒิ ได้แก่ ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (คอ.บ.) และเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.) เพื่อการพัฒนาบุคลากรที่มีความเหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจ นอกจากนี้ หลักสูตร คอ.บ. และ ทล.บ. ที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้นำมาดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ตั้งแต่ พ.ศ. 2562 และเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิ โครงสร้างหลักสูตร และสมรรถนะบัณฑิตที่สถาบันอุดมศึกษาต้องปฏิบัติตาม โดยแต่ละกรอบวุฒิฯ จะมีปรัชญา วัตถุประสงค์ และโครงสร้างหลักสูตรที่แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- *ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (Bachelor of Science in Technical Education: B.S.Tech.Ed.)* เป็นกรอบวุฒิการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูที่สามารถประสานความรู้ด้านเทคนิคกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรัชญาของกรอบนี้สะท้อนให้เห็นว่า อาชีวศึกษาต้องให้ความสำคัญเท่าเทียมกับการพัฒนาคน การถ่ายทอดความรู้เชิงทฤษฎี และการสอนทักษะปฏิบัติการ (Ministry of Education, Thailand. Office of Education Council, 2025) ซึ่งโครงสร้างหลักสูตรของครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ๆ ได้แก่ กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชาวิชาชีพแกน กลุ่มวิชาครุศาสตร์และวิจัยการศึกษา และวิชาการฝึกสอน ตามลำดับ โดยผลลัพธ์ที่คาดหวังจากกรอบวุฒิศึกษานี้ คือการสร้างครูที่มีความสามารถสูงในด้านความเชี่ยวชาญเชิงเทคนิค และด้านการจัดการเรียน-การสอนที่มีคุณภาพ (นิรุจน์ บุตรแสนลี, 2565) โดยข้อได้เปรียบของกรอบวุฒิศึกษานี้คือความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาระดับนานาชาติ ในขณะที่ยังคงรักษาเจตคติทางการศึกษา และการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนไว้อย่างเท่าเทียมกัน

- *เทคโนโลยีบัณฑิต (Bachelor of Technology: B.Tech.)* เป็นกรอบวุฒิการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคและเทคโนโลยีอย่างลึกซึ้ง โดยเน้นการประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาจริงของอุตสาหกรรม โดยปรัชญาของกรอบนี้ คือ การเตรียมบุคลากรให้พร้อมสำหรับการปฏิบัติงานด้านวิศวกรรมและเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้ โครงสร้างหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิตจึงเน้นไปที่กลุ่มวิชาความรู้พื้นฐาน กลุ่มวิชาเฉพาะสาขา และการฝึกงานที่เน้นปฏิบัติการเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสมัยใหม่ที่ต้องการบุคลากรที่มีทักษะด้านปฏิบัติการสูง (WEF, 2023) โดยกรอบวุฒิศึกษานี้มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาบุคลากรที่สามารถทำงานในระดับช่างเทคนิค หรือผู้บริหารเทคนิค และผลลัพธ์ที่คาดหวังของกรอบวุฒิ คือการสร้างบุคลากรที่มีทักษะด้านเทคนิคที่เชี่ยวชาญ สามารถสอนให้ผู้เรียนได้รับการอบรมในเชิงปฏิบัติการให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงของสถานประกอบการ อย่างไรก็ตาม ในด้านของทักษะการจัดการเรียน-การสอน และการพัฒนาตนเองด้านการศึกษาของกรอบวุฒิศึกษานี้อาจไม่เข้มข้นเท่ากับกรอบครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (Southeast Asian Ministers of Education Organization [SEAMEO], 2025)

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาใช้กรอบวุฒิการศึกษาระหว่างครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิตและเทคโนโลยีบัณฑิตนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาอาชีวศึกษาให้ตอบสนองต่อสภาวการณ์ของประเทศ และความต้องการของตลาดแรงงานซึ่งในประเทศไทย อาชีวศึกษาดังอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาคนและทักษะ (Ministry of Education, Thailand. Office of Education Council, 2025) ดังนั้น กรอบวุฒิครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิตจึงมีความเหมาะสมสำหรับการ

เตรียมครูในระดับสูง เนื่องจากรูปแบบนี้สามารถผลิตครูที่เข้าใจทั้งเทคนิคและศาสตร์ด้านการศึกษา ซึ่งความเข้าใจแบบบูรณาการจะช่วยให้ครูสามารถออกแบบหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนรู้-การสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันยังสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างสมดุล (สุรัชย์ แก้วคุณ และคณะ, 2568) ในอีกมิติหนึ่ง กรอบวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิตก็มีบทบาทสำคัญเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมที่เน้นการฝึกภาคปฏิบัติและการเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ โดยกรอบวุฒิการศึกษานี้สามารถสร้างบุคลากรที่มีความพร้อมทางด้านเทคนิคและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว (ธนากร คุ่มภัย และคณะ, 2564) ซึ่งกรอบวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิตสามารถเป็นทางเลือกสำหรับบุคลากรที่ต้องการจะก้าวสู่บทบาทการสอนในอาชีวศึกษาหลังจากสำเร็จการศึกษา ผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนาวิชาชีพเพิ่มเติมด้านการศึกษา (Ministry of Education, Thailand. Office of Education Council, 2025) ด้วยเหตุนี้ การประยุกต์ใช้ทั้ง 2 กรอบวุฒิการศึกษาในระบบอาชีวศึกษาของไทยจึงเป็นการตัดสินใจที่มีความรอบคอบ และมีเป้าหมายในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน (UNESCO, 2021)

2.6 การเปรียบเทียบหลักสูตรนานาชาติในบริบทของการศึกษาไทย

การพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในสถาบันการศึกษาระดับนานาชาตินั้นสะท้อนให้เห็นถึงการวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องในการผสมผสานระหว่าง ความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะเชิงปฏิบัติการ และความสามารถสำหรับศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โมเดลการศึกษาแบบคู่ขนาน (Dual education system) ได้แสดงผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญในการเชื่อมโยงการศึกษาในห้องเรียนกับประสบการณ์ในสถานประกอบการ ซึ่งส่งผลให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความพร้อมสูงสำหรับตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (Deißinger & Hellwig, 2019) นอกจากนี้ ประเทศเยอรมนีและออสเตรีย ได้บูรณาการการศึกษาเชิงวิจัยและการพัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตในหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้อย่างต่อเนื่อง (OECD, 2023) อีกทั้งประเทศญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ได้เน้นการพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีมในบริบทของการศึกษาด้านเทคโนโลยีไฟฟ้า โดยรวมเอาความรู้ด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence) และอินเทอร์เน็ตของทุกสรรพสิ่ง (Internet of Things) ไว้ในหลักสูตร (WEF, 2023) นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดาได้นำเสนอแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืนผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-based learning) ที่เชื่อมโยงกับปัญหาจริงของอุตสาหกรรม การพัฒนาสมรรถนะด้านการเป็นผู้ประกอบการ และการมีส่วนร่วมที่ลึกซึ้งของสถานประกอบการในการออกแบบและทดสอบหลักสูตร (National Research Council, 2012) ซึ่งแนวทางดังกล่าวบ่งชี้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าที่มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องรวมเอาความเข้าใจต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดหาโอกาสในการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับปฏิบัติการจริง และการดำเนินการอัปเดตหลักสูตรอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ เช่น ระบบไฟฟ้าหมุนเวียน (Renewable energy systems) และเทคโนโลยีการออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer-aided design) (UNESCO, 2021)

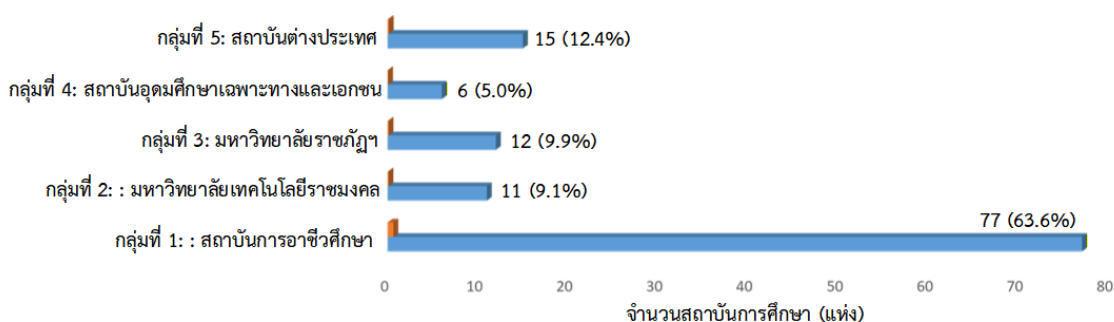
ในบริบทของประเทศไทย การพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าควรถูกพัฒนาบนพื้นฐานของการศึกษาเชิงเปรียบเทียบเพื่อค้นหาและปรับใช้องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมจากการจัดการศึกษาระดับนานาชาติ โดยจะต้องคำนึงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและบริบทเฉพาะของประเทศเป็นองค์ประกอบหลัก ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการของไทยได้กำหนดกรอบการศึกษาแกนกลางที่เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการด้านสติปัญญา คุณธรรม ทักษะการสื่อสาร รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ซึ่งการกำหนดทิศทางนี้เป็นพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการขยายผลไปยังหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า เช่น การออกแบบหลักสูตรแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงความรู้ด้านทฤษฎีไฟฟ้าเข้ากับทักษะเชิงปฏิบัติการ และการประยุกต์ใช้ในงานจริง การศึกษา (Ministry of Education, Thailand. Office of Education Council, 2025) นอกจากนี้ การพัฒนาครูผู้สอนเทคโนโลยีไฟฟ้าที่มีความสามารถในการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชากับปัญหาและโจทย์จริงในภาคอุตสาหกรรมยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษา (สุรัชย์ แก้วคุณ และคณะ, 2568) นอกจากการใช้พื้นฐานการศึกษาระดับนานาชาติแล้ว สถาบันการศึกษาไทยจะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เช่น เป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน การมุ่งหวังในการอนุรักษ์พลังงาน

และการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน ซึ่งเป็นความต้องการที่เร่งด่วนของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน (UNESCO, 2017) โดยการยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและการปรับสมดุลระหว่างความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศ ส่งผลให้หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้ามีความสามารถในการสร้างมูลค่าให้กับสังคมในระยะยาว และพัฒนาบุคลากรที่มั่นคง (ธนากร คุ่มภัย และคณะ, 2564)

3. ผลการศึกษาข้อมูล

3.1 ข้อมูลหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าที่จัดการเรียน-การสอน

การวิเคราะห์ข้อมูลหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าที่จัดการเรียน-การสอนทั้งในและต่างประเทศนั้นมีความสำคัญต่อการเข้าใจภูมิทัศน์ของการศึกษาด้านเทคนิคและวิชาชีพในประเทศ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากสถาบันการศึกษาหลายประเภทที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของแนวทางการศึกษา และการกระจายของสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรดังกล่าว ซึ่งข้อมูลศึกษานั้นได้มาจากฐานข้อมูลหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม 2567 โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในระดับปริญญาตรีที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีนักศึกษาลงทะเบียนในปีการศึกษา 2566 อย่างไรก็ตาม ข้อมูลนี้จะเป็นพื้นฐานสำหรับการประเมินความพร้อมของระบบอาชีวศึกษาไทยในการพัฒนากำลังคนด้านเทคโนโลยีไฟฟ้าในอนาคตต่อไป (ธนากร คุ่มภัย และคณะ, 2564) โดยภาพรวมของการจัดการหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในประเทศไทยและระดับนานาชาตินั้น สามารถแสดงข้อมูลสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ข้อมูลภาพรวมของหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าที่จัดการเรียน-การสอนทั้งในและต่างประเทศ

จากการสืบค้นข้อมูลในภาพที่ 1 พบว่ามีสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ จำนวนรวม 121 แห่ง ที่เปิดสอนหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ๆ ได้แก่

- **กลุ่มสถาบันอาชีวศึกษา** เป็นกลุ่มที่จัดการเรียน-การสอนในหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าโดยวิทยาลัยเทคนิคที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 77 แห่งทั่วประเทศ หรือคิดเป็นร้อยละ 63.6 ของจำนวนสถาบันการศึกษาทั้งหมด สถาบันการศึกษากลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีไฟฟ้าสำหรับผู้เรียนในระดับวิชาชีพ โดยบทบาทหลักของวิทยาลัยเทคนิคดังกล่าวจะสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของประเทศไทยที่เน้นการพัฒนากำลังคนในระดับวิชาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) โดยตัวอย่างของสถาบันอาชีวศึกษาที่จัดให้มีการเรียน-การสอนในหลักสูตรฯ ได้แก่ สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1-5, สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1-4, สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1-4, และสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1-3 เป็นต้น

- **กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล** มีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น 11 แห่ง ที่เปิดสอนหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า หรือคิดเป็นร้อยละ 9.1 ของสถาบันการศึกษาทั้งหมด โดยสถานศึกษากลุ่มนี้เน้นการพัฒนาบุคลากรในระดับวิศวกรรม

และเทคโนโลยีขั้นสูง และแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากวิทยาลัยเทคนิคต่าง ๆ ในด้านวัตถุประสงค์ทางการศึกษาและความมุ่งลึกของการศึกษา โดยตัวอย่างของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) ที่เปิดหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า ได้แก่ มทร.ธัญบุรี มทร.รัตนโกสินทร์ (ศาลายา), มทร.ล้านนา (เชียงใหม่), มทร.ศรีวิชัย (สงขลา), และ มทร.อีสาน (วิทยาเขตขอนแก่น) เป็นต้น

- *กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ* เป็นกลุ่มที่มีความเฉพาะตัวในการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น และการพัฒนาครูทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับคุณภาพของอาชีวศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ โดยในปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ที่เปิดสอนหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า มีจำนวนทั้งสิ้น 12 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 9.9 ของสถาบันการศึกษาทั้งหมดที่เปิดหลักสูตรฯ โดยกลุ่มตัวอย่างของมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรฯ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นต้น

- *กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางและเอกชน* กลุ่มนี้จะมุ่งเน้นการนำเสนอหลักสูตรที่มีมาตรฐานสูง เช่น หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยี ซึ่งมีการออกแบบเพื่อตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของสาขาวิชา โดยสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางและเอกชน ที่จัดการเรียน-การสอนในหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า มีจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 5.0 ของสถาบันการศึกษาทั้งหมด ซึ่งกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางและเอกชนที่เปิดหลักสูตรฯ ได้แก่ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม สถาบันเทคโนโลยีจิตรลดา สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (วิทยาเขตขอนแก่น), มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ตามลำดับ

- *กลุ่มสถาบันการศึกษาต่างประเทศ* เป็นกลุ่มของมหาวิทยาลัยวิจัยหรือสถาบันการศึกษาชั้นสูงจากต่างประเทศที่เปิดสอนหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในรูปแบบต่าง ๆ โดยการสืบค้นข้อมูลในครั้งนี้พบว่า มีสถาบันการศึกษาต่างประเทศจัดการเรียน-การสอนในหลักสูตรฯ จำนวนทั้งสิ้น 15 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 14.1 ของจำนวนสถานศึกษาทั้งหมดที่ศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาด้านเทคโนโลยีไฟฟ้าถูกส่งผ่านไปยังสถาบันการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์เพื่อการวิจัยและพัฒนาในระดับนานาชาติ โดยกลุ่มตัวอย่างของสถาบันการศึกษาต่างประเทศที่จัดการเรียน-การสอน ได้แก่ Rochester Institute of Technology (RIT), University of Houston, University of Greenwich, German-Malaysian Institute (GMI), Murdoch University, และ Universiti Malaysia Terengganu เป็นต้น

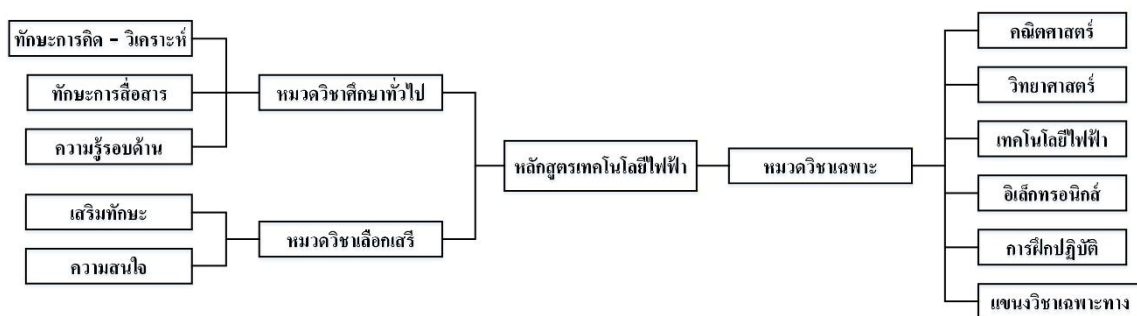
จากข้อมูลที่ได้ศึกษาในครั้งนี้พบว่า การกระจายตัวของสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของตลาดแรงงานและการสนับสนุนอาชีวศึกษาในแต่ละภูมิภาคต่าง ๆ (สุรัชย์ แก้วคุณ และคณะ, 2568) โดยกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออกมีสถานศึกษา จำนวน 18 แห่ง เท่ากัน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของสถานศึกษาจำนวนทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่าภูมิภาคทั้ง 2 ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้านเทคโนโลยีไฟฟ้า ขณะที่ภาคตะวันออกซึ่งเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมการผลิตขนาดใหญ่ที่มีสถานศึกษา 16 แห่ง (ร้อยละ 13.2) ได้จัดให้มีการเรียน-การสอนในหลักสูตรดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และโครงการที่เอื้อต่อโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม สำหรับภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง มีสถานศึกษาจำนวน 13 ถึง 15 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 10.7 ถึง 12.4 ที่เปิดหลักสูตรฯ ซึ่งภาพรวมดังกล่าวสะท้อนถึงความต้องการทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีไฟฟ้าสำหรับการสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิต และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานท้องถิ่น โดยการกระจายตัวของหลักสูตรฯ ลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีการวางแผนการศึกษาอาชีวศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของแต่ละภูมิภาค ทั้งในด้านความเข้มข้นของสถานศึกษา และการเข้าถึงการศึกษาสำหรับประชาชนในทุกพื้นที่

นอกจากนั้น หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าที่จัดให้มีการเรียน-การสอนได้กำหนดวุฒิการศึกษาที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานในหลายระดับ (Ministry of Education, Thailand. Office of Education Council, 2025) โดยวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.) เป็นวุฒิการศึกษาที่มีการกำหนดกรอบวุฒิสูงสุด มี 88 สถานศึกษา หรือคิดเป็นร้อยละ 72.7 เสนอหลักสูตรแบบต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพของผู้สำเร็จ

การศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตามด้วยวุฒิตุลาสาหรณศาสตรบัณฑิต (อส.บ.) ที่กำหนดกรอบวุฒิโดย 24 สถาบันหรือคิดเป็นร้อยละ 19.8 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่เชื่อมโยงทฤษฎีวิศวกรรมกับการประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมเข้าไว้ด้วยกัน ขณะที่วุฒิตุลาสาหรณศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) ถูกกำหนดกรอบวุฒิโดย 18 สถาบันจากมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 14.9 และวุฒิตุลาสาหรณศาสตรบัณฑิต (คอ.บ.) ถูกกำหนดกรอบวุฒิโดย 12 สถาบัน ซึ่งกรอบวุฒิดังกล่าวจะมีความเฉพาะเจาะจงสำหรับการพัฒนาครูผู้สอนด้านอาชีวะผ่านการบูรณาการองค์ประกอบด้านการศึกษา และทักษะการจัดการเรียน-การสอน (สุรัชย์ แก้วคุณ และคณะ, 2568) รวมถึง วุฒิตุลาสาหรณศาสตรบัณฑิต (อส.บ.) ถูกกำหนดเสนอโดย 5 สถาบันจากต่างประเทศและเอกชน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.1 ซึ่งการสร้างระบบวุฒิตุลาสาหรณศาสตรบัณฑิตที่หลากหลายประเภทนี้สะท้อนถึงการยอมรับของสถาบันการศึกษาไทยต่อความต้องการที่หลากหลายของตลาดแรงงาน ตั้งแต่ระดับเทคนิค การปฏิบัติการ ไปจนถึงระดับวิศวกรรม และการจัดการเรียน-การสอนนั่นเอง (ธนาคร คุ่มภัย และคณะ, 2564) อย่างไรก็ตาม การที่มีสถาบันการศึกษาจำนวนมากต่างหันมาเปิดหลักสูตรดังกล่าวอาจนำมาซึ่งความท้าทายด้านคุณภาพและความสม่ำเสมอของหลักสูตร (UNESCO, 2017) ดังนั้น การพิจารณาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาครูผู้สอนให้มีความสามารถในการสอนเทคโนโลยีไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ และการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ เช่น ระบบพลังงานหมุนเวียน (Renewable energy) และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับความสนใจและตระหนักเป็นอันดับต้น ๆ จากผู้บริหารของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยกล่าวได้ว่าการพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะและองค์ความรู้สูง จะช่วยให้หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในประเทศไทยสามารถสร้างมูลค่าต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างแท้จริง (Ministry of Education, Thailand. Office of Education Council, 2025)

3.2 โครงสร้างของหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าที่จัดให้มีการเรียน-การสอนในสถานศึกษาต่าง ๆ ภายในประเทศ โดยผลการศึกษาพบว่าภาพรวมโครงสร้างหลักสูตรฯ มีการกำหนดหน่วยกิตรวมในช่วงระหว่าง 75 ถึง 138 หน่วยกิต ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 หมวดวิชาหลัก ๆ คือ ทักษะการคิด-วิเคราะห์ ทักษะการสื่อสาร และความรู้ (Parinda & Thanakarn, 2025) ดังสามารถแสดงภาพรวมได้ในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างของหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า

- **หมวดวิชาศึกษาทั่วไป** มุ่งเน้นในการพัฒนาทักษะด้านการคิด-วิเคราะห์ การสื่อสาร และความรู้รอบด้านให้แก่ผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้พื้นฐานองค์ความรู้สำหรับสนับสนุนการศึกษาด้านเทคนิค แก้ไขปัญหาในสภาพแวดล้อมจริง และมีทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิทยาศาสตร์ โดยหมวดวิชาดังกล่าวนี้จะครอบคลุมการศึกษาทั่วไปที่ประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐานต่าง ๆ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

- **หมวดวิชาเฉพาะ** เป็นหมวดวิชาที่มุ่งเน้นการบูรณาการความรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมแทรกการฝึกปฏิบัติจริงในห้องปฏิบัติการ หรือสถานประกอบการ (Dual

system) โดยบางหลักสูตรยังแบ่งแขนงวิชาเฉพาะทาง เช่น อาคารอัจฉริยะ ยานยนต์ไฟฟ้า หรือระบบอัตโนมัติ อุตสาหกรรม ความสำคัญของหมวดวิชาเฉพาะอยู่ที่การให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้ หมวดวิชาเฉพาะยังสนับสนุนการพัฒนาเจตคติ และทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 แก่ผู้เรียน เพื่อใช้สำหรับการทำงานในอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

- **หมวดวิชาเลือกเสรี** เป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าที่ให้ผู้เรียนมีความยืดหยุ่นในการเลือกเรียนตามความสนใจและเป้าหมายการศึกษาของตนเอง โดยหมวดวิชานี้ได้รับการออกแบบเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเพิ่มพูนความรู้เชิงลึกในสาขาที่ต้องการหรือพัฒนาทักษะเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพไฟฟ้า (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2561) โดยทั่วไปหมวดวิชานี้จะประกอบด้วยวิชาที่หลากหลาย เช่น เทคโนโลยีพลังงานหมุนเวียน ระบบควบคุมอัตโนมัติ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสัมมนาทางด้านอาชีพ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นวิชาที่เสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในโลกปัจจุบัน การให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจส่งผลต่อการพัฒนาแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการศึกษา อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความถนัดของตนเองที่จะนำไปสู่อาชีพที่เหมาะสมในอนาคต (บุญชม ศรีสะอาด, 2555)

นอกจากนี้ หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าบางแห่งกำหนดแผนการศึกษาเป็น 4 ภาคการศึกษา ร่วมกับการจัดการเรียน-การสอนแบบการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Curriculum, Instruction, Work-Integrated Education: CWIE) เพื่อประกันคุณภาพการเรียนรู้ ทำให้บัณฑิตมีทั้งองค์ความรู้ ทักษะปฏิบัติ นวัตกรรม และคุณธรรมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมยุคใหม่ (National Research Council, 2012)

3.3 กรอบวุฒิการศึกษาเทคโนโลยีบัณฑิต และครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีไฟฟ้า

จากการสืบค้นข้อมูลพบว่า สถาบันการศึกษาไทย กรอบวุฒิการศึกษาหลักที่ถูกกำหนดให้แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาในหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้ามีอยู่หลากหลาย เช่น เทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.), วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.), อุตสาหกรรมศาสตรบัณฑิต (อส.บ.), และครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (คอ.บ.) อย่างไรก็ตาม บทความวิชาการนี้จะพิจารณาเฉพาะ 2 กรอบวุฒิการศึกษา ได้แก่ เทคโนโลยีบัณฑิต และครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต เป็นหลัก ถึงแม้ว่าทั้ง 2 วุฒิกการศึกษาจะมีเป้าหมายเพื่อเตรียมการแก่ผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการทำงานด้านเทคโนโลยีไฟฟ้าเหมือนกัน แต่คุณลักษณะเฉพาะของกรอบวุฒิการศึกษาแต่ละประเภทจะมีจุดแข็ง และข้อจำกัดที่แตกต่างกัน การเข้าใจความแตกต่างเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อผู้ที่ต้องการเลือกเส้นทางการศึกษาและสำหรับสถาบันการศึกษาที่ต้องการพัฒนากรอบวุฒิการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยสามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังนี้

- **วุฒิเทคโนโลยีบัณฑิต (Bachelor of Technology: B.Tech.)** เป็นวุฒิการศึกษาที่เน้นการศึกษาและปฏิบัติการทางด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยี โดยมีการออกแบบหลักสูตรที่เน้นด้านการพัฒนาความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับหลักการทางวิทยาศาสตร์และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งในสาขาเทคโนโลยีไฟฟ้านั้น ผู้เรียนจะได้ศึกษาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีไฟฟ้า วงจรไฟฟ้า ระบบกำลัง ระบบควบคุม และเทคโนโลยีพลังงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) โดยหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต ส่วนใหญ่จะจัดสรรเวลาเรียนที่เน้นเนื้อหาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประมาณร้อยละ 60 ถึง 70 ของหลักสูตรทั้งหมด นอกจากนั้นเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไป วิชาเลือก และการฝึกปฏิบัติการ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2561) ซึ่งกรอบวุฒิการศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติ การออกแบบ และการพัฒนาเทคโนโลยีไฟฟ้าในสาขาต่าง ๆ โดยจุดแข็งของวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิต คือมีความลุ่มลึกเชิงวิทยาศาสตร์สูง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งกับหลักการพื้นฐาน การออกแบบ และการแก้ปัญหาเชิงวิศวกรรม ได้เป็นอย่างดี (National Research Council, 2012) เหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการทำงานในสาขาที่ต้องการความเชี่ยวชาญขั้นสูง เช่น การออกแบบระบบ การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ หรือการวิจัยและพัฒนา นอกจากนี้ หลักสูตรดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนมีความยืดหยุ่นในการเลือกเส้นทางอาชีพ เนื่องจากเนื้อหาวิชาที่เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พลังงาน โทรคมนาคม หรืออัตโนมัติ ดังนั้น ผู้สำเร็จการศึกษาจะมีความพร้อมในการลงมือปฏิบัติงานได้ทันที (นิรุจน์ บุตรแสนลี, 2565) ในทางตรงกันข้าม สำหรับจุดด้อยของหลักสูตรฯ คือผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกอบรมด้านการสอนอย่างเป็นระบบ หากผู้สำเร็จ

การศึกษาต้องการเปลี่ยนไปประกอบอาชีพผู้สอนในสถาบันการศึกษาจะต้องศึกษาต่อในหลักสูตรครู หรือผ่านการอบรมเพิ่มเติม (ธนากร คุ่มภัย และคณะ, 2564)

- วุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (Bachelor of Science in Technical Education: B.S.Tech.ED.)

เป็นวุฒิการศึกษาที่ออกแบบสำหรับผู้ที่มีความต้องการเป็นครูผู้สอนในสถาบันอาชีวศึกษา มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะด้านเทคโนโลยี โดยโครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่ วิชาศึกษาทั่วไป วิชาศึกษาวิชาชีพครู และวิชาเฉพาะด้านอาชีวศึกษา ในสาขาเทคโนโลยีไฟฟ้า (นิรุตต์ บุตรแสนลี, 2565) ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการฝึกอบรมให้มีความสามารถในการจัดการสอน การออกแบบหลักสูตร การประเมินผล และการพัฒนาวิธีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น หลักสูตรฯ มีการจัดสรรเวลาเรียนที่สมดุลระหว่างเนื้อหาวิชาเทคโนโลยีไฟฟ้า ร้อยละ 40 ถึง 50 ของหลักสูตรฯ, วิทยาศาสตร์และคณิตวิทยา ร้อยละ 20 ถึง 25 และวิชาศึกษาทั่วไป ร้อยละ 25 ถึง 35 ตามลำดับ (ธนากร คุ่มภัย และคณะ, 2564) โดยลักษณะที่โดดเด่นของวุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต คือผู้สำเร็จการศึกษามีความพร้อมด้านการทำงานในตำแหน่งครูอาชีวฯ หรือผู้ฝึกอบรมในสถาบันการศึกษาและองค์กรฝึกอบรมต่าง ๆ ทันทีหลังจากสำเร็จการศึกษา (บุญชม ศรีสะอาด, 2555) นอกจากนี้ หลักสูตรฯ ยังมุ่งเน้นการบูรณาการระหว่างการศึกษากับการปฏิบัติงานจริงผ่านการฝึกสอนในสถาบันการศึกษา และการปฏิบัติในสถานประกอบการ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริง (DeiSinger & Hellwig, 2019) อีกทั้ง ผู้สำเร็จการศึกษายังมีความเข้าใจด้านจิตวิทยาการศึกษา ซึ่งช่วยให้สามารถสื่อสารและปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่หลากหลาย ในทางตรงกันข้ามข้อจำกัดของวุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต ได้แก่ ความลุ่มลึกในเนื้อหาด้านเทคโนโลยีไฟฟ้าจะไม่สูงเท่าหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต เนื่องจากต้องจัดสรรเวลาเรียนให้กับวิชาครูศาสตร์และจิตวิทยา ทำให้ผู้เรียนอาจขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในด้านการออกแบบ และการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง (Kokotsaki et al., 2016)

จากการวิเคราะห์ลักษณะและคุณสมบัติของวุฒิการศึกษาทั้ง 2 ประเภทข้างต้น สามารถสรุปข้อดีและข้อจำกัดของวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.) และวุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (คอ.บ.) ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคุณสมบัติของวุฒิการศึกษาในสาขาเทคโนโลยีไฟฟ้า

ด้าน	เทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.)	วุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (คอ.บ.)
เป้าหมายหลัก	ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี	ครูอาชีวฯและผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน
สัดส่วนเนื้อหา	เทคโนโลยี 60-70%, ศึกษาทั่วไป 30-40%	เทคโนโลยี 40-50%, วิศวกรรม 20-25%, ศึกษาทั่วไป 25-35%
ความลุ่มลึกด้านเทคโนโลยี	สูงมาก-เน้นทฤษฎีและการประยุกต์ขั้นสูง	ปานกลาง - เน้นการปฏิบัติและการสอน
ทักษะการสอน	ไม่เน้น	จำเป็นและบังคับ
ทักษะวิจัยและพัฒนา	เด่นชัด	ปานกลาง
ทักษะการบริหารจัดการ	น้อย	มาก
การปฏิบัติในสถานประกอบการ	ระยะสั้น (4-6 สัปดาห์)	ระยะกลาง (8-12 สัปดาห์)
การฝึกสอนในสถาบันการศึกษา	ไม่มี	บังคับ (8-16 สัปดาห์)
โอกาสการประกอบอาชีพ	สูงในภาคอุตสาหกรรม และการวิจัย	ค่อนข้างจำกัด – ทำงานเฉพาะสถาบันการศึกษา หรือบริษัทจัดฝึกอบรม
การพัฒนาอาชีพระยะยาว	มีโอกาสนับตำแหน่งบริหาร	มีโอกาสมุ่งสู่ผู้บริหารการศึกษา

*หมายเหตุ: ข้อมูลรวบรวมมาจากกลุ่มสถาบันสังกัด สอศ. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ข้อมูลในตารางที่ 1 แสดงให้เห็นความแตกต่างที่มีนัยสำคัญในการออกแบบหลักสูตรและเป้าหมายการศึกษา โดยวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิตมุ่งเน้นการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี และการประยุกต์ใช้ โดยจัดสรรเนื้อหาด้านเทคโนโลยีร้อยละ 60 ถึง 70 ของหลักสูตร ในขณะที่วุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต มีการแบ่งสัดส่วนอย่างสมดุลระหว่างเนื้อหาเทคโนโลยี ศาสตร์ และศึกษาทั่วไป เพื่อเตรียมผู้สำเร็จการศึกษาให้สามารถสอนในสถาบันการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ วุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต ยังมีการฝึกสอนแบบภาคบังคับเป็นระยะ 8 ถึง 16 สัปดาห์ ขณะที่วุฒิเทคโนโลยีบัณฑิตไม่มีข้อกำหนดดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ข้อมูลด้านโอกาสการประกอบอาชีพแสดงให้เห็นว่าวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิตมีความยืดหยุ่นในการทำงานในอุตสาหกรรมและการวิจัยต่าง ๆ ต่างจากวุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต จำกัดโอกาสเพียงในสาขาการศึกษาและการฝึกอบรม เท่านั้น ส่งผลให้ทั้ง 2 วุฒิการศึกษามีจุดแข็งและข้อจำกัดที่แตกต่างกันตามเป้าหมายการศึกษาที่ต้องการ ซึ่งจากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคุณสมบัติของวุฒิการศึกษาทั้ง 2 วุฒิการศึกษาละเอียด ผู้วิจัยมีข้อเสนอเชิงสังเคราะห์ดังนี้ ในระยะสั้น สถาบันการศึกษาที่จัดหลักสูตรวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิตควรออกแบบรายวิชาเสริมด้านการสอนและจิตวิทยาการศึกษาอย่างน้อย 9 หน่วยกิต เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้เรียนที่ต้องการเข้าสู่สายการสอนอาชีวศึกษาในอนาคต ในขณะที่หลักสูตรวุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิตควรเพิ่มสัดส่วนการฝึกงานในสถานประกอบการจากระยะ 4 ถึง 6 สัปดาห์เป็น 8 ถึง 12 สัปดาห์ เพื่อชดเชยความลุ่มลึกด้านเทคนิคที่อาจขาดไปเมื่อเปรียบเทียบกับวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิต ในระยะยาว ผู้วิจัยเห็นว่าการปรับอาชีวศึกษาของไทยควรพิจารณาพัฒนารอบวุฒิการศึกษาแบบผสมผสานที่อนุญาตให้ผู้ถือวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิตสามารถผ่านการรับรองเพิ่มเติมด้านศาสตร์ภายในระยะเวลาที่สั้นกว่าการศึกษาปกติ ซึ่งจะช่วยขยายฐานครูอาชีวศึกษาที่มีความสามารถด้านเทคนิคสูงในระบบการศึกษาของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. บทสรุป

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้าในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และตลาดแรงงานสมัยใหม่ (สุรัชย์ แก้วคุณ และคณะ, 2568) การวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรและกรอบวุฒิการศึกษาทั้ง 2 แสดงให้เห็นว่า วุฒิเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.) และวุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (คอ.บ.) เป็นกรอบวุฒิการศึกษาที่มีเป้าหมายและจุดแข็งแตกต่างกัน โดยวุฒิเทคโนโลยีบัณฑิต มุ่งเน้นการพัฒนาความเชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคที่ลึกซึ้งด้วยการจัดสรรเนื้อหาเทคโนโลยีร้อยละ 60 ถึง 70 ของหลักสูตรฯ ซึ่งจะให้ประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่ต้องการทำงานในอุตสาหกรรม การวิจัย หรือการพัฒนาเทคโนโลยี ขณะที่วุฒิศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต ได้ประสานความรู้ด้านเทคนิคเข้ากับศาสตร์การศึกษาและจิตวิทยาในสัดส่วนที่สมดุล เพื่อเตรียมผู้สำเร็จการศึกษาให้มีความพร้อมในด้านการสอน และการพัฒนาผู้เรียนในสถาบันการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (นิรุตต์ บุตรแสนลี, 2565) ซึ่งความสำคัญของการเลือกกรอบวุฒิการศึกษาที่เหมาะสมจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรดังกล่าว ทั้งนี้ เนื่องจากการตัดสินใจดังกล่าวมีผลกระทบต่อเส้นทางอาชีพ และการพัฒนาศักยภาพของผู้สำเร็จการศึกษาในระยะยาว โดยผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด มีข้อสรุปและข้อคิดเห็นที่เป็นสาระสำคัญดังนี้ 1) การเลือกใช้กรอบวุฒิการศึกษาใดวุฒิการศึกษาหนึ่งเพียงกรอบเดียวไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการที่ซับซ้อนของระบบอาชีวศึกษาไทยในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเสนอว่าการจัดการเรียน-การสอนการทั้งสองกรอบวุฒิการศึกษาอย่างสมดุล และเชื่อมโยงประสานกันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง 2) จุดอ่อนที่เห็นจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบนานาชาติคือ ประเทศไทยยังขาดกลไกในการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษาที่ใช้กรอบวุฒิทั้ง 2 อย่างเป็นระบบ ซึ่งต่างจากโมเดลของเยอรมนีและสวิตเซอร์แลนด์ที่มีการกำหนดมาตรฐานร่วมกันข้ามกรอบวุฒิอย่างชัดเจน 3) ระบบการศึกษานี้มีข้อจำกัดในเรื่องของขอบเขตการรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่วิเคราะห์ส่วนใหญ่มาจากเอกสารและรายงานสาธารณะของสถาบันการศึกษา โดยอาจไม่ได้สะท้อนถึงการปฏิบัติจริงในชั้นเรียนได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น การวิจัยในระยะต่อไปควรใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น การสังเกตการสอน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับคณาจารย์และผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อให้ได้ภาพที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากปัจจัยด้านโครงสร้างหลักสูตรแล้ว การพัฒนาคนาจารย์และการบูรณาการศาสตร์ระหว่างการศึกษาเชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติการ เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต่อคุณภาพของหลักสูตรเทคโนโลยีไฟฟ้า (ธนากร คัมภี และคณะ, 2564) โดยการศึกษาครั้งนี้พบว่า สถาบันการศึกษาไทยจำนวนมากได้นำเอาแนวคิดของหลักสูตรแบบบูรณาการศาสตร์มาดำเนินการ โดยเชื่อมโยงการศึกษาในห้องเรียนเข้ากับประสบการณ์ในสถานประกอบการ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีกับการประยุกต์ใช้ในโลกจริงได้อย่างลงตัว (Kokotsaki et al., 2016) นอกจากนี้ ในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเชื่อมต่อต่าง ๆ เช่น ความคิด วิเคราะห์งาน การทำงานเป็นทีม และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ กลายเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (UNESCO, 2021) ดังนั้น สถาบันการศึกษาไทยจึงควรเพิ่มพูนการสนับสนุนด้านการพัฒนาวิชาชีพของคนาจารย์ การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ อาทิเช่น ระบบพลังงานหมุนเวียนและปัญญาประดิษฐ์ และการเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการจริงในสถานประกอบการ เพื่อให้บัณฑิตเทคโนโลยีไฟฟ้าของประเทศไทยมีความสามารถและความพร้อมที่สามารถรองรับการพัฒนาประเทศในยุคอุตสาหกรรม 4.0 อย่างแท้จริง

5. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ธนากร คัมภี, ประทีน เลียนจำรูญ, และสมพร ปานดำ. (2564). การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาด้านอุตสาหกรรมเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยี*, 1(1), 52-62.
- นิรุฒ บุตรแสนลี. (2565). การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา: การผลิตกำลังคนสมรรถนะสูงแห่งศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*, 5(1), B-L.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2555). *หลักสูตรและการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหมาย จุเรต, วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย, และพิภพ วงษ์เงิน. (2568). การอาชีวศึกษากับการพัฒนาประเทศ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(4), 429-439.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2561). *มาตรฐานคุณวุฒิระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาเทคโนโลยีไฟฟ้า*.
- สุมนหา ธรรมจริยาวัฒน์, และปพน ปุณณะรักษิต. (2563). การเปรียบเทียบนโยบายการจัดการศึกษาหลักสูตรอาชีวศึกษาในต่างประเทศ. *วารสารการบริหารปกครอง*, 9(2), 246-277.
- สุรัชย์ แก้วคุณ, รสริน เจริญโสสง, และสมชัย ศรีนอก. (2568). การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิต. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 8(4), 551-563.
- DeiBinger, T., & Hellwig, S. (2019). Dual education in Switzerland: System features and the challenge of consistency. *Journal of Vocational Education & Training*, 71(4), 551-571. <https://doi.org/10.1080/13636820.2019.1698555>
- European Centre for the Development of Vocational Training. (2014). *Vocational education and training in Greece: Short description*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2801/760>
- Kokotsaki, D., Menzies, V., & Wiggins, A. (2016). Project-based learning: A review of the literature. *Improving Schools*, 19(3), 267-277. <https://doi.org/10.1177/1365480216659733>
- Ministry of Education, Thailand. Office of Education Council. (2025). *Education in Thailand 2025: For the future of education and skills* (OEC Publication No. 2/2026).

- National Research Council. (2012). *Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century*. The National Academies Press.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- Parinda, P., & Thanakarn, K. (2025). Development of an electrical technology curriculum for bachelor's degree programs within the outcome-based education (OBE). In *2025 10th International STEM Education Conference (iSTEM-Ed)* (pp. 1-6). IEEE. <https://doi.org/10.1109/iSTEM-Ed65612.2025.11129401>
- Southeast Asian Ministers of Education Organization. (2025). *Challenges and opportunities in Southeast Asia: Ensuring education systems are working for all*. SEAMEO Secretariat.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*.
- World Economic Forum. (2023). *Future of jobs report 2023*. WEF Publications.

สุนทรียลักษณ์แห่งอรรถธรรม: วรรณศิลป์ และภาพพจน์ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

Aesthetics of Law and Dharma: Literary Artistry and Figurative Language in the Dharamshastra Scripture

ศิขรินทร์ แสงเพชร นาเรือง^{1*}

Sikharin Saengpetch Narueng^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สุนทรียภาพทางภาษาที่ปรากฏในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ โดยเน้นการศึกษา "วรรณศิลป์" และ "โวหารภาพพจน์" ในฐานะเครื่องมือสื่อสารหลักการทางกฎหมายและจริยธรรมในสังคมไทยโบราณ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ในกฎหมายตราสามดวงมิได้เป็นเพียงบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่ออ้างความยุติธรรมในทางปฏิบัติเท่านั้น หากแต่ยังมีสถานะเป็น "ธรรมนูญแห่งจักรวาล" ที่รังสรรค์ขึ้นด้วยชั้นเชิงทางวรรณศิลป์อย่างประณีต ในยุคที่การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้มีกลไกซับซ้อนแบบปัจจุบัน "ภาษา" คือเครื่องมือหลักในการสร้างความยอมรับ (Legitimacy) ชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ช่วยเปลี่ยนสถานะของกฎหมายจาก "คำสั่ง" ให้กลายเป็น "วัตรปฏิบัติทางจิตวิญญาณ" ตูลาการที่อ่านคัมภีร์จะรู้สึกว่าการตัดสินใจไม่ใช่แค่เรื่องทางโลก แต่เป็นเรื่องของการสะสมบารมีหรือการทำผิดต่อกฎธรรมชาติ ซึ่งส่งผลต่อเกียรติยศและความเสื่อมสูลู เมื่อวิเคราะห์พบว่า การบูรณาการระหว่าง "อรรถ" (เจตนารมณ์แห่งความยุติธรรม) และ "ธรรม" (หลักเกณฑ์แห่งธรรมชาติ) ถูกถ่ายทอดผ่าน "สุนทรียลักษณ์" หรือความงามเชิงระบบที่ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างโลกของตัวบทกฎหมายและโลกของมนต์ศักดิ์สิทธิ์เชิงจริยธรรม การใช้โวหารภาพพจน์ อาทิ อุปมาโวหาร และการใช้สัญลักษณ์ มิได้มุ่งเน้นเพียงความไพเราะ แต่เป็นการสร้าง "ภาพลักษณ์ทางความคิด" เพื่อให้ผู้ใช้อำนาจตุลาการเข้าถึงแก่นสารของอรรถธรรมได้อย่างลึกซึ้งถึงระดับจิตวิญญาณ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าชั้นเชิงทางวรรณศิลป์มีบทบาทสำคัญในการสถาปนาอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์และประทับประกองความน่าเชื่อถือของกฎหมายไทยโบราณให้ยืนยงผ่านกาลเวลา

คำสำคัญ : โวหารภาพพจน์ สุนทรียลักษณ์ อรรถธรรม คัมภีร์พระธรรมศาสตร์

^{1*}สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

E-mail : SirinSN24@gmail.com

*Corresponding Author

Abstract

This academic article aims to analyze the linguistic aesthetics found in the *Dharmashastra* of the *Law of the Three Seals*, with particular emphasis on literary artistry and figurative language as important means of communicating legal principles and ethical values in premodern Thai society. The *Dharmashastra* was not merely a body of legal provisions intended to uphold justice in practice; it also functioned as a form of “cosmic constitution,” meticulously constructed through sophisticated literary techniques. In a historical context in which law enforcement mechanisms were less complex than those of the modern state, language served as a principal means of establishing legitimacy, while literary artistry transformed law from a set of commands into a form of spiritual and ethical practice. For judicial authorities, adjudication was therefore represented not simply as a secular responsibility, but also as an act associated with the accumulation of merit, adherence to the natural and moral order, and the consequences of violating that order, which could affect both honor and decline. The analysis reveals that the integration of *attha*, understood as the underlying intention and meaning of justice, and *dhamma*, understood as the principles of natural and moral order, is conveyed through distinctive aesthetic features that bridge the world of legal discourse and the realm of ethical concepts. Figurative devices, including simile and symbolism, are employed not merely for rhetorical beauty but also to construct conceptual imagery through which those exercising judicial authority can apprehend the deeper meaning of *attha-dhamma* at both intellectual and spiritual levels. The study demonstrates that literary artistry plays a significant role in establishing the sacred authority of law and in sustaining the reverence and legitimacy accorded to premodern Thai legal traditions over time, thereby revealing how language, law, morality, and cosmological belief were interwoven in the construction and preservation of legal authority in premodern Thai society.

Keywords: Figurative Language, Linguistic Aesthetics, Law and Dharma, Dharmashastra Scripture

1. บทนำ

ระเบียบการปกครองไทยโบราณ พระมหากษัตริย์ทรงปกครองภายใต้กรอบของพระธรรมศาสตร์ ซึ่งถือเป็นกติกาสูงสุดของสังคมที่มีลักษณะเป็น “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) อันศักดิ์สิทธิ์และเที่ยงธรรม พระองค์ทรงมีหน้าที่นำหลักการในพระธรรมศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการบัญญัติกฎหมายระเบียบข้อบังคับ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2515, น. 18-21) การปฏิบัติตามหลักการนี้ช่วยสร้างความชอบธรรม และความศรัทธาจากราษฎรว่ากษัตริย์ทรงปกครองด้วยทศพิธราชธรรม กระบวนการยุติธรรมของไทยในอดีตยึดโยงกับพระธรรมศาสตร์อย่างแนบแน่น กฎหมายลักษณะต่างๆ ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งชำระขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยมีพระธรรมศาสตร์เป็นแกนหลัก เช่น ลักษณะรับฟ้อง ลักษณะพยาน และลักษณะตุลาการ ล้วนการตัดสินใจด้วยอคติ และสร้างมาตรฐานในการพิจารณาตีความเพื่อให้เกิดความยุติธรรมสูงสุดแก่คู่กรณี (แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2560, น. 65-68) แม้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 จะมีการปฏิรูประบบกฎหมายไทยให้เป็นสากลตามแบบตะวันตก (Civil Law) ส่งผลให้พระธรรมศาสตร์ลดบทบาทในฐานะกฎหมายหลักที่ใช้บังคับจริง แต่อิทธิพลของพระธรรมศาสตร์ในแง่อุดมคติต่างๆ เช่น ความยุติธรรม ความเมตตา และกรอบศีลธรรมของนักกฎหมาย ยังคงฝังรากอยู่ในวัฒนธรรมทางกฎหมายของไทยมาจนถึงปัจจุบัน

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์มีได้ดำรงสถานะเป็นเพียงบทบัญญัติแห่งกฎหมายไทยโบราณที่ใช้อ้างความยุติธรรมในทางปฏิบัติเท่านั้น หากแต่ยังมีสถานะเป็น “ธรรมนูญแห่งจักรวาล” ที่สืบทอดรากฐานคติความเชื่ออันศักดิ์สิทธิ์จากลัทธิ

พราหมณ์และพุทธศาสนา ในบริบทสังคมไทยโบราณ กฎหมายมิได้สื่อสารผ่านตัวอักษรที่แข็งทื่อในลักษณะร้อยแก้วเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว หากแต่ถูกรังสรรค์ขึ้นด้วยชั้นเชิงทางวรรณศิลป์อย่างประณีต เพื่อสถาปนาอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ และสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่ผู้ใต้ปกครอง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555, น. 112) ความโดดเด่นของคัมภีร์ พระธรรมศาสตร์ที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง คือการบูรณาการอย่างแนบแน่นระหว่าง "อรรถ" อันหมายถึง แก่นสารประโยชน์และเจตนารมณ์แห่งความยุติธรรม กับ "ธรรม" อันหมายถึงหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับระเบียบ แห่งธรรมชาติ (กรมศิลปากร, 2548, น. 5) การสื่อสาร "อรรถธรรม" ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกลวิธีทางภาษาที่ลุ่มลึก ซึ่งปรากฏชัดในรูปของ "สุนทรียลักษณ์" (Aesthetic Features) ซึ่ง พระยาอนูมานราชน (2546, น. 27) ได้อธิบายว่า สุนทรียลักษณ์หรือความงามในวรรณกรรมเกิดจากอารมณ์สะท้อนใจอันเป็นตัวการนำไปสู่ศิลปะ ผ่านการสื่อสารด้วย เทคนิคและชั้นเชิงทางภาษาที่ประณีต หรือความงามเชิงระบบที่ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่าง "โลกของตัวบทกฎหมาย" (Legal Text) และ "โลกของมนทัศน์เชิงจริยธรรม" (Moral Concept)

จากการพิจารณาเนื้อหาในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ พบการใช้ "วรรณศิลป์" (literary arts) โดยปรากฏ "ภาพพจน์" (Figures of Speech) อาทิ การอุปมา (Simile) และการใช้สัญลักษณ์ (Metaphor) อย่างมีนัยสำคัญ การใช้ภาษาในลักษณะนี้มิได้มุ่งเน้นเพียงความไพเราะเพื่อความบันเทิงใจ หากแต่เป็นการสร้าง "ภาพลักษณ์ทางความคิด" (Mental Imagery) เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางกฎหมายสามารถเข้าถึงแก่นสารของอรรถธรรมได้อย่างลึกซึ้งถึงระดับ จิตวิญญาณ บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์สุนทรียภาพที่ปรากฏในถ้อยคำ เพื่อถอดรหัสร่องรอยทางวรรณศิลป์ ที่ทำหน้าที่ประคับประคองความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายไทยโบราณให้ยืนยงผ่านกาลเวลา

2. เนื้อหา

หากวิเคราะห์คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ผ่านแนวคิด สุนทรียลักษณ์ (Aesthetic Features) และ "วรรณศิลป์" (literary arts) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความลุ่มลึกของการสื่อสาร "อรรถธรรม" พบว่าบทบัญญัติหลายตอนมีการเลือกใช้ภาษาที่สร้าง "ภาพลักษณ์ทางความคิด" เพื่ออธิบายหลักความยุติธรรมที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน

หากกล่าวถึงการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่อาจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับภาพพจน์ สัญลักษณ์หลายอย่างอาจจะพัฒนามาจากการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบ เช่น การเปรียบเทียบ ความงามของนางที่รักกับดอกไม้เปรียบ ความบริสุทธิ์กับน้ำค้าง จนเกิดเป็นความเข้าใจร่วมกันในชนบวรณศิลป์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือของชาติใดชาติหนึ่งหรือ วัฒนธรรมในวัฒนธรรมหนึ่ง ภาพพจน์ เหล่านั้นก็จะกลายเป็นสัญลักษณ์ คือเป็นสิ่งที่ใช้แทนอีกสิ่งหนึ่งโดยมิต้องใช้กลวิธี การเปรียบเทียบอีก ดังนั้น ดอกไม้งาม จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของหญิงงาม น้ำค้าง เป็นสัญลักษณ์แทนความบริสุทธิ์ ดวงอาทิตย์เป็นสัญลักษณ์แทนกำลังอำนาจ เป็นต้น (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549, น. 49)

ภาพพจน์คือกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างจินตภาพและอารมณ์ความสะท้อนใจแก่ผู้อ่าน ซึ่งในวรรณคดีไทยนิยม จำแนกออกเป็นอุปมา อุปลักษณ์ บุคคลวัต อดิพจน์ สัญลักษณ์ นามนัย สัทพจน์ และปฏิพากย์ (رينฤทัย สัจจพันธุ์, 2544, น. 105-125) นอกจากการสร้างภาพจิตรกรรมด้วยตัวอักษรแล้ว ภาพพจน์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงโลกทัศน์และรสนะแห่งวรรณคดีที่ประณีตอีกด้วย (ดวงมน จิตรจักษ์, 2556, น. 110-115) ซึ่ง "พระธรรมศาสตร์" ปรากฏภาพพจน์ ดังนี้

ในส่วนของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นส่วนที่มีการใช้ภาษาโบราณที่แสดงสุนทรียลักษณ์ และภาพพจน์อย่างชัดเจน ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ส่วนที่วาดด้วยการอุทิศขึ้นของกฎหมายเพื่อขอจัดทุกข์เชิญ ปรากฏข้อความที่มีการร้อยเรียงชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ไว้อย่างลุ่มลึก ดังตัวอย่าง

๐ แปลเป็นอีกความที่ ๑
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๒
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๓
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๔
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๕
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๖
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๗
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๘
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๙
 ๐ แปลเป็นอีกความที่ ๑๐

ภาพที่ 1.1 ปฏิพากย์ - การใช้คู่ตรงข้ามเชิงสุนทรียภาพ: ภาพถ่ายจากต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวง
ที่มา: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น. 135.

ส่วย^๓_๑ [อินทาทิยคเลโลกกัศวักติแห่งกระสาการนั้นก็จะถอยเลื่อนลงไป
 ประการพรวันทรในนันทปกร จนถึงเสื่อกรอื่นเป็นอันมาก ๕๖๔ รุณ
 อินทาทิยคเลโลกกัศวักติแห่งกระสาการ ๕๖๕ รุณ บมีไกล่งเสีย ๕๖๖ ซึ่งยุ
 ธรรมกับอชคติ ๕ ประการทั้งกล่าวแล้วแต่ประกอบด้วยศีลสังเฬพิทุรณาชคติ
 แห่งภพทุกปางถูกต้องตามพระบรมศาสดาไว้ในนั้น อินทาทิยคเล
 โลกกัศวักติแห่งกระสาการผู้นั้น ก็ทำบุญขึ้นทุกวันพรวันทรในน
 ทปกร ๐; อธิบายว่าเมื่อคู่ความทั้งสองต่างมาถึงแล้วขอให้พิจารณาถึงปัญญ
 ๒๐๐ โดยวิศเทศาสภา ให้มีเมตตาแก่คู่ความทั้งสองต่างด้วยใจอันเสมอให้

ภาพที่ 1.2 ปฏิพักษ์ - การใช้คู่ตรงข้ามเชิงสุนทรียภาพ: ภาพถ่ายจากต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวง
ที่มา: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น. 135.

จากภาพที่ 1.1 และ 1.2 ถอดความได้ว่า

"...อันบุคคลผู้ใดเป็นกระลาการ ล่วงเสียซึ่งยุติธรรม ด้วยอะคต ๔ ประการ คือรักษแลโกรธกลัวแลหลงแล้วพิจารณาความผิดจากพระธรรมศาสตร์แลล้าเอียงเข้าด้วยฝ่าย โจท จำเลย อันว่าเกียรติยศแลโภคศรีสวัสดิแห่งกระลาการนั้นก็ถอยเสื่อมสูญไปประดุจพระจันทร์ในเวลากลางคืน จดถึงซึ่งเดือนร้อนเป็นอันมาก อันว่าบุคคลผู้ใดเป็นกระลาการ บมิได้ล่วงเสีย ซึ่งยุติธรรมด้วยอะคต ๔ ประการดังกล่าวแล้วแลประกอบด้วยศีลสังแลพิจารณาข้อคดีแห่งราษฎรทั้งปวงถูกต้องตามพระธรรมศาสตร์กล่าวไว้นั้น อันว่าเกียรติยศแลโภคศรีสวัสดิมงคลแห่งกระลาการผู้นั้น ก็จะจำเริญขึ้นทุกวันดุจพระจันทร์ในวันสุกสว่าง..." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น. 159)

จากข้อความข้างต้นแปลความได้ดังนี้

"...การเปรียบเทียบเกียรติยศของตุลาการกับข้างขึ้นและข้างแรมนั้น สะท้อนให้เห็นถึงสุนทรียลักษณ์แห่งความเปลี่ยนแปลงตามกฎธรรมชาติตามผลของอะคต 4 ประการ ดังที่ปรากฏว่าเกียรติยศของผู้ล่วงยุติธรรมย่อมเสื่อมสูญไปประดุจพระจันทร์ในเวลากลางคืน..." (สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2548, น. 7)

ข้อความนี้เป็นการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อสร้าง "ภาพลักษณ์ทางความคิด" ที่ตัดกันอย่างสุดขั้ว (Antithesis) เพื่อสื่อถึงผลแห่งการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ โดยแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

ปฏิพากย์ - การใช้คู่ตรงข้ามเชิงสุนทรียภาพ: ข้างขึ้น (ศุขปักษ์) และ ข้างแรม (กาลปักษ์)

ในทางภาพพจน์ ผู้รจนาพระธรรมศาสตร์ไม่ได้เพียงแค่ว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" แต่ใช้อุปมาโวหารเปรียบเทียบกับ "จันทร์คติ" ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่คนโบราณเข้าใจได้ทันที โดยกาลปักษ์ หรือข้างแรม ถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์แทน "ความเสื่อม" ของเกียรติยศและโภคทรัพย์ เมื่อตุลาการล่วงยุติธรรมด้วยอะคต ๔ ภาพของพระจันทร์ที่ค่อยๆ แหว่งเว้าจนมืดมิด สื่อถึงความพินาศที่ค่อยเป็นค่อยไปแต่สิ้นซาก ในขณะที่ศุขปักษ์ หรือข้างขึ้น ถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์แทน "ความเจริญ" เมื่อตุลาการตั้งมั่นในศีลสัง ภาพของพระจันทร์ที่ค่อยๆ เต็มดวง สื่อถึงเกียรติยศที่เพิ่มพูนและสว่างไสว

การสร้างภาพลักษณ์ทางความคิดเรื่อง "พื้นที่แห่งศีลธรรม"

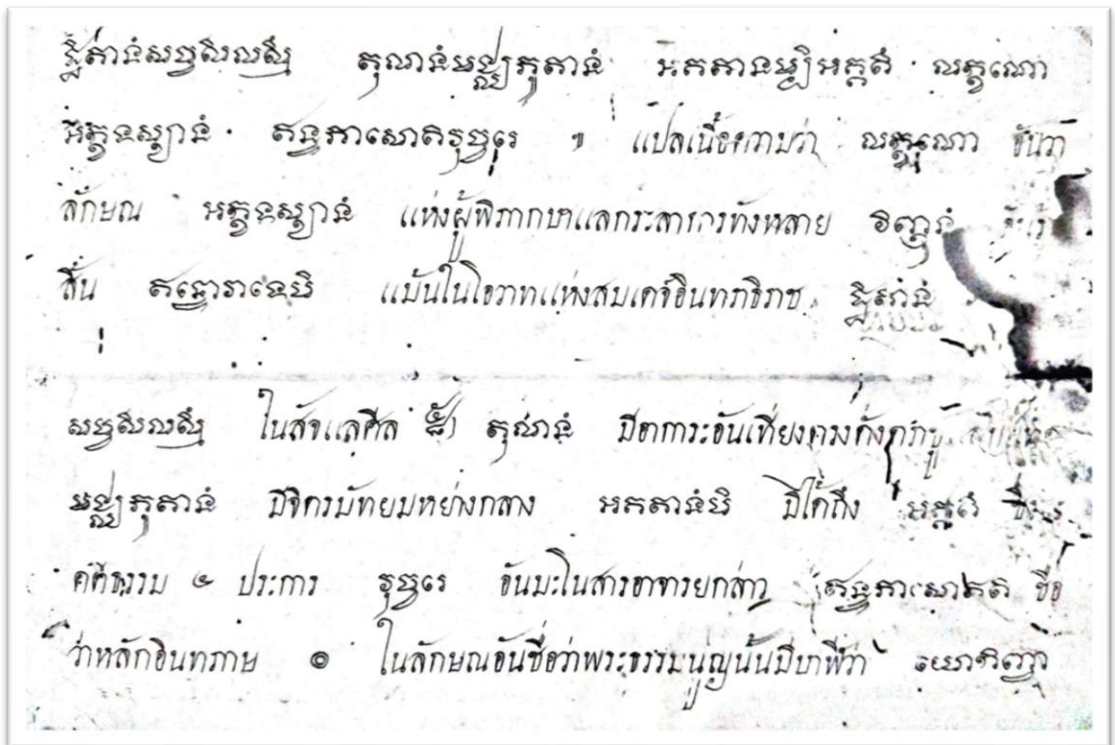
ข้อความนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพว่า "ยุติธรรม" ไม่ได้เป็นเพียงข้อกฎหมาย แต่เป็นภาวะที่สัมพันธ์กับจักรวาลวิทยาได้แก่ ความเสื่อมสูญ ใช้คำว่า "ถอยเสื่อมสูญไปประดุจพระจันทร์" สร้างความรู้สึกถึงการสูญเสียแสงสว่างอันเปรียบเสมือนการสูญเสียปัญญา หรือบารมี และความสิริสวัสดิ์ โดยใช้คำว่า "จำเริญขึ้นทุกวันดุจพระจันทร์" สร้างภาพลักษณ์ของความหวังและความร่มเย็น เหมือนแสงสว่างของพระจันทร์ยามค่ำคืน

การสื่อสาร "อรรถธรรม" ผ่านผลลัพธ์เชิงประจักษ์

อรรถธรรมที่ปรากฏในที่นี้คือ "หลักแห่งกรรม" และ "ความรับผิดชอบต่อหน้าที่" การที่กฎหมายโบราณใช้ภาษาที่พรรณนาถึง "ความเดือนร้อนเป็นอันมาก" หรือ "โภคศรีสวัสดิมงคล" เป็นการบูรณาการระหว่าง นิติศาสตร์ (การบังคับใช้กฎหมาย) และ จริยศาสตร์ (ผลของการกระทำ) โดยใช้สุนทรียลักษณ์เป็นพาหนะในการปลูกฝังความเกรงกลัวต่อบาปและการตั้งมั่นในธรรม

นอกจากนี้ยังพบ การอุปมาลักษณะของตุลาการกับการชั่ง หากสังเกตข้อความในพระธรรมศาสตร์มักเปรียบเทียบความเที่ยงธรรมของตุลาการกับเครื่องชั่ง ซึ่งเป็นวรรณรูปที่มุ่งเน้นการสร้างสุนทรียลักษณ์แห่งความสมดุล "อุปมา" (Simile) ในเชิงวิชาการนั้น จำเป็นต้องพิจารณาทั้งในแง่ของ "รูปแบบ" (Structure) และ "หน้าที่" (Function) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง "รูปแบบทางวรรณศิลป์" (โวหาร) กับ "เนื้อหาทางคดีธรรม/ปรัชญา" (อรรถธรรม) การบูรณาการอรรถธรรมผ่านโวหาร หมายถึง กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่กวีมิได้ใช้ถ้อยคำเพียงเพื่อความไพเราะหรือการสร้างภาพพจน์ให้สวยงามตามขนบเท่านั้น แต่เป็นการใช้ "โวหาร" เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร "อรรถธรรม" หรือสาระสำคัญที่เป็นสัจธรรม ความคิด ความเชื่อ หรือหลักธรรมทางศาสนา ให้ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม โดยที่รูปศัพท์และเนื้อหาถูกหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณคดีไทยมิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อความงามเชิงศิลปะเท่านั้น แต่กวียังใช้โวหารเหล่านี้เป็นพาหนะนำส่ง "อรรถธรรม" หรือความหมายอันลึกซึ้งทาง

จิตวิญญาณและจริยธรรม การบูรณาการนี้ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงแก่นธรรมได้ผ่านสุนทรียภาพทางภาษา (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549, น. 112-115) ดังปรากฏในพระธรรมศาสตร์

ภาพที่ 2: อุปมา - การอุปมาจิตของตุลาการประดุจตราขูเพื่อความเที่ยงธรรมปราศจากอคติ 4 ประการ
: ภาพถ่ายจากต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวง
ที่มา: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น. 141.

จากภาพที่ 2 ถอดความได้ว่า "...มีอาการะเที่ยงตรงดังตราขูแลบันทัด มีจิตรมัธยมหม่างกลาง ซึ่งอะคติธรรม ๔ ประการ..." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น. 162)

จากข้อความข้างต้นแปลความได้ดังนี้ "...อันว่าบุคคลผู้จะหน่วงความยุติธรรมนั้น ให้ตั้งจิตดังตราขูอันเที่ยงตรง มิให้เอียงไปด้วยอคติ 4 ประการ..." (กรมศิลปากร, 2548, น. 5)

ข้อความดังกล่าวปรากฏอยู่ในส่วนของ "พระธรรมศาสตร์" ซึ่งเป็นคัมภีร์แม่บทที่วางรากฐานหลักการยุติธรรม ก่อนเข้าสู่บทบัญญัติต่างๆ ซึ่งเป็นข้อความที่ว่าด้วยการตั้งจิตดังตราขูเพื่อปราศจากอคติ 4 ประการ อันได้แก่ ฉันทาคติ โทสาคติ ภยาคติ และโมหาคติ โดยอธิบายถึงคุณสมบัติของบุคคลผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยอรรถคดี หรือตุลาการ ว่าจะต้องมีความเที่ยงธรรมประดุจคันชั่งที่ไม่เอนเอียง เพื่อรักษาไว้ซึ่ง "อรรถ" และ "ธรรม" ตามหลักการของพระธรรมศาสตร์ที่ได้รับสืบทอดมาแต่โบราณ

ข้อความในพระธรรมศาสตร์ข้างต้นมีการใช้ อุปมา (Simile) โดยเปรียบเทียบ "จิตของตุลาการ" กับ "ตราขู" เป็นการใช้ภาษาเพื่อสื่อถึง "อรรถธรรม" ในแง่ของความเสมอภาค การเลือกใช้วรรณูปนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่เห็นภาพลักษณ์ทางความคิดที่ต้องธำรงความหนักแน่นและไม่เอนเอียงตามกระแสอำนาจหรือผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าโวหารในกฎหมายโบราณมีหน้าที่ประคับประคองความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรม สะท้อนให้เห็นว่าสุนทรียลักษณ์ และโวหารภาพพจน์เรื่อง "ตราขู" นั้น เป็นหัวใจสำคัญที่ปรากฏขึ้นตั้งแต่ส่วนเริ่มต้นของคัมภีร์กฎหมาย เพื่อเป็นการประกาศเจตนารมณ์ (Spirit of Law) ก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดของกฎหมายฉบับอื่นๆ ต่อไป

หากพิจารณาในเชิงสุนทรียลักษณ์แล้วยังคงสังเกตพบ ข้อความที่แสดงให้เห็นวรรณรูปและการใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

"...เมื่อนั้นพระธรรมศาสตร์อันเป็นดวงแก้วส่องโลก ย่อมสว่างกระจ่างแจ้งประดุจพระสุริย

อันอุทัยขึ้นมา เพื่อจะกำจัดเสียซึ่งความมืดคือโมหอคติอันปกคลุมใจมนุษย์ให้พ้นไป..." (กรมศิลปากร, 2548, น. 4)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นการใช้ **สัญลักษณ์** (Symbolism) โดยมีการใช้ "ดวงแก้ว" เป็นสัญลักษณ์ (Metaphor) แทนคัมภีร์กฎหมาย ซึ่งส่งผลต่อสุนทรียลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ การเปรียบเทียบเป็น ดวงแก้วมิได้เพียงสื่อถึงมูลค่า แต่สื่อถึงความใสบริสุทธิ์และการมองเห็นความจริง ช่วยเปลี่ยนสถานะของกฎหมายจากกฎเกณฑ์บังคับให้กลายเป็นสิ่งควรเคารพบูชา

ทั้งนี้มีการใช้ **อุปมา** (Simile) โดยปรากฏการใช้ "ประดุจพระสุริยอันอุทัยขึ้นมา" เป็นการใช้อุปมาอย่างชัดเจน เพื่อสื่อถึง "พลังแห่งการกำจัดความชั่วร้าย" การเปรียบเทียบกับดวงอาทิตย์ส่งผลให้ผู้อ่านเกิด ภาพลักษณ์ทางความคิดถึงความสว่างไสวที่ความมืด (ความไม่เป็นธรรม) ไม่อาจต้านทานได้ ซึ่งช่วยสื่อสาร "อรรถธรรม" ในแง่ที่ว่าความยุติธรรมคือความสว่างที่จะมาเยียวยาสังคมที่มีตม

การใช้โวหารภาพพจน์มิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อความงามเชิงวรรณศิลป์เท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางเชื่อมโยง "อรรถธรรม" เพื่อแสดงออกถึงความหมายอันลึกซึ้งทางจิตวิญญาณและจริยธรรม ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงแก่นธรรมผ่านสุนทรียภาพทางภาษาได้

แนวคิดกฎหมายในพระธรรมศาสตร์ เชื่อมโยงกับแนวคิด "ธรรมะ" ที่หมายถึง หลักกรรม และความยุติธรรม ทำให้แนวคิด "กฎหมาย" ในพระธรรมศาสตร์ไทย คือ 1) การอำนวยความสะดวกเป็นภารกิจหน้าที่ของกษัตริย์ เพื่อความสุขของสังคมอันเป็นเป้าหมายทางการเมือง ไม่ใช่ทางศาสนา 2) การใช้กฎหมายต้องมีศีลธรรมกำกับ โดยกษัตริย์ผู้ใช้กฎหมายต้องปฏิบัติธรรมและใช้กฎหมายโดยเคร่งครัด หมายถึง การใช้กฎหมายโดยผู้มีศีลธรรมจรรยากำกับ 3) การใช้อำนาจทางกฎหมายตัดสินคดีความต้องพิจารณาถึงความยุติธรรมควบคู่กฎหมาย ความเหมาะสมกับกาลสมัย สติ และปัญญา หมายถึง ต้องใช้สติปัญญาพิจารณาความยุติธรรมของกฎหมายให้เหมาะสมกับยุคสมัย แสดงว่ากฎหมายต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป 4) การออกกฎหมายอยู่ภายใต้ข้อจำกัดตามหมวดหมู่หลักการที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเท่านั้น แต่สามารถตรากฎหมายที่สอดคล้องกับหมวดหมู่หลักการที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อประโยชน์สุขของราษฎรได้โดยไม่จำกัด หมายถึง การออกกฎหมายต้องไม่ขัดกับหลักการที่วางไว้ล่วงหน้าแล้ว 5) ผู้ใช้อำนาจทางกฎหมายแทนผู้มีอำนาจทางการเมือง ซึ่งได้แก่ผู้พิพากษาตุลาการ จะต้องไม่มีอคติ 4 ประการ คือ รัก โกรธ กลัว และหลง ในการพิจารณาคดีความมีความซื่อสัตย์ มีธรรมะ หมายถึง ต้องเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยาที่ดี และต้องหมั่นศึกษาแสวงหาความรู้เพื่อความเข้าใจกฎหมายอย่างถ่องแท้และแม่นยำ เพื่อสนองเป้าหมายทางการเมือง และต้องใช้ธรรมะกำกับในการใช้กฎหมายเช่นเดียวกับผู้มีอำนาจทางการเมือง (ปัทมสาร เจริญปัญญา, 2552, น. 159)

การบูรณาการอรรถธรรมผ่านข้อความในพระธรรมศาสตร์ (Integration of Dharma-Artha) ข้อความในพระธรรมศาสตร์นี้ มิได้สื่อสารเพียง "กฎ" แต่สื่อสาร "คุณธรรม" โดยการนำ "โมหอคติ" ความหลงผิด และความเอียงเอน มาเปรียบเป็น "ความมืด" ซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามกับกฎหมายที่เป็นความสว่าง การสร้างคู่ตรงข้ามทางภาษา (Antithesis) เช่นนี้เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ทำหน้าที่ประคับประคองความศักดิ์สิทธิ์และสร้างความน่าเลื่อมใสศรัทธาในอำนาจ ตุลาการไทยโบราณอย่างแยบยล (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555, น. 125)

ในพระธรรมศาสตร์ยังพบ การอุปมาอำนาจกฎหมายกับการชำระล้าง อีกหนึ่งตัวอย่างที่สะท้อนสุนทรียลักษณ์ที่โดดเด่น คือการเปรียบเทียบตัวบทกฎหมายกับการชำระล้างมลทินในสังคม ดังปรากฏในข้อความว่า

"...พระธรรมศาสตร์นี้อุปมาดังวารีอันใสบริสุทธิ์ ย่อมชำระล้างซึ่งทุจริตแลความมืดมนให้สิ้นไปจากแผ่นดิน..." (กรมศิลปากร, 2548, น. 5)

ข้อความนี้ปรากฏอยู่ในส่วนบทนำของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนที่พรรณนาถึงประวัติคัมภีร์ และการสถาปนาพระธรรมศาสตร์ขึ้นมา เพื่อความเป็นธรรมในโลก เป็นส่วนที่ว่าด้วยลักษณะของพระธรรมศาสตร์ และการอุบัติขึ้นของคัมภีร์ เพื่อชำระล้างความทุกข์และอคติในโลกมนุษย์ ในตัวบทดั้งเดิมจะใช้ภาษาโบราณที่มีลักษณะ

เป็นร้อยแก้วสลับมคธภาษา (บาลี) โดยมีการเปรียบเทียบธรรมศาสตร์ว่าเปรียบประดุน้ำ (วาริ) หรือแสงสว่างที่ขจัดความมืด (โมหะ/อคติ) ของมนุษย์ให้หมดไป ในเชิงภาพพจน์ (Figures of Speech) การใช้ "วาริอันใสบริสุทธิ์" เป็นการสร้างสัญลักษณ์ (Metaphorical Simile) ที่สื่อถึงพลังในการเยียวยาและจัดระเบียบสังคม วรรณรูปในลักษณะนี้มุ่งหมายให้กฎหมายมิใช่เพียงบทลงโทษที่น่าหวาดกลัว แต่เป็นกลไกที่นำไปสู่ความสงบสุขและความดีงามตามระเบียบแห่งธรรมชาติ ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างข้อกำหนดทางเทคนิคและหลักจริยธรรมเข้าด้วยกันอย่างแยบยล (หยุดแสงอุทัย, 2562, น. 15-18)

การศึกษาคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ผ่านมิติทางวรรณศิลป์ สะท้อนเชื่อมโยงกับอรรถธรรม แสดงให้เห็นถึงอุบายวิธีในการประยุกต์ใช้สุนทรียลักษณ์ทางภาษา เพื่ออรรถาธิบายซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของหลักกฎหมาย เป็นประเด็นสำคัญดังนี้

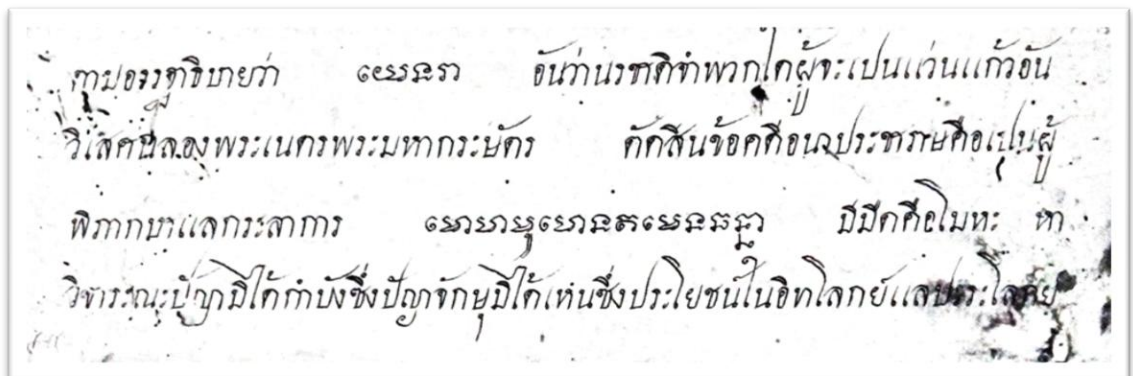
การสร้างภาพลักษณ์ทางความคิด การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile) และสัญลักษณ์ (Symbolism) เช่น "ดวงแก้ว" "พระสุริยง" และ "วาริ" มิใช่เพียงเพื่อความวิจิตรบรรจง แต่เป็นการเปลี่ยนผ่านมโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมที่เป็นนามธรรม ให้กลายเป็นรูปธรรมที่ทรงพลัง สื่อถึงความโปร่งใส การจัดโมหอคติ และการชำระล้างทุจริตในสังคม

การบูรณาการอรรถธรรมผ่านวรรณรูป คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่าง "รูปแบบ" (โวหารทางภาษา) และ "เนื้อหา" (หลักจริยธรรม) โดยการนำคู่ตรงข้ามทางภาษา (Antithesis) ระหว่าง "ความสว่าง" และ "ความมืด" มาใช้สื่อสารธรรม เพื่อเน้นย้ำว่ากฎหมายคือเครื่องมือทางปัญญาในการขจัดความหลงผิด

จริยธรรมของตุลาการและการอ้างความยุติธรรม การเปรียบเทียบของตุลาการกับ "ตราขู" เป็นสุนทรียลักษณ์ที่สะท้อนถึงนิติธรรม (Rule of Law) ในบริบทโบราณ มุ่งเน้นให้ผู้ใช้อำนาจปราศจากอคติ 4 ประการ และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงตรงตามหลักกรรม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือสันติสุขของราษฎรมากกว่าเพียงการลงโทษ

สถานะทางจิตวิญญาณของกฎหมาย วรรณรูปที่ปรากฏช่วยยกสถานะของบทบัญญัติจากกฎเกณฑ์บังคับ (Legal Rules) ให้กลายเป็นสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ทางจริยศาสตร์ ทำให้ผู้อ่านและผู้ปฏิบัติเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ยอมรับในอำนาจตุลาการผ่านสุนทรียภาพทางภาษาที่สอดแทรกหลักธรรมอย่างแยบยล

นอกจากนี้ ยังปรากฏการใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบ สถานะของตุลาการกับแว่นแก้ววิเศษ และความมืดกับการปิดกั้นปัญญา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสุนทรียลักษณ์แห่งอรรถธรรม ดังนี้

ภาพที่ 3: อุปลักษณ์ - เปรียบสถานะของตุลาการกับแว่นแก้ววิเศษ และความมืดกับการปิดกั้นปัญญา

: ภาพถ่ายจากต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวง

ที่มา: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น. 150.

จากภาพที่ 3 ถอดความได้ว่า “...ทางอรรถาธิบายว่า อันว่านรชาติจำพวกใดผู้จะเป็นแว่นแก้วอันวิเศษส่องพระเนตรพระมหากษัตริย์ ตัดสินข้อคดีอนาประชาราษฎร์ คือเป็นผู้พิพากษาแลกระลาการ มีมิดคือ โมหะ หาวิจารณญาณปัญญามีได้ กำบังซึ่งปัญญาจักขุ มิได้เห็นซึ่งประโยชน์ในอิทโลกย์แลปรโลกย์...”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีชื่อปรากฏเรื่องชื่อฟังเฟื่องในสำนักนิพนธ์มหากษัตริย์ ตั้งตนไว้ให้พระองค์วางพระพระทัย ต่างพระเนตรพระกรรณ ด้วยมีสันดานอันดีเลิศตั้งอยู่ในศีล ๕ ประการ ศีล ๘ ประการ และมีสัจสุจริตคิดกลัวบาปละบาปเป็นหิริโอตตปปัจริยธรรมโลกบาล มีศรัทธาเชื่อผลศีลผลทานการกุศลแลคุณพระศรีรัตนตรัย พึงตั้งเมตตาจิตเป็นบุรุษจาริกใน..."

จากข้อความข้างต้นแปลความได้ดังนี้ "การตัดสินใจด้วยความหลงผิดนั้น ย่อมไม่เป็นที่สรรเสริญของผู้มีปัญญา เพราะการวินิจฉัยนั้นจะพ้นเพื่อนคลาดเคลื่อน เปรียบเสมือน "ช้างตาบอด" (คชาตาบอด) ที่หลงทางเที่ยวไปในป่า ย่อมมีแต่จะพบกับความฉิบหายและหายนะในที่สุด ทั้งนี้ก็ด้วยอำนาจแห่ง "โมหาคติ" (ความลำเอียงเพราะหลงผิด)

ด้วยเหตุนี้ นักปราชญ์ผู้ถือกำเนิดในตระกูลที่ดี มีความประพฤติอันบริสุทธิ์ และเป็นข้าราชการปราชญ์ที่มีชื่อเสียงปรากฏเรื่องชื่อในราชสำนักของพระมหากษัตริย์ จึงควรประพฤติตนให้เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ทำหน้าที่เป็นหูเป็นตา (ต่างพระเนตรพระกรรณ) แทนพระองค์ ด้วยการมีกมลสันดานอันดี ยึดมั่นในศีล 5 และศีล 8 มีความซื่อสัตย์สุจริตเกรงกลัวและละเว้นจากบาป (หิริโอตตปปะ) อันเป็นธรรมคัมภีร์ครองโลก มีความศรัทธาในผลของบุญกุศลและคุณพระศรีรัตนตรัย โดยจักต้องตั้งเมตตาจิตให้เป็นธรรมนำหน้า (บุรุษจาริก) ในการปฏิบัติหน้าที่..."

การวิเคราะห์สุนทรียลักษณ์ในตัวบทนี้มีความโดดเด่นในเชิง "วรรณรูป" ที่ช่วยเสริมสร้าง "อรรถธรรม" โดยมีการเปลี่ยนมโนภาพ (Imagery) จากเดิมที่เปรียบตุลาการเป็น "แวนแก้ว" มาใช้การเปรียบเทียบชัดตรงข้ามคือ "คชาตาบอด" (ช้างตาบอด) ซึ่งแสดงความทรงพลัง เพราะช้างเป็นสัตว์ใหญ่ที่มีพลังทำลายล้าง สอดคล้องกับจารีตการเขียนโวหารในกฎหมายตราสามดวงที่เน้นความน่าเกรงขาม หากช้างตาบอด และบ่าคั่งด้วยโมหาคติ ย่อมสร้างความพินาศให้แก่ป่า หรือนัยหนึ่งหมายถึง สังคมได้เป็นอย่างดีมาก

และยังปรากฏ อุปลักษณ์ "ต่างพระเนตรพระกรรณ" สะท้อนถึงความไว้วางใจสูงสุดในระบบการปกครองโบราณว่าข้าราชการคือส่วนหนึ่งของพระวรกายของพระมหากษัตริย์ ความผิดพลาดของข้าราชการจึงกระทบถึงพระเกียรติยศของพระองค์โดยตรง

ในเชิงจริยศาสตร์การใช้คำว่า "บุรุษจาริก" (เดินหน้า หรือนำหน้า) คู่กับ "เมตตาจิต" เป็นการสรุปสุนทรียลักษณ์แห่งอรรถธรรมทั้งดงามที่สุด คือการบอกว่า "กฎหมาย" จะสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นธรรมได้ ต้องมี "ความเมตตา" เป็นตัวนำทางมิใช่เพียงแค่ตัวอักษรที่กำหนดกฎเกณฑ์เท่านั้น

3. บทสรุป

จากการพิจารณาพระธรรมศาสตร์ด้วยแนวคิดสุนทรียลักษณ์และวรรณรูป สามารถสรุปได้ว่า คัมภีร์กฎหมายฉบับนี้มีได้ทำหน้าที่เพียงการวางบรรทัดฐานทางพฤติกรรมศาสตร์ของมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคม จึงจำเป็นต้องมีกฎระเบียบมาเป็นเครื่องมือในการควบคุมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ หากแต่พระธรรมศาสตร์เป็นวรรณกรรมที่บูรณาการระหว่างนิติศาสตร์ และจริยศาสตร์เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ อีกทั้งมีการใช้ภาษาที่สละสลวย โดยเลือกใช้ภาพพจน์เชิงสัญลักษณ์ เช่น ดวงแก้ว วารี และตราชู ฯลฯ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด "อรรถธรรม" หรือแก่นแท้แห่งความยุติธรรมให้ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ทางความคิดที่แจ่มชัด ช่วยประดับประดาความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรมให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความบริสุทธิ์และเที่ยงธรรม การวิเคราะห์เชิงวรรณศิลป์สะท้อนให้เห็นว่า กฎหมาย ตราสามดวงมีรากฐานมาจากแนวคิดเรื่องธรรมะที่ครอบคลุมทั้งหน้าที่ของผู้ปกครอง จริยธรรมของตุลาการ และความสงบสุขของสังคม โดยมีคติ 4 ประการเป็นคู่ตรงข้ามที่กฎหมายมุ่งจัดให้พิพาทไป ดังนั้น สุนทรียลักษณ์ที่ปรากฏจึงเป็นสะพานเชื่อมที่สำคัญหลอมรวมรูปศัพท์และเนื้อหาเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงจิตวิญญาณของกฎหมาย (Spirit of Law) ผ่านความงามทางภาษาได้อย่างลุ่มลึก คัมภีร์พระธรรมศาสตร์จึงถือเป็นมรดกทางปัญญาที่สะท้อนถึงวิวัฒนาการทางความคิดของไทย ในการใช้สุนทรียศาสตร์มาเป็นเครื่องมืออย่างสร้างสรรค์ซึ่งหลักนิติธรรมและสันติธรรมอย่างมีสุนทรียลักษณ์ทางภาษา

4. เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2548). *กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (เล่ม 1). ราชบัณฑิตยสถาน.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2556). *วรรณคดีเบื้องต้น*. ประพันธ์สาส์น.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2555). *ปากไก่และใบเรือ: รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ต้นรัตนโกสินทร์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). แพรว.
- ปภัสสร เขียรปัญญา. (2552). “ธรรมะ” ในฐานะหลักการของกฎหมายตราสามดวง. *ศิลปาท*, 56(2), 148-166.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *กฎหมายตราสามดวง*. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2544). *วรรณคดีศึกษา*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2515). *ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ*. คลังวิทยา.
- สถาบันปรีดี พนมยงค์. (2548). *กฎหมายตราสามดวง ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง* (เล่ม 1). สุขภาพใจ.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2549). *เจิมจันทน์กัสดาล: ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสง บัญเฉลิมวิภาส. (2560). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 16). วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2562). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 22). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุนานราชธน, พระยา. (2546). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ศยาม.

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง
การเตรียมบทความสำหรับวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ เป็นวารสารสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทั้งบทความวิจัยและบทความวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งทางสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา บทความที่จะผ่านการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน บทความชุดนี้เป็นตัวอย่างในการจัดรูปแบบบทความเพื่อจัดพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงในบทความนี้ ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง รวมถึงเอกสารอ้างอิงรูปแบบ ตัวอักษรต่าง ๆ วิธีการใส่รูปภาพ ตาราง ผู้เขียนบทความสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร หรืออีเมลติดต่อกองบรรณาธิการที่อีเมล krungkao.arursjournal@gmail.com

1. การเตรียมบทความสำหรับวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม ด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารเปิดรับบทความวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Articles) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และเป็นข้อคิดเห็นของผู้ส่งบทความเท่านั้น

วารสารเปิดรับบทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม ด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

1. บทความวิจัยที่มีกระบวนการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์ จะต้องได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จึงจะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร

2. บทความจะมีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจากหลากหลายสถาบันในสาขานั้น จำนวน 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนจะไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน (Double-blind peer review) ซึ่งกองบรรณาธิการอาจให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และทรงไว้ซึ่งสิทธิ์ในการตัดสินใจพิมพ์ให้หรือไม่ก็ได้

ข้อมูลเผยแพร่ : <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

วารสารกำหนดออกเผยแพร่ : ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

2. คำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับ

การจัดรูปแบบบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงใน Template ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง การเขียนอ้างอิง การเขียนสมการทางคณิตศาสตร์ การใส่ภาพและตาราง ผู้เขียนสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร

2.1 บทความวิจัย

บทความวิชาการ มีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้า ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (Title) สถานที่ทำงาน (Work place of author & co-authors) การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence) บทคัดย่อ (Abstract) และคำสำคัญ (Keywords ไม่เกิน 5 คำ) โดยบทคัดย่อและคำสำคัญเนื้อหาดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิจัยเนื้อเรื่องจะประกอบด้วย

บทนำ

- ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ขอบเขตของการวิจัย
- สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ

การอ้างอิงใช้แบบ APA

2.2 บทความวิชาการ

บทความวิชาการ เป็นบทความที่รวบรวมหรือเรียบเรียงจากหนังสือ เอกสาร ประสพการณ์หรือเรื่องแปลก เพื่อเผยแพร่ความรู้ในสาขาต่าง ๆ หรือแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์มีคุณค่าทางวิชาการ

บทความวิชาการ มีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้า ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (Title) สถานที่ทำงาน (Work place of author & co-authors) การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence) บทคัดย่อ (Abstract) และคำสำคัญ (Keywords ไม่เกิน 5 คำ) โดยบทคัดย่อและคำสำคัญเนื้อหาดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิชาการเนื้อเรื่องจะประกอบด้วย

- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- การอ้างอิงใช้แบบ APA

3. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับบทความ พร้อมกรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความวิจัย/บทความวิชาการ ซึ่งระบุวิธีการจัดส่งในเอกสารแบบฟอร์มดังกล่าว โดยส่งผ่านระบบเว็บไซต์ของวารสารที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

4. รูปแบบบทความวิจัยและการพิมพ์เนื้อหาของเรื่อง

เพื่อความสะดวกในการแก้ไข ควรใช้โปรแกรม Microsoft Word for windows พิมพ์บนกระดาษ B5 โดยตั้งหน้ากระดาษดังนี้ ขอบกระดาษด้านบน – ล่าง 1.5 ซม. ขอบกระดาษด้านซ้ายและขวา 1.5 ซม.

4.1 รูปแบบและขนาดอักษร

ตัวอักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK สีดำเท่านั้นโดยกำหนดรูปแบบ ขนาด และรายละเอียดดังนี้

รูปแบบ (Types of texts)	บทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK)	
	ขนาด (Size)	ตัวพิมพ์อักษร (Typeface)
ชื่อบทความทั้งภาษาไทยและอังกฤษ (Title)	18	ตัวหนา (Bold)
ชื่อผู้เขียน (Author & co-authors)	16	ตัวหนา (Bold)
การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence)	12	ตัวธรรมดา (Normal)
หัวข้อบทคัดย่อ (Abstract heading)	16	ตัวหนา (Bold)
บทคัดย่อและเนื้อเรื่องหลัก (Abstract & main texts)	14	ตัวธรรมดา (Normal)
หัวข้อคำสำคัญ (Keywords)	14	ตัวหนา (Bold)
หัวข้อเรื่องหลักและตัวเลข (Section heading & number)	16	ตัวหนา (Bold)
หัวข้อเรื่องรองและตัวเลข (Subsection heading & number)	14	ตัวหนา (Bold)

4.2 หน้าแรก

หน้าแรกของบทความจะประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนและผู้เขียนร่วม บทคัดย่อ และเชิงอรรถบ่งบอกตำแหน่งและสถานที่ทำงานของผู้เขียนและผู้เขียนร่วม ให้พิมพ์หน้าแรกทั้งแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษเรียงตามลำดับ

4.2.1 ชื่อเรื่อง พิมพ์อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ เริ่มจากชื่อภาษาไทยแล้วตามด้วยชื่อภาษาอังกฤษ ขนาดและตัวพิมพ์อักษร และรายละเอียดไฟล์รูปแบบบทความ

4.2.2 ชื่อผู้เขียน พิมพ์อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ไว้หลังชื่อเรื่อง และเว้น 1 บรรทัด ทั้งด้านบน และใต้ชื่อผู้เขียน ถ้ามีมากกว่า 1 คนให้พิมพ์คำว่า “และ” หน้าชื่อคนสุดท้าย ไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อใด ๆ ทั้งสิ้น และให้ใช้ตัวเลขอารบิกพิมพ์แบบตัวยกต่อท้ายชื่อ เพื่อแสดงความแตกต่างของสถานที่ทำงานดังตัวอย่างประกอบหน้าแรก

4.2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “บทคัดย่อ” สำหรับบทคัดย่อภาษาไทย และ “Abstract” สำหรับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ โดยจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ สำหรับคำว่า “Abstract” เฉพาะตัวอักษร “A” เท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ ส่วนเนื้อความ ให้จัดพิมพ์เป็นแบบ 1 คอลัมน์ โดยบรรทัดแรกให้ย่อหน้า 1.5 ซม. และมีอย่างละย่อหน้าเดียว ทั้งนี้บทคัดย่อไม่ควรใส่เอกสารอ้างอิงใด ๆ ทั้งสิ้น และมีจำนวนคำไม่เกินอย่างละ 360 คำ

4.2.4 คำสำคัญ (Keywords) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “คำสำคัญ” โดยพิมพ์ไว้ใต้บทคัดย่อภาษาไทย เว้น 1 บรรทัด และจัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำสำคัญในแต่ละบทความควรมีประมาณไม่เกิน 5 คำ ให้พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “Keywords” (เฉพาะตัวอักษร “K” เท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่) โดยพิมพ์ไว้ใต้ บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และให้ใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่เฉพาะตัวแรกของคำแรกของแต่ละคำสำคัญเท่านั้น

4.2.5 ตำแหน่ง และสถานที่ทำงาน ให้พิมพ์สถานที่ทำงานของผู้เขียนทุกคน โดยเรียงตามหมายเลข และ Email address จากชื่อผู้เขียน โดยอยู่ด้านล่างของหน้าแรก

4.3 ส่วนอื่น ๆ ของบทความ

เนื้อเรื่อง ได้แก่ บทนำ ขอบเขตการวิจัย วัสดุ-อุปกรณ์และวิธีการวิจัย/ทดลอง ผลการวิจัย/ทดลอง วิเคราะห์/อภิปรายผล บทสรุป กิตติกรรม-ประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก (ถ้ามี) โดยไม่ต้องเว้นบรรทัด เมื่อจะขึ้นหัวข้อใหม่ให้เว้น 1 บรรทัด การพิมพ์หัวข้อให้พิมพ์ชิดซ้ายของแต่ละคอลัมน์ ส่วนของเนื้อเรื่องให้ย่อหน้า 5 เคาะ

การลำดับหัวข้อในเนื้อเรื่อง ให้ใส่เลขกำกับ โดยให้บทนำเป็นหัวข้อหมายเลขที่ “1.” และหากมีการแบ่งหัวข้อย่อย ก็ให้ใช้ระบบเลขทศนิยมกำกับหัวข้อย่อย เช่น 1.1, 1.1.1, 1.2, 1.2.1 เป็นต้น

4.4 การจัดรูปภาพ ตาราง และการเขียนสมการ

รูปภาพทุกรูปและตารางจะต้องมีหมายเลข และคำบรรยายอย่างชัดเจน

4.4.1 รูปภาพ

รูปภาพที่เตรียมควรมีขนาดความกว้างไม่เกิน 15 ซม. และความละเอียดที่เหมาะสม โดยตัวอักษรที่ปรากฏในรูปภาพจะต้องมีขนาดใหญ่สามารถอ่านได้สะดวก โดยทุกรูปภาพที่ใส่ไว้ท้ายบทความ

จะต้องมีการกล่าวอ้างในเนื้อหาบทความทุกรูปภาพ และรูปภาพทั้งหมดควรมองเห็นชัดเจนเมื่อบทความถูกพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์

การเขียนคำบรรยายใต้ภาพ ให้ใช้ TH SarabunPSK ขนาด 14 โดยพิมพ์ตัวหนาสำหรับหัวเรื่องและหมายเลขของรูป และพิมพ์ตัวธรรมดาสำหรับคำอธิบายรูปภาพ จัดพิมพ์ไว้กึ่งกลางคอลัมน์

รูปลายเส้นของรูปภาพจะต้องเป็นเส้นสีดำ ส่วนรูปถ่ายควรจะเป็นรูปขาวดำที่มีความคมชัด รูปสีอนุโลมให้ได้ รูปภาพควรมีรายละเอียดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และ เพื่อความสวยงามให้เว้นบรรทัดเหนือรูปภาพ 1 บรรทัด และเว้นใต้คำบรรยายรูปภาพ 1 บรรทัด

4.4.2 ตาราง

ตารางทุกตารางจะต้องมีหมายเลข และคำบรรยายกำกับเหนือตาราง โดยปกติให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 Point โดยพิมพ์ตัวหนาสำหรับหัวเรื่องและหมายเลขของตาราง และพิมพ์ตัวธรรมดาสำหรับคำอธิบายตาราง ถ้ามีข้อมูลฟุตโน้ตด้านล่างของตารางให้ใช้ตัวหนังสือเป็นแบบเดียวกัน หากแต่ขนาดตัวอักษรเป็น 12 Point ให้จัดพิมพ์ชิดซ้ายของคอลัมน์ เพื่อความสวยงาม ให้เว้นบรรทัดเหนือคำบรรยายตาราง 1 บรรทัด และเว้นบรรทัดใต้ตาราง 1 บรรทัด

5. เอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงใช้แบบ APA 7th (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา) ทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในข้อการอ้างอิง จะต้องมีส่วนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความ และห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

5.1. การอ้างอิงในเนื้อหา โดยอ้างอิงแบบนาม-ปี ระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าเอกสารไว้ท้ายของข้อความที่ต้องการอ้างอิง (TH SarabunPSK 14 Point)

5.2. การอ้างอิงท้ายบทความ ทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในเนื้อหาจะต้องมีส่วนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความและห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ การขึ้นบรรทัดที่สองให้เคาะเจ็ดเคาะ (TH SarabunPSK 14 Point)

ตัวอย่าง

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ (พิมพ์ครั้งที่)./ สำนักพิมพ์.

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ไม่มี DOI

ภาษาไทย >> ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ (พิมพ์ครั้งที่)./ URL

บทความในหนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทหรือชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ./ (บ.ก.), ชื่อหนังสือ./ (น./ x-xx)./ สำนักพิมพ์.

บทความวารสาร

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (มีเลข DOI)

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ เลขปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า./ <http://doi.org/เลข doi>

หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปี./ วัน/ เดือน)./ ชื่อคอลัมน์./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ (หมายเลข UMI หรือ เลขลำดับอื่น ๆ)/ [วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุสิตบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ชื่อมหาวิทยาลัย]/ ชื่อฐานข้อมูล.

เอกสารประชุมวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง./ (วัน./ เดือน./ ปี)./ เรื่องที่ประชุม./ ใน/ ชื่อ./ (ประธาน)./ ชื่อการประชุม./ [Symposium]./ ชื่องานที่
จัดประชุม./ สถานที่ประชุม

ข้อมูลสืบค้นที่ได้จากอินเทอร์เน็ต

ชื่อ-สกุลผู้เขียน./ (ปี/ วัน/ เดือนที่เผยแพร่)./ ชื่อบทความ./ ชื่อเว็บไซต์./ URL

การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์./ (ปี, วัน เดือน)./ ตำแหน่ง(ถ้ามี)./ [บทสัมภาษณ์.]

วิธีเรียงการอ้างอิงให้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
เลขที่ 96 ถ.ปรีดีพนมยงค์ ต.ประตูชัย
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 13000

0-3532-2082 , 0-3527-6577

<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>